

JULIÁN CARRÓN

AR YRA VILTIS?

ATRADIMO ŽAVESYS

JULIÁN CARRÓN

AR YRA VILTIS?

Atradimo žavesys

Vertimas: Rimgailė Pauraitė

© 2021 Comunione e Liberazione Brolija

IVADAS

„Mirtis ir gyvybė nuostabiai kovės“¹. Šiais žodžiais krikščionių Velykų liturgija glaustai apibūdina, kokį išskirtinį įvykį švenčia. Toks išskirtinumas dar labiau pabrėžiamas fakto, kad *realios* kovos tarp gyvybės ir mirties niekada nebuvo. Tai tik posakis, nes jau nuo pat pradžių aiškus laimėtojas. Ar gali būti tikros rungtynės, jei iš anksto žinomas rezultatas?

Nereikia laukti paskutinės dienos, kad tai pastebėtume. Jaunimas gana greit tą supranta. Tuo įsitikinau visai neseniai, kai virtualiai susitikome su grupe gimnazistų. Lankydami paskutinę mokyklos klasę, jie jau pajautė pirmuosius simptomus tos nebūties, kuri užplūsta jų dienas, tarsi mirties avansas: „Pamažu mano gyvenimas blunka“; „Pradinis entuziazmas jau seniai išgaravo, neberandu savyje tų jėgų, kurių turėjau“; „Aš visiškai apatiškas. Niekas manęs nepaliečia, niekas manęs netraukia“. Tačiau jie nepasiduoda. Paradoxalu, bet būtent tų stiprių simptomų pajautimas iš naujo įplieskia gyvenimo troškimą. Tas troškimas yra įrašytas į jų (ir mūsų) žmogiškumo DNR, ir išsiveržia kaip klausimas, kurio neįmanoma sulaukyti: „Kas iš tiesų gali sunaikinti nuobodulį, apatiją, ir leisti man vėl gyventi?“. Nors jie dar jauni, bet jau tampa kovos lauku, kuriame akivaizdžiai susiima noras gyventi ir baimė, kad viskas prapuls į nebūtį. Mes, suaugusieji, kitaip nei jie, turime pakankamai istorijos savo užnu-

¹ Romos mišiolas, Velykų Sekvencija.

garyje, kad žinotume, jog bet kokie mūsų bandymai bus per menki. Pabaiga jau paskelbta, mirtis visada nugalė. Todėl, kaip ir sakiau, kalbos apie kovą yra eufemizmas.

Tokiame kontekste galime geriau suprasti Velykų liturgijos prasmę ir drąsą. „Iš tiesų: jei Kristus nebūtų prisikėlęs, tai „nebūtis“ neišvengiamai paimtų viršų. Kristų ir prisikėlimą pašalinus, žmogus tikrai neturėtų išeities, o kiekviena viltis virstų iliuzija. Tačiau kaip tik šiandien [Velykų dieną] galingai skamba žinia apie Viešpaties prisikėlimą, ji atsako į nuolat skeptikų keliamą klausimą, taip perteikiamą Koheleto knygoje: „Ar yra dalykas, apie kurį būtų galima pasakyti: Žiūrėk, tai šis tas nauja?“ (plg. Koh 1, 10). Taip, atsakome mes: Velykų rytą visa tapo nauja. „Mirtis ir gyvybė nuostabiai kovės – mirtį nugalėjęs viešpatauja gyvybės Valdovas.“ Būtent tai ir yra nauja! Naujybė, perkeičianti gyvenimą to, kuris ją priima“².

Jei Kristus nebūtų prisikėlęs, nebūtų tikros kovos. Šio „fakto“ skelbimas nenulemia kovos eigos, jis vyksta kiekviename iš mūsų. Priešingai, tas faktas padaro kovą įmanomą, todėl ta prasme jis ją sukelia.

Todėl būtina paklausti savęs: ar įtikima šių dienų žmonėms, kurie teigia pilnai išnaudojantys savo protą ir laisvę, Kristaus prisikėlimo žinia? Atsakymas į šią klausimą reikalauja, kad būtų remiamasi istorija, asmenine patirtimi, nes tik joje galime aptikti žinios patikimumo ar nepatikimumo priežastis. Būtent gyvenime, konkrečioje patirtyje ši žinia turi įrodyti savo įtikimumą.

² Benediktas XVI, Velykų žinia „Urbi et orbi“, 2019 m. balandžio 12 d.

Paradoksalu, bet vertinga proga tokiam patikrinimui mums pasitaikė būtent šiais pandemijos laikais. Išties, regime, kaip kovos aikštelėje rungtis būtis ir nebūtis; dvikova, išsiskirianti savo prasme ir mastais, su labiau matoma dalimi, apie kurią žiniasklaida mums nuolat skelbia naujienas – mirčių statistiką, intensyviosios terapijos prisotinimą, ekonomikos sunkumus – ir labiau paslėptą, asmenišką dalį su baimės, vienatvės, trapumo padariniais ir su jais susijusiu klausimų pliūpsniu, sukrėtusiu tikrumą, kuris atrodo įtvirtintas. Visus tuos klausimus galime apibendrinti vienu, labiausiai paplitusiu ir bauginančiu šiais laikais, kai vyrauja nežinia: *ar yra viltis?*

Šis klausimas pirmiausia tapo judėjimo studentų, o vėliau – Comunione e Liberazione Brolijos suaugusiųjų rekolekcijų tema. Joms vykstant, daugelis pasijuto kviečiami atsakyti ir prisidėjo laiškais bei liudijimais, su kuriais susidursime skaitydami tekstą.

Susidūrimas su tikrovės atšiaurumu leido aiškiau pamatyti mūsų žmogiškąjį poreikį. Vienokiu ar kitokiu būdu, visi sprendžiame vilties klausimą; nėra nieko svarbesnio mūsų gyvenime. Jei nerasime adekvataus atsakymo, mirtis nesiliaus mūsų bauginusi, tarsi Damoklo kardas, kiekvienoje mūsų žmogiškoje patirtyje, kokia ji bebūtų tikra, ypač jei ji – viena iš reikšmingiausių.

Todėl iš meilės gyvenimui, nenorėdami pasiduoti ir kiekvieną akimirką praleisti slegiamiems mirties baimės – beprasmybės, nusprendėme pažvelgti tiesiai šiam klausimui į akis, kaip vyrai ir moterys, kurie nenori prarasti gyvenimo begyvendami, pasukdami trumpesniu keliu. Prieš daug metų Giussani yra pasakęs: „Kai susiburiame draugėn, kodėl tai darome? Kad

išplėštume draugus, o jei įmanoma, ir visą pasaulį, iš nebūties, kurioje gyvena žmogus“³. Tokio siekio per-smelkti šie puslapiai, kurių tikslas – padėti nesukčiauti su savimi pačiais, neapleisti gyvenimo troškimo, likti atviriems žavesiui, kylančiam atrandant patikimą atsakymą laukimui, per kurį pasireiškia mūsų buvimas žmonėmis.

³ L. Giussani, „Žinia Piligriminės kelionės Macerata-Loreto proga“, 2003 m. birželio 14 d., *Tracce-Litterae communionis*, n. 7/2003, p. 105.

„BLOGIAU UŽ DABARTINĘ KRIZĘ BŪTŲ TIK TAI, JEI MĖS NEIŠNAUDOTUME JOS DUOTO ŠANSO“

„Blogiau už dabartinę krizę būtų tik tai, jei mes neišnaudotume jos duoto šanso“¹. Šie popiežiaus Pranciškaus žodžiai prašo suvokti tai, kas mums įvyko, tai, kuo gyvename jau gerus metus.

1. Susidūrimas su tikrove

Norėdami atsiliepti į tą iššūkį, kuris nė vieno nepaliko abejingo, nuo pat pradžių sau iškėlėme darbo hipotezę², Giussani sakinį: „Koks nors individas, retai susidurdavęs su tikrove, nes, pavyzdžiui, jo gyvenime nebuvo daug vargo, turės labai menką saviemonės jausmą, menčiau suvoks savo proto energiją ir sutelktumą“. Taigi, sekdami Giussani, buvome kvie-

¹ Pranciškus, Sekminių Homilija, 2020 m. gegužės 31 d.

² Plg. J. Carron, „Žmogiškumo nubudimas. Svaiginamo laiko refleksijos“, Comunion e Liberazione Brolija 2020.

čiami „nuolatos intensyviai išgyventi tikrovę“³, nieko necenzūruojant ir neneigiant. Nes viena, kai negali ignoruoti ar išvengti aplinkybių smūgio, ir visai kas kita, kai jas išgyveni, priimdamas jų metamą iššūkį.

Tikrinant šią hipotezę, net ir tokia kebli Covid sukelta situacija paradoksaliu būdu gali tapti proga sustiprinti savimonę, kuri dažnai būna apsiblaususi, ir dar geriau suvokti savo proto energiją ir sutelktumą; kitaip tariant, ji gali tapti proga nubusti žmogiškumui: sąmonei, protui ir meilei.

Kas atsitiko? Praėjus daugiau nei metams, kas įvyko mums ir aplink mus?

Daugelis paminėjo dvi fazes, du skirtingus mūsų patirties, susidūrus su pandemija, veidus pirmosios ir antrosios viruso plitimo bangos metu. Antroji banga, kaip pastebėjo Antonio Scurati, „mus užtiko ne ką labiau tepasiruošusius ir ne ką labiau tesubrendusius, tik labiau pavargusius, išsigandusius, pasipiktinusius, menkesnius“⁴. Tarsi nebūtume nieko pasimokę iš viso to, kas įvyko per pirmąją bangą, kad užaugtume, kad augtų mūsų savimonė ir bręstų gilesnis savęs suvokimas. Tą galima nujausti iš to, kas atsiskleidė per antrąją bangą: sustiprėjęs trapumo jausmas, apėmęs netikrumas ir nerimas, ženklai, kurie parodo, kaip pastebėjo Massimo Recalcati, kad „tikroji trauma nėra praeitis, bet ateitis“. Antroji banga, „sunaikindama iliuziją, kad gyvenimas grįš į normalias vėžias, ko taip tikėjomės, [...] praplėtė košmaro horizontą. Antrasis traumos momentas yra skausmingesnis už pirmąjį, nes paro-

³ L. Giussani, „Religinis jausmas“, Tyto Alba, Vilnius 2000, p.135, 150.

⁴ A. Scurati, „Griežtos (ir viltingos) Kalėdos“ (it. *Un Natale Severo (e di speranza)*), *Corriere della Sera*, 2020 m. lapkričio 20 d., p. 11.

do, kad blogis nepasibaigė, kad jis vis dar gyvas tarp mūsų. Vasaros pažadintos viltys sudužo. Toks nusivylimas yra šiandien vyraujantis jausmas⁵.

Jau kuris laikas buvome įpratę gyventi tariamoje saugumo būsenoje, su iliuzija, kad mes valdome tikrovę. Virusų paplitimas tą iliuziją gerai krestelėjo. Vis dėlto, praėjus pirmajai bangai, reikėjo visai nedaug, kad save įtikintume, kad situacija ir vėl mūsų rankose ir kad grįžimas į normalų gyvenimą pasiekiamas ranka. Todėl kas daugiau, kas mažiau, bet visi pasidžiaugėme vasara. Tačiau „nežinome to, ką žinome, ir netgi to, ką trokštame žinoti, kol nesame išbandomi“⁶.

Antroji banga dar kartą sugriovė svajones ir pasitikėjimą savimi, primindama, kad tikrovės galiausiai negalime kontroliuoti. Cesare Cornaggia pastebi: „galvojome, kad mirtį sukelia tik atsitiktiniai faktai, tokie kaip vėžys ar avarija, ir kad užkrečiamos ligos jau nugalėtos, ir vis dėlto tas „nežinomasis“, kurio nematome ir kuriam nemokame atsakyti, mus žudo. Taip atsiranda netikrumas“⁷.

Proporcingai tam „nežinomojo pajautimui“ augo „netikrumas dėl ateities“. Antrosios bangos pradžioje ir Edgar Morin įamžino iliuzijos pabaigą žodžiu „netikrumas“. Jis rašo: „Perėjome į didelio netikrumo epochą“, ir pabrėžia, kad „krizė, kuri paliečia kie-

⁵ M. Recalcati, „Antrosios bangos trauma. Jeigu stiprėja ateities baimė“ (it. *Il trauma della seconda ondata. Se cresce la paura del futuro*), *la Repubblica*, 2020 m. spalio 31d., p. 28.

⁶ Th. Wilder, „Kovo idos“ (it. *Idi di marzo*), Mondadori, Milanas 1951, p. 56.

⁷ C.M. Cornaggia, „Nerimas, baimė, netikrumas: štai ko dar nežinome“ (it. *Ansia, paura, insicurezza: ecco quel che ancora non sappiamo*), interviu su Paolo Vites, *ilsussidiario.net*, 2020 m. lapkričio 8d.

kvieno individo gyvenimą, visas šalis ir visą planetą, yra daugialypė [...]. Mes visi esame dalis šio nuotykių, kupino nemokšiško, nežinios, beprotystės, protingumo, paslapties, svajonių, džiaugsmo, skausmo. Ir netikrumo“⁸. Nepaisant padrąsinančių kalbų, optimizmo, kylančio iš mokslo pasiekimų ir farmacijos industrijos iniciatyvų, mumyse vis dar slepiasi grėsmingas siaubas.

Po daugiau nei metų mes vis dar blaškomės nesiorientuodami, nežinodami, kiek ilgai dar tai tęsis, net jei, visa laimė, pagaliau atsiranda vis konkretesnių ženklų, kad išeitis bus. Pagyvėsime, pamatysime, bet kaip ir visi tikimės, kad viskas išsispręs kaip galima greičiau. Nupasakota situacija, kuri taip plačiai įtraukė žmonių, visuomenių ir viso pasaulio gyvenimus, iš pačios mūsų išgyvenimų gelmės į paviršių iškėlė klausimą, kuris lydi visą žmogaus egzistavimą: ar yra viltis?

„Ar yra viltis?“. Šių Rekolekcijų pavadinimas nuaidėjo mumyse ir visuose, kurie buvo pakviesti dalyvauti, kaip atsitiko gruodį, per studentų Rekolekcijas. „Jūs visada atrandate būtent tai, kas paliečia kažką manyje. Ši tema yra esminė!“, taip atsakė viena studentė tam, kas ją pakvietė. Kitas žmogus pasakė: „Pasiūlytas pavadinimas rezonavo manyje, būtent šis klausimas mane lydėjo visą šį laiką“.

Klausimas kyla iš sudėtingos kasdienybės gelmių. Viena bičiulė man parašė: „Nuo praėjusio spalio, turint omenyje pandemijos situaciją, kuri ir vėl ėmė blogėti, ir bendrą žiaurumą, kuris plito ir vis dažniau

⁸ E. Morin, „Netikrumo galia“ (it. *Il potere dell'incertezza*), *la Repubblica*, 2020 m. spalio 1 d., p. 27.

tapdavo girdimų naujienų dalimi, man įsikalė toks klausimas: „Ar aš turiu viltį, kad viso ko laukia geras likimas?“. Ir deja tegalėjau atsakyti: „Nežinau“. Mirė daug žmonių, ir dar ir šiandien, praėjus metams, mirtys nuo Covid nesiliauja. Nemažai mano ir mano vyro draugų, mums brangių žmonių, buvo stipriai paliesiti ekonominės krizės. Be to, kai kurios skausmingos naujienos ir nemaži vargai, kuriuos išgyvenu, ypač darbe, mane privertė ištarti: „Nebesu tikra, kad viso ko laukia geras likimas, viskas man sako priešingai“. Supratau, kad toks mano klausimas atskleidžia baimę, kad dalykų, santykių ir brangių žmonių laukia nebūtis. Iš pradžių neleidau sau pripažinti, kad man kilo toks klausimas. Jeigu atvirai, man buvo labai gėda. Paskui prisiminiau, kad mano gyvenime patys svarbiausi žingsniai sekė po nepatogių, neįprastų ir sudėtingų klausimų. Labiausiai mane „drąsinai“ pažvelgti į savo klausimą tu: kai sužinojau, kad Rekolekcijų pavadinimas bus „Ar yra viltis?“, supratau, koks geras man esi draugas; pagalvojau: „Tik pažiūrėk, tas žmogus ne tik nebijo iškelti sau tokio klausimo, bet net ir nebijo pasiūlyti jo visiems kitiems“; todėl tuo pat metu man tapai ir tėvu, nes padėjai nebijoti pažvelgti į save ir pamilti savo klausimus. Bėgant mėnesiams, šis klausimas vis labiau įsiliepsnojo ir su apmaudu turiu pripažinti, kad aš vis dar negaliu į jį atsakyti. Taigi klausiu tavęs: kas man gali padėti atrasti atsakymą?“.

Iškart pasakysiu: pirmoji pagalba ateina iš paties klausimo, kaip daugelis man parašė. „Klausimas apie viltį mane paliečia savo jėga. Ir vėl šis klausimas išlaisvina mūsų šališką žvilgsnį ir atveria į kitą: mums rinktis, ar sekti tuo poveikiu, ar stengtis jį nuslopinti. Šis klausimas man atrodo aktualesnis nei bet kada, ir ne-

noriu iššvaistyti jo duoto šanso“. Kitas žmogus pabrėžia: „Suvokiu, kad jau dabar mano dienos pažymėtos šito klausimo, ir tai mane padaro atidesnę ir atviresnę tam, kas atsitinka“. Dar kitas pastebi: „Svarbu leisti, kad tas klausimas įstrigtų, kad įsikabintų, kur tik jam patinka, kad neduotų mums ramybės. „Ar yra viltis?“. Daryti viską, kad įsileistume šį klausimą, daryti viską, kad jo nepašalintume iš savo dienų, daryti viską, kad nemeluotume, kad nesakytume, kad galiausiai vilties nėra, bet apsimesame, kad yra, nes taip patogiau“.

2. Įvairios pozicijos susidūrus su tuo, kas įvyko

Kiekvienas kviečiamas asmeniškai atsakyti į užduotą klausimą, stebint save veikiančius, įvardinant, kaip žiūrime į gyvenimą ir kaip jame veikiame, nes niekam nuolaidos nedaromos. Todėl pabandykime visų pirma peržvelgti kai kurias pozicijas, kurias pastebėjome savyje ir kituose susidūrus su tuo, kas įvyko, ir kurios daugiau ar mažiau būdingos ir mums. Tai mums padės geriau suprasti užduotą klausimą, jo aktualumą gyvenime ir tai, koks kelias mus nuves į atsakymą.

a) Pagunda panaikinti faktus

Praėjusį gruodį garsusis Jungtinių Valstijų žurnalas „Time“ viršelį „paskyrė“ 2020-iesiems: skaičius buvo užrašytas juodai, itin dideliu šriftu, ir užbrauktas raudonu kryžiumi. Žemiau, mažomis raidėmis, parašyta: „Patys blogiausi metai“. Taip ant praėjusių metų buvo

uždėtas simbolinis kryžius, tarsi norėtume juos panaikinti. Tačiau kaip visi žinome, trijų milijonų aukų ir pandemijos sukeltos ekonominės krizės (kurios blogiausių padarinių turbūt dar nepatyrėme) neįmanoma panaikinti! „Tokia yra metų, kurių nenorėtum dar kartą išvysti, istorija“. Taip prasideda Stephanie Zacharek vedamasis straipsnis⁹.

Pagunda ištrinti tai, kas mus remia prie sienos ir verčia paklausti savęs, kas gyvenimui suteikia prasmę, tyko visada, kaip parašė vienas studentas: „Ar mano gyvenime yra viltis – tokį klausimą sau užduodu kiekvieną vakarą, prieš užmigdamas, jau dvidešimt vieną dieną, nuo tada, kai izoliavausi dėl Covid. Sunkios buvo tos dienos. Liga su manimi gana griežta. Dėl šios priežasties atsakymas į šį klausimą, bent iš pradžių, buvo trumpas ir atžarus: „Ne, vilties nėra“. Šis laikotarpis tebuvo momentas, kurį reiktų ištrinti. Tik norėjau viską pergyventi atsibudamas, maitindamasis, prausdamasis, dirbdamas ir paskui grįždamas į lovą, kad kitą dieną viskas kartotųsi iš naujo. Rytoj būsiu laisvas, bet – yra didelis „bet“ – klausiu savęs, ar dvidešimt viena diena, išgyvena šitaip, nepanaikino to, kas esu“. Daugelis iš mūsų patyrė savo kailiu, kad stengėmės tik visa tai pergyventi ir, vos tik praėjus blogiausiam, pašalinti tą išgyventą momentą. To pasekmė – savimonės susilpnėjimas, nepasitikėjimas savo ateitimi.

Buvo, kas nenorėjo užsimerkti, nesistengė visko pamiršti, bet priešingai, troško, kad šios aplinkybės nepraeitų veltui. „Iškart pasakysiu, kad šie metai kaip

⁹ S. Zacharek, „2020. Patys blogiausi metai“ (anlg. 2020. *The Worst Year Ever*), *Time*, 2020 m. gruodžio 14 d.

niekada man tapo proga pastebėti, kokia esu trapi ir ribota, tačiau negalėčiau pasakyti, kad šie mano jausmai man pakenktų, priešingai, jie leido man atrasti, kaip man reikia, kad mano gyvenimas remtųsi kažkuo kitu, o ne manimi, pilnatve, kurios nesukuriu aš, kuri nepriklauso nuo aplinkybių, nepriklauso nuo manęs, ir išlieka!”.

b) Liūdesys ir baimė

Daugybė jausmų, kurių turbūt niekada sau neprisipažinome ir į kuriuos mažai gilinomės, nes mus guodė tai, kad viskas klojosi gerai, šiuo laiku iškilo į paviršių labai įkyriai, tapo sunku juos paslėpti. Ispanų žurnalistas Salvador Sostres parašė: „Pirmą kartą su savo bičiuliu kalbėjau apie nusivylimą, apie liūdesį, ir pirmą kartą nežinome, ką pasakyti ar ką padaryti, ir esame labai pavargę, nes mažai miegojome, ir suvokiame, kad iki šios dienos niekada iš tikrųjų neabejojome, kad galime kažką padaryti savo jėgomis“¹⁰.

Į paviršių išskyla bausis nepatogumas, kurį jau nešiojomės giliai savyje, paslėptą šydo, apsaugotą tam tikros gyvenimo formos, visuomenės ritmo, kurio staiga nebeliko. Tuomet viskas ir atsiskleidė. Todėl daugelyje iš mūsų pasimatė ir išsisknijo itin slogus savęs ir savo likimo matymas, tarsi jaustumė nebūtį, tarsi ateities perspektyva būtų slegiantis šešėlis, kurį puikiai apibūdina Karmelo C. Iribarren žodžiai: „Mąstau dabar žiūrėdamas / per atidarytą langą / į greitkelį, maty-

¹⁰ S. Sostres, „Kai mirsiu kitą kartą“ (isp. *La próxima vez que me muera*), ABC, 2020 m. rugsėjo 24 d.

damas / kaip mirksi mašinos / paskutinėje atkarpoje,
/ prieš tunelį. Manau, / kad toks yra gyvenimas, / ir
kad nėra kito. Silpnas, / lengvas šviesos mirktelėjimas
link šešėlio / didesniu ar mažesniu greičiu¹¹. Taigi,
gyvenimas yra ne kas kita, kaip kelionė į tamsumas?
Skiriasi tik greitis?

Baiminimasis dėl savęs, dėl savo ateities, kilęs pa-
jutus grėsmę ir priverstinai atradus, kad esame pa-
žeidžiami, neretai prasiskverbė ir pro namų sienas,
pakenkė šeimyniniams santykiams, kaip prisipažino
rašytojas ir dramaturgas Francesco Piccolo: „Iki pan-
demijos, jeigu kas ko ir bijojo, tai veikiau mano vaikai
manęs. [...] Dabar [...] instinktas mane verčia laikytis
kuo toliau nuo jų. Kartais mano sūnus pasikviečia
kokį bendraklasį ruošti pamokas. Beveik visada sten-
giuosi grįžti namo tada, kai jau bendraklasio nebėra.
[...] Mano dukra gyvena Bolonijoje. [...] Ji man niekada
nepaskambina, nes ją taip paveikė mano baimė, kad
bijo, jog aš galvoju, kad savo skambučiu ji mane ap-
krės. [...] Kartais man atrodo, kad gyvenu televizijos
seriale. [...] Manęs visiškai neguodžia tai, kad namuo-
se yra sūnus, kuris bėgioja, rėkauja ir kasdien išeina.
Būtent tokį naują, sudėtingą ir nenatūralų jausmų
mišinį sukūrė koronavirusas: bijau savo paties vaikų
labiau, nei bet kokio kito žmogaus pasaulyje“¹².

¹¹ «Lo pienso ahora que miro / por la ventana abierta / la autopista,
viendo / cómo los coches parpadean / en el último tramo, / antes de
túnel. Pienso / que así es la vida, / y que no hay más. Un leve / guiño
de luz hacia la sombra / a mayor o menor velocidad» (K.C. Iribarren,
„Į šešėlį“ (isp. *Hacia la sombra*), in Id., *Seguro que esta historia te
suena*, Renacimiento, Salamanca 2015, p. 42).

¹² F. Piccolo, „Prakeiktas viruse, išmokei mane bijoti savo paties vai-
kų“ (it. *Maledetto virus mi hai insegnato ad avere paura dei miei figli*),
la Repubblica, 2021 m. vasario 1d., p. 12-13.

c) *Mirties baimė*

Apie kokią baimę kalbama? Ne tik apie baimę užsikrėsti, bet apie baimę mirti, nes užkratas gali turėti mirtinas pasekmes. Mirtis, kurią kruopščiai stengiamasi nuslėpti ir stumti į šalį, vėl tapo regima. Ji masyviai užėmė pasaulio bei žiniasklaidos sceną ir nustojo būti visuotinio mentaliteto laikoma vien atsitiktiniu nelaimingu atsitikimu, retai pasitaikančiu nepatogumu, kuris vis dar atsitinka, bet greitai bus įveiktas ar bent jau apribotas. Kad tai pažymėtų, „L'Espresso“ 2020-aisiais „Metų žmonėmis“ paskelbė „mirtį ir gyvenimą“. Po „nuotrauka“, kurioje pavaizduota Mirtis su kapišonu, kuri žaidžia šachmatais su kūdikiu po švininiu dangumi, ant viršelio trumpai apibendrinta: „Pabaigos baimė sukrėtė ekonomines ir politines sistemas. Ir mūsų kasdieninę egzistenciją“. Pačiame žurnale, vedamajame straipsnyje, rašoma, kad mirtis, pabaigos baimė, paradoksaliu būdu, turėtų sukelti ypatingą nuojautą: „Bijoti mirti reiškia žinoti, kad yra kažkas, kas viršija mūsų individualią egzistenciją. Pabaiga. Ir Paveldėtojai“¹³. Savo straipsnyje Massimo Cacciari pabrėžia: „Mus to išmokė Leopardi [...]. Jei gyvenimas iš tikrųjų vertingas, t.y. jei jo tikslas – pasiekti kažką, kas visada būtų daugiau už ribotą egzistenciją, tuomet mirties nebijome, *ja gyvename*“¹⁴. Ja gyvenant pažadinami gilūs klausimai.

¹³ „Metų žmonės. Mirtis ir gyvenimas“ (it. *Persone dell'anno. La morte e la vita*), *L'Espresso* viršelis, 2020 m. gruodžio 20 d.

¹⁴ M. Cacciari, „Dėl Gyvenimo meilės“ (it. *Per amore della Vita*), *L'Espresso*, 2020 m. gruodžio 20 d., p. 17.

d) Gilių klausimų nubudimas

Heschel pastebi: „Pirmasis atsakymas į klausimą „Kas yra žmogus?“ yra toks: žmogus yra būtybė, kelianti klausimus apie save pačią. Užduodamas tokius klausimus, žmogus atranda, kad yra asmuo, o jų kokybė jam atskleidžia jo padėtį“¹⁵. Žmogus yra tas gamtos lygmuo, kuriame prigimtis apmąsto save, savo prasmę, savo ištakas ir savo likimą. „Kodėl aš čia? Kas sprendžia mano egzistencijoje? Šis klausimas neturi jokios prielaidos: jis duotas kartu su egzistencija“¹⁶. Tačiau klausimas apie mano gyvenimo prasmę negali būti atskirtas nuo klausimo apie mano mirties prasmę.

Kas leidosi paliečiamas begalinės šių dramatiškų metų iššūkio dramos, neišvengiamai pamatė savo sąmonėje pražystančius klausimus, kurių laikais, kuriuos galėtume pavadinti „normaliais“, galbūt būtume išvengę. Tačiau šį kartą, būtent dėl to, kad pavojus buvo globalus, pažeidžiamumas, vienatvė, kančia, mirtis itin įkyriai ir tiesiogiai palietė mūsų ar mūsų artimųjų kūną. Ši situacija visus pažadino iš kasdienybės snaudulio, kuris dažnai nuslopina egzistencinių klausimų gilumą ir verčia juos atrodyti perdėtus, būdingus tiems, kas nori kitiems sugadinti gyvenimo šventę. Toks burbulas sprogo, ypač kai užplūdo antroji banga: „Kančia yra agresija, šaukianti į sąmoningumą“¹⁷, mums primena Claudel.

¹⁵ A.J. Heschel, „Kas yra žmogus?“ (it. *Chi è l'uomo?*), SE, Milanas 2005, p. 42.

¹⁶ Ten pat, p. 25.

¹⁷ P. Claudel, „Trijų šventųjų figūros moderniems laikams“ (it. *Tre figure sante per il tempo moderno*), Paoline, Alba (Cn) 1997, p. 46.

Ignacio Carbajosa, kunigaudamas, penkias savaites praleido Madrido Covid-19 ligoninėje ir savo dienoraštyje įamžino „privilegiuoto žmonių gyvenimo ir mirties liudininko“ patirtį. Ji rašo: „Tai, ką pamačiau, manyje sukėlė kovą. Sužeidė mane“. Ką jis pamatė? Daug žmonių, tarp kurių 24 valandų mergytę ir ką tik mirusią moterį, Elena. Jis klausia: „Elena? Kur tu, Elena? Dvi gyvenimo ašys: gimimas ir mirtis per mažiau nei valandą. Kokia pagunda panaikinti vieną iš dviejų ašių! Ir kokia drąsa, iššūkis protui, išlaikyti jas abi ir atsiverti klausimui: „Kas yra žmogus, kad jį atsimeni?““. Po mėnesio, praleisto lankant Covid-19 pacientus, savo dienoraštyje užrašė: „Šiuo laikotarpiu mano protui ir meilei iššūkį metė pažinimo problema: kas yra skausmas? Kas yra mirtis? Ir kas tuomet yra gyvenimas? Kasdien turiu žvelgti į šiuos klausimus, akistatoje su sergančiais žmonėmis, kurie kenčia ir miršta“¹⁸.

Kas šiuo laikotarpiu neužsisklendė kaip koks ežys, tikrai pajuto giliai suvirpėjusias stygas, kurių gal net nežinojo turintis. Galbūt kai kas iškart jas nutildė, besistengdamas grįžti į normalų gyvenimą. Tačiau neišvengiamai patyrė smūgį, gal tik akimirką. Kaip pastebėjau anksčiau, tarsi maža, beveik nematoma sėkla įvyksta žmogiškumo nubudimo pradžia: „Būtent per tuos sunkumus, kurių man nebuvo pagailėta, 2020-ieji man sutapo su netikėtu mano „aš“ nubudimu“. Kažin, kiek žmonių tai pripažino ir kiek laiko prireiks, kol ta sėkla sudygs!

¹⁸I. Carbajosa, „Privilegiuotas liudininkas“ (it. *Testimone privilegiato*), Itaca, Castel Bolognese (Ra) 2020, p. 16, 66, 96.

Suprantu, kad to gali pasirodyti per mažai, turint omenyje, kokia beribė ta drama, tačiau tai – tarsi pažadas: mūsų gelmių suvirpėjimas, yra ženklas, kad mummyse giliai išsisknijęs laukimas, kad mes esame tas laukimas, laukimas to, kas būtų gyvenimo ir mirties lygmenyje, lūkestis, kad įvyks kažkas netikėto, iš ko ištrykš meilės sau srovė ir leis mūsų troškimui nubusti bei išsipildyti. Toks mūsų proto virpesys, prasmės poreikis, kurį akivaizdžiai bent akimirką pajutome, mums sudaro itin palankias sąlygas, kad aptiktume atsakymą (ten, kur jis pasirodys, ir tada, kai pasirodys). Giussani šiuo klausimu dažnai kartodavo Reinhold Niebuhr frazę: „Niekas nėra taip neįtikima, kaip atsakymas į klausimą, kuris nebuvo užduotas“¹⁹. Ką tai reiškia? Šiandien turbūt galime dar geriau tai suprasti paskutinių metų patirties dėka: kuo geriau suvokiame problemą, tuo didesnis manyje gimsta poreikis, tuo esu atidesnis ir menkiausiam atsakymo aidui, užuominai, kuri sužadina mano smalsumą²⁰.

Gerai būtų nepamiršti, kad nors egzistencijos prasmės klausimas yra toks įkyrus ir neišvengiamas, jis tėra tik kvietimas, kurio galima atsisakyti. Atsisakymas veda į tai, kad to klausimo suvokimas tampa vis siauresnis, kol galiausiai jis užslepiamas. „Klausimas

¹⁹ R. Niebuhr, „Likimas ir istorija. Raštų antologija“ (it. *Il destino e la storia. Antologia degli scritti*), sudarė E. Buzzì, Rizzoli, Milanas 1999, p. 66.

²⁰ Luigi Maria Epicoco pastebi: „Šio momento tikslas nėra išgyventi neužsikrėtus, bet greičiau suvokti, kad net ir per šią patirtį nebegalime atidėlioti didžiojo gyvenimo prasmės klausimo, kurį pandemija energingai grąžina į sceną“ (L.M. Epicoco, dialogas su S. Gaeta, „Viltis nemirė. Tikėjimo žodžiai krizės laikotarpiu“ (it. *La speranza non è morta. Parole di fede in tempo di crisi*), San Paolo, Cinisello Balsamo-Mi 2020, p. 40).

yra neišvengiamas, bet dėmesys tam klausimui – ne. Todėl ne vienas jį laiko beverčiu [...]. Tuomet klausimas apie egzistencijos prasmę nublanksta ir galiausiai išnyksta. Kaip sakė Gide, galiausiai „niekam-jo-nebereikia“²¹. Kas nuo šio klausimo nebėga, patiria, kad jis leidžia pažinti, sugeba pažadinti: „Per šiuos „beprecedencius“ metus manyje įvyko tikras perversmas: nebeskubu kuo greičiau padėti tašką, pakišdama sau tobulus, nepriekaištingus, bet standartinius atsakymus; priešingai, man reikia visiškai priešingo dalyko: išlaikyti savo klausimą gyvą, priimti jo dramatiškumą, nes su tokiu dvasios neturtu, kuris nieko nesisavina, kuris nesiremia schemomis, ritualais, įsitikinimais, man suteikiama galimybė pastebėti tai, kas yra“.

3. Vertinimo kriterijus

Rimtai priimti žmogiškuosius poreikius reiškia turėti rankose kriterijų, kuris leis įvertinti visa tai, kas mus užklups, visas (savo ir kitų) pozicijas, atpažinti melą bei iliuzijas ir pripažinti tai, kas vertinga. Galutiniai ir mus sudarantys klausimai, „protingos, dramatiškos emocijos“²², kurios pasitvirtina mūsų „aš“ gilumoje, yra tas taškas, pagal kurį vertiname kiekvieną pasiūlymą, kiekvieną perspektyvą, kiekvieną susitikimą.

Ungaretti viename savo eilėraštyje rašo: „Mano širdis / šiandien / yra ne kas kita / kaip ilgesio plaki-

²¹ F. Varillon, „Dievo nuolankumas“ (it. *L'umiltà di Dio*), Qiqajon – Comunità di Bose, Magnano (Bi) 1999, p. 30.

²² Plg. L. Giussani, „Religinis jausmas“, op. cit., p.66.

mas²³. Etty Hillesum jam paantrina: „Visada jausdavau tą skausmingą nepasotinamą troškimą, tą ilgėjimąsi kažko, kas man atrodė nepasiekiamą“²⁴. Mumyse gyvena tas paslaptingas, neužgęstantis ilgesys, tarsi nematomas, nepažįstamas fonas, su kuriuo lyginame visą gyvenimą ir visus santykius. Šv. Augustinas jį vadina neramybe: „Tu mus sukūrei sau, o mūsų širdis nerami, kol neranda atilsio tavyje“²⁵. Ta nerami širdis tampa vertinimo kriterijumi atrasti tai, kam ji sukurta. Jis nesuklys, nes patvirtinimas ateina iš atilsio patyrimo. Tai, kas atsako į jo neramybę, į jo laukimą, atpažįstama iš atilsio, kurį patiria, kai tai susitinka, ir tas atilsis saugo ir išaukština laukimą²⁶.

Nepriklausomai nuo to, kur žmogus gimė, kokia kultūra jį supa, kiekvienas į pasaulį ateina su prasmės, likimo, absoliuto troškimu, tam tikru metu jį pastebi ir pagal jį, nori to ar nenori, įsivertina, kokia bebūtų jo pozicija. Šis poreikis gali būti palaidotas po išsi-
blaškymo griuvėsiais, bet tam tikri įvykiai, tokie kaip pandemija, pramuša visas apnašas, pažadina iš snaudulio ir leidžia jam pražysti, kad mes nepasitenkintume bet koku atsakymu. Kuo labiau mus išjudina tai, kas vyksta, ir sustiprėja šis poreikis, tuo labiau krenta į akis tai, kas gali jo „imtis“, kas gali atsakyti.

²³ G. Ungaretti, „Šiandien“ (it. *Oggi*), in Id., *Poesie e prose liriche. 1915-1920*, Mondadori, Milan 1989, p. 40.

²⁴ E. Hillesum, „Amsterdamas, 1941 m. kovo 16 d.“, in Id., *Diario. Edizione integrale*, Adelphi, Milan 2012, p. 58.

²⁵ „Fecisti nos ad te [Domine] et irrequietum est cor nostrum, donec requiescat in te“ (Šv. Augustinas, „Išpažinimai“, I,1,1).

²⁶ Ši „ramybė“, rašo Guardini, „yra kažkas daug didingesnio nei tiesiog nieko neveikimas: tai – pilnatvė pati savaime“ (R. Guardini, „Laiškai apie saviugdą“ (it. *Lettere sull'autoformazione*), Morcelliana, Brescia 1994, p. 136).

Taigi pabandykime apsvarstyti įvairias pozicijas, kurias pastebėjome veikiančias ir besipinančias akistatoje su iššūkiu, kuriame esame pasinėrę ir kuriame galime save visiškai ar iš dalies atpažinti, kad įvertintume jų adekvatumą.

a) „*Viskas bus gerai*“

Prisiminkime pirmosios izoliacijos metu paplitusį šūkį: „*Viskas bus gerai*“. Išties, visiems mums būdinga tam tikra natūrali viltis, su kuria gyvename. Pamatėme, kad ji pasireiškė iškart, vos tik prasidėjo sanitarinė krizė. Tuo metu, kai medikai dosniai save dovanavo, rizikuodami savo gyvybe, daugybė žmonių išeidavo į balkonus, kad išreikštų savo pasitikėjimą. Mes dažnai girdėjome šių žodžių aidą: „*Viskas bus gerai*“. Ar tokia viltis, toks optimizmas, atsilaikė priešais šio iššūkio trukmę ir sudėtingumą? Antroji banga tokią poziciją prirėmė prie sienos, atskleidė, kokia ji trapi ir nepajėgi atsilaikyti priešais cunamį, kuris mus parklupdė²⁷.

Tas pats dalykas atsitinka susidūrus su įvairiausiai prieštaravimais, kurių pilnas mūsų gyvenimas. Leopardi tai išreiškė meistriškai: „Bet jei disharmonija ausį / pažeidžia, tada iš karto / išnyksta sieloj tie vaiz-

²⁷ Jean Daniélou pastebi: „Viltis nėra optimizmas. Optimizmas yra paprasta laikysena, kurios dėka mes galvojame, kad dalykai patys savaime susitvarkys. Tam tikra nevalinga jo forma blogį laiko paprasčiausia netvarka, kuri pasinaikins, arba ir augimo krize. Tokiu būdu, panaikindamas blogio tragiškumą, optimizmas yra baisiausias vilties priešas“ (J. Daniélou, „Esė apie istorijos slėpinių“ (it. *Saggio sul mistero della storia*), Morcelliana, Brescia 2012, p. 370).

dai gražiausi“²⁸. Užtenka tiek nedaug, disharmonijos, kad iškiltų rizika gražiausiems vaizdams, kuriuos susikūrėme. Įsivaizduokime, kas atsitinka, kai vietoj disharmonijos užklumpa Covid, ir visos mums puikiai pažįstamos jo pasekmės.

Susidūrimas su prieštaringa aplinkybe, su tikrovės atšiaurumu, yra išbandymas mūsų laisvės pamatui. Viena studentė man rašo: „Aš visada buvau tikra, kad viltis yra ir kad išgyvename labai svarbias aplinkybes; visa tai man buvo aišku jau nuo pirmosios izoliacijos ir ypač šią vasarą, kai pagaliau galėjau atlikinėti praktiką. Ir vis dėlto pastarosiomis dienomis man labai apsunco širdis. Mano dienose vyrauja nebe viltis, bet tik vargas, tūkstančiai jį supančių minčių ir kasdienių pagundų. Kaip tai įmanoma?“

b) Solidarumas

Kai tam tikras įvykis yra „visų reikalas“, kaip pasakoja Camus „Mare“, kiekvienas stengiasi su juo tvarkytis, kaip begali, ir anksčiau ar vėliau ima žlugti visos iliuzijos, kuriomis pasinaudojant stengiamasi nuo jo pabėgti. Tam tikrų įvykių žiaurumas sukrečia taip stipriai, kad priverčia susvyruoti net ir tvirčiausius įsitikinimus, kaip Tėvo Paneloux, Camus romane, kuris, susidūręs su nekalto žmogaus mirtimi, ima abejoti idėja apie užsitarnaujamą teisingumą. „Taigi, ką daryti?“, rašo Recalcati, „Būtent tada Tėvo [Paneloux] žo-

²⁸ G. Leopardi, „Antkapyje iškaltam gražios moters paveikslui“, in S. Račiūnas „Vyturiai sparnais išsukinėtais“, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 1996, p.202.

džiai nušviečia žmogiškosios rūpinimosi kitu patirties prielaidą. Jos pasakoja, kaip per didįjį Marselio marą iš aštuoniasdešimt vieno vienuolio Mercy vienuolyne marą pergyveno tik keturi. Ir iš tų keturių trys pabėgo, kad išsigelbėtų. Bet vienas pasiliko. Toks yra paskutinis žodis, kurį tėvas skiria savo tikintiesiems: būti su tais, kurie moka pasilikti. Mokėjimas pasilikti išties yra pirmasis bet kokio rūpinimosi kitu vardas. Tai reiškia atsakyti į parkritusių šauksmą. Bibliniais terminais kalbant, atitikimas randamas žodžiuose „Štai aš!“, kurie padaro žmogišką rūpinimąsi kitais žmonėmis, nepaliekant nė vieno apleisto nepriimtinau blogio žiaurumui. Ne suteikiant prasmę blogiui, bet liekant su tais, kas yra jo paliesti²⁹.

Kaip pasakė popiežius Pranciškus, Covid mums parodė, kad visi esame toje pačioje valtyje, ir tai daugelį padaršino pasiraitoti rankoves ir veikti, kiek tai įmanoma. Niekas negali paneigti, kad tokia veikla yra itin vertinga, bet tuo pat metu niekas negali tvirtinti, kad pastangų rūpintis kitais (ar jos būtų sėkmingos, ar ne) neužtenka, idant būtų atsakyta į klausimą, kuris kyla susidūrus su kraštutinėmis aplinkybėmis: mums reikia ne tik medicininės pagalbos ir gydymo, mums reikia ir to, kas padėtų žvelgti į kančią ir į mirtį, ir neleistų susmukti akistatoje su jomis. Būtent tai atskleidžia, kokios ribotos, nors ir neišvengiamos, yra pastangos solidarizuotis, laikytis kartu ir rūpintis vieni kitais. Solidarumas kaip atsakymas nėra pakankamas tam

²⁹ M. Recalcati, „Ir aš tavimi pasirūpinsiu“ (it. *Ed io avrò cura di te*), *la Repubblica*, 2020 m. spalio 15 d., p. 27.

poreikiui, kurį šioje situacijoje pajuto tie, kas leidosi paliečiami to, kas atsitiko³⁰.

c) *Skiepai tarsi panacėja*

Taip ilgai laukti skiepai! Kaip nesidžiaugti, patyrus tiek kančios, baimės, pasimetimo, mirties? Tačiau negalime ignoruoti to, ką parašė Susanna Tamaro „Laiške kūdikėliui Jėzui“, kurį išpublikavo „Corriere della Sera“ praėjusių metų gruodžio 22 dieną: „Atleisk, jei tikime, kad mus išgelbės skiepai, nes skiepai tikrai bus nuostabi, nepakeičiama pagalba (toks pat nuostabus ir nepakeičiamas yra ir mokslas, kuris pasitarnauja žmogui), tačiau jie nepajėgs išsklaidyti mūsų nelaimingumo rūko. Tam reiktų naujo žvilgsnio ir ištyrintos širdies, kuri per tą žvilgsnį kalbėtų“³¹. Šie žodžiai apnuogina klausimą, kurio neįmanoma išvengti: ar pakanka skiepų, kad būtų atsakyta į tuos klausimus, kuriuos pažadino pandemija? Ar tik to mums ir reikia, nugalėti ligą?

O kai ligai nėra vaistų? Rašo vaiko su labai sunkiu sindromu mama: „Šis itin sudėtingas laikotarpis privėdė prie to, kad mano vaikas buvo paguldytas į reanimaciją, užmigdytas ir prijungtas prie aparatų. Tokiomis akimirkomis kaip ši, kabinuosi už bet kokio dalyko, kuris tik leistų man prisiminti, kad esu mylima, kad į mane visada žiūrima. Todėl skambinu ir rašau drau-

³⁰ Tas pat atsitinka ir tada, kai imamės atsakinėti į kitų poreikius: „

³¹ S. Tamaro, „Po eglute norėčiau rasti tyrumą“ (it. *Sotto l'albero vorrei ritrovare l'innocenza*), *Corriere della Sera*, 2020 m. gruodžio 22 d., p. 29.

gams, skaitau vis iš naujo tuos pačius dalykus, ieškodama jėgų. Pediatrijos skyriuje, kuriame esame, interneto ir telefono ryšys labai prastas, o Covid neleidžia su niekuo susitikti. Todėl tai, už ko dažniausiai kabinuosi, čia neprieinama. Prisimenu, kaip perskaičiau vieną iš daugelio frazių, kurių pilni laikraščiai: „Šiuos praėjusius metus būtų geriau pamiršti, žvelkime į priekį, skiepai atneša viltį“. Kaip galima galvoti, kad visa viltis tėra skiepuose? Pagalvoju apie savo vaiką: ar buvimas sveikiems mums suteikia viltį? Tada jo popieriai būtų prasti, tačiau priešingai, dažniausiai būtent jis man yra nepalyginamai didesnės vilties liudytojas. Žvilgsnis į jį ir į jo kūną man primena apie kiekvieno turimą gėrio troškimą, troškimą būti laimingiems ir mylimiems, nepaisant to, kad turime defektų. Mūsų defektai yra drama, verčianti užduoti klausimus; jie mums leidžia prašyti ir trokšti daugiau“.

Kaip užpildyti tą bedugnę, kuri pasimatė, o ne prasisvėrė, užklupus kritinei sanitarinei padėčiai? Tačiau prieš atsakant, paklauskime, o kas tai per bedugnė? Tai – žmogiškų poreikių bedugnė, gyvenimo troškimo, kuri nešiojamės savyje, bedugnė. Tai taip pat ir baimė, kuri ėmė mus lydėti nuolatos, baimė mirti ir kentėti, baimė netekti gyvenimo arba baimė, kad gyvenimas taip ir neišsipildys. Ar užtenka tų „atsakymų“, kuriuos paminėjome, kad ta bedugnė būtų užpildyta?

4. Bėgimas nuo savęs

Jauna gydytoja man rašo: „Iš pradžių dienas pasitikdavau su laikysena, kad reikia tikėtis, jog dalykai eisis maždaug taip, kaip aš suplanavau. Esu gydyto-

ja, lapkritį baigiau specializaciją, o sausį buvau ką tik persikėlusį į kitą miestą, kad pradėčiau naują darbą. Buvau pilna lūkesčių, troškau galiausiai, po visų studijų metų, realizuoti savo kaip medikės pašaukimą. Praėjusių metų kovą – pirmoji izoliacija. Ligoninės direkcija parklupdyta, mano sutartis nebėra prioritetas, ir aš nebegaliu dirbti ligoninėje. Išvis nebegaliu ten įeiti, net kad padėčiau. Niekam nereikalinga gydytoja. Per pačią pandemiją! O tuo tarpu per televiziją transliavo prašymus gydytojams atsiliepti. Išsiunčiau mažiausiai dešimt CV pagal įvairius skelbimus arti ir toli namų, tačiau neatitikau kai kurių reikalavimų. Niekam nereikalinga gydytoja. Gali įsivaizduoti, kaip pykau ir kaip buvau sugniuždyta. Visada pritariu tam, ką girdėjau apie netikėtumo vertę. Tačiau tiesa ta, kad gilumoje maniau, kad vienaip ar kitaip tas netikėtumas turi patekti į mano nustatytas ribas. Todėl pasijaučiau visiškai apleista, atmesta ir pastumta į šalį. Klausinėjau savęs: „Kur tavo Dievas? Jei Jis ir yra, tai pamiršo apie tave. Turbūt Jo apskritai nėra“. Vienu žodžiu, tų dienų sunkumai man labai giliai įstrigo. Tačiau norėčiau, kad mano „Covid krizė“ nepraeitų veltui. Nenorėčiau prarasti progos eiti iki galo, gvil-denti savo abejones Dievo buvimu arba priešingai, ga-limybę, kad Dievas yra ir kad Dievui tikrai rūpi mano gyvenimas. Ar įmanoma užtikrintai, iš patirties tvir-tinti, kad „net ir mūsų galvos plaukai suskaičiuoti“? Ar įmanoma tuo būti tokiems tikriems, kad galėtume pagrįstai atsakyti tiems, kas netiki, ar paprasčiausiai sau pačiai, kai man kyla abejonės?“.

Jei nenorime „iššvaistyti“ krizės, kuria gyvename, kaip sakė popiežius Pranciškus, negalime nepasinau-doti proga leisti provokuojamiems tų klausimų, kurie

kyla mūsų viduje. Nešvaistyti krizės reiškia atsakyti į abejones, kurios dažnai mus apima iki pat paširdžių. Jei drąsiai jų nesutinkame ir nerandame atsakymo, kuris būtų tame pačiame klausimo lygmenyje, būname priversti bėgti nuo savęs pačių, nes tampa neįmanoma pakelti tos dramos.

Bėgti nuo savęs yra pati populiariausia išeitis, kol ji dar galima: laikytis kuo toliau nuo širdies bedugnės, nuo „neįmanomų“ patenkinti poreikių, kurių negalima prisijaukinti ir kurie gąsdina.

Gal pirmosios bangos metu ir vyravo baimė bei solidarumas, bet užėjus antrajai bangai, kaip jau minėjome, įsivyravo netikrumas dėl ateities, aiškesnis prasmės poreikio suvokimas ir sunkumas išbūti akistatoje su juo. Tai skatina bėgti. Bėgame, nes negalime pakelti gyvenimo, kuris visu savimi reikalauja prasmės. Todėl stengiamės kuo labiau atitolti nuo savęs pačių, tarsi save laikytume mažiau svarbiais už visus kitus³². Viso to kaina – pusėtinas gyvenimas, žemai nuleista kartelė. Kaip neseniai parašė Alessandro Baricco: „O kada pakalbėsime apie tą kitą mirtį?, nematomą, šliaužiančią mirtį. Nėra tokio vyriausybės įsakymo, kuris į ją atsižvelgtų, nėra grafikų, kurie ją kasdien atvaizduotų, oficialiai ji neegzistuoja. Tačiau kiekvieną

³² Nicola Cabasilas rašo: „Tai, ką mes darome, tai, prie ko esame pripratę, tai, kas mums atrodo teisinga – visa tai mums labai svarbu. Tik tuos dalykus, kurie iš tiesų yra mūsų, laikome menkesniais už visa kita, negalvojame, kaip jais rūpintis ir kaip per juos užsitikrinti savo teises, tarsi laikytume save ne tokiais svarbiais kaip visa kita. Atsiverskime bent jau tos naujovės, kuri viską apvertė ir perkeitė visus dalykus, dėka“ (N. Cabasilas, „Gyvenimas Kristuje“ (it. *La vita in Cristo*), Città Nuova, Roma 1994, p. 291).

dieną, jau metus, ji egzistuoja: tai – visas gyvenimas, kuriuo negyvename³³.

Bėgdami nuo savęs pačių, mes tik apsunkiname situaciją, nes niekas nebėra mūsų, viskas mums tampa svetima. Tai aprašė Giussani nepamirštamais žodžiais: „Didžiausia kliūtis mūsų žmogiškame kelyje yra „nesirūpinimas“ savuoju „aš“. Tai, kas priešinga tokiam „nesirūpinimui“, t.y. domėjimasis savuoju „aš“, virsta pirmuoju tikrai žmogiško kelio žingsniu“. Tęsia toliau: „Toks domėjimasis atrodytų akivaizdus, tačiau taip visiškai nėra: pakanka pažvelgti, kokios tuštumos spragos atsiveria kasdieniame mūsų sąmoningumo audinyje, ir kaip užsimirštame“. Jeigu atrodo, kad šie žodžiai parašyti šiems laikams, nors jie mus pasiekia iš 1995-ųjų, taip yra todėl, kad pandemija atskleidė tokią patirties dinamiką, kuri egzistavo dar prieš ją ir seka po jos. Giussani žodžiai mums leidžia suvokti, kad žmogaus sieloje visada išlieka galimybė, pagunda, lydinti mus per visas dienas: užmiršti apie save. „Po žodžiu „aš“ šiandien slepiasi didelė sumaištis, o vis dėlto [...] jei ignoruoju savąjį „aš“, ryšiai su gyvenimu niekada netaps mano, pats gyvenimas (dangus, moteris, draugas, muzika) netaps mano. Kad galėčiau rimtai ištarti „mano“, reikia aiškiai suvokti, kas sudaro manąjį „aš“. Atrasti tikrąjį savojo „aš“ mastą yra pats žavingiausias dalykas, niekas neatneša tiek daug staigmenų, kaip žmogiško savo veido atradimas³⁴.

³³ A. Baricco, „Daugiau niekada, pirma serija“ (it. *Mai più, prima puntata*), www.ilpost.it, 2021 m. kovo 9d.

³⁴ L. Giussani, „Žmogiškojo veido beiškant“ (it. *Alla ricerca del volto umano*), Bur, Milan 2007, p. 9.

Tokia sumaištis plinta ir dėl išorinių mūsų asmeniui veiksmų. „Aš“ pajautimo susilpnėjimas atsiskleidžia kaip krypties, į kurią suka mūsų kultūra, ir aklavietės, į kurią ji pateko, simptomas: „Išties, civilizacija vystosi tiek, kiek joje sukuriamos palankios sąlygos kiekvienam „aš“ atsiskleisti ir pažinti save“. Modernių laikų pasiektas rezultatas yra paradoksalus, nes „aš“ pretenzingai pastatė save į viso ko centrą, tarsi būtų pats savęs ir visų dalykų šeimininkas, o protas save iškėlė kaip viso ko matą. Dievas, Slėpinys, į kurį visa tikrovė neišvengiamai rodo, buvo išbrauktas iš gyvenimo ir pasaulio sąvokos. Tačiau tai neprivedė prie artimesnio ir tiesioginio ryšio su tikrove, priešingai, privertė bėgti nuo jos, nuo jos reikšmės, o žmogiškąją egzistenciją susiaurino iki gryno fakto. „Esant tokiai sumaiščiai dėl tikrojo manojų „aš“ ir realybės veido, šiandien bręsta ypatinga pagunda ir toliau bėgti nuo ryšio su begaline Paslaptimi, kurią kiekvienas protingas žmogus vis tiek mato horizonte ir kiekvienos žmogiškos patirties ištaiose: tenka neigti bet kokį gyvenimo pamatą. Kadangi tikrovė nepalaiko žmogaus kaip šeimininko užmačių, jo išdidumas griebiasi paskutinio ginklo – neigti bet kokį jos pamatą, savavališkai viską laikyti iliuzijos arba žaidimo dalimi. Tai, kas šiandien valdo mūsų mąstymą ir žvilgsnį, gali būti vadinama nihilizmu“³⁵.

Tokių bėgimų Biblija visai kitaip aprašo pirmajame pranašo Jonos knygos skyriuje. Mes žinome, kaip klostosi ta istorija. Dukart skyriuje pakartojama frazė: „Jona bėgo nuo Viešpaties artumo“³⁶. Tačiau toks bėgimas nuo Dievo, pasak Giussani, yra ir „bėgimas nuo

³⁵ Ten pat, p. 10, 13.

³⁶ Plg. Jon 1,10.

savo atsakomybės, t.y. bėgimas nuo „vieno“ gyvenimo, nuo visų dalykų vienybės, bėgimas nuo pilnatvės, bėgimas nuo prasmės ir nuo pilnatvės“. Todėl net jei esame „ryžtingai atsidavę katalikiškam judėjimui“, kaip pasakė 1963-aisiais tuometinių atsakingųjų grupei, ir dedikuojame jam visą savo laisvą laiką, bėgimas nuo santykio su Slėpiniu „yra tuštuma, kuriai mes leidžiame įvykti kiekvieną dieną“³⁷. Tai – bėgimas nuo savęs, kuris gali įgauti įvairiausias formas.

a) Aktyvizmas

Iš pačių mūsų žmogiškumo gelmių kylančio šauksmo galima išvengti, jei stačia galva puolame į veiklas ir būname tokie užsiėmę, kad neturime laiko pagalvoti apie tikruosius savo poreikius. Veikla tampa kaip narkotikas. Kaip toks aktyvizmas gali užgožti mūsų gyvenimus, pamatėme tada, kai per izoliaciją buvome priversti sustoti: užsidarę namuose staiga buvome priversti pažvelgti į save. Ir kiek mūsų pamatė, kad yra tušti, pasimetę, nepakenčiami patys sau! Aktyvizmas yra veikimas be adekvataus pagrindo, todėl mūsų neatveria, nebrandina. Tokiu būdu, kai ateina „priverstinės pertraukos“ momentas, jaučiamės neužtikrintai, jaučiamės apsunke, tarsi ant savo pečių neštumės kalnus. Apie tai man parašė jauna moteris: „Per šiuos sudėtingus ir tuščius mėnesius, pastebėjau, kad nesugebu žvelgti į kai kuriuos klausimus, ir kai jie iškyla, o taip atsitinka dažnai, stengiuosi pakasti

³⁷ Comunione e Liberazione Brolija, „Vaizdinė ir garsinė medžiaga“, Rekolekcijos atsakingiesiems už moksleivius, Varigotti (SV), 1963 m. gruodžio 6-9 d.

juos po visų tų dalykų, kuriuos turiu padaryti, sąrašu, nes neturiu atsakymo. Tai mane gniuždo. Kai draugai manęs klausia, kaip gyvenu, niekada nežinau, ką atsakyti: turiu du nuostabius ir sveikus vaikus, mums viskas gerai, pandemija mums neatnešė ekonominių problemų, niekuo negaliu skųstis, bet visada jaučiu didžiulę tuštumą, didžiulę vienatvę, visada būnu pikta ir matau tik blogąją viso ko pusę. Beveik niekada nesijaučiu laisvai su draugais, nes bijau, kad jei parodysiu savo tuštumą, susikurs ta nejauki tylą, nuo kurios nebus galima pabėgti, nebent labai greitai pakeisčiau temą“.

Aktyvizmas, apie kurį kalbu, gali būti susijęs su skirtingais dalykais ir sritimis: paprastai tai būna darbas, bet gali būti ir partija, kultūrinė asociacija, savanorystė arba, kaip sakė Giussani, „katalikiškas judėjimas“. Mums patiems tokia pozicija visiškai nesvetima: nesunkiai galime veiklomis užpildyti rūpinimosi savo žmogiškumu tuštumą. Net ir „judėjimo reikalų tvarkymas“ gali tapti būdu bėgti nuo savęs.

Dažnai Giussani mus įspėdavo saugotis tokios pozicijos, paaiškindamas, kas yra jos ištakose. Išties, aktyvizmas reiškia, kad tie dalykai, kuriuos darome, kuriais užsiimame ir kuriuose ieškome pasitenkinimo, o ne Dievas, ne Kristus, ne ryšys su Slėpinium, tapusiu kūnu, iš esmės suteikia prasmę gyvenimui, tampa tuo, ką iš tikrųjų vertiname. „Iš esmės, galiausiai labiau vertiname visa kita, o ne Kristų“. Esame prisirišę prie judėjimo ne dėl Slėpinio, kurį jis atneša, bet dėl veiklų, kuriomis užsiimame. „Tai neaugina mūsų gyvenimo patirties“³⁸. Negalvokime, kad tai perdėta. Išties, kai

³⁸ L. Giussani, „Žmogiškas tikėjimo vertingumas“ (it. *La convenienza umana della fede*), Bur, Milan 2018, p.104, 107.

tai, kas mums jungia, yra tik mūsų veiklos, anksčiau ar vėliau buvimas kartu mūsų nebedomins: „Prieš trisdešimt metų, pabaigęs universitetą, palikau judėjimą: mano dienos buvo pilnos veiklų ir pažinčių, bet visa tai buvo praradę prasmę, atrode savaime suprantama, todėl gyvenimas tapo bevaisis“.

b) Prasiblaškyti, kad triukšmas užpildytų tą tuštumą

Kai tampa praktiškai neišvengiama suvokti savo trapumą (kaip atsitiko per šį provokacijų ir išbandymų laikotarpį), kai tarsi ranka prisiliečiame prie savo situacijos, savo laikinumo, nesunkiai griebiamės išsiblaškyimo ginklo. Kadangi mus apima įvairūs klausimai, kurie verčia abejoti savimi, kurie mus gąsdina arba į kuriuos nežinome atsakymo, užpildome tą tuštumą triukšmu. Turėdami laisvo laiko, vaikomės įvairių stimulų, naujienų, blaškomės tai šen tai ten internete, socialiniuose tinkluose, ieškome visada naujų interesų, greitai pereiname nuo vieno dalyko prie kito, į nieką nesigilindami: mūsų tikslas, išpažintas ar nutylėtas, yra apeiti likimo klausimą, tą jaučiamą poreikį, stengtis nepaisyti savęs³⁹. Mes žinome, kad tas ginklas yra bukas ir nepadeda, bet pasitenkiname ta ramybe, kurią bent kuriam laikui jis mums užtikrina.

Išsiblaškyimas ir nesusimąstymas tampa daugybės mūsų dienų dalimi ir netgi ilgų mūsų gyvenimo eta-

³⁹ Kaip pabrėžia Romano Guardini, „išsiblaškyimas yra būseną, kurioje žmogus neturi centro, nėra vieningas, jo mintys šokinėja nuo vieno objekto prie kito, jo jausmai neapibrėžiami, o jo valia nėra savo galimybių šeimininkė (R. Guardini, „Įvadas į maldą“ (it. *Introduzione alla preghiera*), Morcelliana, Brescia 1973, p. 23).

pų bruožu. Jie tam tikra prasme atskleidžia kitą ciniškumo pusę: išties, kai išsiblaškytas nebeveikia, tada tampame cinikais, tai yra kitas būdas užtrenkti duris poreikiams, nes pakanka viskam prilipdyti „nesąmonės“ etiketę ir plaukti „ant nebūties pajautimo keteros“⁴⁰.

Bernanos prisipažįsta: „Nemaniau, kad tai, ką apibrėžiame tokiu įprastu žodžiu „išsiblaškytas“, gali įgauti suskilimo, subyrėjimo reikšmę“⁴¹. Mūsų asmuo paskęsta susvetimėjime, mechanizme; vis mažiau save pažįstame: išsiblaškę reiškia atitrūkę nuo gyvenimo esmės.

c) Grįžti į normalų gyvenimą, kad būtų galima užversti šitą puslapį

„Kas mūsų laukia? Ar tikrai jau viskas baigėsi? Galime grįžti prie to, kuo kažkada buvo mūsų gyvenimas, ar tai praėjo visiems laikams?“⁴², klausė Orwell 1939-aisiais. Šis klausimas neprarado savo aktualumo. Kuo greičiau užversti puslapį, palikti užnugaryje viską, kas atsitiko, užmiršti! Atrodo, kad visur girdimas būtent toks reikalavimas: elgtis, tarsi nieko nebūtų atsitikę, tarsi tie klausimai nebūtų pažadinti, tarsi nebūtų buvę tiek mirčių, o pasimetimas būtų tik nelaimingas atsitikimas, kurį kempine galima nutrinti. Kaip savo

⁴⁰ L. Giussani, „Artumas su Kristumi“ (it. *La familiarità con Cristo*), San Paolo, Cinisello Balsamo (Mi) 2008, p. 147.

⁴¹ G. Bernanos, „Kaimo vikaro dienoraštis“ (it. *Diario di un curato di campagna*), Mondadori, Milanas 1967, p. 238-239.

⁴² G. Orwell, „Oro gurkšnis“ (it. *Una boccata d'aria*), in Id., *Romanzi e saggi*, Mondadori, Milanas 2000, p. 763.

gyvenimo pabaigoje rašė Vasilij Grossman, tokia pagunda tyko visada: „Kad viskas vėl būtų taip, kaip buvo prieš tą nepakenčiamą pokytį, kad viskas vėl taptų įpročiu, pažįstamu dalyku, ir kad nebebūtų tos naujienos, kuri laužo kaulus ir patenka į kraują...“⁴³. Tokia pozicija niekada nesuteiks nieko vertingo mūsų patirčiai, akivaizdu, kad bus priešingai.

⁴³ V. Grossman, „Gėris tebūna su jumis!“ (it. *Il bene sia con voi!*), Adelphi, Milanas 2011, p. 212.

2 SKYRIUS

MES ESAME LAUKIMAS

Aktyvizmas, išsiblaškyimas, reikalavimas grįžti į normalų gyvenimą (suvokiamas ne kaip natūralus troškimas nugalėti sunkumus, atkurti išliekantį sanitarinės ir ekonominės situacijos stabilumą, bet kaip nerimastingas noras užsimiršti, nutildyti žmogiškuosius klausimus) – tai būdai bėgti nuo savęs ir nuo tikrovės. Jie yra įprasta daugelio žmonių pozicija, kuri leidžia nesigilinti į savojo „aš“ gilumą, dar kitaip apibendrintai pavadintą „Laukimu“: gyvenimo, reikšmės, pilnatvės, išsipildymo laukimu. Tačiau kaip jau minėjome, iškyla tokios aplinkybės kaip pandemija, atnešančios daugybę pasekmių, ir bent kelioms akimirkoms mus išplėšia iš išsiblaškyimo nagų, sustabdo mus, bėgančius nuo savęs, ir priverčia į save pažvelgti.

Kodėl mūsų pastangos kažką realizuoti arba pabėgti nuo savęs sužlunga? Nes „siela viršija pasaulį, nepasitenkina tuo, ką mato akys, tuo, ką žinau. Verkia iš ilgesio“¹. Kad ir kaip atkakliai ar intensyviai beveiktume, mūsų pastangos mums neatneša išsipildymo, kurio tiesiogiai ar netiesiogiai laukiame, kai atsibundame ryte, kai imamės savo veiklą ar organizuojame „pabėgimus“. Mūsų jėgos ir visi tie dalykai, kurių sugebame pasiekti, struktūriškai nėra pakankami,

¹ P. Van der Meer, „Atsivertusiojo dienoraštis“ (it. *Diario di un convertito*), Paoline, Alba (Cn) 1967, p. 34.

idant sulauktume to, ko iš tikrųjų laukiame. Todėl Simone Weil taikliai pastebi: „Pačių brangiausių dalykų ne ieškoma, o laukiama. Išties, žmogus negali jų atrasti savo jėgomis, ir jei imsies ieškoti, vietoj jų atras netikras brangenybes ir nesugebės pastebėti, kad jos neautentiškos“².

1. Neištrinamas faktas

Taigi, laukimas yra tai, kas išlieka, kai visos mūsų pastangos (nors ir sėkmingos, netgi sakyčiau ypač tos sėkmingos) pasirodo nepajėgios pasiekti tikslą, t.y. neatneša man išsipildymo, pilnatvės čia ir dabar, kiekvieną akimirką, ne rytoj ar anapus.

Vienas iš didžiųjų šiuolaikinių poetų, kurio visai neseniai netekome, Adam Zagajewski, tokiais žodžiais įamžino mūsų laukimo platybę:

„Tos trumpos akimirkos
 Kurios nutinka taip retai –
 Ar tai ir yra gyvenimas?
 Tos kelios dienos,
 Kai grįžta aiškumas –
 Ar tai ir yra gyvenimas?
 Tos akimirkos, kai muzika
 Susigrąžina savo orumą –
 Ar tai ir yra gyvenimas?
 Tos retos valandos,
 Kai triumfuoja meilė –

² S. Weil, „Dievo laukimas“ (it. *Attesa di Dio*), Rusconi, Milan 1972, p. 76.

Ar tai ir yra gyvenimas?³

Poezija pavyzdingai perteikia tą balsą, kurio esama kiekvieno patirtyje. Ir nors kultūra, kurioje gyvename, stengiasi numalšinti tokį laukimą, jį įbauginti ar iškreipti, visos tos pastangos susiduria su kai kuo, ko neįmanoma išvengti: su mūsų žmogiška prigimtimi. Tai pripažįsta Bertold Brecht savo eilėraštyje:

„Netenkinti troškimų, priešingai,
Pamiršti juos, sako, yra išmintingumas.

Viso to aš negaliu:

Tikrai, kokiais tamsiais laikais gyvenu!⁴

Net ir tamsūs laikai negali iš širdies išrauti troškimo, laukimo, kad kažkas atsakytų į mūsų gyvenimo troškulį. „Vyraujanti kultūra“, kuri tam tikra prasme suinteresuota piršti įsitikinimą, kad gyvenimas neturi prasmės, ir tokiu būdu skatina nihilizmą, „nors ir gali prasiskverbti į individo, taigi ir į minios, mąstymą, turi tam tikrą ribą, su kuria susidūrusi privalo sustoti: tai – žmogiška prigimtis, kurią apibrėžia religinis jausmas“. Ta prigimtis, pasak Giussani, „ne tik niekada iki galo nesiatrofuos, bet visada išlaikys daugiau ar mažiau jautrią laukimo poziciją“⁵.

Toks laukimas yra neištrinamas faktas ir kiekvienas iš mūsų privalo į jį atsižvelgti kiekvieną gyvenimo akimirką, net ir tada, kai bando pabėgti. „Ar kas nors

³ A. Zagajewski, „Trumpos akimirkos“ (it. *I brevi istanti*), in Id. *Guarire dal silenzio*, Mondadori, Milan 2020, p. 16.

⁴ B. Brecht, „Tiems, kurie ateis“ (it. *A coloro che verranno*), vv. 30-33, in Id. *Poesie II (1934-1956)*, Einaudi, Turin 2005, p. 311.

⁵ L. Giussani, „Gyvenimo įvykis, tai yra istorija“ (it. *Un avvenimento di vita, cioè una storia*), sudarė C. Di Martino, EDIT, Roma 1993, p. 41.

mums kada kažką pažadėjo? Tad kodėl laukiame?⁶. Šiais žodžiais Pavese įvardino savo ir mūsų „aš“ centrą, tai, kas būdinga mums visiems: laukimą. Jis yra autentiška mūsų audinio dalis: esame sukurti kaip kažko laukimas. Mes ne tik laukiame, mes *esame* laukimas!

Viena bičiulė man parašė: „Pastebiu, kad giliai manyje esantis „aš“ laukia kažko, kas suteiktų vilties, laukia, kad galėtų ištarti: „Taip, viltis yra“. Tą akimirką, kai norėčiau pasakyti: „Nesu tokia jau tikra“, suprantu, kad esu sukurta su laukimu, kad visa tai, kuo gyvenu, atskleistų savo pozityvumą, kitaip tariant, esu sukurta vilčiai. Žinau, kad daugybę kartų ir Giussani, ir tu mums tai kartodavote ir kad parodėte, jog toks lūkestis jau yra ženklas, kad yra atsakymas. Tačiau man atrodo, kad temoku atkartoti tuos žodžius“.

Net ir tie, kam toks laukimas atrodo svetimas, kas į jį nekreipia dėmesio arba nežiūri rimtai, kas tenori prasiblaškyti arba cenzūruoti savo žmogiškumą, niekas, susidūręs su esatimi, kupina pažado, kupina to pažado reikšmingumo, nelieka abejingas: visi mato, kaip juose išsižiebia laukimas, ir turi prisipažinti, kad slapčia laukė ir jie. Taip atsitiko tiems studentams, kurie tarp dviejų izoliacijų, sklandant tokiai atmosferai, kai susitaikoma su bet koku sprendimu, gavo skrajutę iš savo kurso draugų: „Universitetas neuždarytas tol, kol mes gyvi“⁷. Tai perkeitė jų veidą, įžiebė laukimą.

⁶ C. Pavese, „Profesija – gyventi. Dienoraštis 1935-1950 ir slaptas sąsiuvinys“ (it. *Il mestiere di vivere. Diario 1935-1950 con Il taccuino segreto*), Bur, Milano 2021, p. 400.

⁷ <https://www.ateneostudenti.it/2020/11/01/luniversita-non-e-chiusa-finche-noi-viviamo/>

Laukimas yra duotybė. Apie tai mums priminė Benediktas XVI: „Laukimas, laukti – tai matmuo, kuris apima visą mūsų asmeninį, šeimyninį ir socialinį gyvenimą. Laukimo esama tūkstančiuose situacijų, pradedant nuo pačių mažiausių ir banaliausių, baigiant pačiomis svarbiausiomis, kurios mus visiškai ir giliai įtraukia. Pagalvokime apie du sutuoktinius, laukiančius vaiko, apie giminaitį ar draugą, kuris atvyksta mūsų aplankyti iš toli; pagalvokime apie jaunuolį, laukiantį lemiamo egzamino ar darbo pokalbio rezultato; meilės ryšiuose apie susitikimą su mylimu žmogumi, atsakymą į laišką ar atleidimo priėmimą... Galima sakyti, kad žmogus gyvas tol, kol laukia, kol jo širdyje gyvena viltis. Žmogų pažinsi iš to, ko jis laukia: mūsų moralinė ir dvasinė „padėtis“ pamatuotina tuo, ko laukiame, tuo, kuo viliamės“⁸.

Laukimas – tokia esminė mūsų „aš“ dalis, kad net ir pačios baisiausios, skaudžiausios, prieštaringiausios situacijos negali jos iki galo panaikinti; net ir tomis aplinkybėmis, kuriomis būtų visiškai pagrįsta nieko nebelaukti, laukimas vis tiek liudija apie save: „Mano laikas visada užpildytas, bet nuo ryto iki vakaro fone stūkso laukimas“⁹, rašė Dietrich Bonhoeffer iš Berlyno Tegel kalėjimo, kur sėdėjo nuo 1943 iki 1945 metų ir buvo pakartas už pasipriešinimą nacių režimui. Jis neiššvaistė nė minutės, o fone augo laukimas.

Niekas negali paneigti šios elementarios ir nenuginčytinos akivaizdybės: mes esame kažko laukimas. Remdamasis Kafkos pasakojimu, ispanų rašytojas

⁸ Benediktas XVI, „Viešpaties Angelo malda“, 2010 m. lapkričio 28 d.

⁹ D. Bonhoeffer, „Rezistencija ir pasidavimas“ (it. *Resistenza e resa*), Queriniana, Brescia 2002, p. 146.

Gustavo Martin Garzo kalba apie mūsų laukiančią širdį, kaip apie „gyvūną, kuris prašo to, ko nesugebame sukurti, tačiau primygtinai reikalauja, kad tai padarytume“¹⁰. Taip pat Iribarren laikosi tos pačios krypties ir rašo: „Ir kaip gali būti, / – klausiu savęs, žvelgdamas į gyvenimą, bėgantį / link pajūrio, – kad nepaisant / žiaurių niokojimų, kuriuos mums užkaria laikas, nenurimsta nė trupučio / ir neduoda mums ramybės / nė sekundei, tos nenumaldomos svajos apie neįmanomą“¹¹.

2. Meilė sau

Dėmesio, šis laukimo faktas, nors ir imponuojantis bei objektyvus, nėra paskutinis žodis. Kitaip tariant, jis turi būti pripažintas, priimtas, įvertintas. Todėl tai tampa iššūkiu mūsų protui ir laisvei. Toks ir yra mūsų kaip žmonių didingumas: laukimas yra mūsų prigimtyje, tačiau įvairiausiais būdais, kaip jau minėjome, galime gyventi, tarsi jo nebūtų, išsiblaškę, apsimesdami, kad jo nėra; jis yra, bet mechaniškai savęs neprimeta.

Gal kažkam pasirodys, kad faktas, jog laukimo, kuriuo esame, akivaizdumas savęs neprimeta, bet turi

¹⁰ G.M. Garzo, „Gerbiamas Franz Kafka“ (isp. *Estimado Franz Kafka*), „El País“, 2020 m. spalio 25 d.

¹¹ Y cómo puede ser / —me digo, viendo pasar la vida / hacia la playa—, que, pese / a las devastaciones inclementes / que el tiempo / nos inflige, / no se amortigüe un ápice / siquiera, no nos dé tregua / un segundo, / este incesante / soñar con lo imposible» (K.C. Iribarren, „Žiauri vasara“ (isp. *Verano cruel*), in Id., „Seguro que esta historia te suena“, op. cit., p. 330-331).

būti mūsų pripažintas, yra eilinė komplikacija; lygiai taip pat galėtų atrodyti, kad mes ne tik savo jėgomis negalime jam atsakyti, bet ir negalime juo atsikratyti. Tačiau jei liekame ištikimi savo patirčiai, suprantame, kad mums visiškai neapsimoka išrauti laukimo iš savo esybės audinio ir visa laimė, kad pastangos nuslopinti laukimą bus galiausiai vis tiek bevaisės. Čia ir vėl puikiai viską paaaiškina Pavese: „Laukti reiškia vis dar kažką veikti. Nieko nelaukti yra baisu“¹². Kiekvienas gali tai patikrinti, kai atsibunda ryte ir nieko nelaukia. Tomis akimirkomis turime sau prisipažinti, ar geriau atsibusti kažko laukiant, ar atmerkti akis dienos pradžioje nieko nesitikint.

Laukimas, kurio niekas nesugeba išrauti iš savo širdies, kiekvieną rytą mums siūlo alternatyvą, kuri kviečia ištraukti laisvę: tą dalyką, kuris apibrėžia mūsų kaip žmonių didingumą. Kokia ta alternatyva? Arba į laukimą pažvelgti rimtai, arba nekreipti į jį dėmesio. Mūsų pasirinkimas niekada nėra savaime suprantamas. Todėl ir esame laisvi. Vienas žmogus man parašė: „Tai – pirmas kartas, kai bandau atsakyti į klausimus, kuriuos mums užduodi prieš Rekolekcijas ar asamblėjas, nes tai – pirmas kartas, kai į save pažvelgiau taip rimtai, kad suprasčiau, jog klausimas „Ar yra viltis?“ yra skirtas būtent man, o ne „visiems kitiems“, kad atsakytų jie. Supratau, kad esu savo gyvenimo veikėja“.

Mūsų laisvės drama, vykstanti kiekvieną dieną, puikiai aprašoma „Džordžo Grėjaus“ „Spūn Riverio antologijoje“:

¹² C. Pavese, „Profesija – gyventi“ (it. *Il mestiere di vivere*), op. cit., p 421.

„Daugelį kartų tyrinėjau marmurą,
 kuriame man iškalta laivė suskliaustom burėm.
 Iš tikrųjų ji vaizduoja ne mano skirtį, bet mano gyvenimą.

Meilę man siūlė, bet bijojau jos vylių.
 Liūdesys beldėsi į duris, bet bijojau jas atverti.
 Savimeilė graužė mane, bet rizikos vengiau.
 Ir vis dėlto labiausiai ieškojau prasmės.
 Dabar žinau, kad privalom pakelti bures
 ir ieškoti savos skirties vėjo,
 kad kur nors vestų laivę.

Ieškant gyvenime prasmės, galima išprotėti,
 bet gyvent be prasmės – tai kankynė,
 grynas nerimas ir troškimai migloti.
 Laivė ilgisi jūros, bet jūroj baisu jai“.¹³

Esame tarsi laivė, kuri ilgisi jūros, negali jos nesiilgėti, nes toks troškimas yra jos dalis, tačiau jos bijo. Tuomet prasideda kova: leistis vedamai jūros ilgesio, prasmingo gyvenimo troškimo, arba atsitraukti, pasitenkinti, nerizikuoti, pasiduoti netikėtumų baimei.

Apie tokią pagundą atsitraukti nuo savo žmogiškumo, bijoti ir todėl vengti netikėtumų, pasilikti tarsi „laivė suskliaustom burėm“, mums kalba Jėzus palyginime apie talentus.

„Bus taip, kaip atsitiko vienam žmogui, kuris, iškeliaudamas į svetimą šalį, pasišaukė tarnus ir pavedė jiems savo turtą. Vienam jis davė penkis talentus, kitam du, trečiam vieną – kiekvienam pagal jo gabumus – ir iškeliavo. Tas, kuris gavo penkis talentus, tuojau nuėjęs ėmė verstis ir pelnė kitus penkis. Taip pat kuris

¹³ E. Lee Masters „Spūn Riverio antologija: epitafijos“, Adrena, Vilnius 2000.

gavo du talentus, pelnė kitus du. O kuris buvo gavęs vieną, nuėjo, iškasė duobę ir paslėpė šeimininko pinigus. Praslinkus nemaža laiko, anų tarnų šeimininkas grįžo ir pradėjo daryti su jais apyskaitą. Atėjo tas, kuris buvo gavęs penkis talentus; jis atnešė kitus penkis ir tarė: 'Šeimininke, davei man penkis talentus, štai aš pelniau kitus penkis'. Šeimininkas atsakė: 'Gerai, šaunusis ir ištikimasis tarne! Kadangi buvai ištikimas mažuose dalykuose, aš tau pavesiu didelius. Eikš į savo šeimininko džiaugsmą!' Taip pat tas, kuris buvo gavęs du talentus, atėjęs pasakė: 'Šeimininke, davei man du talentus, štai aš pelniau kitus du'. Šeimininkas tarė: 'Gerai, šaunusis ir ištikimasis tarne! Kadangi buvai ištikimas mažuose dalykuose, aš tau pavesiu didelius. Eikš į savo šeimininko džiaugsmą!' Prisiartinęs tasai, kuris buvo gavęs vieną talentą, sakė: 'Šeimininke, aš žinojau, kad tu – žmogus kietas: pjauni, kur nesėjai, renki, kur nebarstei. Pabijojęs nuėjau ir paslėpiau tavo talentą žemėje. Še, imkis, kas tavo'. Šeimininkas jam atsakė: 'Blogasis tarne, tinginy! Tu žinojai, kad aš pjaunu, kur nesėjau, renku, kur nebarsčiau. Taigi tau reikėjo leisti mano pinigus į apyvartą, ir sugrįžęs aš būčiau gavęs juos su palūkanomis. Todėl atimkite iš jo talentą ir atiduokite tam, kuris turi dešimt talentų. Kiekvienam, kas turi, bus duota, ir jis turės su pertekliu, o iš neturinčio bus atimta ir tai, ką jis turi. Šitą netikusį tarną išmeskite į tamsybes. Ten bus verksmas ir dantų griežimas'¹⁴.

Šeimininkas priekaištauja tarnui, kuris iš baimės nutaria nerizikuoti. Jėzus sako, kad tik tas, kas rizikuoja, gali pelnyti gyvenimą. Išties, palyginimas

¹⁴ Mt 25, 14-30.

baigiasi šitaip: „Kiekvienam, kas turi, bus duota, ir jis turės su pertekliu, o iš neturinčio bus atimta ir tai, ką jis turi“. Jėzus puikiai pažinojo žmogaus prigimtį ir pagundą nerizikuoti, įkelti irklus į valtį ir patogiai pasilikti krante. Tačiau kas gyvenime nerizikuoja, kas nerizikuoja savimi, kad pelnytų prasmę, liks be nieko, tuščiomis.

Rimtas žvilgsnis į savo likimą, į gyvenimo pilnatvės alkį ir troškulį, yra pirmasis meilės sau ženklas, ir tai visiškai nėra savaimė suprantama. Išties, savo reikmes ar poreikius „neišvengiamai jaučiame ir skundžiamės, vaitodami iš skausmo, [...] kai į juos neatsakoma, bet paprastai į juos rimtai net nežiūrimė“¹⁵, neskiriamo jiems dėmesio, kurio jie reikalauja, nesekame ta kryptimi, kurią jie mums nurodo.

Ko reikia, kad įgautume tokios meilės sau, kuri leistų rimtai pažvelgti į savo troškimus, į savo poreikius? „Meilė sau reikalauja neturto“, kalbėjo Giussani studentams 1983-aisiais. „Todėl Kristus pasakė: „Palaiminti turintys vargdienio dvasią“ arba „Palaiminti alkstantys ir trokštantys teisumo“; nes [meilė sau] nėra prisirišimas prie to, ką nusprendėme patys, bet prie to, kas mus apibrėžia; tai pripažinimas to, kas mus apibrėžia, be jokio mūsų įsikišimo sprendžiant, kas tai yra. Todėl meilės poreikis, asmeninio išsipildymo poreikis, draugystės poreikis yra nepalyginamai daugiau ir giliau, apie tai reikia klausytis ir tuo rūpintis rimtai, ir tam neprilygsta visi tie kaprizai, kurių

¹⁵ L. Giussani, „Žmonės be tėvynės. (1982-1983)“ (it. *Uomini senza patria (1982-1983)*), Bur, Milan 2008, p. 295.

būname kupini, kai norime kokio objekto, kuri patys sugalvojame, įsivaizduojame ar pasirenkame¹⁶.

Taigi, meilė sau neturi nieko bendro su savimeile: ji mus atverta ir leidžia atrasti mus sudarančius poreikius, mūsų autentiškas reikmes, niekuo neprisidengtas ir neribotas. Kas išties turi vargdienio dvasią? „Tas, kas neturi nieko, išskyrus vieną dalyką, kuriam ir dėl kurio buvo sukurtas, kitaip tariant, begalinį polėkį [...]: nesibaigiantį laukimą. Tas laukimas yra nesibaigiantis ne dėl to, kad laukiame milžiniškos krūvos dalykų; ne, [dvasios vargdienis] nesitiki nieko [iš konkrečių, nuviliančių dalykų], bet išgyvena beribį atvirumą [...] [atrodytų tarsi prieštarą]. Kaip sakoma Clemente Rebora eilėraštyje [...]: „Nieko nelaukiu...“, o vis tiek [...] gyvenu su įtampa¹⁷. Toks yra žmogaus autentiškumas, gyventi su įtampa, siekiant kažko, ko dar nežinome, tačiau kas mus apima nuo galvos iki kojų.

Žmogus yra laukimas, tokia mūsų prigimtis, tačiau ko laukiame? Žmogaus širdis yra begalybės laukimas, beribis laukimas. Dvasios vargdienis yra tas žmogus, kuris laukia, siekia kažko, ko galbūt dar nežino, ko negali pamatuoti, bet tai jį sudaro ir taip traukia, kad neįmanoma atsispirti.

Nėra paprasta susitikti tokių žmonių, kurie pastebėtų žmogiškumo visumą, o ne siaurą jo dalį. Dar dabar atsimenu, kokį įspūdį man padarė Giussani: jis žiūrėjo į žmogiškumą su tokiu gebėjimu apkabinti visa tai, iš ko jis sudarytas, kad man kildavo noras lygiai taip pat apglėbti save. Žinojimas, kad yra žmogus, kuris taip

¹⁶ Ten pat, p. 296.

¹⁷ Ten pat, p. 298.

radikaliai apkabina mano žmogiškumą, mane pripildydavo dėkingumo. Kai susitinkame kažką, kas turi tokį žvilgsnį, pasijaučiame išlaisvinti. Toliau Giussani rašo: „Rimta meilė sau yra savo beribio poreikio pajautimas, bet kartoju, tas poreikis nėra beribis dėl to, kad norime šimto tūkstančių dalykų, o tada šimto tūkstančių ir dar vieno! Jis beribis, nes neleidžia įsivaizduoti tų dalykų, kurių tau reikia: tai – poreikis!”¹⁸. Tai – laukimas! Kažin, kokią patirtį reikia išgyventi, kad galėtum išstarti šiuos žodžius! Kiekvienas iš mūsų „yra“ poreikis, beribis poreikis, kurio išraiška viršija bet kokį įmanomą įsivaizdavimą.

3. „O, kad perplėštum dangus ir nužengtum!“

Rimtas žvilgsnis į laukimą neatima paties laukimo jaudulio: kas jį išpildys? Toks laukimo jaudulys pripildo mūsų asmenį ir istoriją: mumyse yra nepanaikinamas, unikalus laukimas kažko, kas būtų be ribų, ir ne mūsų jėgoms įsivaizduoti, kaip tai išsipildys. Tai slėpinys. Nepažįstame savo laukimo objekto, jo nesulyginsi su niekuo kitu, niekuo nepamatuosi. Nelengva su tuo susitaikyti, bet tai yra žmogaus didingumas.

Nuo tada, kai pirmą kartą perskaičiau Leopardi, nebegaliu to pamiršti: „Nesugebėti būti patenkintam

¹⁸ Ten pat, p. 299.

nė vienu žemišku dalyku¹⁹ yra aiškiausias žmogaus didingumo ženklas. Toks žvilgsnis į žmogų yra itin retas. Daugeliui atrodo, kad negalėjimas pasitenkinti nė vienu žemišku dalyku yra tiesiog nenusisekimas, ir jie bet ką padarytų, kad prislopintų tą laukimą, kad galėtų pasitenkinti bet kuo, kas tik pasiekiamą ranka. Tačiau kaip rašo Miguel de Unamuno, yra priešingai: „tai, kas praeina, manęs nepatenkina, [...] aš trokštu amžinybės, [...] be jos viskam aš abejingas. Man jos reikia, man jos reikia! Be jos nėra gyvenimo džiaugsmo, ir gyvenimo džiaugsmas man nieko nebereikia. Pernelyg paprasta pareikšti: „Reikia gyveni, reikia pasitenkinti gyvenimu“. O kaip su tais, kurie nepasitenkina?“²⁰.

Tas nepasitenkinimas yra užuomina apie kažką tokią didingą, kad net negalime įsivaizduoti. „Dabartinė žmogaus situacija yra grynas laukimas įvykio, kuriam

¹⁹ Pateikiama pilna garsioji Leopardi ištrauka: „Nesugebėti būti patenkintam nė vienu žemišku dalyku, nė, taip sakant, visa planeta; žvelgti į neišmatuojamą erdvės platybę, pasaulių skaičių ir jų stebuklingą dydį ir galvoti, jog viskas yra maža ir menka, palyginti su savo sielos gebėjimu; įsivaizduoti begalinį pasaulių skaičių, beribę visatą ir jausti, kad mūsų siela bei troškimas yra didesni net už begalinę visatą; ir nuolatos kaltinti dalykus dėl jų nepakankamumo ir beprasmiškumo, kentėti dėl netobulumo bei tuštumos ir dėl kęsti nuobodulį man atrodo didžiausias didybės ir taurumo ženklas, kuris išvelgiamas žmogiškoje prigimtyje“ (G. Leopardi, „Mintys“ (it. *Pensieri*), LXVIII, in Id. *Tutte le poesie e tutte le prose*, Newton & Compton, Roma 1997, p. 640).

²⁰ M. de Unamuno, „Neskelbti Miguel de Unamuno ir Pedro Jiménez Ilundain laišakai“ (isp. *Cartas inéditas de Miguel de Unamuno y Pedro Jiménez Ilundain*), sudarė H. Benítez, *Revista de la Universidad de Buenos Aires* 3 (9/1949), p. 135, 150; cituojama p. Raniero Cantalamessa, „Skelbiame jums amžinąjį gyvenimą (1 Jn 1,2)“ (it. *Vi annunciamo la vita eterna (1Gv 1,2)*), *Antrasis Advento pamokslas*, 2020 m. gruodžio 11 d.

jis niekaip negali pasiruošti ir kurio pasirodymas yra visiškai nenumatytas²¹. Mes nežinome nei kas, nei kaip atsitiks, bet laukiame. Dar daugiau, būtent to gilumoje labiausiai ir laukiame. Dabar kaip tada, prieš du tūkstančius metų.

Tą gerai pajuto Ernest Hello, kalbėdamas apie Jėzaus laikus: „Jiems belaukiant, senasis romėnų pasaulis užsiėmė įspūdinga bjaurastimi, priešingos viena kitai ambicijos skelbė karus, žemė buvo nusilenkusi Cezaario Augusto skeptrui. Žemė dar nebuvo pastebėjusi, koks svarbus dalykas joje pildėsi. Apsvaiginta [...] karo ir nesutarimo triukšmo, ji nepastebėjo, koks svarbus dalykas tuo metu vyko: tylą tų, kurie laukė, jausdami gilų troškimo iškilmingumą. Žemė nieko apie tai nežinojo. Jeigu šiandien viskas prasidėtų iš naujo, žemė žinotų tiek pat, kiek tada. Nepasytų to su tokiu pačiu nemokšišku, nekęstų to su tokia pačia neapykanta, jeigu būtų priversti tai pastebėti. Tai ta tylą, sakau, tas svarbusis dalykas, kuris *pildėsi* ant žemės paviršiaus jai nieko nežinant. Ta tylą buvo autentiškas veiksmas. Tai nebuvo neigiama tylą, žodžių nebuvimas; tai buvo teigiama tylą, aktyvi, nepriklausomai nuo jokio kito veiksmo. Kol Oktavianas ir Antonijus ginčijosi dėl pasaulio imperijos, Simeonas ir Ana laukė. Kurių iš jų veiksmas buvo tikresnis?“²².

Benediktas XVI šitaip apibūdino tą laukimą: „Laiškai prieš pat Jėzaus gimimą, Izraelyje buvo itin laukiama gimstant Mesiją, t.y. Pateptąjį, karaliaus

²¹ J. Daniélou, „Esė apie istorijos slėpinį“ (it. *Saggio sul mistero della storia*), op. cit., p. 216.

²² E. Hello, „Šventųjų veidai“ (it. *Fisionomie di Santi*), „La Torre d'avorio“ – Fogola, Turinas 1977, p. 58-59.

Dovydo palikuonį, kuris pagaliau turėjo išlaisvinti [Izraelio] tautą iš bet kokios vergijos [...] ir įkurti Dievo Karalystę. Tačiau niekas niekada neišivaizdavo, kad Mesijas gims iš tokios nuolankios merginos kaip Marija, teisiejo Juozapo sužadėtinės. Ji ir pati niekada nebūtų apie tai pagalvojusi, ir vis dėlto jos širdyje Išganytojo laukimas buvo tiks didelis, jos tikėjimas ir viltis taip liepsnojo, kad Jis joje atrado nuopelnus tapti motina. Be to, pats Dievas ją paruošė, dar amžių pradžioje. Esama paslaptingo atitikimo tarp Dievo laukimo ir Marijos laukimo, [...] visiškai pasirengusio priimti Aukščiausiojo meilės planą²³.

Tas laukimas, kuriuo gyveno Simeonas, Ana ir Marija, nėra vien praeitis. Ne, tokioje pačioje tyloje kaip tada, pasislėpęs nuo ryškių šviesų kaip tada, tas laukimas pasilieka mūsų žmogiškumo gelmėse, mūsų širdies tyloje, mūsų „aš“ viduje. Ir toliau liepsnoja. Viena studentė parašė: „Mano žmogiškumas nuolat laukia Esaties, kuri jį išpildytų“. Tai tvirtina ir didis vokiečių poetas Rilke: „Pernelyg sutrikęs gal buvai / nuo laukimo, viskas tau tartum bylojo / apie mylimosios artumą?“²⁴. Laukimas, kuris sudaro mūsų širdį, yra laukimas esaties, kurį atsakytų, išgelbėtų, išsaugotų ir išpildytų mūsų žmogiškumą.

Kaip paskutiniame autobiografiniame romane rašo Daniele Mencarelli: „Norėčiau pasakyti savo motinai, ko man iš tikrųjų reikia, visada to paties, nuo tada, kai išrėčiau savo pirmąją raudą pasauliui. Tai, ko taip se-

²³ Benediktas XVI, „Viešpaties Angelo malda“, 2010 m. lapkričio 28 d.

²⁴ R.M. Rilke, „Pirmoji elegija“ iš „Duino elegijos“, iš vok. k. vertė Aldona Elena Puišytė.

niai noriu, nelengva apibūdinti, bandydavau tai paaiškinti sudėtingomis sąvokomis, praleidau pirmuosius dvidešimt gyvenimo metų besimokydamas kuo tikslesnių žodžių tam apibrėžti. Ir ištariau tų žodžių daug, per daug, o tada supratau, kad man reikėjo daryti priešingai, taip diena iš dienos ėmiau nutylėti po žodį, ne tokį reikalingą, perteklinį. Taip pamažu trumpinau, genėjau, kol man teliko vienintelis žodis. Vienas žodis, kad išreikščiau tai, ko aš iš tikrųjų noriu, tai, ką nešiojuos nuo gimimo, dar prieš gimstant, tai, kas mane sekioja tarsi šešėlis, ištįsęs man palei šoną. Išgelbėjimas. Šio žodžio neištariu niekam, tik sau pačiam. Bet štai tas žodis, o kartu su juo – prasmė, didesnė už mirtį. Išgelbėjimas. Man. Mano motinai kitame telefono laido gale. Visiems vaikams ir visoms motinoms. Ir tėvams. Ir visiems broliams, praėjusiems ir ateisiantiems. Mano liga vadinasi išgelbėjimas, kaip čia taip? Kam apie tai pasakyti?²⁵.

Aukščiausias sąmoningai ir aistringai išgyventos egzistencijos taškas yra mūsų žmogiškumo šauksmas, prašymas, išskylantis iš visų laikų žmogaus gelmių, nukreiptas į neaprėpiamą Slėpinį: „O, kad perplėstum dangus ir nužengtum!“²⁶. Būtent toks, žodžiais neišreikštas prašymas yra kiekvienas mūsų nubudimas, kiekvienas dienos gestas net ir tiems, kurie nežino, kas yra tas „tu“, kurio jie laukia. „O, kad perplėstum dangus ir nužengtum!“: būtent toks yra žmogaus, kuris nenori, kad jo gyvenimas praeitų veltui, proto ir meilės prašymas. Todėl Montale, kuriam buvo ar-

²⁵ D. Mencarelli, „Viskas prašo išgelbėjimo“ (it. *Tutto chiede salvezza*), Mondadori, Milan 2020, p. 22-23.

²⁶ Iz 63,19.

timas žmogiškumas, yra pasakęs: „Laukimas – pats rafinuočiausias džiaugsmas“²⁷.

Kadangi laukiame kažko, nežinodami, kaip tai pasirodys, tai nėra protingumo, bet dėmesingumo klausimas. Būtent to ir reikia prašyti, kaip pabrėžė popiežius Pranciškus, cituodamas šv. Augustiną: „„*Timeo Iesum transeuntem*” (Sermones, 88,14,13): „bijau, kad Jėzus praeis, ir aš Jo nepastebėsiu“. Patraukti savo interesų [...] ir išblaškyti įvairiausių formų tuštybės, rizikuojame netekti to, kas svarbiausia. Todėl šiandien Viešpats kartoja „visiems: budėkite!“ (Mk 13,37). Budėkite, būkite atidūs“²⁸.

²⁷ E. Montale, *Gloria del disteso mezzogiorno*, iš *Ossi di seppia*, in Id., *Tutte le poesie*, Mondadori, Milan 1990, p. 39.

²⁸ Pranciškus, Homilija per šv. Mišias su naujais Kardinolais, 2020 m. lapkričio 29 d.

3 SKYRIUS

NETIKĖTAS ŠOKTELĖJIMAS

Dabartis ir jos sukrėtimai atidengė tam tikras gyvenimo schemas, kurios mums atrodė savaime suprantamos. „Būtent taip elgiasi faktai. Susprogdina visus pretenzijų burbulus, sukapoja į gabalus teorijas, sutriuškina įsitikinimus“¹. Daugeliui staiga tapo svarbus tas galutinės prasmės poreikis, susidūrus su gyvenimu ir mirtimi, net jei jį pajuntame vos akimirka. Nesugebame jam įsakyti. Ne naujiena, kad daugybė dalykų nebėra akivaizdūs, jie nebėra mūsų pradinio kultūrinio bagažo dalis. Ir nors, kaip sakė Morin, netikrumas yra mūsų laikų bruožas, jį dar labiau sustiprino pandemija, jos mastas ir atkaklumas. Kad ir nuo kokios pozicijos beatsisvirtume, darosi sunku likti prisirišus prie to, ką jau žinome, su inercija pasiduoti iliuzijai, kad gyvenimas mūsų rankose. Paradoksalu, tačiau taip tampa lengviau pastebėti, kaip sutrupa monolitinės mūsų pretenzijos, patirti, kaip suskyla mūsų įsitikinimų sienos. Apie tai dainuoja Leonard Cohen: „Įtrūkė, viskas įtrūkė, / Štai kaip patenka šviesa“².

¹ I.B. Singer, „Priešai. Meilės istorija“ (it. *Nemici. Una storia d'amore*), Adelphi, Milanas 2018, p. 145-146.

² „There is a crack, a crack in everything / That's how the light gets in“ („Anthem“, tekstas ir muzika Leonard Cohen iš albumo „The Future“, 1992, © Columbia Records).

1. „Netikėtumas yra vienintelė viltis. Bet man sako, kad kvailystė taip galvoti“

Dvikova prasideda kiekvieną rytą. Kiekvienas, nubudęs, gali pamatyti, kada būna pasirengęs leisti į dienos kelionę, pilną išsipildymo laukimo. Šia dramą puikiai aprašo žymusis Montale eilėraštis „Prieš kelionę“.

„Prieš kelionę tikrinami tvarkaraščiai,
Persėdimai, sustojimai, pernaktvojimai
Ir užsakymai (kambarys su vonia
Arba dušu, su lova ar dviem, o gal net *flat*);
Tikrinami
Hachette ir muziejų gidai,
Iškeičiami pinigai, atskiriami
Frankai nuo eskudų, rubliai nuo kapeikų,
Prieš kelionę informuojamas
Koks draugas ar giminaitis, patikrinami
Lagaminai ir pasai, užbaigiamas
Bagažas, nuperkami papildomi
Peiliukai barzdai, dėl viso pikto
Užmetama akis į testamentą, grynas
Ritualas, nes lėktuvų avarijų
Procentas yra praktiškai nulis;

Prieš

Kelionę visi ramūs, bet įtaria, kad
Išmintingi niekur nevyksta ir kad malonumas
Sugrįžti kainuoja didelius pinigus.
Tada pajudamas, viskas O.K. ir viskas
Į gera ir be reikalo.

.....

Ir kas dabar bus

Iš *mano* kelionės?

Pernelyg atidžiai išstudijavau,
 Nieko nežinodamas. Netikėtumas
 Yra vienintelė viltis. Bet man sako,
 Kad kvailystė taip galvoti³.

Galime paruošti viską, kad leistumėmės į gyvenimo kelionę, į kiekvieną dieną, kiekvieną valandą ir visus sutartus susitikimus. Ir vis dėlto, dar nežinodami, kaip viskas pasiseks, galime sau prisipažinti: „Viskas į gera ir be reikalo“. Net tada, kaip būname išsiblaškę ir sąmoningai to nesuvokiame, nujaučiame, kokio masto yra mūsų laukimas, ir esame įsitikinę iš anksto, kad visas tas mūsų pasiruošimas nebus naudingas tikslui pasiekti, nesuteiks mums to, ko laukiame, neišpildys laukimo, su kuriuo atsibundame ryte ir leidžiamės į kelionę. To mus išmokė jau išgyventa patirtis. Tuomet suprantame, kodėl „netikėtumas yra vienintelė viltis“: turi atsitikti kažkas, ko nėra mūsų planuose, kas viršija mūsų pasirengimą, mūsų įsivaizdavimą. „Tik tai, kas mus pasiekia iš išorės, neatlygintinai, netikėtai, kaip likimo dovana, kurios nieieškojome, yra grynas džiaugsmas. Lygiai taip pat tikrasis gėris mus gali pasiekti tik iš išorės, ne iš mūsų pastangų. Jokiais būdais negalime pagaminti to, kas yra geriau už mus“⁴.

Kad tas netikėtumas įvyktų – tai yra žmogiškojo laukimo viršūnė. „Bet man sako, kad kvailystė taip galvoti“, užbaigia Montale. Iš vienos pusės jis tokį netikėtumą vadina „vienintele viltimi“, iš kitos – paneigia tą galimybę. Išties „išmintingieji“ tvirtina, kad

³ E. Montale, „Prieš kelionę“ (it. *Prima del viaggio*), iš „Satura II“, in Id., „Tutte le poesie“, op. cit., p. 390.

⁴ S. Weil, „Šešėlis ir malonė“ (it. *L'ombra e la grazia*), Bompiani, Milan 2002, p. 85.

tai vaikų žaidimai, tik naiviems žmonėms galvoti, kad netikėtumas iš tikrųjų gali įvykti. Mes ir patys dažnai jaučiamės tokios pagundos gniaužtuose ir pritariame: „Tikrai, kvaila taip galvoti“. Bet ar tikrai? Jei mestume iššūkį šiam teiginiui ir leistume, kad protas paklustų patirčiai, pamatytume, kad vienintelė tikra kvailystė yra bandyti įsprausti tikrovę į siaurą to, ką žinome, horizontą, manyti, kad jau viską žinome, diktuoti to, kas įmanoma, ribas, ir todėl nieko nebelaukti.

Visko patyrusiam savo paskutinio romano veikėjui Michel Houellebecq leidžia ištarti: „Man kyla toks jausmas, kad net ir paskendus tikroje naktyje, poliarinėje naktyje, kuri trunka ištisus šešis mėnesius, išlieka saulės sąvoka ar prisiminimas. Aš patekau į *nesibaigiančią naktį*, ir vis dėlto išliko, pačioje giliausioje mano kertelėje išliko kažkas, daug menkesnis už viltį, pavadinim, netikrumas. Netgi būtų galima pasakyti, kad kai kurie [...], net tada, kai asmeniškai pralaimėjo žaidimą, kai išmetė paskutinę kortą, išlaiko įsitikinimą, kad *kažkas danguje* paims tą situaciją į savo rankas [...] ir taip atsitinka net it tuo atveju, kai niekada nebuvo pajutę, nei vieną gyvenimo akimirką, jokios dievybės įsikišimo ar egzistavimo, ir tada, kai suvokiame, kad niekuo nesame nusipelnę maloningos dievybės įsikišimo, ir tada, kai suvokiame, pasvėrę mūsų gyvenimą sudarančių klaidų ir kalčių sancaupas, kad mes to nusipelnėme mažiau nei bet kas kitas“⁵.

Vienintelė tikra kvailystė yra neigti įvykio galimumą. Giussani kalba apie „nusikaltimą aukščiausiam

⁵ M. Houellebecq, „Serotoninas“ (it. *Serotonina*), La nave di Teseo, Milanas 2019, p. 288-289.

jai – proto – kategorijai, galimybės kategorijai⁶. Net jeigu ta skeptiškoji pozicija atrodo labiau pagrįsta, iš tikrųjų tai yra nusikaltimas protui. Niekas negali tvirtinti – tai tikrai būtų kvaila -, kad viską pažįsta, viską valdo, gali numatyti visa tai, kas gali atsitikti, ir atmesti netikėtumo, apie kurį kalba Montale, galimybę. Galimybės kategorija yra proto prigimties dalis. Todėl vienintelė, iš tiesų pagrįsta pozicija yra palikti galimybę atvirą. Ne tik pradžioje, bet visada, dabar, bet kurią gyvenimo akimirką.

Palikti atvirą galimybę, kad įvyks kažkas, kas viršija mūsų gebėjimą nuspėti, nereiškia atmesti protą, bet juo naudotis iki galo, pagal jo prigimtį ir autentišką polėkį: tai – langas, atvertas į tikrovę, o ne matas. Išankstinis skeptiškumas viso to, kas išeina už mūsų matų ribų, atžvilgiu yra proto blokavimas, ne jo kulminacija, ir mums tai būdinga daug labiau, nei įsivaizduojame, tai beveik nepastebimai patenka į mūsų sąmonę⁷.

Vienas jaunuolis man parašė: „Norėčiau trumpai papasakoti, kaip išgyvenau pastarąjį laikotarpį, po to, kai perskaičiau šių Rekolekcijų klausimą: „Ar yra viltis?“. Daina, kuri geriausiai apibūdina šiuos mėnesius, yra Chieffo „*Amare ancora*“: „Koks kartėlis, meile mano, / matyti dalykus taip, kaip matau aš“. Atrandu, kad nebeturiu tokio gyvybingumo, kaip pirmaisiais studijų metais, nebeturiu to žvilgsnio pa-

⁶ L. Giussani, „Krikščionybės iššūkio ištakos“, Tyto Alba, Vilnius 2005, p. 34.

⁷ Vasilij Grossman savo didžio romano personažo lūpomis pastebi: „Man kyla toks jausmas, kad čia nebeliko nieko žmogiško, išskyrus įtarumą“ (V. Grossman, „Gyvenimas ir likimas“ (it. *Vita e destino*), Jaca Book, Milan 1998, p. 317).

prastumo: skeptiškumas, kuris apėmė pasaulį, apėmė ir mane. Dažnai jaučiu stiprų priešišumą faktui, kad viską man duoda Dievas, todėl tai yra dovana. Žiūriu į nuostabų peizažą ir savyje pastebiu subtilų įtarumą dėl atitikimo, kurį patiriu, išgyvendamas tą grožį. Tas įtarumas mane skaudina, išprovokuoja gilų liūdesį: koks *kartėlis* šitaip žvelgti į dalykus! Jaučiu tą kartėlį, nes esu regėjęs ir pats išgyvenęs kitokį būdą žvelgti į tikrovę: mano studijuojama muzika, dangus, jūra, kalnai, medžiai: visur atpažinau ženklą To, kuris mane pasirenka, kuris mane tvirtina kaip unikalų, išskirtinį ir nepakartojamą visoje visatoje. Tokį patį skeptiškumą su begaliniu skausmu jaučiu ir Kristaus atžvilgiu, nors ir buvau Jį atpažinęs esantį šioje draugijoje. Daina tęsiasi šitaip: „Užtektų tiesiog vėl tapti vaikais ir prisiminti... / [...], kad viskas duota, / kad viskas nauja ir išlaisvinta“. Būtent tai išgyvenau pirmaisiais metais su CLU [Comunione e Liberazione studentais], ir tai tikrai buvo rojus žemėje“. Todėl jis klausia: „Ar yra viltis, kad aš ir vėl tapsiu vaiku, kad vėl viską matysiu, kaip anksčiau? Ar toks išsikreipęs žvilgsnis dar gali būti ugdomas?“

Mus apima toks skeptiškumas, o kartu ir įtarumas, kuris sugadina bet kokią grožio užuominą, kurią aptinkame savo kelyje⁸. Toks įtarumas tarsi šešėliu uždengia visa tai, kas gražaus atsiveria priešais mūsų akis, ir yra tikras prakeiksmas. Tuomet iš apimančio liūdesio gelmių kyla klausimas: „Ar yra viltis, kad aš ir

⁸ Danielou pabrėžia: „Tai – žmogiškoji šių dienų žmogaus drama. Šiandien gyvename nepasitikėjimo visatoje, pasaulyje, kuriame patyrėme tiek apgaulės, kad nebetikime net ir tiesos žodžiais, ir toks pasaulis yra baugus“ (J. Danielou, „Kultūra, išduota intelektualų“ (it. *La cultura tradita dagli intellettuali*), Rusconi, Milan 1974, p. 28-29.

vėl tapsiu vaiku, kad vėl viską matysiu, kaip anksčiau? Ar toks išsikreipęs žvilgsnis dar gali būti ugdomas?“. Tai – tas pats klausimas, kuris kilo senam fariziejui, žydų didžiūnui, Nikodemui: „Negi galiu gimti iš naujo, būdamas senas?“⁹. Kokia malonė, kad galime pakartoti tą klausimą ne retoriškai, tarsi tai būtų viena iš daugelio citatų, kuria, tarsi sauja kultūros, galime pridengti savo skurdą, bet jausdami jį, kylantį iš mūsų pačių gelmės ir atskleidžiantį visą savo tiesą! „Ar galima gimti iš naujo, būnant seniems?“.

Dažnai pastebime, kad mums trūksta tokio pasirengimo, atvirumo galimybei, mes greitai užsiveriame, užtrenkiame duris tam, kas atsitinka. Viena studentė parašė: „Tuos kelis mėnesius prieš antrąją bangą – kiek iššvaistytų momentų! Rodės, kad neturiu nieko bendra su jokių dalyku. Vėliau, lapkričio mėnesį, įvyko daug dalykų, kurie padarė spragą. Visų pirma, užsikrėčiau Covid ir taip prasidėjo dvidešimt penkių dienų izoliacija mano kambaryje. Paradoksalu, bet tai tapo momentu, kai ypač aiškiai pajaučiau, kad mane lydi tiek brangių žmonių, tiek nauji veidai. Būtent per tą izoliacijos mėnesį įsitraukiau į universiteto rinkimų organizavimą, ir tos dienos buvo itin įdomios. Ta lapkričio mėnesio draugija man yra kažkas tikrai išskirtinio, ypač kai pagalvoju, koku ypatingu momentu visa tai įvyko. Karantinui besibaigiant buvo ir mano gimtadienis: aš vis dar buvau visiškai izoliuota ir toli nuo draugų bei šeimos, bet tai man tapo proga iš naujo pamatyti milžinišką, neatlygintą meilę man per visus tuos ypatingus veidus, kurie labai kūrybiškai

⁹ Bet kaip gali gimti žmogus, būdamas nebejaunas? Argi jis gali antrą kartą įeiti į savo motinos įščias ir vėl užgimti? (Jn 3,4).

mane palydėjo visą tą dieną. Esu labai dėkinga ir jaučiu, kaip man pasisekė. Azurmendi¹⁰ susitiko judėjimą per radiją, o štai mane „sužvejojo“, kai buvau viena savo kambaryje, skambučiais per Zoom ir rinkimais. Ar reikėjo Covid, kad aš vėl imčiau gyventi? Išties, nėra nieko, ką galėtum numatyti, kas būtų įprasta, kai kalba eina apie būdus, kuriais Slėpinys mus pasiekia. Tuomet esminis klausimas, manau, yra prašyti būti atviriems. Tačiau būtent tai kartais man atrodo labai dramatiška, ir kuo labiau nebūtis apima mano dienas, tuo sunkiau tai padaryti“.

Suvokti, koks esminis dalykas yra toks atvirumas, toks pasirengimas, jau yra didelis žingsnis. Dažnai atrodo, kad nieko nereiškia būti atviriems, pasirengusiems, tačiau tai tikrai yra esminis dalykas, juolab, kad Jėzus sako: „Palaiminti turintys vargdienio dvasią: jų yra dangaus karalystė“¹¹. Kitaip tariant, būtina, kad tai, kas gali užpildyti širdies laukimą, rastų mumyse tą atvirumą, pasirengimą jį įsileisti, tą „plyšį“, per kurį mus gali pasiekti jo šviesa¹².

¹⁰ Mikel Azurmendi, baskų antropologas ir filosofas, per savo ilgą karjerą yra palietęs daugybę aštrių moderniosios visuomenės temų, tokių kaip imigracija, nacionalizmas, džihadizmas ir visuomeninė religinės patirties vertė. Susitikimui su *Comunione e Liberazione* jis paskyrė knygą „Apkabinimas. Susitikimo kultūros link“ (isp. *El abrazo. Hacia una cultura del encuentro*), išleistą Ispanijoje, Editorial Almuzara leidyklos 2018 metais, o Italijoje – Bur-Rizzoli leidyklos 2020 metais. Žr. čia, p. 66.

¹¹ Mt 5,3.

¹² Šia tema Lewis rašo: „Neužtenka nuoširdžių moralinių pastangų, kad save motyvuotume; kaip pastebime iškart žengę pirmuosius krikščioniško gyvenimo žingsnius, visa tai, kas išties būtina mūsų sieloms, gali būti padaryta tik Dievo [...]. Mes nebent galime leisti, kad visa tai būtų atlikta mumyse“ (C.S. Lewis, „Atleiskite, kuris yra jūsų Dievas?“ (it. *Scusi, qual è il suo Dio?*), GBU, Roma 1981, p. 190.

Kaip jau sakiau, mums tai atrodo neįmanoma. O jei atsitiktų? Jei Jį susitiktume? Jei Jis ateitų mūsų ieškoti? Jei, kaip parašė Manuel Vilas „El Pais“, „iš dangaus nukristų grožis visiems šios planetos vyrams ir moterims“¹³? Jei kažkas nenumatyto įvyktų, vis tiek reikėtų visiško pasirengimo, ištikimybės, kuri giliai susijusi su proto naudojimu ir kuri niekada jokių būdu nėra savaime suprantama. „Protingas yra tas, kuris savo protu paklūsta patirčiai“¹⁴ – tai Jean Guitton frazė, kurios niekada nesiliausiu sau kartojęs, nes ji yra esminė gyvenimui. Kai atsitinka kažkas nenumatyto, kiekvienas patikrina, išbando savo pasirengimą protu nusileisti patirčiai. Toks pasirengimas yra brandos gestas, kurį žmogus pasiekia tik nuėjęs ilgą kelią, jei neturi vaiko širdies.¹⁵

Esama įvairių situacijų, kai pastebime savo laikyseną. „Esu operacinės slaugytoja ir lapkritį buvau tiesiog įmesta į Covid reanimacijos skyrių. Maniau, kad aš tam pasirengusi, nes turėjau didelį troškimą padėti. Tai pati didžiausia klaida! Sutikta tikrovė buvo tokia atšiauri, kad nesugebėjau jos pakelti, visa tai, kuo buvau ir maniau esanti, visa tai, kuo buvau tikra, sutrupėdavo į šipulius vos man peržengus to skyriaus slenkstį. Ėmiau galvoti, kad man nepavyks, ir paprašiau, kad mane perkeltų į kitą skyrių. Tačiau

¹³ M. Vilas, „Poezija“ (it. *La poesia*), „El Pais“, 2020 m. gruodžio 29 d.

¹⁴ J. Guitton, „Naujas mąstymo menas“ (it. *Arte nuova di pensare*), Edizioni Paoline, Cinisello Balsamo (Mi) 2009, p. 71.

¹⁵ Lewis pastebi: „Kristus niekada nepasakė, kad turime likti vaikiško *proto*, priešingai, Jis pasakė, kad turime būti ne tik „neklastingi kaip balandžiai“, bet ir „gudrūs kaip žalčiai“. Jis nori vaiko širdies, bet suaugusio galvos“ (C.S. Lewis, „Atleiskite, kuris yra jūsų Dievas?“ (it. *Scusi, qual è il suo Dio?*), op. cit. p. 92.

tie klausimai, kurie sužeidžia, reikalauja atsakymo, o ne aplinkybių pasikeitimo, todėl jie niekur nedingo. Tuomet, grįžusi į Covid skyrių, pastebėjau, kad ten visų prima buvo daug labai jaunų kolegų, įdarbintų kilus kritiškai padėčiai, kurie mėgavosi darbu, o jų aistra mane tiesiog stebino ir žadino manyje norą ir troškimą ten būti. Reikia turėti žmogų, kuriuo galėtum sekti, kurio veide būtų galima aiškiai perskaityti viltį. Reikia, kad kažkas iš naujo atvertų horizontą“.

2. Kai kas tvirtina, kad tai, kas buvo nenumatyta, įvyko

„Radome Mesiją!“¹⁶. Ši žinia perskrodė istoriją: tai, ko laukia mūsų širdis, tapo esatimi, tas netikėtumas, apie kurį kalbėjo Montale, įvyko tam tikroje vietoje tam tikru laiku. Ši žinia skrieja istorijoje nuo pat tos dienos, kai Jonas ir Andriejus sutiko Jėzų iš Nazareto ant Jordano kranto, kiek seniau nei prieš du tūkstančius metų.

Mus taip pat pasiekė ši žinia, todėl turime susidurti su jos patikimumo problema: Jėzus iš Nazareto tikrai yra tas, kuo dedasi? Ar tikrai Jis yra Dievas, tapęs žmogumi? Išties, pagalvokime apie tos žinios turinį. Kas, pasak jos, įvyko? Nežinomas mūsų laukimo objektas, begalybė, kurios ieško mūsų širdis, „be ribų“, tapo žmogumi, tapo esančiu: „Žodis tapo kūnu“¹⁷.

Mūsų kalendorius dar dabar susietas su to fakto, to įvykio data. Gyvename 2021 metais *po* Kristaus. Ta-

¹⁶ Jn 1,41.

¹⁷ Jn 1,14.

čiau neužtenka vien žodinio žinios perdavimo, kad ji mums taptų tikėtina; taip pat neužtenka, kad ji būtų užrašyta kokioje nors religijos ar istorijos knygoje ir kasmet kalendoriuje. Kokiu būdu jos turinys gali būti patikrintas? Kaip tam, kuris gyvena praėjus dienai ar dviem tūkstančiams metų (tai visiškai tas pats) po Jo išnykimo iš žemiškojo horizonto, „galima padėti suprasti, ar Jis atitinka tą tiesą, kuria pretenduoja būti?“¹⁸.

Pradėkime nuo to, kad, kadangi tai įvyko istorijoje kaip faktas, turi būti aptinkamas kaip faktas ir šiaandien, idant būtų pripažintas kaip mūsų laukimo išpildymas. Turi būti paisoma autentiškų krikščioniškos žinios ypatybių: „Dievas tapo žmogumi“¹⁹, žmogumi, su kuriuo buvo galima susidurti einant gatve, visiškai žmogiška esatimi, o tai nurodo susitikimo metodą.

Jei prieš du tūkstančius metų žmogaus begalybės siekį išpildė tam tikras faktas, tai ir šiaandien tą gali padaryti ne kalbos ir ne taisyklės; taip pat neužteks perskaityti atpasakojimą iš knygos, kad ir kaip tai būtų svarbu. Žmogaus širdis nepasikeitė, pilnatvės poreikis liko lygiai toks pat, ir tik faktas gali jam atsakyti. Kaip su skiepais nuo Covid: reikia kažko konkretaus, visiems prieinamo, kad galėtume patikrinti jo efektyvumą. Neužtenka žinoti, kad skiepai buvo atrasti, kiekvienas turi pats pamatyti, paliesti, patirti teigiamus jo padarinius asmeniškai.

Todėl tas prieš du tūkstančius metų įvykęs „faktas“ turi būti mums prieinamas ir šiaandien, lygiai taip pat kaip pirmiesiems, susitikusiems Jėzų. Tačiau kaip aš

¹⁸ L. Giussani, „Kodėl Bažnyčia?“, Katalikų pasaulio leidiniai, Vilnius 2007, p. 13.

¹⁹ Ten pat, p. 25.

ir tu, kaip kiekvienas žmogus gali susitikti tą esatį šiandien, praėjus dviem tūkstančiams metų? Kaip jis atrodo, kokie jo bruožai? „Jėzus Kristus, tas prieš du tūkstančius metų gyvenęs žmogus, atsiskleidžia, tampa esatimi, prisidengęs užuolaida, prisidengęs perkeistu žmogiškumu. Įvyksta susitikimas, susidūrimas su perkeistu žmogiškumu: patiriame kitokį žmogiškumą, kuris kelia nuostabą, nes atsako į širdį sudarančius poreikius labiau, nei bet koks mūsų minčių ar fantazijos sukurtas būdas. Mes to nesitikėjome, niekada nebūtume to įsivaizdavę, tai neįmanoma, to nerasi niekur kitur“.²⁰

Taip atsitiko ir Mikel Azurmendi, kuris, gana sunkios būklės gulėdamas ligoninėje, susidūrė su kažkuo, kam buvo būdingas kitoks žmogiškumas, naujas akcentas, kitoks nei visa tai, kas jam buvo įvykę iki tol: besiklausydamas radijo, išgirdo žurnalistą, kuris liudijo visiškai kitokį būdą vertinti įvykius, pagaliau leidžiantį patirti atitikimą; išrašytas iš ligoninės, jis susitiko kitą žmogų iš tos pačios draugijos, kuris jį pažvelgė tokiu žmogišku žvilgsniu, kad leido jam patirti absoliučiai unikalų atitikimą jo pradinei patirčiai; po to sekė kitas, dar kitas, ir jis pamatė, kad visi šie žmonės turėjo tą patį akcentą, tą patį žvilgsnį, kitaip, žmogiškiau išgyveno tikrovę; visa tai jį patraukė, pripildė susižavėjimo ir privertė sau kelti gilius klausimus.²¹

²⁰ L. Giussani, „Įvykis žmogaus gyvenime“ (it. *Un avvenimento nella vita dell'uomo*), Bur, Milano 2020, p. 201.

²¹ Plg. J. Carrón, „Matai tik tai, kuo žaviesi“ (it. *Vedi solo quello che ammiri*), Comunione e Liberazione suaugusiųjų ir studentų metų pradžios diena. Video konferencija, clonline.org, 2020 m. rugsėjo 26d.

Tokia pati dinamika gali, netgi privalo pasireikšti ir tiems, kurie jau patyrė tam tikrą susitikimą ir gyvena pasinėrę į krikščionišką patirtį; antraip po susitikimo vėl nuslystama į Montale skeptiškumą.

Man parašė jaunas studentas: „Vos prieš kelias dienas atrodė, kad mano gyvenimas neteko spindesio: ėmiau vysti. Ir štai vieną dieną mano tėčiui paskambina iš darbo ir pasako dėl viso pikto išsitiirti dėl Covid, nes jis turėjo kontaktą su klientu, kuriam nustatytas virusas be simptomų. Po dviejų dienų jo rezultatas teigiamas, visi izoliuojamės. Po savaitės, praėjus pavojui, einu pirmyn beveik iš inercijos. Neturiu jėgų net paskambinti draugams, nes vis tiek tokia mano gyvenime namie nėra vietos tam, ką tu vadini įvykiu. Po kelių dienų, kai įgrysta plūduriavimas paviršiuje, visomis savo jėgomis bandau kažkuo užsiimti (padėti mamai namuose, gaminti maistą visai šeimai), kad vėl pajusčiau tikro gyvenimo pliūpsnį, bet veltui, mano ribotumas mane užkasa dar giliau. Tuomet griebiuosi knygų. Prabėga laikas, pasižiūriu į laikrodį, pusė septynių, tuomet prisimenu, kad vyksta studentų susitikimas su tavimi. Porą minučių padvejoju: eiti ar neiti? Ir galiausiai prisijungiu. Tam tikrą akimirką vienas iš dalyvių papasakoja: „Po patirtos pilnatvės per universitetinius rinkimus, juolab kai jie pasibaigė visiškai netikėtu ir daug pasitenkinimo suteikiančiu rezultatu, pajutau keistą slogumą. Kaip man ir vėl išgyventi tokią pilnatvę dabar, grįžus prie kasdienių reikalų?“. Tavo atsakymas prasideda šitaip: „Tos detalės, kuriuo mums sukelia keistą slogumą, yra esminės...“. Kažkas atsitinka ir likusį laiką lieku prilipęs prie ekrano, laukdamas daugiau žodžių, kurie man sugražintų gyvenimą. Išeinu iš Zoom. Grįžtu į „tikrą

gyvenimą“. Pavakarieniauju, nurenku indus, išsitiesiu priešais televizorių, viskas atrodo kaip įprasta, o vis dėlto, kai nueinu miegoti, negaliu užmigti, prisimenu tai, ką mums pasakei, pavarau į šalį savo išdidumą ir imu melstis taip žmogiškai, kad kai tai prisimenu, dar dabar susijaudinu. Kitą dieną aš nebesu aš! Jaučiu „absurdišką“ ramybę, kuri paslaptinai virsta neįsivaizduojamu džiugesiu, kai leidžiu laiką su šeima, kai gaminu ar mokausi. Kai pagalvoju, kad net nenorėjau prisijungti... Mane užlieja dėkingumas. Taip gyveni yra kažkas tokio!”.

Galime atpažinti mus pasiekiančios žinios tikrumą tik tada, kai susiduriame su naujo žmogiškumo įvykiu ir patiriame, kad jis mus perkeičia: „absurdiška ramybė“ (tokiu būdvardžiu šių dienų jaunimas apibūdina kažką, kas yra nuostabiai didinga), „neįsivaizduojamas džiugesys“, nes žmogus pats sau jų nesuteikia. Kaip rašo Cabasilas, kalba eina apie „naują gyvenimą, nes jis neturi nieko bendra su senuoju, net neįmanoma nusakyti, kiek jis geresnis, nes, nors ir būdamas žmogiškas, tai – Dievo gyvenimas“²².

3. Nesusiaurinamas krikščioniškas faktas

Pažvelkime atidžiau į to „fakto“, kuris sukuria naują žmogiškumą, prigimtį. Visi esame pasinėrę į istoriją, kuri daugiau ar mažiau perduoda krikščionybės žinią ir provokuoja įvairias reakcijas. Vėl prisimenu Azurmendi. Pripažintas antropologas ir sociologas, kuris

²² N. Cabasilas, „Gyvenimas Kristuje“ (it. *La vita in Cristo*), op. cit., p. 126.

žinojo apie krikščionybę, buvo susipažinęs su jos doktrina, morale, vertybėmis, bet ne tos žinios pažadino jo susidomėjimą krikščionybe, kai jau buvo sulaukęs garbaus amžiaus. Priešingai, metų metus jis laikėsi atstumo, visiškai atsiribojo. Kas vėl įžiebė jame tą ugnelę prieš kelis metus, kad šitaip įsiliepsnotų smalsumas ir troškimas vėl atrasti, kas yra krikščionybė, ir kad sugriūtų tos sienos, kurias anksčiau turėtos žinios buvo pastačiusios? Kas metė iššūkį jo pozicijai, jo požiūriui? „Faktas“, kurio jis negalėjo susiaurinti iki savo, kaip mokslininko ir žmogaus, paaiškinimų, kuris netilpo į tas kategorijas, pagal kurias iki tos akimirkos jis žvelgė į tikrovę, įskaitant krikščionybę.

Tai buvo „faktas“, kurio neįmanoma susieti, įtraukti į bendrą jo laikyseną, kurio negalima paaiškinti jo naudojama konceptualia sistema, jo minties modeliais. Azurmendi negalėjo jo „susieti“ su jokia savo koncepcija, negalėjo įtraukti į abstrakčią universalumo visumą, kaip sako Giussani²³, to fakto, kuris jam prisistatė per tą radijo programą, o vėliau ir per visus tuos susitikimus, įvykusius išėjus iš ligoninės, nes nešė kitoniškumą. Tas faktas taip skyrėsi nuo viso kito, kad iškart jį užkariavo: jis buvo to fakto patrauktas, sudomintas, prie jo prisirišo, su nuostaba tiesiog prilipo. Taip atsinaujino jo sąmoningumas, būdas žvilgti į visa ką, jis gimė iš naujo. Tapo labiau savimi. Kaip sakė prieš tai cituotas vaikinai: „Kitą dieną aš nebesu aš!“, t.y. jis buvo labiau savimi.

²³ Vyraujantis mentalitetas „vertindamas visad stengiasi susieti detales į abstrakčią universalumo visumą“ (L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, *Fraternità di Comunione e Liberazione* 2019, p. 67).

Ne viskas telpa į įsitvirtinusias koncepcijas, schemas, į kurias esame įpratę išprausti visa tai, kas atsitinka. Yra faktų, kurie nesileidžia susiaurinami, nes juose yra kažkas, kas nepritaria, peržengia, viršija paplitusį mąstymą. Tie „faktai“, kaip dažnai kartojame, tai – „žmonės ar žmonių momentai“²⁴, kuriuose esama tos naujovės, giliai trokštamos žmogiškumo tiesos, kuriai nėra lygių, kuri atrodo neįmanoma: dėl to šv. Paulius kalba apie „naują kūrinį“. „Būti nauju žmogumi reiškia būti tuo, kuris visu savo gyvenimu skelbia Ateinantįjį, jau iš dalies esantį jame“²⁵. Kas susiduria ir leidžiasi patraukiamas tų faktų, tų žmonių, ima patirti tokį pat naują būdą išgyventi tikrovę ir jam pirmam dėl to kyla nuostaba: „Taip gyveni yra kažkas tokio!“

„Brangus Julián, per paskutinius šešis mėnesius įvyko tai, kas giliai paženklino mano laikysena priešais visa ką: ta nebūtis, apie kurią taip daug kalbame, labai brutaliai įsibrovė į mano gyvenimą. Eilinę birželio dieną mane pasiekė žinia, kad mano sesers vaikinai netikėtai atėmė sau gyvybę. Didelio skausmo ir sielvarto dienos. Likau namuose su savo seserimi, kad palaikyčiau jai draugiją. Buvo akivaizdu, kad jokios kalbos, religinės ar ne, neišgelbės mūsų nuo dramos, kurią mums atnešė šis faktas, atverdama žaizdą, kuri nuolat kraujavo: kas šiandien man išlieka? Ką dabar reiškia, kad Kristus nugalėjo mirtį prieš du tūkstančius metų? Ką reiškia, kad mirtis nėra paskutinis

²⁴ L. Giussani, „Gyvenimo įvykis, tai yra istorija“ (it. *Un avvenimento di vita, cioè una storia*), op. cit., p. 459.

²⁵ P. Evdokimov „Bepročiška Dievo meilė“ (it. *L'amore folle di Dio*), San Paolo, Cinisello Balsamo (Mi) 2015, p. 69.

žodis, ypač tada, kai žmogus pats ją pasirenka? Kaip gyvenimas gali tapti tikresniu gyvenimu? Kaip dabar galiu išgyventi šimteriopai čia, žemėje?“. Visa tai, kas jai buvo perduota kaip krikščionybės prielaida, po smūgio sudreba: ar visa tai tikra? „O mano sesuo? Žodžiu, ar yra viltis? Supratau, kad iš karto, labai pamažu, kai kurių draugų draugija pradėjo auginti manyje suvokimą, kad Kristus tapo kūnu dėl manęs, kad aš patirčiau santykio su Juo artumą ir konkretumą. Patyriau tai, ką tu parašei „Akių švytėjime“: „Kristus yra šalia kiekvienos epochos žmogaus. Jeigu tai pastebime, išgyvename tą pačią patirtį kaip prieš du tūkstančius metų [...], t.y. išgyvename susidūrimą su kitokiu žmogiškumu, kuris pažadina naują gyvenimo nuojautą, kuris mus paliečia, nes kaip niekas kitas atsako į mus sudarantį prasmės ir pilnatvės troškimą. Ir šiandien tai yra susitikimo patirtis, kuri [...] ,talpina savyje visą prasmę, visą vertę, visa tai, ko trokštate, kas teisinga, gražu ir mylėtina““. Kristaus pergalė pasiekė mane per visas mano žaizdas ir tų mėnesių prieštaravimus savo vienalaikiškumu: tomis dienomis Jis buvo tų draugų bruožuose. Jo žvilgsnis manyje augino viltį, kad niekas tame gyvenime nebus prarasta, net jei atrodo, kad jis išmestas veltui, nebus prarasta tai, kas palietė mano sesers ir mano gyvenimus. Taip sakau ne dėl to, kad aš kokia fanatikė, bet tokia mano patirtis: man neįmanoma atskirti klausimo „Ar yra viltis?“ nuo Jo kūno, esančio čia ir dabar“.

Naujas kūrinys yra tokio įvykio vaisius. Šiandien pajaučiame pradinio įvykio virpėjimą naujo subjekto, kurį jis sukuria, dėka. Dar kartą grįžkime prie Giussani žodžių: naujas kūrinys turi „kitokį gebėjimą pažinti tikrovę, palyginus su kitais“. Jis „gimsta

iš išitraukimo į įvykį, atsidavimo įvykiui, prie kurio prisirišame, kuriam pasakome „taip“. Šis įvykis yra konkretus istorijos momentas; turi universalumo siekį, bet yra konkretus momentas. Mąstyti, turint kaip atskaitos tašką įvykį, reiškia visų pirma priimti faktą, kad aš neapibrėžiu to įvykio, o pats esu jo apibrėžiamas. Per jį atsiskleidžia tai, kas aš iš tikrųjų esu, ir mano pasaulio suvokimas. Tai meta iššūkį vyraujančiam mentalitetui, kuris vertindamas visad stengiasi susieti detales į abstrakčią universalumo visumą²⁶.

Naujiena, kurią įvykis atneša į gyvenimą, taip pat leidžia patikrinti, įsitikinti, kad pradinis susitikimas yra tikras. Išties, kaip galiu būti tikras, kad tam tikras konkretus dalykas, su kuriuo susiduriu, yra Kristaus įvykis šiandien? Jis įrodo (kaip ką tik cituotuose liudijimuose) savo „universalumo siekį“, savo gebėjimą nušviesti bet kokią aplinkybę ar situaciją, net ir labiausiai gniuždančią – mirtį.

„Su vis didesne nuostaba pastebiu, kad viltis kyla iš esaties, kuri nepaliauja įvykti vis iš naujo ir yra nesusiaurinama bei atsako širdžiai. Pastebėjau, kad man buvo padovanoti tam tikri faktai, kurie mane palaiko ir kurių negaliu suvesti vien į kitų žmonių gerą širdį ar temperamentą. Gruodžio pradžioje man labai brangus draugas įstojo į vienuolyną. Žmogiškumas, įsimylėjęs tą gyvenimą, kurį man paliudijo, tikrumas susitikus Dievą ir iš to kylanti meilė, „tūrėti viską“, būti gavus tiek daug, kad gali visko atsakyti, kad „niekas nebūtų prarasta“: visa tai mano

²⁶ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 67.

dienose yra taškas, po kurio negrįžtama atgal. Tiesiog savo buvimu vienuolyne, pačia savo gyvenimo forma jis man galingai primena, kad egzistuoja atsakymas, kuris visiškai išpildo mano širdies laukimą, ir kad aš galiu jį susitikti. Tai milžiniškas atminimo taškas: savo dienas ir darbus pradėdau su jautriu laukimu, kuris man leidžia išgyventi dialogą su visa kuo. Kas sieja „visiškai užkariautą“ jo esatį ir viltį? Prieš kelis mėnesius kitas mano draugas sužinojo, kad serga šonine amiotrofine skleroze. Ši dramatiška aplinkybė man neleidžia pamiršti jo veido, kai jis grįžta kas vakarą ir man sako: „Ir šį vakarą, po viso to, ką pamačiau ir kas įvyko, einu miegoti laimingas ir dėkingas: Viešpats pildo savo pažadą“. Jo liga vis sunkėja, o jis dėkingas. Kas leidžia jo širdžiai būti visiškai laimingai, net kai jis negali padaryti visiškai nieko? Aš nematau to, ką mato jis, bet matau jį, nes jis man duotas. Baigiantis metams, keliems jaunuoliams, su kuriais išgyvename skautų patirtį, pasiūliau surengti vakarą apie pirmąjį „Religinio jausmo“ skyrių, trokšdamas atskleisti jiems priemonę, kuri man vis labiau padeda gyventi: širdį. Kai gruodžio pabaigoje paprašiau jų pasidalinti pačiu gražiausiu metų dalyku (Covid metais galėjai išgirsti tik apie sunkumus, negatyvumą ir skausmą), viena iš jų pasakė: „Kaskart, kai per susirinkimus ar per susitikimą su kuo nors kalbamės apie širdį, klausiu savęs: ar aš klausau savo širdies? Ar ja seku? Tai – pats brangiausias šių metų atradimas!“. Kai prieš kelias savaites vėl uždarė mokyklą (mokytojauju), iš pradžių susinervinau, bet tada manyje gimė klausimas: ar tik nebus taip, kad man ir vėl suteikiama proga išmokti mylėti tuos mokinius, kurie šiandien yra,

rytoj jau jų nebebus? Su šiuo klausimu nuėjau į Mišias ir susijaudinau, kai pastebėjau, kad net ir raudonojoje zonoje, net ir uždarius mokyklą, Kristus ir toliau man dovanoja save. „Mano širdis džiugi, nes Tu, Kristau, gyvas“: štai viltis! Kur Tu gyveni? Tu esi ten, kur neįmanomas, bet realus mano draugo gyvenimas vienuolyne, kur džiugus mano draugo, pasitinkančio savo likimą ligoje, veidas, judėjime, kuris mane augina ir moko visa tai pastebėti, kol galiausiai imu pasitikėti jaunuoliais, „blaškomais“ pasaulio. Kiekvieną dieną matau tiek daug faktų, kurie man leidžia patirti atitikimą ir man primena, kad Kristus gyvas ir kad Jis yra viskas! Tik tai mane ir palaiko. Prieš kelias dienas vienai šeimai nuvežiau maisto produktų paketą. Tai – karitatyvos, kurioje dalyvauju, gestas. Jie man pasiūlė kavos, ir galvodamas apie visus šiuos faktus, aš pirmą kartą sutikau pasilikti. Svetainėje, laikydamiesi reikiamo atstumo, buvo visi šeimos nariai. Viena iš dukrų į mane tyliai žiūrėjo ir matėsi, kad jai kirbėjo toks klausimas: „Kodėl tu čia? Kodėl mes tau rūpime?“. Kai Kristus gyvena tavo širdyje, visa tikrovė (net ir svetima) tampa namais, kuriuose gali apsigyventi. Atsiklaupęs dėkoju judėjimui, kad manyje saugo tokį žmogiškai gyvą ir vilties sklidiną žvilgsnį. Nes Jis yra čia, Jis tampa kūnu mano gyvenime“.

Idant mestų iššūkį pasklidusiam mentalitetui, „faktas“ neprivalo būti kažkoks įspūdingas. Faktas, to konkretaus dalyko galingumas nepriklauso nuo jo sensacingumo. Tai gali būti švelnus dvelksmas, tačiau būtent tame dvelksme yra pritraukiantis išskirtinumas. Jo galingumas, jo unikalumas yra tas nešamas išskirtinumas. Norėdamas tai parodyti, pokalbyje su

Giovanni Testori 1980 metais Giussani kalbėjo apie žmones, kurie yra „esatys“²⁷.

Mes dažnai regime tokius faktus, kokie buvo nupasakoti, bet neretai mums neužtenka paprastumo, kad jais sektume, kaip padarė Azurmendi, įtraukiame juos į savo sistemą kaip „jau žinomus“. Todėl mums jie nieko naujo nesako. Galima priklausyti krikščioniškai istorijai, kur tokių faktų sutinkama itin daug, ir vis tiek krikščionybę susiaurinti iki etikos, apeigų ar stereotipų, perimtų iš paplitusio įsivaizdavimo. Nei vienas iš šių išvardintų dalykų, deja, nepažadins vilties.

Tą akimirką, kai krikščionybė įvyksta kaip įvykis ir būna priimama, suvokiame, kokį išskirtinumą ji atneša į gyvenimą. Kas prisijungia prie krikščionybės kaip įvykio, tas demaskuoja bet kokį susiaurintą jos įvaizdį. Taip atsitiko vienai jaunai merginai, kuri man parašė: „Prieš kelias dienas man atsitiko toks dalykas, kuris man padėjo suprasti tai, kas įvyko mano gyvenime. Kalbėjausi su mama apie Kalėdas ir ji juokaudama man pasakė, kad norėtų tikėti Kalėdų seneliu, nes jai reikia žinoti, kad yra veikėjas, atnešantis viltį, veidas, apie kurį pagalvoji ir gali pasakyti: „Jis viską gali, viliuosi juo, kad viskas būtų gerai“. Toks mano mamos komentaras man leido suprasti, kaip esu mylima, kad man buvo dovanotas susitikimas su judėjimu. Mano mama yra tikinti moteris, eina į mišias kiekvieną sekmadienį, ir vis dėlto viliasi Kalėdų seneliu, nes jo veidas jai atrodo apibrėžtas ir konkretus! Man tai

²⁷ „Nerandu kito vilties rodiklio, kaip tik tų žmonių, kurie yra esatys, gausėjimą. Tokių žmonių gausėjimas; ir neišvengiama simpatija [...] tarp šių žmonių“ (L. Giussani – G. Testori, „Gimimo prasmė“ (it. *Il senso della nascita*), Bur, Milan 2013, p. 116).

buvo įrodymas, kad kartais Dievas susiaurinamas iki kažkokio abstraktaus dalyko, idėjos. O aš Dievą susitinku kiekvieną dieną, Jis yra ir aš galiu Jį atpažinti, nes priklausau tam tikrai istorijai. Susitikus šią konkrečią istoriją ir tai supratęs, manyje gimė viltis“.

Susidūrimas su esatimi, kurios neįmanoma susiaurinti, mus išlaisvina iš prievolės paklusti visuotinio mentaliteto nustatytiems vaizdiniams. Tik tokia esatis savo gilumoje turi išišaknijusius vilties pamatus.

„Ar yra viltis? Tai – klausimas, kuris mane priremia prie sienos. Tokiais kaip šie laikais (studijuojau mediciną ir sanitarinę padėtis mane liečia iš dar arčiau) galima atsakinėti teoriškai tik tam tikrą laiką. Dienos pabaigoje tokie klausimai atima miegą ir jėgas. Kažkur privalo būti tikras atsakymas, kuris atlaikytų dienų dramatiškumą, antraip teorinis atsakymas viską tik dar labiau apsunkina [ir pagilina nihilizmą, pridėčiau nuo savęs]. Bandydama atsakyti į klausimą „Ar yra viltis matant mano tėčio ligą?“, vienintelis dalykas, kuris man leidžia atsakyti, tai – žiūrėti į savo tėtį. Ar yra viltis matant šią pandemiją? Tai, kas man pirmiausia ateina į galvą [atrodytų, kad tai tas „dvelksmas“], yra entuziazmo kupinos mano draugės akys, kuri nesibaido varginančio darbo ligoninėje. Taip tęsiu toliau. Sijuju visas situacijas, kuriose man sunku, ir vienintelis dalykas, kuris man leidžia tvirtinti, kad esama kažkokios vilties, tai – kai kurie veidai, kuriems viltis yra. Tačiau čia drama tampa dar intensyvesnė, nesu rami: matant juos, man kyla didelis noras būti tokia, kaip jie, ir sugebėti žvelgti į gyvenimą tokiomis akimis [kaip atsitiko Azurmendi, kuris sau pasakė: „Kaip norėčiau žvelgti į pasaulį taip, kaip į jį žiūri tas žurnalistas!“], tačiau suprantu,

kad tai negali priklausyti nuo mano pastangų, antraip atėjus vakarui eičiau miegoti pavargusi nuo skaičiavimo, kiek kartų man pavyko, o kiek ne [ir dar kartą viskas būtų susiaurinta iki etikos]. Tuomet klausiu savęs: „Kam viso to reikia?“. Kasdien mane nustebina, kaip kažkas gyvena pagal tiesą, kaip mane tai traukia ir išjudina, nes sukelia pavydą dėl tokio būdo žvelgti į tuos pačius dalykus, kurie man būna įgrisę jau aštuntą valandą ryto. Toks potraukis dažniausiai išblėsta per porą valandų, tačiau kartais mane tikrai priverčia pajudėti. Todėl klausiu: ar pakanka jais sekti? Ar pakanka išlaikyti ryšį su tomis konkrečiomis esatimis, kurių pilna mano diena ir kurios, kaip bent akimirką galiu pajusti, supranta visus mano sunkumus bei visas mano dramas?“.

Atsakymas į šią klausimą iškelia laisvės problemą. Susidūrus su esatimis, kuriose aptinkami vilties pamatai, kiekvienas turi visų pirma apsispręsti, ar sekti troškimu tapti tokiais, kaip jie, ir būti jų draugijoje, ar ne.

4. Patirtis ir širdies kriterijai

Kaip atpažinti tokias esatis, tai, ką jos reiškia, ką neša, kiek jos vertos ir kas yra jų išskirtinumo ištakos? Šis klausimas yra skirtas mums, bet jo nepagailėta net ir apaštalams. Priešingai, jie buvo pirmieji, kurie turėjo į jį atsakyti.

Kai Jėzaus esaties išskirtinumas tapo akivaizdus ir ėmė skliti garsas apie Jį, apie Jo sakomus ir daromus dalykus, atsirado ir skirtingos Jo veiksmų interpretacijos, pradedant nuo tų, kurie jautė pavojų savo uži-

mamai valdžios pozicijai, savo „autoritetui“, t.y. nuo rašto aiškintojų, fariziejų, intelektualų ir tautos vadų. Kaip tie pirmieji, kurie ėmė Juo sekti, galėjo įsitikinti, kad verta sekti tuo žmogumi, prie jo prisiriški, rizikuoti visu savo gyvenimu dėl jo?

Kaip atpažinti *tą* veidą tarp daugybės panašių žmoniškų veidų? Kokį kriterijų galime panaudoti? Jis jau turėtų būti mums žinomas, jau turėtume būti jį išmokę iš savo patirties. Vienintelis adekvatus kriterijus atpažinti esąčiai, kuri neša gyvenimą atitinkančią reikšmę, yra tas pats, kuriuo prigimtis mums leidžia atlikti universalų palyginimą su viskuo, ką sutinkame: tai – širdis, kitaip tariant, akivaizdybių ir poreikių – tiesos, grožio, teisingumo, laimės – visuma, kuri pasireiškia mumyse, kai rimtai žvelgiame į visa tai, ką patiriame. Giussani sako: „Patirtyje tikrovė [...], kuri tave nusteina, šokiruoja (*affectus*), priverčia pasirodyti širdies kriterijų, pažadina širdį, kuri iki tol buvo sumišusi ir užmigusi, todėl tau parodo tave patį. Nuo ten prasideda tavo kelias, nes esi pažadintas, kritiškas“²⁸.

Mumyse veikia objektyvūs ir neklystantys kriterijai, kurie nenuolaidžiauja net ir mums patiems, su mumis nesitaiksto. Tą labai dramatiškai paliudija Pavese. 1950 metų liepos 14 dieną, gavęs „Strega“ premiją, rašo: „Grįžau į Romą, jau kuris laikas. Romoje – apoteozė. Ir kas iš to?“²⁹. Tarsi būtų išsipildę visa tai, ką jis pats buvo užrašęs savo dienoraštyje prieš daugelį metų: „Liūdniau nei nepasiekti savo idealų yra juos

²⁸ L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?!) taip gyventi?“ (it. *Si può veramente?!* *vivere così?*), Bur, Milanas 2011, p. 83.

²⁹ C. Pavese, „1950 m. liepos 14d.“, in Id., „Profesija – gyventi“ (it. *Il mestiere di vivere*), op. cit., p. 516.

pasiiekti³⁰. Likus mažiau nei metams iki mirties, pripažįsta: „Kiek kartų šiuose pastaruosiuose užrašuose esi parašęs: „O kas tada?““. Rodos, esame patekę į narvą, ar ne?³¹. Išties, 1950 metų birželio 22 dieną, gavęs žinią apie didelį pasisekimą, parašė: „Tai – tikra palaima. Be abejo. Tačiau kiek dar tuo galėsiu pasidžiaugti? O kas tada?“³². Ko trūko jo gyvenimui, kuris pasaulio akims atrodė toks sėkmingas? 1950 metų rugpjūčio 17 diena: „Nesvarbu vardai. Tai – ne sėkmės vardai, o eiliniai vardai: jei ne jie, tai kiti? Lieka tik tai, kad dabar žinau, kas yra mano didžiausias triumfas, ir tam triumfui trūksta kūno, trūksta kraujo, trūksta gyvenimo“³³. Tas trūkumas buvo toks nepakeliamas, kas po dešimties dienų jis atėmė sau gyvybę.

Tokią pačią patirtį Camus užrašo savo „Užrašų knygelėse“ didelio pasisekimo dieną: „Spalio 17 diena. Nobelis. Keistas išsekimo ir melancholijos jausmas“³⁴.

Negalime apgauti širdį sudarančių kriterijų, prasmės, teisingumo, laimės, meilės poreikių. Iki tam tikro taško juos galime nutildyti ar cenzūruoti, bet negalime jų išrauti. Jie yra patirties dalis. Giussani demaskuoja mūsų turimą sunkumą pripažinti, kad „patirties vertinimo principas yra pačioje patirtyje“. Tačiau jis pabrėžia: „jei nebūtų tiesa tai, kad principai, pagal kuriuos galima vertinti patirtį, yra pačioje patirtyje, žmogus būtų sau svetimas, nes privalėtų

³⁰ C. Pavese, „1937 m. gruodžio 18d.“, ten pat, p. 108.

³¹ C. Pavese, „1949 m. spalio 16 d.“, ten pat, p. 488.

³² C. Pavese, „1950 m. birželio 22 d.“, ten pat, p. 515.

³³ C. Pavese, „1950 m. rugpjūčio 17 d.“, ten pat, p. 518.

³⁴ A. Camus, „Užrašų knygelės. 1951 – 1959“ (it. *Taccuini. 1951-1959*), III, Bompiani, Milan 1992, p. 223.

priklausyti nuo kažko kito, kad galėtų vertinti save³⁵. Tokie poreikiai neatsiranda iš to, ką žmogus patiria, „jie atsiranda jame po to, kai jis kažką patiria, kai rimtai žvelgia į tai, ką patiria“³⁶, ir įvertina tai, ką patiria.

Vertinimo kriterijus turi būti „imanentiškas pirmapradei žmogaus struktūrai“: taip apibūdinamas „objektyvus kriterijus, kuriuo remdamasi prigimtis įtraukia žmogų į universalų palyginimą, apdovanojama jį tuo pirmapradžių reikmių branduoliu, ta pirmine patirtimi, kuriais visos motinos *tokiu pat būdu* apdovanoja savo vaikus. Tik esant šiai galutinio suvokimo tapatybei yra įveikiama anarchija“³⁷, subjektyvumas.

Negalima kalbėti apie patirtį, kaip kartais kyla pagunda, sutapatinant ją su grynu dalykų išbandymu. „Mūsų vartojama *patirties* kategorija turi absoliučiai kritinę vertę“, tvirtina Giussani. Ją reikėtų suvokti ne kaip „jausminį betarpiškumą“, bet kaip „vietą, kurioje susidūrimas su tikrove iškelia žmogaus širdį sudarančius poreikius ir vysto atsakymų į tikrovės provokacijas ieškojimą“. To pasekmė: „*Patirtis* yra aplinka, kurioje asmuo yra kviečiamas įvertinti, ar Kristaus faktas – tikroji, didingoji darbo hipotezė – gali atsakyti į iškilusius klausimus autentiškai ir galutinai, atsižvelgiant į visus faktorius, kurių kiti pasiūlymai neturi“. Iškart priduria: „Todėl CL save pateikia iškirtinai kaip norą atrasti ir autentiškai išgyventi faktą, kad krikščioniškas tikėjimas, toks, koks išliko tradici-

³⁵ L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?) taip gyventi?“ (it. *Si può (veramente?) vivere così?*), op. cit., p. 83-84.

³⁶ Ten pat, p. 82.

³⁷ L. Giussani, „Religinis jausmas“, op. cit., p. 18, 22.

jos vagoje, geriau nei bet koks kitas pasiūlymas atsako į žmogaus poreikius³⁸.

Todėl tikroji šiandienos nelaimė yra tokių poreikių suvokimo praradimas, savo tapatybės suvokimo užtemimas. Išties, Kristus atėjo atsakyti žmonėms, o ne „sausoms kaip robotai būtybėms“. Kaip rašo mano jau cituotoje frazėje Reinhold Niebuhr: „Niekas nėra taip neįtikima, kaip atsakymas į klausimą, kuris nebuvo užduotas“. Todėl „vienintelis CL tikslas“: „liudyti tikėjimo pagrįstumą, tikėjimą kaip *pagrįstą pagarbą*, kur žodžiu „pagrįsta“, pagal šv. Tomo koncepciją, turima omenyje atitikimo tarp tikėjimo pasiūlymo ir žmogaus savimonės struktūrinių poreikių patirtis³⁹.

Krikščioniško įvykio išskirtinumas pasireiškia per patirtį, kurią sukuria. Susitikimo su Jėzumi faktas mokiniams suteikia su niekuo nepalyginamo atitikimo patirtį: „Mes radome Mesiją“. Visi kiti palankūs įvykiai, kurių visiems linkime gyvenime, pavyzdžiui, sulaukti pasisekimo, neatsako į tą laukimą, neišėsi pažado, galiausiai tampa gilaus nusivylimo šaltiniu. Su jais susidūrę, atpažįstame ir save toje Pavese reakcijoje: „Ir kas iš to?“.

Grįžkime prie temos. Patirtis autentiška prasme, kaip pažinimo ir patikrinimo vieta, negali būti sutapatinama su paprasčiausiu subjektyviu įspūdžiu ar su jausminga reakcija. Patirtis yra „gyvybinio veiksmo visuma, kuri pasireiškia kaip trejopas faktorius: a) *Susitikimas* su objektyviu faktu [...], nepriklausomu nuo patirtį išgyvenančio asmens [...]. b) Gebėjimas

³⁸ L. Giussani, „Pagrįsta pagarba tikėjimui“ (it. *Il ragionevole ossequio della fede*), interviu su A. Metalli, „30 giorni“, n. 5, 1988, p. 40-41.

³⁹ Ten pat.

adekvačiai suvokti to susitikimo reikšmę [...]. c) *Atitikimo suvokimas*: Fakto, su kuriuo susiduriama, prasmė atitinka asmens egzistencijos reikšmę [...]. Būtent tokio atitikimo suvokimas patvirtina asmens augimą, kuris yra esminis patirties reiškiniui“. Todėl būtina, kad į autentišką patirtį būtų įtraukti „savimonė ir žmogaus gebėjimas kritiškai vertinti“⁴⁰.

Tą patį tik kitais žodžiais sako pranašas Izaijas: „O, kad perplėštum dangus ir nužengtum!“, t.y. o, kad įvyktų netikėtumas, kad Dievas iš tiesų atsakytų į mūsų laukimą, „kalnai prieš tave sudrebėtų!“⁴¹. Pažado išsipildymo ženklas yra sudrebėjimas, įvykio sukeltas smūgis. Tai, kas įvyko Elzbietai: vos tik ji „išgirdo Marijos sveikinimą, jos iščiose šoktelėjo kūdikis“⁴². Tokį patį smūgį patyrė ir Jonas su Andriejumi, kurie, susidūrę su Jėzumi ir praleidę su Juo visą popietę, kitiems pasakė: „Sutikome Mesiją!“. Taip pat „šoktelėjo“ ir Azurmendi: „Nesitikėjau susitikti nieko panašaus savo gyvenime. Tai buvo didelė staigmena. Visiškai neįprasta [...], pamažu pasiekiau susižavėjimo būseną“⁴³. Toks netikėtumas yra ženklas, kad vyksta šis įvykis.

Taigi, galiu atpažinti esantį dieviškumą tam tikros esaties dėka (kaip Elzbieta atpažino Jėzų Marijos iščiose), iš atitikimo širdžiai, mano žmogiškumui, kurį patiriu per susitikimą su ta esatimi ir kuris pasireiškia

⁴⁰ L. Giussani, „Ugdymo rizika“ (it. *Il rischio educativo*), Rizzoli, Milan 2014, p. 130-131.

⁴¹ Iz 63,19.

⁴² Lk 1,41.

⁴³ „Apkabinimas“, Televizijos interviu su Mikel Azurmendi transkripcija. Kalbina Fernando de Haro, parengta renginiui Meeting 2020, in J. Carrón, „Matai tik tai, kuo žaviesi“, op. cit., p. 8.

tuo „šoktelėjimu“. Tokio susitikimo išskirtinumą pagrindžia tai, kad jis pajėgus man atskleisti tikrovės visumą, leidžia pasitikti bet kokią situaciją, mesti iššūkį bet kokiai aplinkybei. Kristus „atnešė visa, kas nauja, atnešdamas save“⁴⁴, sako šv. Irenėjus, Jis atnešė viso ko naujumą. Kokią patirtį turėjo išgyventi pirmieji krikščionys, kad šitaip apibūdintų Kristų!

Tai įvyko ir toliau vyksta. Pastaraisiais mėnesiais tai atsitiko ir vienos kavinės, kuri yra netoli universiteto ir kurią lanko daugiausia studentai, savininkui.

„Mes, judėjimo studentai, esame vieni iš nedaugelio, kurie ir toliau eina į universitetą mokytis specialiai tam skirtose auditorijose. Kas rytą užsisakome kavos išsinešimui toje pačioje kavinėje ir susidraugavome su jos darbuotojais. Penktadienio rytą mano pusbrolis buvo paskutinis apsilankęs žmogus ir užklausė padavėjo, kuris ten dirba nuo 1982 metų, kaip sekasi. Šis atsakė: „Žinok, darbo beveik nėra, visa laimė, kad esate jūs; aš žinau, kad jūs iš CL, tas iškart matosi, nes esate tokie pat, kaip prieš trisdešimt metų, t.y. esate vieninteliai, kurie leidžia šiai universitetinei zonai kvėpuoti“. Kaip įmanoma, ėmiau savęs klausti, kad jis suprato, jog mes iš CL, ir kad atpažįsta mus iš to, kad esame tokie patys, kaip prieš trisdešimt metų? Bet visų svarbiausia, kaip įmanoma, kad mes, o kartu ir aš, apibrėžiami kaip tie, kurie leidžia kvėpuoti universiteto zonai? To priežastis nėra mūsų ar mano gebėjimai. Ne, esmė ta, kad aš patyriau susitikimą, kuris įsirėžė, negrižtamai pažymėjo mano širdį, ir perkeitė mano žvilgsnį į tą pačią tikrovę, kurią išgyvena visi. Visiškai nebūtina, kad aš padaryčiau kažką stulbinan-

⁴⁴ Irenėjus iš Liono, „Adversus Haereses“, IV, c. 34.1.

čio, užtenka, kad aš būčiau pats savimi. Todėl ėmiau geriau suvokti, pasitikėti, kad arba yra Kristus, arba *nada*, nieko! Ir taip yra todėl, kad mano patirtyje įvyko daugybė faktų, kurie tapo „saujomis klijų“, kurie mane patraukė ir toliau traukia prie šios draugijos, ir leidžia ištarti: „Kur eisiu, jei Jį paliksiu?“. Aš gyvenu dabar, ir matydamas duomenis nepuolu į neviltį, nes išgyvenu tam tikrą patirtį: mano tikėjimas išsilieja ir į ateitį. Ginklas, kurį pasitelkiu kasdienėje kovoje su situacijos man metamais iššūkiais, yra pasitikėjimas, tikėjimas. Su tokiu tikrumu, net jei ir nedarau nieko ypatingo, tiesiog būnu savimi, nešu kažką daugiau nei tik save. Tik dabar išgyvenu dabartį su viltimi“.

Kavinės savininkui buvo paprasta atpažinti tų jaunuolių išskirtinumą, nes į jo gyvenimą jie įnešė oro gūšį.

4 SKYRIUS

VILTIES GĖLĖ

Dabar turime imtis gana keblaus klausimo, susijusio su tema, kurią jautriai išgyvename visi, vadinamieji vakarų kultūros vaikai.

1. Tikrumo poreikis

Kaip mes, gyvenantieji šiais laikais, šioje kultūroje (ir pirmiausia pagalvoju apie jaunimą, kuriam, iš vienos pusės, puikiai pažįstamos išskaičiuojančiojo mokslo ir technikos racionalumo schemas, iš kitos – struktūriškai nepakenčiama visa tai, ko negalima pasiekti iškart ir kas nėra išmatuojama, kas primena doktriną), galime pasiekti tikrumą dėl Kristaus? Šiandien šis poreikis jaučiamas itin stipriai. Tas, kas užsiima su jaunimu, puikiai tą žino. Giussani tą suprato anksti, o dabar toks poreikis dar labiau sustiprėjo. Šiandien nebeliko jokie krikščioniško tikėjimo postūmio, kuris leistų eiti iš inercijos. Apie tai neseniai rašė Lucio Brunelli „L'Osservatore Romano“, kalbėdamas apie šių laikų jaunimą: „Kristus, miręs ir prisikėlęs, žmogaus išganymas. Gali išrėkti šią tiesą jam į veidą [...], bet tas jaunuolis žiūrės į tave turbūt su [...] abejingumu“, tarsi žiūrėtų į kažką „nesuvokiamo“¹. Krikščioniškas tikėjimas nebėra socialinis faktas,

¹ L. Brunelli, „Tuščios bažnyčios ir Dievo fantazija“ (it. *Le chiese vuote e la fantasia di Dio*), „L'Osservatore Romano“, 2021 m. balandžio 10 d., p. 9.

akivaizdi prielaida, mums jis nebeperduodamas su laivinimu, todėl esame „priversti“ (ir visa laimė, sakyčiau) patys atrasti, kaip jį pasiekti, esame tam tikra prasme priversti tikėti pagrįstai, atrasti tikėjimo pamatus.

Paklauskime savęs: kuo rėmėsi pirmųjų, sekusiųjų Kristumi, tikėjimas? Tas pats pasakytina ir apie mus šiandien. Nuo pat savo ugdomosios veiklos pradžios, Giussani labai aiškiai jautė poreikį tikėti pagrįstai. Tai – dar vienas būdas, kuriuo atsiskleidžia charizmos malonė, malonės, duotos kun. Giussani aktualumas mūsų, šiandienos žmonių, pasinėrusių į netikrumą ir nežinančių, kaip iš jo ištrūkti, poreikiams. Iš šios malonės gimė judėjimas, kurio vienintelis tikslas, kurį jau citavome, – liudyti tikėjimo racionalumą, t.y. kad Kristaus faktas, geriau nei bet koks kitas pasiūlymas, atsako į giliausius mūsų žmogiškumo klausimus. Išties, priklausyti tikėjimui yra pagrįsta tada, kai Kristaus įvykis atsiskleidžia kaip atsakymas į struktūrinius žmogaus sąmonės poreikius. „Pasiūlymas jaunimui yra labai aiškus testas“², ar suvokiamas šis pagrįstumo poreikis, ar ne.

Ko reikia, kad žmonės – jauni ir suaugę – atrastų tikėjimo racionalumą? 1987 metais, per Sinodą apie pasauliečius, Giussani patvirtino: „Šių dienų žmogui, kuriam suteikta tiek veiklos galimybių, kiek istorijoje jis niekada neturėjo, itin sunku suvokti Kristų kaip aiškų ir užtikrintą atsakymą į savo paties išradingumą. Dažnai instrukcijos nepateikia tokio gyvybiško atsakymo. Trūksta ne žodinio pakartojimo ar skelbimo kultūros. Šių dienų žmogus greičiausiai nesąmo-

²L. Giussani, „Pagrįsta pagarba tikėjimui“ (it. *Il ragionevole ossequio della fede*), interviu su A. Metalli, „30Giorni“, op. cit., p. 40.

ningai laukia patirti susitikimą su žmonėmis, kuriems Kristaus faktas yra toks realus, kad perkeičia jų gyvenimus. Tik žmogiškas susidūrimas gali išjudinti šių dienų žmogų: įvykis, kuriame aidi tas pradinis įvykis, kai Jėzus pakėlė akis ir ištarė: „Zachiejau, kaipmat lipk žemyn, ateisiu į tavo namus“³.

Atspirties taškas yra susitikimo patirtis. Kaip prieš du tūkstančius metų. Ir šiandien negali būti kitaip, nes tai nebebūtų krikščionybė. „Tai svarbus metodo, nusakančio perėjimą nuo religinio jausmo prie tikėjimo, pokytis: tai nebėra ieškojimas su daugybe nežinomųjų, bet žmonijos istorijoje įvykęs faktas“. Cituoti liudijimai tai patvirtino. „Tai yra sąlyga, be kurios negalima netgi mėginti kalbėti apie Jėzų Kristų. O einant šiuo keliu Kristus darosi be galo artimas, tai beveik kaip žmogaus ryšys su savo motina ir tėvu: pamažu jis tampa vis didesne mūsų dalimi“. Patyrę susitikimą su Jo žmogiškumu, turinčiu veidą, konkrečių žmonių, tam tikros draugijos bruožus, patyrę atitikimą, esame skatinami „kelti svarbų jo dieviškumo klausimą“⁴.

Būtinybė, kad tikėjimas būtų pagrįstas, pasireiškia bet kokio amžiaus (paaugliams, jaunimui, suaugusiems) ir bet kokiomis sąlygomis gyvenantiems žmonėms.

Reikšmingą ir simbolinę problemą iškelia tai, ką man parašė viena studentė: „Buvimo tikra dėl Kristaus klausimas man šiuo metu lieka atviras. Po daugelio metų judėjime, Mišių ir Komunijos momentas

³ L. Giussani, „Krikščioniškas įvykis. Žmogus Bažnyčia Pasaulis“ (it. *L'avvenimento cristiano. Uomo Chiesa Mondo*), Bur, Milan 2003, p. 23-24.

⁴ L. Giussani, „Krikščionybės iššūkio ištakos“, op. cit., p. 6.

mane verčia jaustis labai nepatogiai, nes nebetikiu. Esu dėkinga savo draugams iš judėjimo už gyvenimo intensyvumą, kuris kartas nuo karto pas mane sugrįžta, bet negaliu nuslėpti to, kad judėjimas remiasi „neįtikėtinu“ Kristaus faktu, neįtikėtinu man, nes negaliu jo priimti. Klausiu savęs: kokių būdu jis, Kristus, ten yra, kokių būdu jis yra manyje? Nesuprantu, kur ir kame yra Kristus, juk esame visi žmogiški ir riboti. Nelaukau to skeptiškumu, manau, kad pagaliau nebeturiu slėpti fakto, kad tam tikri dalykai man nėra aiškūs, ir galiu nebeapsimetinėti, tarsi taip nebūtų. Tarsi žvelgčiau į dviračio ratą: matau visus stipinus – žmogiškus stipinus, visa tai, kas man yra atsitikę, žmones, – bet nesugebu išžvelgti centro, laikančio kartu tuos stipinus, man tai atrodo „pritempimas“ ir savitaiga. Matau, kad mano patiriama meilė mane pasiekia iš mamos, tėčio, draugų, kartais stipriau, kartais silpniau, bet nesuprantu, kaip ir kada į visa tai įsitraukia Kristus“.

Esu dėkingas šiai merginai už drąsą ir už jos klausimo atvirumą. Tai visų pirma ženklas, kad ji yra draugijoje, kurioje jaučiasi laisva užduoti pačius radikaliausius klausimus. Ir kaip kiekvienas iš mūsų gali pripažinti, nėra taip paprasta rasti vietą, kur žmogus gali laisvai užduoti savo klausimus, būti atviras, nebijoti rizikuoti.

Prieš imdamasis užduoto klausimo, norėčiau pasiūlyti dar vieną liudijimą, kurio kryptis yra labai panaši.

„Labai sunkūs laikai: daugybė žmonių užsikrečia Covid, daugybė kenčia nuo „įprastų“ ligų, kurios dažnai negydomos kaip reikiant, nes sveikatos sistema neveikia pagal normalius standartus. Jau nekalbant apie ekonominius sunkumus, kurie daugeliui tampa gana reikšmingi. Baimė gyveni ir mirti apima kūną ir širdį net ir tiems, kurie iš pažiūros neturi didelių pro-

blemų. Išgyvenamas tam tikras „laikinas egzistencijos nutraukimas“, kuris sukelia nerimą, netgi sielvartą. Tokioje situacijoje neįmanoma savęs neklausti, kas yra iš tikrųjų būtina. Mūsų bendruomenės mokykloje daug apie tai kalbame, ir visi manome, kad būtini ne tik asmeniniai santykiai ir darbas, prie kurių natūraliai visi prisirišame, bet ir mūsų bendruomenė, kuriai priklausome. Tačiau kai kuriems iš mūsų kyla abejonių dėl to, ką visa tai iš tikrųjų reiškia. Gyvename bendruomenėje „kūniškai“ kiekvieną dieną, ne tik per bendruomenės mokyklą. Tai – mūsų namai, patarimo, paguodos, konkretaus palaikymo šaltinis. Tai – vieta, kurioje ranka prisiliečiame prie artimo meilės. Tikrasis sunkumas, sakyčiau, yra Dievas. Kai kurie iš mūsų be jokios abejonės išgyvena santykį su Juo. Kiti jaučia didžiulį poreikį, neišsemiamą ilgesį, kitaip tariant, jiems tikėti reiškia ne tiesiog pasitikėti ir atsiduoti Jam, bet ieškoti. Tampame Dievo ieškotojais, kaip senoji Izraelio tauta, ir mums baisu: o jei tai tik iliuzija, kurią susikuriame ir kuri neturi jokio pagrindo? Tokia ta didžioji baimė! Niekas niekada nėra matęs Dievo, tačiau galime regėti Jo ženklus po Jo Sūnaus atėjimo, ir to mums turėtų pakakti. Tačiau kaip galiu paguosti ne tik save, apimtą kasdieninės baimės tamsos, bet ir draugą, kuris kenčia labai konkrečiai ir kūniškai? Kaip galiu jam pasakoti apie Dievą? Kaip galiu atrasti tą ramybę, kuri leistų su džiugesiu ir pasitikėjimu pasitikti bet kokią, net ir visiškai neigiamą, aplinkybę? Kaip galiu pasitikėti išganymu, kai matau tik mane supančius žmones, bet nematau ir neprisiliečiu prie Jo? Be Dievo viskas netenka prasmės, tai nenuginčijama. Tačiau kaip gali tikėjimo troškimas tapti iš tikrųjų išgyventu tikėjimu?“

Šie liudijimai yra šauksmas. Tie žmonės nėra skeptikai, tiesiog tai – jaunimas ir suaugę žmonės, kurie nepasitenkina bet koku atsakymu savo neramybei nuslopinti. Šiuose žmonės suvirpa Dostojevskio klausimas: „Ar išsilavinęs žmogus, šių laikų europietis, gali tikėti, iš tikrųjų tikėti Dievo Sūnaus, Jėzaus Kristaus, dieviškumu?“⁵. Kaip ir kiekvienas genijus, Dostojevskis tarsi išpranašavo, užbėgo už akių tam, kas greitai tapo būtina visiems.

Tai, ko prašo šie „ieškotojai“, yra kelias, kuriuo būtų galima eiti, idant pasiektų pagrįstą tikrumą apie tai, ką sutiko. Be tokio tikrumo, taip trokštama viltis neranda tinkamo pamato ir laisvei tampa neįmanoma įsijungti, prisirišti prie tos pačios tikrovės, su kuria susidūrė. Iškart tampa akivaizdu, kad vilties problema mus nukreipia prie tikėjimo tikrumo.

Matydami tokį gyvybiškai svarbų poreikį, dar sąmoningiau galime suvokti Giussani mums perduotą metodą, suprasti jo vertę ir nekišti jo į „jau pažįstama“ spintą, pasiteisindami tuo, kad tos sąvokos mums girdėtos. Jei juo seksime, įsitikinsime, kad jo nurodomas kelias kiekvieną iš mūsų veda nuo „tikėjimo troškimo“ prie „iš tikrųjų išgyvento tikėjimo“.

a) Moralinio tikrumo metodas

Kiekvienas savaip jaučia poreikį pasiekti tikrumą dėl Kristaus, kad galėtų nebijoti savo pilnatvės, tiesos, tei-

⁵ Plg. F.M. Dostoevskij, „Demonai; „Demonų“ užrašai“ (it. *I demoni; Taccuini per "I demoni"*), parengė E. Lo Gatto, Sansoni. Florencija 1958, p. 1011.

singumo poreikių ir problemų, kuriomis gyvenimas nesiliauja mus žadinęs. Tad susitelkime į liudijimuose nuskambėjusį klausimą: kaip atpažinti ir pripažinti Kristų su tikrumu? Kaip minėjome, tai – tikėjimo klausimas. Taigi, tikėjimas yra proto būdas pažinti (ne pigus sentimentalumas), kažko, ko nematau, pažinimas per liudytoją; aš objekto nematau iš karto, tiesiogiai, bet apie jį sužinau per liudytoją. „Kultūra, istorija ir žmonių sambūvis remiasi šiuo pažinimo tipu, kuris vadinamas tikėjimu, [...] tikrovės pažinimas tarpininkaujant liudytojui“. Čia svarbu pasigilinti tikėjimo problemą labai konkrečiame lygmenyje, „dingiausiame gyvenimo lygmenyje: tame, kuris susijęs su likimu“⁶.

Giussani toliau tęsia savo argumentaciją: „Mes nepažįstame Kristaus nei tiesiogiai, nei remdamiesi akivaizdumu, nei analizuodami patirtį“, taip, kaip prieš du tūkstančius metų Jonas ir Andriejus tiesiogiai nematė dieviškumo tame žmoguje, Jėzuje iš Nazareto, su kuriuo susidūrė. Esame tokioje pačioje situacijoje. Kadangi Kristus yra absoliutus mūsų tikėjimo objektas, kyla klausimas: „Kaip galime pažinti Kristų taip, jog galėtume Juo pagrįsti“⁷ visą gyvenimą? Jei tikėjimas yra tokia pažinimo forma, kuri remiasi liudytojo tarpininkavimu, tai pirmoji problema yra susijusi su tuo, kaip įsitikinti, kad šis yra patikimas.

Kokį kelią reikia nueiti, kad taptum tikras dėl kito žmogaus? Yra įvairių metodų, pagal kuriuos protas

⁶ L. Giussani, „Ar galima taip gyventi?“ (it. *Si può vivere così?*), Rizzoli, Milan 2007, p. 27-28.

⁷ Ten pat, p. 42.

pasiekia tikrumą skirtingose tikrovės sferose, bet mus dabar domina metodas, susijęs su žmonių elgesiu. Išties, vienas metodas leidžia pasiekti matematinį tikrumą, kitas – mokslinį, dar kitas – filosofinį, tačiau esama ketvirto proto metodo, kuris leidžia pažinti žmogaus elgesį, pasiekti moralinį tikrumą. Tam tikra prasme jis „labiau lygintinas su genijaus ir menininko metodu: to, kas yra tiesa, suvokiama jie prieina per ženklus. Kai Newtonas matė krentant garsųjį obuolį, tai buvo ženklas, leidęs sutviskėti didingai hipotezei. Genijus iš mažo ženklo išveda universalią išvalgą. Metodas, kuriuo vadovaudamasis suprantu, kad motina mane myli, dėl ko esu tikras, kad daugybė žmonių yra mano draugai, nėra mechaninė fiksacija, bet gebėjimo mąstyti sąlygota išvalga kaip vienintelė pagrįsta prasmė, vienintelis adekvatus motyvas apibrėžtų „ženklų“ sutapimui paaiškinti. Padauginkite iki begalybės šiuos ženklus, šimtais, tūkstančiais: adekvačios jų prasmės esmė yra ta, kad motina mane myli. Tūkstančiai nuorodų sueina į šį dalyką: vienintelė mano motinos elgesio prasmė yra ta, kad „motina mane myli“⁸.

Įvairiomis progomis esu panaudojęs motinos pavyzdį būtent tam, kad pabrėžčiau būdą, kuriuo pasiekiamas tikrumas dėl kito žmogaus: reikia skaityti ženklus. Jei kas manęs paklaustų: „Iš ko aš galiu suprasti, kad mano mama mane myli?“, atsakyčiau: „Tą gali pamatyti iš ženklų. Ne visi žmonės daro tai, ką

⁸ L. Giussani, „Religinis jausmas“, op. cit, p. 34.

tavo mama daro dėl tavęs“⁹. Pamatęs daugybę ženklų, būdamas ištikimas tam, ką pamatei, galėsi pripažinti, kad visa tai, ką daro tavo mama, turi vienintelį paaiškinimą, sueina į vieną tašką (kaip dviračio stipinai, apie kuriuos kalbėjo liudijimas), kuris vadinasi meilė. Gali tai vadinti X, jei nenori vadinti meile, bet tai nekeičia to, kad tavo mamos poelgiai yra ženklai, rodantys besąlygišką tavo būties tvirtinimą, ir tai tau leidžia tapti tikram dėl jos, leidžia ja pasitikėti. Meilės niekada negalės sertifikuoti joks mokslinis detektorius, jokie analizės ar eksperimento metodai: meilė yra ženklų prasmė.

Giussani tęsia: „Įrodymas moralinio elgesio tikrumo atžvilgiu reiškia visumą nuorodų, kurių vienintelė adekvati prasmė, vienintelis adekvatus motyvas, vienintelis pagrįstas, protingas paaiškinimas yra tasai tikrumas. Jis vadinamas ne tik moraliniu tikrumu, bet ir *egzistenciniu tikrumu*, nes yra susietas su akimirka, kurią suvoki fenomeną, t.y. įžvelgi ženklų visumą. Pavyzdžiui, aš esu ramus, kad tas, kuris šią akimirką yra priešais mane, nenori manęs nužudyti; ir po šio pareiškimo šis asmuo nenori manęs nužudyti, net dėl malonumo įrodyti, kad aš klydau. Pasiėkiu šį tikrumą, aiškindamasis jo elgesį, situaciją. Tačiau negalėčiau patvirtinti šio tikrumo ateities atžvilgiu, kai aplinkybės bus pakitusios!”¹⁰.

⁹ Von Balthasar pastebi: „Tuose, kas abejoja, reikia pažadinti pradinį slėpinio pajutimą ir pagarbą jam. Nes didžioji dalis žmonių bent kartą yra mylėję, galima jiems priminti tam tikrus meilės dėsnius bei patirtis, ir nuo jų vesti prie Dievo meilės“ (H.U. von Balthasar, „Kviečio grūdas. Aforizmai“ (it. *Il chicco di grano. Aforismi*), Jaca Book, Milan 1994, p. 42).

¹⁰ L. Giussani, „Religinis jausmas“, op. cit., p. 34.

Tuomet Giussani padaro dvi svarbias pastabas.

Visų pirma, „juo labiau esu dėmesingas tavo gyvenimui, tai yra tavo gyvenimas yra dalis manęs, tuo labiau gebėsiu būti tikras dėl tavęs. Tokiu atveju ženklų gausėja. Pavyzdžiui, Evangelijoje – kas galėjo suprasti, kad tuo žmogumi reikia pasitikėti? Ne minia, kuri ėjo gydytis, bet tas, kas sekė juo ir buvo jo gyvenimo dalis. Gyvenimas drauge ir dalijimasis!¹¹ Gali stebėti kaip žiūrovas, įvertinti: „Gražu!“, bet jei paskui nueini, viską prarandi. Jei neseku tuo įspūdžiu, šoktelėjimu, kurį manyje sukelia tam tikra esatis, aš jos neteksiu, neteksiu geriausios to, kas man atsitiko, dalies. Jei kartą sutinki kokį žmogų ir daugiau jo nebematai, tiesos pajautimas, kurį išgyvenai, gali susilpnėti. Mes norėtume suprasti greitai, dar neišitraukę, neįdėję pastangų. Tačiau kaip galime pasiekti tikrumą, jei neišitraukiame? Tai būtų netikra. Tik išitraukus, sekant patirtu įspūdžiu, ženklų daugės ir įsitikinimas gilės. O kadangi patirtis mūsų neapgaudinėja, iškart pastebėsime, jei skaudžiai apsirikome: „Ak, ne, tai nebuvo tai, ką nujaučiau“¹².

Antrąją pastaba Giussani tvirtina, kad iš kitos pusės, „juo stipresnis kieno nors žmogiškumas, tuo didesnis gebėjimas net ir iš menkų nuorodų būti tikram dėl kito žmogaus. Tai yra žmogiškumo genijus, tai genijus, gebantis atskleisti žmogaus elgesio, gyvenimo būdo tiesą. Juo galingesnis yra kieno nors žmogiškumas, tuo labiau jis geba tikrai suvokti. „Pasitikėti yra

¹¹ Ten pat, p. 34-35.

¹² „Sprendimai nepasiekiami vien išmąstymu, bet greičiau pagrindimu, pačia dalykų tiesa ir patirtimi“ (Guglielmo di Saint-Thierry, „Meilės prigimtis ir vertė“ (it. *Natura e valore dell'amore*), 31, in Id. „Opere/3“, Città Nuova, Roma 1998, p. 97).

gerai, bet nepasitikėti yra dar geriau“, sako patarlė, ir tai yra pakankamai paviršutiniška išmintis, nes gebėjimas pasitikėti yra būdingas stipriam ir tvirtam žmogui. Netvirtas žmogus nepasitiki net savo motina. Juo labiau kas nors yra tikras žmogus, tuo labiau geba pasitikėti, nes išvelgia adekvačius motyvus tikėti kitu¹³.

b) Itin žmogiška trajektorija

Kaip minėjome, norint pažinti žmogų, reikia gyvenimo drauge. Gyvenimas drauge reikalauja laiko, ir tik tas, kas yra pasirengęs investuoti reikiamą laiką, pasieks adekvatų, racionaliai pagrįstą tikrumą kitu žmogumi. Toks gyvenimas drauge laikui bėgant, žinoma, reikalauja atidumo ženklams, kuriuos tas žmogus rodo. Tai – itin žmogiška trajektorija, kurios pradinis taškas yra neabejotinas. „Kai sutinki savo gyvenime svarbų asmenį, visada yra akimirka, kai tai nujauti; kažkas mus verčia sutikti su neišvengiamo atpažinimo akivaizdybe: „tai jis“, „tai ji““¹⁴.

Jau pradžioje tam tikra prasme yra viskas, Giussani tai vadina „neišvengiamo atpažinimo akivaizdybe“. Tas atpažinimo neišvengiamumas galbūt verčia manyti, kad kelias jau nueitas, kad jau pasiektas galutinis pažinimas. Taip nėra, ir kiekvieno iš mūsų patirtis gali tai patvirtinti. Norint pasiekti tikrumą dėl kito žmogaus, ta akivaizdybė yra kelio, kurį reikia nueiti, pradžia. Todėl Giussani tęsia: „Bet tiktai tokio suvokimo pasikartojimui skiriamas dėmesys įspūdžiui teikia

¹³ L. Giussani, „Religinis jausmas“, op. cit., p. 35.

¹⁴ L. Giussani, „Krikščionybės iššūkio ištakos“, op. cit., p. 53.

egzistencinį krūvį. Vadinasi, tiktai susigyvenimas su tuo suvokimu leidžia jam vis stipriau ir giliau peršmelkti mus, kol galų gale jis tampa tikrumu¹⁵.

Esmė yra ta pati, ir kai susitinkame mums svarbų asmenį, plačiąja prasme, ir kai susitinkame Kristų, krikščioniškąją draugiją. Jonui ir Andriejui, Petriui ir kitiems buvo būtinas toks progresyvus pažinimo kelias, susidedantis iš pasikartojimų, besikaupiančių ženklų, lygiai kaip ir mums. „Tokį „pažinimo“ kelią dar ne kartą patvirtins Evangelija, jis nebus toks paprastas – juk formulė „ir jo mokiniai jį įtikėjo“ bus kartojama dar daug sykių, iki pat pabaigos“. Negalime to išvengti, be to, tai būtų nenaudinga. „Tas pažinimas pamažėl taps įsitikinimu, ir vėlesni atsitikimai nepaneigs ankstesniųjų: ir pirma jie tiekėjo. Gyvenimas kartu vis patvirtins tą išskirtinumą, tą kitoniškumą, kuris nuo pat pradžių juos persmelkė. Gyvenant drauge toks patvirtinimas tampa kur kas didingesnis“¹⁶.

Atstumas, skiriantis pirmąjį pajutimą, pirmąjį išpūdį, kupiną akivaizdumo, ir tikrumą, apima „įtikėjimo trajektoriją vis pasikartojant atpažinimams – o kad jie įvyktų, reikia laiko ir erdvės“. Šiai taisyklei nėra išimčių. „Tikra tiesa, kad, norint pažinti objektą, reikia erdvės ir laiko, juo labiau šio dėsnio negalima paneigti tada, kai objektas yra išskirtinis. Ir tie pirmieji, susidūrę su tuo unikalumu, irgi turėjo nueiti šitą kelią“¹⁷. Ir mums būtina nueiti šitą kelią. Kiekvienas turi apsispręsti, ar nori juo eiti, ar nori viską mesti. Viską apsprendžia mūsų pasirengimas, su kuriuo, sekdami

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Ten pat, p. 53-54.

atitikimu, įspūdžiu, pradiniu šoktelėjimu, kurį patyrėme per susitikimą, patikriname pastarojo vertingumą, savęs neprievartaudami, duodami sau laiko, kad pasiektume tikrumą.

c) Niekam neprilygstanti esatis

Būtent taip atsitinka ir meilės ryšyje. Kiek „gyvenimo drauge“ reikia kūdikiui, kad jis pasiektų tikrumą, jog jo mama jį myli ir jis gali ja pasitikėti? Paprastai mes neįvertiname šio proceso, nes jis vyksta nepastebimai. Tas pats atsitinka gyvenant drauge su Kristumi, su žmogiška Jo esaties tikrove šiandien: kiekvieną dieną esame pasiekiami ne tik gestų, ženklų, panašių į tuos, kuriuo moka parodyti mama, bet ir daugybės ženklų, kurie turi kažką kitokio nei tie, kuriuos bet kuri mama natūraliai parodo.

Paskaitykime Evangeliją pagal Morkų: „Po kelių dienų, kai Jėzus vėl atėjo į Kafarnaumą, žmonės išgirdo jį esant namuose, ir tiek daug prisirinko, jog nė prie durų nebeliko vietos. O jis skelbė jiems žodį. Tada keturi vyrai atnešė paralyžiuotą žmogų. Negalėdami dėl minios prinešti jo prie Jėzaus, jie praplėšė stogą namo, kur jis buvo, ir, padarę skylę, nuleido žemyn neštuvus, ant kurių gulėjo paralyžiuotasis. Išvydęs jų tikėjimą, Jėzus kreipėsi į paralyžiuotąjį: „Sūnau, tau atleidžiamos nuodėmės!“ Tenai sėdėjo keletas Rašto aiškintojų, kurie svarstė savo širdyje: „Kaip jis drįsta taip kalbėti? Juk jis piktžodžiauja! Kas gi gali atleisti nuodėmes, jei ne vienas Dievas?!“ Jėzus, iš karto savo dvasia perpratęs jų mintis, tarė: „Kam taip manote savo širdyje? Kas lengviau – ar pasakyti paralyžiuo-

tam: ‘Tau atleidžiamos nuodėmės’, ar liepti: ‘Kelkis, pasiimk neštuvus ir vaikščiok’? Bet, kad žinotumėte Žmogaus Sūnų turint galią atleisti žemėje nuodėmes, – čia jis tarė paralyžuotajam, – sakau tau: kelkis, imk savo neštuvus ir eik namo!“ Šis atsikėlęs tuojau pasiėmė neštuvus ir visų akyse nuėjo sau. Visi be galo stebėjosi ir šlovino Dievą, sakydami: „Tokių dalykų mes niekad nesame matę“¹⁸.

Paralyžuotojo išgydymas visus susirinkusiuosius palieka be žado: „Visi be galo stebėjosi“. Tačiau šios nuostabos vertę augina „pretenzija“ atleisti nuodėmes: „Kad žinotumėte Žmogaus Sūnų turint galią atleisti žemėje nuodėmes, – čia jis tarė paralyžuotajam, – sakau tau: kelkis, imk savo neštuvus ir eik namo!“. Jėzus per vieną dalyką leidžia pažinti kitą. Ir tuose, kas regį tą stebuklą, atsiveria plyšys: „Visi be galo stebėjosi ir šlovino Dievą“. Tai, ką jie pamatė, buvo ženklas, krei-piantis į Dievą, pasireiškiantis per esaties išskirtinumą, kuris buvo priešais juos ir leido jiems sušukti: „Tokių dalykų mes niekad nesame matę!“. Pabandykime pasijusti kailyje Petro, Andriejaus, Jono ir visų tų, kurie, būdami su Jėzumi kiekvieną dieną, matydavo, kaip Jis išgydo paralyžuotąjį, gražina regėjimą akklajam, nuramina audrą jiems esant valtyje. Ir ne tik tai. Jis į juos ir į kitus žmones, į visą tikrovę žvelgė visiškai kitokiu žvilgsniu, nei bet kas kitas: jis buvo neprilygstamai žmogiškas. Jie pamatė tokius pat konkrečius ir nesumenkinamus ženklus, kokius rodo motina, tačiau tuo pat metu jiems niekas neprilygo: tai buvo išskirtinumo, esaties, kuri atliepė jų širdžiai kaip nie-

¹⁸ Mk 2,1-12.

kas kitas, ženklai. Jie taip pat, kaip ir kiti, garsiau už kitus, ištarė: „Tokių dalykų mes niekad nesame matę“.

Mokinių kelyje yra tam tikra akimirka, kai jų pasiektas tikrumas dėl Jo asmens, Jo unikalumo suvokimas imamas reikšti viešai. Paklauskime, kaip Giusani mums leidžia išgyventi tą momentą.

Tą dieną Jėzų sekė didelė minia, kad „išgirstų jį kalbant pamiršdavo netgi pavalgyti, nebejautė nuovargio“. Žmonės Jį sekė jau kokias tris dienas. Pasiekęs kalvos viršūnę, Jėzus „pamatė tą kalno šlaituose susirinkusią daugybę žmonių... „ir jam pagailo jų“. [...] Tad jis pasakė apaštalams: „Susodinkite žmones!“.

Visi susėdo... ir jis visus pamaitino“. Regėdami pastarąjį gestą, žmonės, kurie juo sekė, kad išgirstų jį kalbant, buvo taip sužavėti, „kad užsidedė dar labiau ir visi ėmė šlovinti Kristų kaip karalių, kuris turėjo ateiti“. Kita diena buvo šeštadienis ir jam buvo įprasta eiti į sinagogą. Tą šeštadienį „Biblijos ištrauka buvo apie žydus dykumoje, kai juos mana iš dangaus pamaitino Dievas. Tada Jėzus jiems tarė: „Jūsų protėviai buvo pasotinti dangiškąja mana, bet paskui mirė. Aš jums nešu maną, aš jums nešu duoną, ir kurie jos valgys, nebemirs“. [...] „Duosiu [jums] valgyti savo kūną ir gerti savo kraują. Ir kas valgys šią duoną ir gers šį kraują, gyvens per amžius“. Girdinti šiuos žodžius, nuvilnija susirinkusiųjų, ypač rašto aiškintojų ir fariziejų, pasipiktinimas: „Ar girdėjote? Jis pamišęs, jis pamišęs! Kas gi gali atiduoti valgyti savo kūną ir gerti savo kraują? Jis beprotis, jis beprotis!“.

„Pamažu žmonės pasekė fariziejais ir rašto aiškintojais ir visi išėjo iš sinagogos“. Tačiau grupelė žmonių pasiliko: tų dvylikos grupelė. Jie stovėjo tylėdami. Jėzus pažvelgė į juos: „„Ir jūs norite eiti?“ Jis nepadedą suprasti to,

ką buvo pasakęs, o primygtinai klausia: „Ir jūs norite eiti?“ Tada, kaip įprastai, Simonas uoliai visų vardu ištarė: „Mokytojai, mes irgi nesuprantame to, ką sakai, bet, jeigu paliksime tave, kur mums eiti? Tik tu turi žodžius, – tikslus vertimas turėtų būti toks, – kurie atitinka širdį ir suteikia gyvenimui prasmę“. Tačiau ką reiškia „širdį atitinkantys žodžiai“? Tai – pagrįsti žodžiai! Pagrįsta tai, kas atskleidžia atitikimą. [...]„Aš to nesuprantu, tačiau jeigu Jį paliksiu, niekas daugiau man nesakys tokių širdį atitinkančių žodžių“¹⁹.

Taigi, jų reakciją iškart perteikė Petro lūpos: „Mes turime sekti paskui tave, nes esi vienintelis asmuo, vienintelis toks išskirtinis atvejis, kai žmogaus tariami žodžiai visada atitinka širdį. Ir jeigu dabar sakai kitokius dalykus, tai reiškia, kad kol kas mes to nesuprantame. Tu mums paaiškinsi ir mes tą dalyką suprasime rytoj, tačiau negalime palikti tavęs, nes liksime nesupratę tų žodžių“. [...] Ir iš tiesų tie, kas pasišalino, paprieštaravo patys sau, jie pasišalino prieštaraudami patys sau“. Kuri pozicija yra labiau pagrįsta? „Teisinga yra tai, ką padarė Petras ir kiti jo bičiuliai, – jie vis tiek nusekė paskui Jį: „Nors mes ir nesuprantame, bet niekieno žodžiai taip neatitinka žmogaus širdies kaip tavieji, todėl, jeigu tave paliksime, tai kur eisime? Gyvenime nebėra kito kelio““. Giussani pabrėžia, kad „taip atsiranda prisirišimo, meilės pozicija. Kiti pasišalino, atsisakė Jo, nepaisydami to, ką buvo matę ir girdėję. Tuo tarpu šis būrelis liko, prisišliejo prie Jo ir Juo sekė: taip prieiname paklusnumo sąvoką, [...] kuri iškyla kaip pagrįsta pozicija. [...] Sekti Juo buvo

¹⁹ L. Giussani, „Ar galima taip gyventi?“ (it. *Si può vivere così?*), op. cit., p. 133-138.

teisinga, nes priešingu atveju jie būtų turėję paneigti visus ankstesnius kartu su Juo nugyventus mėnesius, kai jiems tapo akivaizdu, jog tas žmogus skyrėsi nuo visų kitų²⁰.

Aiškiai matosi, kokį kelią nuėjo mokiniai. Jo dėka jie vis labiau prie Jo prisirišo. Kasdien būdavo vis labiau Jo „pagauti“. Jėzus tapo jų gyvenimo meilės centru. „Žmogaus gyvenimas susideda iš meilės, į kurią jis remiasi ir kurioje randa didžiausią pasitenkinimą“²¹. Tokį patį esminį kelią esame kviečiami nueiti ir mes. Dažnai per pastaruosius metus prisimindavau frazę, kurią tam tikromis aplinkybėmis man pasakė Giussani: „Žinai, Julián, galiausiai skirtumas yra tarp tų, kas dirbo nuolat ir kas ne“.

d) Tikėjimas yra Esaties pripažinimas

Kuo daugiau Jo išskirtinumo ženklų matėsi, tuo stipriau jiems kilo paradoksalus klausimas, nes, nors ir žinojo viską, ką apie Jį buvo galima žinoti, į tą klausimą jie nesugebėjo atsakyti, nors tai buvo būtina: „Kas jis per vienas?“²². Tokį klausimą išprovokuodavo nuolatinė nuostaba dėl Jo esaties išskirtinumo. Išties, gyvenant su Jėzumi, vis labiau išskildavo tam tikras jo, kaip žmogaus, faktorius, kurio nebuvo įmanoma paaiškinti, kad ir kaip besistengtume, tačiau jo taip pat nebuvo galima panaikinti.

²⁰ Ten pat, p. 138-140.

²¹ Šventasis Tomas Akvinietis, „Teologijos suma“ (lot. *Summa Theologiae*), II, IIae, q. 179, str. 1

²² Plg. Mt 8,27.

Vieną kartą, kai jie kartu buvo Pilypo Cezarėjoje, Jėzus jų paklausė: „Kuo žmonės mane laiko?“ Jie atsakė: „Vieni Jonu Krikštytoju, kiti Eliju, kiti Jeremiju ar dar kuriuo iš pranašų“. Iškart po to, Jis vėl uždavė tą patį klausimą: „O kuo jūs mane laikote?“. Šį kartą ryžtingai prašneko Simonas Petras: „Tu esi Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus!“²³. Petras ištaria šiuos žodžius, kaip pastebi Giussani, „galbūt kartodamas, ką girdėjo iš paties Jėzaus, nors ne visai suprasdamas prasmę“²⁴. Paklauskime savęs: kodėl jis taip atsakė, kodėl atkartojė žodžius, kuriuos tas žmogus buvo pasakęs apie save? Jis pakartoja, įsisavina, nes galų gale jau buvo aišku, po trejų metų, praleistų su Jėzumi, po daugybės matytų ženklų, kad jei negalėjo pasitikėti tuo žmogumi, negalėjo pasitikėti nė savimi pačiu. Pasiekęs tikrumą dėl Jėzaus, jis priėmė kaip tiesą tai, ką Jis pats pasakė apie save. Štai, tai ir yra tikėjimas: „Tikėjimas yra pripažinimas tiesa to, ką sako apie save istorinis Buvimas“²⁵, prisišlieti prie Jo esaties ir laikyti tiesa tai, ką Jis sako apie save. „Tikėjimas yra proto, kurį išjudina Buvimo išskirtinumas, veiksmas, priverčiantis žmogų pasakyti: „Tas žmogus, kuris kalba, yra teišus, jis nemeluoja, priimu tai, ką jis sako““²⁶.

Praėjus dviem tūkstančiams metų, mes esame lygiai tokioje pačioje situacijoje. Kaip Petras ir kiti draugai turėjo reikalų su žmogumi Jėzumi iš Nazareto (tai buvo ne kažkokia vizija, bet tikras žmogus), taip ir mes dabar susiduriame su tais žmonėmis, per kuriuos

²³ Mt 16,15-16.

²⁴ L. Giussani, „Krikščionybės iššūkio ištakos“, op. cit., p. 76.

²⁵ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 27.

²⁶ Ten pat.

Kristus tampa esatimi, su ta draugija, kuri yra Jo Kūnas istorijoje, Bažnyčia, ir tais veidais, per kuriuos jį mus palietė. Išgyvendami šios draugijos patirtį, matydami žmogiškumo pasikeitimą paprastuose žmonėse, kurie jai priklauso, matydami pražystant džiugesį ir neatlygintinumą, net jei ir išlieka mūsų ribotumas, ir mes galime ištarti: šioje „mūsų patirtyje yra kažkas, kas ateina iš išorės: kažkas nenumatomo, slėpiningo, bet visgi esančio mūsų patirtyje“; „čia yra tam tikras veiksnys, veiksnys, kuris paženkлина šią draugiją, tam tikrus šios draugijos rezultatus, tam tikrus šios draugijos atspalvius. Tas veiksnys toks neįtikėtinas, kad jeigu nepripažįstu, kad jame yra kažkas kita, tai nepaaiškinu patirties, nes patirtis – tai apčiuopiamos patirties, visų ją sudarančių veiksnių, visų veiksnių, pripažinimas. Gali egzistuoti tam tikras jos veiksnys, kurio mes juntame tik atgarsį, kurio mes pamatome tik vaisių, tik pasekmę, bet negalime jo pamatyti tiesiogiai. Jeigu aš pasakysiu „Vadinasi, to nėra“, suklysiu, nes kažkurią patirties dalį atmesiu, tai nebebus pagrįsta“²⁷.

Kokiomis priemonėmis galime pasinaudoti, kad atpažintume tą veiksnį? Protingumu tikrovės atžvilgiu, kuri mums suteikė prigimtį, kuri vadiname tikėjimu. „Tikėjimas – tai tam tikra pažinimo forma, esanti už proto ribų“, kuri „užčiuopia kai ką, ko negali užčiuopti protas“. Tikėjimas, pasak Giussani, yra „pažinimo aktas, apčiuopiantis Esatį kažko, ko protas nesugebėtų apčiuopti ir ką visgi reikia pripažinti, kitaip būtų apeita, būtų atmesta tai, kas glūdi patirtyje, tai, ką pa-

²⁷ L. Giussani, „Ar galima taip gyventi?“ (it. *Si può vivere così?*), op. cit., p. 271-272.

tirtis *rodo*“. To, kad Kristus yra čia, dabar, tarp mūsų, „protas to negali suvokti taip, kaip suvokia, kad dabar čia esi tu. Ar aišku? Tačiau aš negaliu nepripažinti, kad jis yra“²⁸.

Tikėjimo problema šiandien išskyla taip pat, kaip ir prieš du tūkstančius metų, su klausimu „Kas jis per vienas?“. Tai – klausimas, „kylantis žmogaus širdyje, galbūt neišreikštas žodžiais, kai jis mato tam tikrą žmogų ar tam tikrus žmones, ar tam tikrą bendruomenę, ar tam tikrą gyvenimo būdą: „Kaip jiems taip pavyksta?“²⁹. Toks pats, žodžiais neišreikštas klausimas, kilo ir tam kavinės savininkui, jam susidūrus su studentais, besilankančiais jo kavinėje. Lygiai toks pats klausimas visų pirma kilo mums, matant, su koku išskirtiniu žmogiškumu susidūrėme. Ieškokime kiekvienas savo atsakymo. Bet jei tie atsakymai negali paaiškinti tos naujienos, kurią regime, kurios dalimi esame, tuomet būtų protinga, pagrįsta dėl nuėito kelio, atsiverti mums nesuvokiamam atsakymui, kurį mums pateikia gyva Bažnyčios tradicija, susitikta draugija: „Esame tokie, nes Kristus yra tarp mūsų“. Bažnyčia pateikia save kaip Kristaus tęstinumą laike ir erdvėje, kaip Jo esaties vietą ir ženklą³⁰, todėl kaip Petras, taip ir mes galime pripažinti, kad Kristus yra šiame žmogiškume, nes konstatuojame išskirtinumą, patiriame neįtikėtiną atitikimą, pasiekiame tikrumą ir pajuntame Jo malonės galią. Petro išstarti žodžiai gali tapti mūsų žodžiais.

²⁸ Ten pat, p. 272.

²⁹ L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?) taip gyventi?“ (it. *Si può (veramente?) vivere così?*), op. cit., p. 130-131.

³⁰ Plg. L. Giussani, „Kodėl Bažnyčia?“, Katalikų pasaulio leidiniai, Vilnius 2007, p. 222.

e) Iš kur tuomet tas šešėlis, krentantis ant tiesos?

Kodėl net ir įveikus tokią trajektoriją, kaip daugelis iš mūsų padarė, vis dar lieka netikrumas?

Dažnai dėl savo netikrumo kaltiname ženklų trūkumą, atrodo, kad jie nėra pakankamai akivaizdūs arba mes nesame nuoseklūs, jais sekdami. Tačiau, kaip pastebi Giussani, „šešėlis ant tiesos krenta ne dėl to, kad nepakanka įrodymų ar pagrįstumo, bet dėl to, kad trūksta meilės jai. Taip būna visada, absoliučiai visada. Nes tiesa pati savaime yra akivaizdi“. Tiesą atrandame „lygiai taip pat, kaip vyras, matantis gatvę praeinančią gražią moterį. Jis pagalvoja: „Kokia ji graži!“. Tiesa atrandama lygiai tokiu pat būdu ir betarpiškai; čia negali būti jokių išsisukinėjimų, yra būtent taip! Tiesos veide įrašytas jos akivaizdumas“. Todėl netikrumas, kuris mus persmelkia, yra „nepagrįstas“, nes jo „tiesioginis objektas“ nėra tos naujienos esmė, bet kažkas nekonkreto, „nepatogumas, nenoras, nuovargis, žinojimas, kad ta tiesa, švystelėjusi mūsų horizonte, mums atneš varginančio darbo“. Netikrumas prasideda kaip „melas“, o „melas yra etinė laikysena“, laikysena, kurią pasirenkame, „tai nėra proto aktas“³¹.

Pažinimo tikrumas nėra įmanomas, jei nejaučiame simpatijos tikrovei, jei nejaučiame nuostabos, kuri mums leidžia pamilti, jei neturime „aktyvaus nuoširdumo“³², kai susiduriame su objektu, kurį norime pažinti, jei netrime *affectus*, jei nesusijaudiname. „Pa-

³¹ L. Giussani, „Žmonės be tėvynės. (1982-1983)“ (it. Uomini senza patria (1982-1983)), op. cit., p. 255-256.

³² L. Giussani, „Religinis jausmas“, op. cit., p. 47.

žinti reiškia pamilti, reiškia pajauti smūgį, vadinamą meile, *affectus*. Mūsų siela būna *touchée*, paliesta: tikrasis pažinimas yra šių dviejų elementų visuma³³.

Labai vertingą viso to liudijimą atrandame „žmonių momentuose“: kai žmonės būna taip pagauti to įvykio, kad negali nemylėti tiesos, kuri įvyksta jų akivaizdoje.

„Brangus Julián, pirmadienį, per susitikimą su studentais, vieno pasisakiusiojo tu paklausei: „Jei dabar ateitų Jėzus ir tavęs paklaustų: „Ar myli Mane?“, ką atsakytum?“, ir aš pajutau, kaip visa savo esybe, net ne žodžiais, iki ašarų susigraudinusi norėjau sušukti „Taip“, aš atsakyčiau taip. Pajutau tokį smūgį, kuris viską paliko tarsi antrame plane ir mane pripildė troškimo sekti tuo „taip“. Ne visada mano reakcija būdavo šitokia. Man taip atsitikdavo nuolat tą mėnesį, kai sprendžiau, ar pradėti savo pašaukimo skaistumui patikrinimo kelią, prieš metus: aš daug ko nesupratau, man kildavo daugybė klausimų, daug kartų suabejojau viskuo, ką buvau atpažinusi, tačiau nuolat, susidūrus su didingais dalykais, kurie man atsitikdavo, kildavo nenumaldomas troškimas atsakyti „taip“. Tas atsakymas kyla manyje dar prieš man pajėgiant jį paaiškinti; dar aš nesudėjau kartu visų faktų, prisiminimų, minčių, o mano esybė jau atsakė „taip“. Tampa vis įdomiau nuo to atsispirti ir peržvelgti visus mano gyvenimo faktus, kai kilo tokia reakcija, tokia meilė, nes tai padaro mano istoriją ir mano kelią aiškesnius,

³³ L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?!) taip gyventi?“ (it. *Si può (veramente?) vivere così?*), op. cit., p. 61. Evdokimov tvirtina: „Moderniam žmogui sudėtinga tai, kad atskiriamas protas nuo širdies, pažinimas nuo vertingumo“ (P. Evdokimov, „Dvasinio gyvenimo amžius“ (it. *Le età della vita spirituale*), Il Mulino, Bologna 1968, p. 219).

augina nuostabą ir dėkingumą. Bet vien jau tas smūgis man parodo, kad tai, kas įvyksta ir mane patraukia, yra tikra“.

Tas, kas pasiekė tikėjimo tikrumą, gali imtis klausimo apie viltį. Iš kur gimsta viltis?

2. Tikėjimo tikrumas yra vilties tikrumo sėkla

Péguy rašo: „Kad galėtume viltis, vaike mano, turime būti labai laimingi, turime būti pasiekę, gavę didelę malonę“³⁴. Perskaitytuose liudijimuose atsiskleidžia būtent tai: įvyksta malonė, kuri leidžia šoktelti ir suteikia vilties.

Kokia yra didžiausia mūsų gauta malonė? Susitinkimas su Kristumi, kuris „atnešė naujieną, atnešdamas save patį“, visų aplinkybių, santykių, situacijų naujumą. Mes susitikome esatį, kuri mus nustebino, kuri pažvelgė į mus su niekad nepatirtu švelnumu, mus apkabino, mums atleido, viršijo viską, ką galėjome įsivaizduoti.

Kai pamatai, kokią naujovę Kristus įneša į gyvenimą, ir užtikrintai atpažįsti Jo esatį, negali savęs neatpažinti šv. Pauliaus patirtyje: „Tai ką dėl viso šito pasakysime? Jei Dievas už mus, tai kas gi prieš mus?! Jeigu jis nepagailėjo nė savo Sūnaus, bet atidavė jį už mus visus, – kaipgi jis ir visko nedovanotų kartu su juo?! Kas kaltins Dievo išrinktuosius? Juk Dievas išteisina! Tai kas pasmerks? Ar Kristus Jėzus, kuris numirė, bet buvo prikeltas, kuris sėdi Dievo dešinėje ir net užtaria mus?! Kas gi mus atskirs nuo Kristaus meilės?

³⁴ Ch. Péguy, „Slėpiniai“ (it. *I Misteri*), Jaca Book, Milano 1997, p. 167.

Ar vargas? ar priespauda? ar persekiojimas? ar badas? ar nuogumas? ar pavojus? ar kalavijas? Parašyta: *Dėl tavęs mes žudomi ištisą dieną, laikomi pjautinomis avimis*. Tačiau visa mes lengvai nugalime dėlei to, kuris mus pamilo³⁵.

Kas patyrė Jo draugiją, kas pripažino, kad Jis mums suteikė gyvenimą, į viską žvelgia su šia Esatimi akyse: „Ir aš esu tikras, kad nei mirtis, nei gyvenimas, nei angelai, nei kunigaikštystės, nei dabartis, nei ateitis, nei galybės, nei aukštumos, nei gelmės, nei jokie kiti kūriniai negalės mūsų atskirti nuo Dievo meilės, kuri yra mūsų Viešpatyje Kristuje Jėzuje“³⁶.

Taigi, iš kur gimsta viltis? Viltis gimsta iš pripažinimo, kad Kristus yra perkeistame žmogiškume, tai tarsi tikėjimo žiedas. Tai paprasta. Pagalvokime apie tai, koks užtikrintas būna vaikas mamos atžvilgiu, jis ją pripažįsta kaip gerą esatį. Vaikas neįsivaizduoja ateities, ateinančios dienos, jei nesiremia tikrumu dėl savo mamos buvimo, tikrumu, kad mama visada bus su juo, kas beatsitiktų. Taip yra su vaikais ir su kiekvienu iš mūsų.

„Dažnai sudedu viltis į tai, kad neatsitiks nieko blogo. Sakau: „Tikėkimės“, taip išreikšdama abstraktų ir šiek tiek prietaringą lūkestį, kad viskas bus gerai. Tačiau tokia pozicija neatsilaiko, nes tikrovėje mes nuo nieko nesame apsaugoti. Kartą, kalbėdama su savo septynmete dukra apie galimybę pamatyti savo tėvus, gyvenančius toli, sušukau: „Tikėkimės!“ Ji iškart perprato mano skeptiškumą ir todėl atsakė: „Mama, jei šitai tikiesi, reiškia, kad netiki“. Ji teisi: viltis susijusi

³⁵ Rom 8,31-37.

³⁶ Rom 8,38-39.

su tikrumu. Kokiu? Kokio tikrumo man reikia, kad galėčiau viltis? Tikrumo, kad nesvarbu, kas beatsitiktų man ir man brangiems žmonėms, tamsa nenugalės, kančia ir neviltis nenugalės. Tokio tikrumo man dabar reikia. Mano vaikai yra gyvas to pavyzdys. Jiems gyvenimas visada yra dabartis, kuri užtikrintai žvelgia į tai, kas bus. Jie beveik nieko nebijo, tik tamsos. Bet jie ramūs, nes esame mes. Tai va, o aš?“

Mes taip pat galime pozityviai žvelgti į ateitį, kas beatsitiktų, tik tada, kai pripažįstame, kad Kristus, ši Esatis, įėjusi į mūsų gyvenimą per susitikimą, niekada mūsų neapleis. Tai patyrėme ir per pandemiją.

Viltis kyla, mums beveik to nepastebint, kaip tikėjimo žiedas, t.y. ištrykšta iš tikrumo dėl esančio Kristaus, ir meta iššūkį bet kokioms mus apimančioms abejonėms. „Ta didelė malonė, iš kurios atsiranda viltis, yra tvirtas tikėjimas. Tvirtas tikėjimas – tai tvirtos vilties sėkla“. Todėl ir auga ji pagal sėklos nustatytą tempą. „Maža šiandien pasėta sėkla ima dygti tik ateinančių metų rugsėjį ir tik po ketverių ar penkerių metų ima ryškėti pats augalas su tomis švelniomis ir keistomis ypatybėmis“³⁷.

Kad galėtum viltis, „reikia būti gavus didelę malonę“, didelę tikrumo dėl dabarties malonę. Dabartinėje situacijoje galime dar labiau įvertinti, koks esminis šis dalykas. „Niekas nėra tikras dėl dabarties, visi yra tikri dėl dabarties, kai apie ją negalvoja; jeigu pagalvoja... visiškai nebebūna tikri“. Dauguma jaučiasi saugūs, kai turi pinigų, karjerą, gerą sveikatą, tačiau jei kas jų rimtai apie tai užklaustų, pasimatytų, koks re-

³⁷ L. Giussani, „Ar galima taip gyventi?“ (it. *Si può vivere così?*), op. cit., p. 184.

tas „tikrumas, susijęs su galutine gyvenimo prasme“. O juk tik „tikrumas dėl dabarties, o todėl ir dabartyje esančios prasmės, laikui bėgant kuria tikrumą dėl ateities“³⁸.

„Nuo pat šios pandemijos pradžios man buvo labai baisu dėl savo sveikatos, nes priklausau vadinamoms „rizikos grupėms“. Vasaros laikotarpis leido manyti, kad viskas kontroliuojama. Be to, visus pasiekė žinia apie skiepus ir aš sau pasakiau: „Dabar nebeturiu bijoti, viskas tvarkoje“. Taigi, sudėjau savo viltis į skiepus. Bet visai netrukus viskas apsivertė. Ėmiau lauktis ir nepasiskiepijau (nes gydytojo, į kurį kreipiausi, sekdamą Italijos sveikatos apsaugos nurodymais, nuomone, tai būtų per daug rizikinga). Visa laimė, mano vyras gavo naują darbą, tačiau tai jam neleidžia būti namuose kaip pernai. Be to, mano miestas per šią naują Covid bangą pasiekė užsikrėtimų rekordą. „Kur dabar mano viltis?“, pagalvojau. Kiekvieną dieną sau vis užduodu šį klausimą, kuris mane sugrąžina prie darbo, kad patikrinčiau tai, kas atsitinka ir kas mane supa. Šis klausimas man leidžia pradėti iš naujo. Pavyzdžiui, kai mes su vyru, abu gana baikštaus charakterio, pasiduodame nerimui, kartais pakanka, kad savęs paklaustume: „Ar yra viltis?“, ir vėl tampame pajėgūs pažvelgti į kitą, tiksliau, Kitą, kuris įvyko mūsų gyvenime ir kuris mus pagavo. Tuomet meldžiame Jo, kuris yra mūsų viltis! Mums tai tapo kasdieniu patikrinimo darbu. Vienas epizodas man leido geriau suprasti vilties klausimą. Neseniai mano pirmagimis, kuris nuo pat gimimo turi negalią, sulaukė aštuonerių. Tą vakarą, prieš valgant gimta-

³⁸ Ten pat.

dienio tortą, paprašėme savo vaikų sukalbėti šiek tiek kitokią maldą: kiekvienas turėjo sugalvoti po vieną dalyką, už kurį padėkoti. Mano aštuonmetis, švenčiantis gimtadienį, pasakė: „Aš dėkoju Dievui už savo gyvenimą, nes aš norėjau gimti, norėjau būti!“. Išgirdę šiuos žodžius, mes su vyru iškart susižvalgėme: prisiminiau neštumą, laukiantis šio vaiko, tą akimirką, kai sužinojome, kad jis turi retą apsigimimą. Prisiminiau medikų darytą spaudimą nutraukti neštumą, o ir pažįstami kalbėjo, kad išleisti į pasaulį tokį vaiką reiškia jį pasmerkti būti nelaimingą. Praėjus aštuoneriems metams, tas pats vaikas mums ištarė tuos žodžius, tokius stiprius ir veriančius mano motinišką širdį. Mane tai labai paveikė ir sujaudino, ir aš taip pat padėkojau Dievui už tą „taip“, kurį Jo malonės dėka ištarėme su vyru jo gyvenimui. Aš taip pat supratau, kad viltis yra! Vilties yra visada, net ir pačiose sudėtingiausiose situacijose, nes yra gyvenimas, tikrovė yra pozityvi, ji egzistuoja dėl gėrio! Tuomet ir Covid, dramatiškos, varginančios, ribinės situacijos negali iš manęs atimti vilties išstarti, kad tikrovėje esama gilaus pozityvumo, nes ji kuriama Kito. Kito, kuris pasislepia po dalykų išore ir niekada manęs neapleidžia, leido, kad aš Jį susitikčiau, ir kasdien mane paliečia savo švelnumu, per neatlygintą mano vyro, mano vaikų meilę, per faktus, kurie įvyksta, ir per šią mūsų draugiją, kuri mane palaiko, sakydama: „Už debesų yra saulė“.

Tokia yra esminė priežastis, dėl kurios bandėme pasitikti pandemiją su tokia darbo hipoteze: „Visada intensyviai išgyventi tikrovę“. Kas jos laikėsi, supranta, kad ją patikrino, nes gyvena su viltimi duotose aplinkybėse, kaip mums paliudijo žmogus, parašęs šį laišką. Kadangi visi tai turėjome išgyventi, galime

savęs paklausti: ar šie mėnesiai mums buvo tarsi kalėjimas, ar jautėmės laisvi už izoliacijos „grotų“, kaip buvo kardinolui Van Thuan?³⁹

„Viltis yra tikrumas dėl ateities, kuris remiasi tikrumu dėl dabarties“⁴⁰. Tai – kitoks vilties suvokimas, paremtas ne ateities įsivaizdavimu, bet tikrumu dėl dabarties. Čia ryšį su ateitimi lemia Jo esaties patyrimas. Galima žvelgti į ateitį su pozityvumu tik su ta sąlyga, kad jau dabar patiriame nepanaikinamą pozityvumą. Jei pažadas nesipildo jau dabar, jis nėra įtikimas. Tikrumas dėl likimo remiasi tikrumu dėl dabarties. Taigi, kyla klausimas, kaip pasiekti tikrumą dėl tos „dabarties“. Visa vilties esmė glūdi tikėjime.

Kas pasiekė tokią tikrumą, išgyvena naują būdą pasiekti net ir didžiausius sukrėtimus.

„Per Kalėdas mūsų itin jaunai dukrai buvo diagnozuotas auglys. Kiekvieną rytą nubundu su sunkiu akmeniu ant širdies ir nuo pat pirmos akimirkos, kai nubunda mano savimonė, save paaukoju. Kiekvieną rytą puolu ant kelių. Pradedu nuo šito, nuo santykio su Slėpiniu. Nežinau, kaip kitaip galėčiau gyventi. Kur eičiau, jei pasitraukčiau nuo Tavęs? Pradedu nuo to, kad esu dukra, kad esu mylima gerojo Tėvo. Tą pačią akimirką suprantu, koks didelis mano poreikis, suprantu, kad viskas yra dovana, tuomet mane užlieja dėkingumas. Sustiprėja gėrio man ir visiems kitiems poreikis. Žvelgiu į žmones, kuriuos susitinku ligoninėje, ir norėčiau, kad visi pažintų Tą, kuris iš tikrųjų

³⁹ Plg. T. Gutiérrez de Cabiedes, „Van Thuan. Laisvas už grotų“ (it. *Van Thuan. Libero tra le sbarre*), Città Nuova, Roma 2018.

⁴⁰ L. Giussani, „Ar galima taip gyventi?“ (it. *Si può vivere così?*), op. cit., p. 186.

atsako į jų troškimą. Man tai vienintelis kelias. Niekas manęs neprablaško, nenukreipia mano minčių nuo tos dažnai nesuvokiamos žaizdos, bet kai leidžiuosi apglėbiama Slėpinio, praėjus dviem mėnesiams man ji nebeatrodo absurdiška. Jėzus man duoda dukrą, kad į ją žiūrėčiau. Po operacijos, skaitydama žinutes, ji man pasakė: „Daug kas man sako: pamatysi, praeis, paskui jausies geriau, paskui pasveiksi, paskui, paskui... o aš noriu gyventi dabar!“. Gyventi dabartimi man reiškia gyventi prisimenant savo troškimą, kuris nepasiklysta protavimuose, tačiau tampa įkyriu prašymu. Nuolat gyvenu laukimu: kraujo tyrimų atsakymo, naujos terapijos, tomografijos rezultatų ir taip toliau, bet niekada nesijaučiu „pakibusi“, nes visada gyvenu įsikabinusi į tai, kas atsitinka, meldama ir laukdama Jėzaus. Kuo esu atidesnė Jo ženklams, tuo lengviau išgyventi dabartį ir tuo stipresnė mano meilė Jam. Daug žmonių užbėga trumpam pasisveikinti, kad pamatytų, jog įmanoma gyventi tokiomis aplinkybėmis ir nepasiduoti. Visi Jo ieško, visi nori pamatyti Jo pergalę. Man tai daro didelį įspūdį, nes suprantu, kad aš esu niekas, viskas yra Jo darbas, tuomet aš žvelgiu į tuos žmones, o jie žvelgia į Jį. Nemoku geriau paaiškinti, tačiau ta abipusė draugija taip auga savaimė. Ėjimas į darbą iš manęs irgi neatima to, kuo gyvenu; tikrovė yra sudėtinga, sudaryta iš daugybės aspektų, tačiau aš jaučiuosi „suvienyta“, nes visada ieškau Jo, ar bučiau namuose, ar ligoninėje, ar ofise, ar parduotuvėje. Žvelgdama į veikiančią save, suprantu, kad esu tikresnė aš. Viskas man įdomu. Kokia malonė yra mūsų kelias, kuris leidžia pastebėti, kokia ypatinga kiekvieno iš mūsų istorija! Verta eiti šiuo keliu nieko neprarandant, nes jis susijęs su manimi, su mano liki-

mu, viskas turi savo svorį, įgauna amžiną vertę, net jei kažko ir nesuprantu, tačiau ne tai svarbu [Štai ką reikia intensyviai išgyventi tikrovę!]. Nujaučiu, ir man truputį baisu tai išreikšti, kad yra kažkas daugiau, nei mano dukros sveikata, net jeigu akivaizdu, kad nesiliauju maldauti, kad Tas, kuris viską gali, suteiktų jai sveikatą. Jei Dievas šitaip žiūri į mane, ar nemylės lygiai taip pat ir mano dukros, kuri priklauso Jam? Jo esatis yra mano viltis“.

Tai nėra religiniai sentimentai, kurie taip paplitę ir tarp mūsų. Kaip jau sakiau, tokį tikrumą, koks jaučiamas iš ką tik perskaitytų žodžių, galima pasiekti tik einant keliu, kurį nutariame įveikti ir kurį nuolat palaiko gyva Jo esatis. Todėl auga didžiulis dėkingumas kunigui Giussani, kad nepailsdamas mums tai liudijo ir mokė.

„Net jeigu tavo tėvas ar motina tave ir užmirštų, aš tavęs niekad neužmiršiu“⁴¹. Tai – vienintelis dalykas, kuriuo remiasi viltis. Kai atsitinka kažkas, kas savo didingumu atitinka gyvenimo dramą, tuomet pasikeičia ir mūsų žvilgsnis į ateitį. Taigi, ne į bet kokią esatį dedame savo viltis. Tai pastebime, kai įvyksta faktai, metantys iššūkį gyvenimui.

Tačiau kokios formos yra mūsų troškimų, laukimo, kuriuo esame, išsipildymas? Dažnai savo beribio laukimo išsipildymą sutapatiname su tam tikru įvaizdžiu, kurį įgyvendinę liekame nusivylę, kaip paliudijo Pavese tą dieną, kai gavo „Strega“ premiją: „Romoje – apoteozė. Ir kas iš to?“⁴². Išsipildymo forma neatitinka jokių mūsų vaizdinių. Išsipildymo forma, taigi ir

⁴¹ Plg. Iz 49,15.

⁴² Žr. čia, p. 78-79.

viltis, yra pats Kristus. Tai visiškai nebanalus dalykas, kaip paliudija vieno iš mūsų laiškas.

„Aplink save regiu labai daug žmonių, netekusių vilties, kurie bijo pandemijos ir vienatvės, kurią jau seniai išgyvena, tačiau be abejonės matau ir tokių žmonių, kurie jiems skirtose aplinkybėse gyvena su džiugesiu ir gyvenimo intensyvumu, kurie dabar, dar labiau nei bet kada, atrodo žavingi. Nepaisant to, tikrumas dėl ateities man atrodo nepasiekiamas. Ta ramybė manęs nepasiekia, vis dar nepasiekia, bent jau ne tokia, kokią dažnai įsivaizduoju, kaip iškart paruoštą atsakymą į bet kokią klausimą ir kaip „ramumą“. Viskas visada yra kova, kupina abejonių ir dramų. Turbūt apie tai ir kalba Augustinas: „Mano širdis nerami, kol nepailsi Tavyje“, bet aš nesu tikras, ar pajėgsiu pamilti tokią neramybę. Galbūt susidariau vis dar nebrandžią nuomonę apie tai, kas yra „tikrumas dėl ateities“, tuomet neramybė, be tokio „tikrumo“, kokį įsivaizduoju, iš galingos paieškos priemonės virsta grėsme, mane trikdo. Todėl bandau ją pridengti laikiniais dalykais (susitvarkysiu su darbu ir būsiu ramesnis, išlaikysiu ramybę šeimoje, nes taip teisinga, nusipirksiu didesnę namą, kad per kitą pandemiją būtume pasiruošę, o ir šiaip bus naudingas, kai norėsime susitikti su draugais...), tikėdamasis, kad jie man suteiks tai, ko prašo mano širdis. Tačiau paskui visi šie dalykai mane palieka tokį patį, koks buvau anksčiau, gal netgi padaro didesniu ciniku. Arba praktikuojusi daryti pamaldžius gestus, tačiau toks savanoriavimo „produktyvumas“ man nesuteikia tikrumo dėl ateities: jei galutinis rezultatas priklauso nuo mano gebėjimų, tuomet jis itin trapus; vis tiek iš manęs reikalaujama akiai pasitikėti. Tas

tikrumas neatsiranda. Kokio žingsnio man trūksta? Kas leidžia, kad tikrovė dabartyje taptų tikrumu dėl ateities ir pripildytų širdį?“

Tą gerai suprato dešimtas raupsuotasis, kuris, pasijutęs išlaisvintas iš raupsų, nepasitenkino pagijimu, bet pajuto poreikį grįžti pas Jėzų⁴³. Jis suprato, kad jo laukimas neišsipildė su pagijimu, bet kad tas žmogus jį išpildė. Galbūt tai, kad jis buvo samarietis, palengvino suvokimą, kad pasveikti nėra savaime suprantama. Niekas jam nebuvo pažadėta. Tai jam leido dar labiau įvertinti ir patį pasveikimą, ir ypač tą unikalų atitikimą, kurį ta Esatis jam leido patirti. Jis nebenorėjo jos prarasti. Būtent santykis su Jėzumi buvo džiaugsmas, išsipildymas, pilnatvė. „Amžinasis gyvenimas – tai pažinti tave, vienintelį tikrąjį Dievą, ir tavo siųstąjį Jėzų – Mesiją“⁴⁴, tai yra tikrasis gyvenimas, atsakymas į laukimą.

Atsakymo į mūsų laukimą forma yra pats Kristus, „švelni Jo esatis“, kaip giedama „Jesu dulcis memoria“⁴⁵. Šv. Augustinas tai išreiškia kvietimu: „Kad Viešpats, tavo Dievas, būtų tavo viltis; nesivilk kažko

⁴³ Keliaujant į Jeruzalę, teko Jėzui eiti tarp Samarijos ir Galilėjos. Įeinantį į vieną kaimą, jį pasitiko dešimt raupsuotų vyrų. Jie sustojo atstu ir garsiai šaukė: „Jėzau, Mokytojau, pasigailėk mūsų!“ Pažvelgęs į juos, Jėzus pasakė: „Eikite, pasirodykite kunigams!“ Ir beeidami jie pasveiko. Vienas iš jų, pamatęs, kad išgijo, sugrįžo atgal, balsu šlovindamas Dievą. Jis dėkodamas parpuolė Jėzui po kojų. Tai buvo samarietis. Jėzus paklausė: „Argi ne dešimtis pasveiko? Kur dar devyni? Niekas nepanorėjo sugrįžti ir atiduoti Dievui garbę, kaip tik šitas svetimtautis!“ Ir tarė jam: „Kelkis, eik! Tavo tikėjimas išgelbėjo tave“ (Lk 17,11-19).

⁴⁴ Jn 17,3.

⁴⁵ „Jesu dulcis memoria“, XII amžiaus grigališkas himnas, in „Canti“, Soc. Coop. Ed. Nuovo Mondo, Milano 2014, p. 23-24.

iš Viešpaties, tavo Dievo, bet pats Viešpats tebūna tavo viltis⁴⁶.

Ugo iš san Vittore sako dar kitaip: Jis „ateina ne tam, kad išpildytų troškimą, bet tam, kad pritrauktų meilę⁴⁷, kad per visa tai, kuo mėgaujamės, iškiltų klausimas: „Ar Manęs tau netrūksta?“.

Per šį ilgą pastarąjį laikotarpį, jo atneštas ir nešamas dramas bei išbandymus, turėjome galimybę patikrinti ne tai, kaip gerai išmokome kalbą ir galime ją atkartoti, bet tai, ar mumyse užaugo meilė Kristui, ar (kaip Petru) Kristus patraukė visą mūsų asmenį ir ar galime ir mes ištarti: „Mūsų žmogiškas prielankumas yra skirtas Tau, Kristau!“ Tai vienintelis reikšmingas dalykas.

Kadangi Jo esatis yra mūsų pilnatvė, Jos meldimas yra krikščioniškos vilties išraiška: „Veni Sancte Spiritus“. „Ateik, Viešpatie Jėzau!⁴⁸: su tokiu maldavimu baigiasi Biblija, nes Jo esatis yra vienintelė, kuri nuolat patenkina ir išaukština mūsų širdies troškimą. Galime atpažinti, kad mūsų meilė Kristui paaugo, iš to, kad Jo ilgimės visame kame, kuo mėgaujamės, ir ne dėl to, kad Jo nesusitikome, bet būtent dėl to, kad susitikę pajutome nenumaldomą troškimą pamatyti Jį kiekvieną dieną, ieškoti Jo kiekvieną dieną, nes nebe galime be Jo gyventi.

Taigi, prašykime, kad išsipildytų šv. Pauliaus palinkėjimas: „kad mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Dievas [...] apšviestų jūsų širdies akis ir jūs pažintumėte, kokia yra viltis, į kurią jūs esate pašaukti⁴⁹“.

⁴⁶ Sant'Agostino, *Enarrationes in Psalmos* 39,7.

⁴⁷ Plg. Ugo di san Vittore, „De arra anime. Dovanos pradžia“ (it. *De arra anime. L'inizio del dono*), Glossa, Milano 2000, p. 1.

⁴⁸ Apr 22,20.

⁴⁹ Ef 1,17-18.

5 SKYRIUS

VILTIES PALAIKYMAS

„Bažnyčia tikėjimo niekada nelaiko savaime suprantamu dalyku“¹. Tą patį galima pasakyti ir apie viltį (todėl dvi nuodėmės, nukreiptos prieš viltį, yra neviltis ir perdėtas pasitikėjimas savimi²).

Tikėjimas ir viltis nepasiekiami kartą ir visiems laikams. Jiems nuolat meta iššūkį įvairūs įvykiai bei aplinkybės. Daugelio iš mūsų patirtis tai paliudija.

1. Varginantis ėjimas keliu

Vienas iš jūsų man parašė: „Klausimas, kurį šiandien nešuosį širdyje, yra toks: man dažnai yra tekę patirti, kad viltis yra, tačiau susidūrus su išbandymais, kuriuos gyvenimas mane verčia įveikti, man visada dreba kojos. Klausiu savęs: žinau, kad viltis yra, bet

¹ Pranciškus, Enciklika „Lumen fidei“, 6.

² „Nusidedama ir nuodėmėmis, nukreiptomis prieš viltį: neviltimi ir perdėtu pasitikėjimu savimi. *Nevilties* apimtas žmogus nustoja tikėtis iš Dievo asmeninio išganymo, pagalbos tai pasiekti arba nuodėmių atleidimo. Ja priešinamasi Dievo gerumui, Jo teisingumui (nes Viešpats yra ištikimas savo pažadams) ir Jo gailėstingumui. *Perdėto pasitikėjimo savimi* yra dvi rūšys. Arba žmogus pervertina savo paties galimybes (vildamasis būti išganytas be pagalbos iš aukštybių), arba per daug pasitiki Dievo visagalybe ir gailėstingumu (vildamasis gauti atleidimą neatsivertęs, o garbę – jos nenusipelnęs)“ (Katalikų Bažnyčios Katekizmas, 2091-2092).

gal tuo iki galo netikiu? Ar man trūksta tikėjimo? Kaip galiu pradėti dieną su tikrumu, kad viltis yra? Man įvykusio susitikimo, rodos, nepakanka, net jei jis buvo labai svarbus ir mane užaugino“. Visa laimė, kad nepakanka! Tau, kaip ir mums visiems, reikia, kad jis įvyktų dabar. Kadangi visa tai, kas atsitiko, buvo taip svarbu, kad išugdė tave tokiu žmogumi, koks esi šiandien, kiekvieną rytą gali pažvelgti į laukiančią dieną kaip į esminę kelio atkarpą, kurią dar turi įveikti, kad augtų tavo tikėjimas, kad atrastum Jo esatį, vienintelį mūsų vilties pagrindą. Taigi, nuotykis prasideda kiekvieną rytą ir, ačiū Dievui, pridursiu, nes jei iš manęs būtų atimti visi sunkumai, negalėčiau kaskart išvysti Kristaus pergalės, kurios man reikia, kad gyvenčiau.

Kitas žmogus pastebi: „Šiomet įsidarbinau valstybinėje mokykloje ir susitikau naujus kolegas, puikiai parengtus, kurie mane labai daug ko išmoko. Su tam tikru nusistebėjimu pamačiau, kad tarp jų tvyro neviltis. Iš vienos pusės, aš tai puikiai suprantu, nes kyla gilūs klausimai, susiję su išgyvenama situacija ar su artimųjų liga. Iš kitos pusės, jaučiu, kad jie realiai netekę vilties, tarsi jaustūsi riedantys į nebūtį, kuri man svetima. Nėra taip, kad aš gyvenčiau su kažin koku džiugesiu, tačiau matau, kad manyje yra ta tranšėja, kuri neleidžia man pasiduoti ir būti nublokštai nebūties bangos. Kalba eina apie tai, kas „esu“, ne apie tai, ką moku padaryti. Mano galva, visa tai atsiranda mane pagavusio susitikimo dėka, nes tai yra vienintelis skirtumas tarp manęs ir jų. Mano rankose – viltis, nors aš nieko nepadariau, kad jos nusipelnčiau. Bet suprantu, kad jos „automatiškai“ neišlaikysiu, neišgavau jos visam gyvenimui, jei vis iš naujo jos neatrandu. Šitą dalyką man reikia pasiaiškinti geriau, nes

dabartinėje situacijoje manau, kad ir man, ir mano draugams sunku, esame vangūs“.

Paradoksalu, bet vis iš naujo atrasti savo viltį ir nugalėti vangumą mus verčia būtent tas faktas, kad jos negalime išlaikyti automatiškai. Tokią gyvybiškai svarbią situaciją popiežius Pranciškus leido pajusti per savo liudijimą 2020 m. kovo 27 d., Šv. Petro aikštėje: „„Atėjus vakarui“ (Mk 4, 35) – taip prasideda Evangelija, kurios ką tik klausėmės. Atrodo, kad jau išstisęs savaitės tęsiasi vakaras. Tirštos sutemos dengia mūsų aikštes, gatves ir miestus; jos užvaldė mūsų gyvenimą ir visa pripildė spengiančios tylos ir slegiančios tuštumos, kuri viską stingdo: jaučiame ją ore, matome žmonių gestuose ir žvilgsniuose. Esame išsigandę ir sumišę. Kaip mokinius Evangelijoje, ir mus staiga užklupo nelaukta šėlstanti audra. Supratome, kad visi plaukiame viena valtimi, esame pažeidžiami ir sutrikę, tačiau tuo pat metu – svarbūs ir reikalingi, visi turime irkluoti kartu, vieni kitus guosti. Visi esame šioje valtyje. Kaip anie mokiniai, kurie išsigandę vienu balsu šaukė: „Žūvamė“ (Mk 4, 38)“.³

Kaip anuos mokinius, taip ir mus iššūkiu puola iš visų pusių. Žmogiškasis gyvenimas yra ėjimas, kova, „it plaukimas per dažnai tamsią ir audringą istorijos jūrą“⁴. Tai tikra kova, ne vien dėl aplinkybių metamų iššūkių, bet ir dėl to, kad žmogiškai patirčiai tai apskirtai yra būdinga, nes ji kupina dramos, puikiai aprašytos Martin Buber istorijoje, kurią Joseph Ratzinger pacitavo „Krikščionybės įvade“.

³ Pranciškus, Padrašinimo žodis maldos dėl pandemijos metu, 2020 m. kovo 27-oji, prie Šv. Petro bazilikos.

⁴ Benediktas XVI, Enciklika „Spe salvi“, 49.

„Vienas iš šviesuolių, gilus eruditas, išgirdęs apie Berditchev rabiną, nuėjo jo aplankyti, pasiginčyti, kaip buvo įpratęs, ir su juo, idant sužlugdytų atgyvenusius įrodymus, kuriuos šis pateikdavo savo tikėjimo tiesai įrodyti. Įėjęs į Zaddik kambarį, pamatė jį žingsniuojantį pirmyn atgal su knyga rankoje, pasinėrusį į galias meditacijas. Išminčius visiškai nekreipė dėmesio į lankytoją. Galiausiai jis sustojo, trumpai žvilgtelėjo į jį ir ištari: „Kažin, galbūt tai – iš tikrųjų tiesa“. Eruditas veltui bandė sukaupti savo išdidumą: jo keliai drebėjo nuo to, koks įspūdingas buvo Zaddik ir koks bauginantis buvo jo ištartas sakiny. Tačiau rabinas Levi Jizchakas atsigrėžė į jį ir ramiai kreipėsi šiais žodžiais: „Mano sūnau, Torah didžiūnai, su kuriais jūs ginčijotės, veltui švaistė savo žodžius dėl jūsų; vos išėjęs, juokėtės iš jų. Jie negalėjo jums pasiūlyti Dievo ir jo karalystės; aš taip pat nesugebu to padaryti. Bet pagalvokite, mano sūnau, nes galbūt tai tiesa“. Šviesuolis bandė sutelkti visas savo vidines jėgas, norėdamas atsakyti; bet tas bauginantis „galbūt“, kuris pakartotinai skambėjo jo ausyse, sutriuškino jo siekį pasipriešinti“⁵.

Toks yra Buber pasakojimas. Ratzinger pakomentuoja: „Tas „galbūt“ yra neišvengiama pagunda, kuriai žmogus niekaip negali atsispirti. Net jei ir atmestų tikėjimą, jis privalo pripažinti, kad ji nenuginčijama. Kitaip tariant, ir tikintis, ir netikintis, kiekvienas savaip išgyvena abejonę ir tikėjimą, jei tik nebando pabėgti nuo savęs ir nuo savo egzistencijos tiesos. Niekas negali visiškai pabėgti nuo abejonės, tačiau ir nuo

⁵ M. Buber, „Hasidimų istorijos“ (it. *I racconti dei chassidim*), Garzanti, Milano 1979, p. 273.

tikėjimo negali. Vienam tikėjimas gimsta *prieš* abejonę, kitam – *per* abejonę ar abejonės *forma*. Esminė žmogaus likimo dalis yra galimybė atrasti galutinę egzistencijos dimensiją per nesibaigiančią kovą tarp abejonės ir tikėjimo, tarp pagundos ir tikrumo. Ir niekad negali žinoti, gal būtent abejonė, kuri tiek vieną, tiek kitą apsaugo nuo užsisklendimo, taps bendravimo vieta. Išties, ji neleidžia abiemis pašnekovams visiškai užsibarikaduoti savyje, jos dėka tikintysis pralaužia ledus su abejojančiuoju, o abejojantysis atsveria tikinčiajam; pirmajam tai leidžia dalintis likimu su abejojančiuoju, o antrajam tai – forma, kurioje, nepaisant nieko, tikėjimas lieka nuolatiniu kirbėjimu⁶.

Klausimas dėl tikėjimo ir vilties galiausiai susijęs su aukščiausiu, kokį tik galima įsivaizduoti, dalyku: su alternatyva tarp būties ir nebūties. Kitaip tariant, kalbama apie tai, „ar egzistencija baigiasi prabėgančio laiko dulkėse, o pats laiko bėgimas yra tik kapas ar kalėjimas, kur uždusime ir bergždžiai mirsime, ar laikas yra kupinas ateities ir kiekviena akimirka turi amžinybės svorį, kaip yra pasakiusi Ada Negri“. Iš vienos pusės, „absoliuti nebūtis, visiškas niekas“, iš kitos – „atsakomybė dėl amžinybės, amžinybės aki-vaizdoje“. „Aš“, mūsų „aš“ – tavasis ir manasis – „yra kryžkelė tarp būties ir nebūties“, ir kas rytą jis privers-tas „pasirinkti tarp visko, kas nugrimzta į nebūtį, [...] ir gyvenimo, kuris turi tikslą“⁷.

⁶ J. Ratzinger, „Krikščionybės įvadas“ (it. *Introduzione al cristianesimo*), Queriniana, Brescia 2005, p. 39.

⁷ L. Giussani, „Per tikinčiųjų draugiją“ (it. *Attraverso la compagnia dei credenti*), Bur, Milano 2021, p. 19, 31.

Pastarojo laiko iššūkiai greičiausiai leido tai suprasti geriau nei bet kada anksčiau. Sunkumuose pasijautėme vieningi, tikintieji ir netikintys. Stengdamasis atsakyti aplinkybėms, tikintysis tikrina savo tikėjimą visų, taip pat netikinčių, akivaizdoje. Jis atranda, kad tikėjimas jam suteikia pagrindą, susidūrus su išbandymais ir gyvenimo klausimais. Tuomet ir netikintysis tampa pakeleiviu tam, kuris tiki. Savo ruožtu, tikintysis savo liudijimu prisideda prie netikinčiojo likimo.

Lucía Méndez žodžiai perteikia tokią paplitusią, bendrą situaciją: esame įmesti „į dabarties tamsą, iki kaklo panirę į netikrumą, [...] gedime mirusiųjų, kurių nemažėja, ir trokštame kelyje išvysti bent kokių normalaus gyvenimo ženklų“⁸. Be aiškiai užimtų pozicijų, skirtingų kelių ir kelionės tikslų, galbūt kaip tiesioginio ar netiesioginio ugdymo aidas, daugelio širdyse ir lūpose vėl suvirpėjo prašymas, kaip parašė Joana Bonet: „Tėve mūsų, kuris esi danguje [...]. Šiandien būtų didelė paguoda žinoti, kad žvelgi į mus iš žvaigždžių, iš Marso ar iš pačios begalybės; kad tave jaudina mūsų lojimas, mūsų gyvuliška vienvė[...] Niekada nesame taip pažvelgę į viršų pro savo langą ar balkoną [...]. Gelbėk mus nuo pikto. Tai visada buvo geriausia „Tėve mūsų“ dalis, maldos, kurią nesiliaujama kalbėti, kuri sujungia pasaulį, taip pat ir tuos, kurie netiki ar tiki tokiu būdu“⁹.

Rašytoja Silvia Avallone pasakoja, kad antroji pandemijos banga ją užklupo nepasiruošusią, tarsi netikė-

⁸ L. Méndez, „Be atokvėpio ir be gėdos“ (isp. *Sin tregua y sin pudor*), *El Mundo*, 2021 m. sausio 9 d.

⁹ J. Bonet, „Tėve mūsų“ (isp. *Padrenuestro*), *La Vanguardia*, 2020 m. balandžio 8d.

tas antpuolis, kuris jai neleido užsibarikaduoti savyje. Matydama, kaip jos dukra žaidžia parke, ji savotiškai atsivėrė tam „galbūt“, apie kurį kalbėjo Ratzinger: „Kai užsikrėtimų kreivė ir mirusiųjų skaičius vėl ėmė augti, o verslai – užsidarinėti, man sustingo kraujas. Pasijaučiau tokia kvaila, tarsi iš manęs tyčiotųsi mano pačios naivumas. [...] Mes visi, žmogiškos būtybės, esame nepasirengę tuštumai. Vos tik ji mus išstinka, iškart pajaučiame poreikį kuo greičiau ją užpildyti [...]. Nebesame vaikai, ir nebegalime grįžti į vaikystę. Tai, kas vaikams išeina natūraliai, mums kainuoja didžiulį vargą: priimti tikrovę tokią, kokia ji yra, paklusti jai, gilintis į ją tol, kol atkasime akmenį ar nuvytusią gėlę, bet kokią priežastį, kuri leistų atsilaikyti ir eiti į priekį: viltį. Tačiau šią akimirką priešintis mūsų – suaugusių žmonių – instinktams man atrodo vienintelis gestas, kuris dar turi prasmės“¹⁰.

Mario Vargas Llosa, 2010 m. Nobelio premijos laureatas, tarsi atliepdamas pradžioje mūsų pateiktus pastebėjimus, neseniai pasakė: „Pandemija visus užklupo netikėtai, nes buvome susidarę įspūdį, kad mokslas ir technologija įvaldė gamtą. Buvome šokiruoti, pamatę, kad taip nėra. Pamatėme, kaip kažkoks nenumatytas dalykas gali mus privesti prie bedugnės. Dabar savęs klausiamo, kaip ir kada tai pasibaigs, ir kokios bus to pasekmės. Pasaulis taps visiškai kitoks, nei buvo šios istorijos pradžioje. Taip pat ekonominė krizė mums suduos skaudų smūgį. Buvome stipriai sukrėsti ten, kur atrodė, kad esama progreso, vedančio į gerovę ir

¹⁰ S. Avallone, „Atsilaikyti pasikliaujant kiekvienos dienos lobiams“ (it. *Resistere affidandosi ai tesori di ogni giorno*), Corriere della Sera, 2020 m. gruodžio 28d., p. 5.

laisvę. Visa tai mus itin sutrikdė. Galbūt nėra taip jau blogai žvelgti į tikrovę ne taip optimistiškai¹¹.

Galėtume tęsti. Tačiau esmė aiški: niekam netausojama tikrovės ir viso to, ką ji atneša. Jos nepagailima tiems, kas neturi tikėjimo, jos lygiai taip pat nepagailima tiems, kas tikėjimą turi. Kasdieninio gyvenimo patirtis ir kronikos mums tai rodo be sustojimo.

2. Aukščiausiojo buveinė

Visa tai įvyko ir Izraelio tautai, kurios tikėjimas Dievu neapsaugojo nuo istorijos pavojų. Tikėti – nereiškia pasiskiepyti ir įgauti imunitetą visam laikui, kaip turbūt norėtume, kad būtų; toks tikėjimo vaizdinys yra klaidingas. Nėra tokios vakcinos, kuri mums suteiktų imunitetą nuo gyvenimo sunkumų. Visa Izraelio istorija liudija apie tai.

Izraelio tautos pradžia yra Dievo sudaryta sandora su Abraomu: „Aš esu Dievas Visagalis. Eik mano keliu ir būk be priekaišto. Aš padarysiu sandorą tarp savęs ir tavęs; padarysiu tave be galo gausingą“¹². Tokiai sandorai vis dėlto tenka istorijos išbandymų, nenumatytų dalykų, priešiškų aplinkybių. Tačiau tuomet galėtume savęs paklausti: ar nėra jokio skirtumo tarp gyvenimo su tikėjimu bei viltimi ir gyvenimo be jų? Skirtumas yra, žinoma, tačiau skiriasi ne išbandymų skaičius ir dydis, bet tai, kaip mes juos pasitinkame, pagal Dievo

¹¹ M. Vargas Llosa, „Celaá įstatymas yra visiškai absurdas“ (isp. „*Ley Celaá es un disparate absoluto*“), interviu su P.G. Cuartango, ABC, 2021 m. sausio 17d.

¹² Pr 17,1-2.

suteiktą naujovę, juk Jis įėjo į istoriją ir iš Abraomo palikuonių sukūrė Savo tautą, tautą, kuri, susidūrusi su netikėtumais ir priešišku, turėjo Tą, į kurią galėjo kreiptis, idant būtų palaikoma jos viltis.

Možė tai nujautė. Tai, kad jis pamatė Dievo veidą ir Jo akyse pelnę malonę, neatėmė iš jo visų iššūkių, kurie jam buvo mesti kelyje į Pažadėtąją Žemę. Jan Dobraczyński savo romane „Dykuma“ (it. *Deserto*) mums gyvai nupasakoja Mozės ir Izraelio tautos nueitą kelią, kuris tikrai nebuvo paprastas ir tiesus. Todėl Mozė pasakė Viešpačiui: „„Jei tu pats neitum kartu, neversk mūsų keltis iš šios vietos. Ir Viešpats tarė Mozei: „Padarysiu ir tai, ko prašai, nes tu iš tikrųjų radai malonę mano akyse ir tave aš pažįstu vardu““¹³. Tačiau net ir Dievo pažado juos lydėti ir visų tų stebuklų, kuriuos jie regi leidęsi į kelią, Faraono kariaunos sutriuškinimo, rodos, negana. Gana greitai pasimato, koks silpnas jų pasitikėjimas Viešpaties buvimu: maisto trūkimas juos verčia galėtis Egipto svogūnų. Tuomet Dievas akimirksniu atsako į jų alkį, siųsdamas manos. Tačiau ir to neužtenka. „Tauta ėmė spjaudyti ant manos ir reikalauti mėsos. Jų šauksmas skambėjo taip įkyriai, kad Mozei staiga pasirodė, kad jis nebeatlaikys jų spaudimo“¹⁴. Iš štai Dievas vėl pasirodo. „Viešpats Mozei atsakė: „Nejau Viešpaties ranka yra tokia trumpa? Tu tuojuo pamatysi, ar mano žodis įvyks tau, ar ne““¹⁵. Tuomet „pakilo Viešpaties siųstas vėjas, atpūtė nuo jūros putpelių ir nubloškė jas šalia

¹³ Iš 33,15.17.

¹⁴ J. Dobraczyński, „Dykuma. Romanas apie Mozė“ (it. *Deserto. Il romanzo di Mosè*), Morcelliana, Brescia 1993, p. 225-226.

¹⁵ Sk 11,23.

stovyklos, maždaug dienos kelionės nuotoliu vienoje pusėje ir dienos kelionės nuotoliu kitoje pusėje, visur aplinkui stovyklą, bemaž poros uolekčių sluoksniu ant žemės. Žmonės tad buvo ant kojų visą tą dieną bei naktį ir rytojaus dieną, rinkdami putpeles¹⁶.

Nepaisant visų šių ženklų, menkas paklusnumas vis iš naujo pasirodo istorijoje. Vietoj to, kad dėtų viltis į Viešpatį, kuris jiems leido išeiti iš Egipto, kuris juos vedė per dykumą ir suteikė Abraomui Pažadėtosios Žemės dovaną, tauta nuolat pasiduoda pagundai ieškoti savo vilties pagrindo kur nors kitur, stabuose, kuriuos pasidaro, ar sąjungose su galingesnėmis tautomis. Tačiau kaipmat tampa akivaizdu, kokios juokingos tos jų pastangos. Izaijas rašo:

„Laukiame šviesos, bet štai tamsu;
 laukiame ryškumo, bet vaikštome patamsy!
 Kaip akli palei sieną einame apgraibomis,
 tarsi žmonės be akių, dvejojami dėl kelio.
 Pargriūvame vidudienį, lyg būtų prieblanda;
 gyvename tamsybėse kaip numirėliai.
 Visi urzgiame kaip meškos,
 vaitojame lyg burkuojantys balandžiai,
 tikimės teisingumo, bet jo čia nėra,
 laukiame išganymo, bet jis toli nuo mūsų“¹⁷.

Susidūrus su sunkumais, tautos viltis parodo savo silpnumą. Jei ji nebūtų nuolat palaikoma pranašų, tikrai būtų subyrėjusi. Nepakako jau gautų ženklų, nepakako praeities istorijos, kad palaikytų viltį dabartyje. Reikėjo, kad toks palaikymas nuolat atsinaujintų.

¹⁶ Sk 11,31-32.

¹⁷ Iz 59,9-11.

Jei remiamės savo patirtimi, savo silpnybės pajutimu, negalime nesuprasti Izraelio tautos situacijos!

Turbūt didžiausias vilties išbandymas, su kuriuo susidūrė Izraelio tauta, buvo tremtis į Babiloniją. Jie prarado tris didžias Viešpaties dovanas: žemę, karalystę ir šventyklą. Kur buvo jų Dievas? Tokiu būdu tremtis Izraelio tikėjimui tapo esminiu dalyku, nes atskleidė skirtumą tarp Abraomo Dievo ir kitų dievų. Kai kitos tautos patirdavo sutriuškinimą, nusigręždavo nuo savo dievo, nes jis nebuvo pakankamai galingas, kad išgelbėtų juos nuo pralaimėjimo. O Izraelio Dievo tautos pralaimėjimas nesunaikina. Paklauskime savęs: kokią Dievo patirtį turėjo Izraelis, kad liktų prie Jo prisirišęs net ir tremtyje? Tautos Dievo išskirtinumas matosi iš vilties, kurią Jis suteikia.

Kaip minėjome, vilčiai pamatus padeda esatis, stipresnė už bet kokią silpnybę, esatis, kuri niekada nedingsta: „Dievas – mūsų prieglauda ir stiprybė, / visad arti pagalba varguose“. Galėtų pasirodyti, kad tai – tušti žodžiai, bet žydams jie buvo pilni nuolat išgyvenamos patirties. Psalmė tęsia toliau: „Todėl nebijome, nors ir žemė sverdėtų, / nors kalnai griūtų į jūrų gelmę; / net jei jų vandenys šėltų ir putotų, / kalnai drebėtų nuo jų šėlimo“. Iš kur toks tikrumas, kodėl jie tokie bebaimiai? Nes „upės srovės linksmia Dievo miestą, / Aukščiausiojo šventą buveinę. / Dievas yra jame, jis nebus sunaikintas, – / rytui auštant, Dievas ateis jam į pagalbą. / Siautėja tautos, griūva karalystės, – / dundant jo griausmui, apmiršta žemė. [...] / Ateikite ir pamatykite, ką Viešpats padarė“¹⁸.

¹⁸ Ps 46 (45),2-9.

3. Vilties vieta

Ši „buveinė“ – „Dievo miestas, / Aukščiausiojo šventa buveinė. / Dievas yra jame, jis nebus sunaikintas“ – yra vilties vieta. Krikščioniškoji žinia teigia, kad ši buveinė yra žmogus: Jėzus iš Nazareto, Dievas, tapęs kūnu, žmogus, kuris vaikščiojo gatvėmis, kurį buvo galima susitikti, pas kurį buvo galima apsilankyti. Su Juo net ir pačias skaudžiausias ir sunkiausias gyvenimo aplinkybes buvo galima pasitikti su neįsivaizduojamu tikrumu, kad gėris yra, su netikėta ramybe. „Tai aš. Nebijokite!“¹⁹. Todėl tiems, kas Juo sekė, laikui bėgant Jis tapo uola, į kurią rėmėsi visas jų asmuo, Jis tapo jų vilties priežastimi. Žinodamas, kokie jie silpni, Jėzus mokiniam pažada, kad nepaliks jų našlaičiais, nepaliks jų vienujų audrose, kurias jie turės pereiti. „Ir štai aš esu su jumis per visas dienas iki pasaulio pabaigos“²⁰.

Tačiau kaip? Kokiu būdu? Kristus „savo tęstinumo istorijoje metodu pasirinko draugiją: Bažnyčią; su vadovu: šv. Petru. Draugiją, kurioje Jo esatis būtų matoma, paliečiama, patiriama“²¹. Iš ko sudaryta Bažnyčia? Iš tavęs ir manęs. „Pagaudamas mus per Krikštą, – sako Giussani, – Kristus *mus subūrė kaip to paties kūno narius* (plg. 1-4 Laiško Efeziečiams skyriai). Jis visada yra čia ir dabar, manyje, per mane, ir pirmoji išraiška to pasikeitimo, per kurį atsiskleidžia Jo esatis, yra tai, kad aš pripažįstu, jog esu sujungtas su tavimi, kad mes *esame viena*“²². Išganymas, t.y. Jis, Slėpinys,

¹⁹ Jn 6,20.

²⁰ Mt 28,20.

²¹ L. Giussani, „Krikščioniškas įvykis“ (it. *L'avvenimento cristiano*), op. cit., p. 60.

²² Ten pat, p. 39-40.

tapęs kūnu, atsiskleidžia „žmogiškoje vietoje, kurios ištakos yra gilesnės už bet kokį istorinį tyrimą ar apibūdinimą. Kyla iš Slėpinio, bet pasirodo žmogiškoje vietoje, kurioje atsiduriame per išganymą“²³.

Šios vietos didingumas leidžia augti mūsų žmogiškumui, lydėdamas mūsų žingsnius visą gyvenimą.

Viena iš jūsų parašė: „Pastebėjau, kad su tam tikromis žaizdomis neįmanoma gyventi be vilties, galima nebent ieškoti, kaip prasiblaškyti, kaip į jas nežiūrėti. Mano draugė, kuriai aštuoniasdešimt dveji, vieną dieną man telefonu pasakė: „Jaučiu, kaip senstu, gyvenu viena, todėl nežinau, kaip tai įmanoma, bet aš labiau nei bet kada jaučiu judėjimo palaikomą draugiją. Jis nuolat turtingas pasiūlymų, man neįtikėtina padeda mūsų darbas per Bendruomenės Mokyklą“. Susigraudinau: kur dar gali atsitikti toks dalykas? Tik ten, kur Kristus nuolat veikia ir mums suteikia tikrumo. Tokiu būdu viltis mus paima už rankos ir palaiko. Nežinau, kaip kitaip galėčiau tai apibūdinti: gyvenu nuolat kuriama Jo žvilgsnio, kuris mane pasiekia per tavo, Julián, žvilgsnį, ir per visus tuos draugus, kurie šiandien seka charizma. Aš pati sau nemokėčiau suteikti nei tikrumo, nei vilties“.

Kitas žmogus rašo: „Paskutiniu metu mane apėmė didelis bejėgiškumo jausmas. Esu slaugė ir visą laiką pradirbau Covid skyriuose. Sunkumų daug; staiga pajutau, kaip man reikia juos visus atsinešti ten, kur patiriu, kad tikrai esu suprasta: į šią draugiją. Suorganizavome susitikimą, atvirą visoms slaugėms, kad pasidalintume savo klausimais. Iš to susitikimo išėjau su didele nuostaba, su paduoda sunkumuose ir su

²³ Ten pat, p. 53.

palaiikymu mano išgyvenamoje dramoje. Kitą dieną, įėjusi į skyrių, susidūriau su kolege, kuri visada visame kame yra nepriekaištinga, kuri į mane pasižiūrėjo ir pasakė: „Dažnai vakarais, kai grįžtu namo, mane supykina nuo to, kaip beprasmiška man atrodo visa tai, ką regime, ir koks darbo krūvis mums tenka“. Aš akimirką patylėjau, nes tokį sunkumo šauksmą jaučiau ir aš, tačiau nesijaučiau beviltiškai, taip, buvau pavargusi, bet nesijaučiau beviltiškai, ir paklausiau savęs, kodėl. Aš nuo jos niekuo nesiskiriu. Iškart pagalvojau apie dieną prieš tai vykusį susitikimą, kuris man tarsi priminė: „Tu nesi viena savo sunkumuose ir skausmuose“. Galvodama apie tą apkabinimą, iškart jos paklausiau, ar tą dieną galime dirbti kartu, pasakiau, kad man jos reikia. Paprastai kiekvienas dirba su savo pacientais ir viskas, bet tą kartą mes dirbome kartu, taip niekad nebuvo atsitikę“.

Štai ko mums reikia: *vietos*, į kurią galėtume sugrįžti niekuo nesipiktindami, kurios nesusiaurintų mūsų matai, mūsų „interpretacijos“, kuri palaiikytų mūsų viltį. Į ją patenkame per tam tikrą susitikimą, kuris pasirodo pajėgus mus patraukti ir parodyti, kad Kristus yra gyvas, čia ir dabar. „Kristus pasiima žmogų per Krikštą, jį užaugina ir per susitikimą leidžia jam pajusti kitokios, jį atitinkančios, įtikinančios, ugdančios, kuriančios, kažkokiu būdu nustebinančios žmogiškos tikrovės artumą“²⁴. Toks susitikimas mus įtraukia į draugiją: ne bet kokią draugiją, bet žmogišką draugiją, kurią Bažnyčioje sukūrė Jo Dvasia.

²⁴ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 84.

Kristaus įvykis išlieka istorijoje per tikinčiųjų draugiją, veiksmingą ženklą, kad Kristus yra žmonių išgelbėjimas. „Prisikėlęs Kristus išlieka šalia mūsų: ši draugija – tai Kristus dabartyje. Ji yra Kristus žmogiškoje realybėje, Kristaus kūnas tapęs dabartimi; Jį net galima paliesti, pamatyti, pajauti. Šios draugijos reikšmė yra gilesnė negu atrodo, nes tai, kas matosi, yra dar tik beatsiskleidžianti Kristaus Paspaltis“. Taip pat: „Draugija, per kurią Kristus išlieka šalia mūsų ir kuri leidžia geriau jį pažinti bei atskleidžia, ką Jis mums reiškia. Jėzus Kristus yra čia ir dabar: Jis išlieka istorijoje per nenutraukiamą žmonių grandinę, kurie Dvasios veikimu Jam priklauso kaip Jo Kūno nariai ir yra Jo Esaties pratęsimas laike bei erdvėje“²⁵.

Tai, kad Jis išlieka istorijoje, yra pati svarbiausia tema mūsų žmogiškai širdžiai, mūsų likimo tikrumui, mūsų išsipildymui, kurio neįmanoma netrokšti, kaip jį beįsivaizduotume ar koku vardu jį bevadintume. Tikrumas dėl mūsų išsipildymo remiasi „istorijos, per kurią Dievas tapo Esatimi, objektyvumu, todėl galutinai pasireiškia ta forma, kuria ta istorija mus asmeniškai įtraukė ir vedė“. Esminė mūsų viltis negali būti tai, kuo užsiimame, mūsų pastangos, kurios mūsų toli nenuveda, ar mūsų utopijos, bet „kažkas tokio konkretaus, kas meta iššūkį visam tam, ką galime sukurti ir ką kiti [...] mums gali užtikrinti“. Didžioji mūsų viltis yra „Galybė, kuri tapo Esatimi istorijoje, laike, erdvėje“, kuri šiandien slepiasi po mūsų kūno silpnumu, ir „užtenka būti išpuikusiais arba nejautriais, kad gyventume to nepastebėdami, arba užtenka mūsų ato-

²⁵ Ten pat, p. 43-44.

dūsio, kad visa tai sunaikintume. Tačiau dėl to mūsų turtingumas yra slėpinys, glūdantis tame silpnume²⁶.

Mūsų viltis gyvena ten, kur matome, kad mūsų širdis užsidega, tampa gyva, kur konkrečiai patiriame, kad mūsų ribotumas nėra paskutinis žodis. Giussani tai labai gražiai išreiškia: „Yra vieta, priemonė, kur [...] nugalėtojas Kristus atpažįstamas, pajuntamas, patiriamas kaip draugija, kuri gyvenimui suteikia pagrindą, kaip esatis, kuri yra nuolat gyva šaknis ir, kaip Jis pasakė samarietei, neišsemiamas vilties šaltinis: mūsų bendrystė, pašaukimo draugija, žmonės, kurie kartu yra pašaukti ne ko kito, bet Jo Dvasios. Net jeigu šios priežasties pagrindas iš pradžių buvo labai silpnas ir beveik nesuvokiamas, tai – vienintelė priežastis dėl kurios esame pažįstami. Vienintelė, nėra kitos! Tai yra priemonė pažinti prisikėlusį Kristų – įvykį, kuris neša, kuriame glūdi viso ko prasmė, ir kuris yra toks pats konkretus kaip mano broliai ir mano motina“²⁷.

Matydami Jo esatį, galime mesti iššūkį bet kokiai situacijai; tai viršija mūsų vaizduotę. Daugelis iš mūsų atrado viltį – *in spem contra spem*²⁸ – būtent todėl, kad buvo „šio Mistinio Kristaus Kūno paslapties“²⁹ dalimi: Jam pakludami, iš naujo patraukti vilties, o kartu ramybės ir veiklumo net ir pačiomis sudėtingiausiomis bei dramatiškiausiomis sąlygomis. Pamatėme daug pavyzdžių, ypač pastaruju metu. Net ir ten, kur

²⁶ L. Giussani, „Žmogiško veido beieškant“ (it. *Alla ricerca del volto umano*), op. cit., p. 98

²⁷ L. Giussani, „Keista draugija“ (it. *Una strana compagnia*), Bur, Milano 2017, p. 81-82.

²⁸ Rom 4,18.

²⁹ L. Giussani, „Nešk viltį. Pirmieji raštai“ (it. *Porta la speranza. Primi scritti*), Marietti 1820, Genova 1997, p. 160.

atrodė neįmanoma. Tiesioginio eterio metu, komentodamas popiežiaus Pranciškaus vizitą Irake, Domenico Quirico pasakė: „Viltis, vienintelė viltis tai žemei yra pamatyti kitokią logiką, kuri nebūtų neapykantos, keršto, fanatiško žiaurumo logika... Žvelgdami į Irako krikščionis, į persekiojamus krikščionis, pamatėme, kad pasitvirtino kitokia gyvenimo logika: krikščionys yra tie, kurie patyrė blogį, kurie priėmė ir kankinystę neatsakydami tuo pačiu, nesiimdami ginklų, nė vienas nepaėmė ginklo į rankas... štai, kitas pasaulis... tokia yra konkreti viltis visiems, ne tik krikščionims“³⁰.

Iš kito pasaulio krašto, kitokių išbandymų aplinkybėmis, įvyksta tas pats dalykas. „Esu virėja, gyvenu Venesueloje ir priklausiau judėjimo bendruomenei. Paliesta klausimo: „Ar yra viltis?“ pasišiūriu į savo patirtį ir sakau, kad „taip, viltis yra“, kad ir kokie dalykai bevyktų mano šalyje. Turbūt neįsivaizduojate, kaip čia visko trūksta. Mūsų gyvenimo kokybė yra tiesiog baisi: nėra elektros, nėra vandens, negalime nusipirkti vaistų, negalime nueiti pas gydytoją, nes paslaugos labai brangios, atsikeliamo ryte susirūpinę dėl to, ar turėsime ką valgyti. Galite įsivaizduoti, kaip sunku gyventi su atlyginimu, kuris tesiekia tris dolerius per mėnesį. Gyvename spaudžiami streso, baimės, per pačią Covid epidemiją. Tačiau noriu pasakyti, kad net prie visų šių dalykų viltis yra, nes yra Esatis, kurią sudaro konkretūs veidai, draugija, sudaryta iš laiko, erdvės, meilės ir pagalbos, kuri nuolat išjudina gyvenimą. Aš niekada nesijaučiau vieniša per visa tai, kuo čia gyvename. Susitikimas, kurį man leido patirti

³⁰ Domenico Quirico, „La Stampa“ korespondentas per TV2000, 2021 m. kovo 7d.

Dievas, man parodė, kad Kristus gali įeiti į mūsų gyvenimą ir perkeisti žmogiškumą. Ėmiau kitaip žiūrėti į visa tai, kuo gyvename, tapau sąmoningesnė dėl Jėzaus esaties, atidesnė kiekvienam ženklui, labiau pasiruošusi ištarti „taip“.

4. Kaip atpažinti tokią vietą?

Kaip atpažinti vietą, kuri palaiko mūsų viltį? Visų pirma, kaip rodo mūsų patirtis, mes patys jos nepasirenkame. „Būtent Šventosios Dvasios dovana kiekvienam iš mūsų, priklausantiems Bažnyčiai, nustato konkrečią buveinę, žmonių draugiją, kad padarytų kelią į Likimą įtaigesnį“. Išties, Kristaus įvykis atsitinka ir mus patraukia „konkrečia laiko ir erdvės forma, leidžiančia Jį sutikti ir suprasti, padarančia Jį įtikimą ir ugdantį. Šis Kristaus Dvasios veikimo bruožas, įgyvendinantis Įvykį laike ir erdvėje, vadinasi *charizma*“. Būtent šios Dievo meilės dovanos dėka tampa įmanoma tikėti, pažinti Kristaus esatį. Todėl tam, kad „Bažnyčia, sudaryta iš visų Kristaus pagautų ir į Jį Krikštu įtrauktų žmonių, veiktų pasaulyje efektyviai, reikia, kad žmonės taptų sąmoningi dėl to, kas atsitiko, dėl Kristaus susitikimo su jais, ir dėl šio sąmoningumo taptų veiklūs“³¹.

„Aš užaugau judėjime, bet dėl tam tikrų priežasčių nusprendžiau nuo jo atsiskirti. Tačiau šią vasarą dvi merginos iš GS [judėjimo moksleivių grupės], kurios net nebuvo mano draugės, pakvietė mane mokytis su

³¹ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 92.

jomis, kad pasiruoštume stojamiesiems egzaminams į mediciną, o paskui – kartu į kalnus savaitę paatostogauti. Būdama su jomis iškart pastebėjau, kad šie du žmonės ir kiti, kurie paskui prie mūsų prisijungė, nežiūrėjo vien į mano ribas, bet į mane, kad jie mane mylėjo tokią, kokia esu“. Jaunoji mūsų bičiulė taip greit pastebėjo kitokį žvilgsnį, patirdama smūgį, greičiausiai todėl, kad niekur nesutiko nieko panašaus. Ji tęsia: „Prasidėjus paskaitoms pastebėjau, kad tokį patį žvilgsnį turi ir judėjimo studentai, ir nutariau pasitikėti ir sekti jais, eiti į Bendruomenės mokyklą ir į kitus judėjimo renginius. Būdama su jais pajutau, kad esu mylima, ypač turint omeny kai kuriuos mano bruožus, kurie man pačiai labai nepatinka, aš vis tiek jaučiausi apkabinta. Susidūrusi su jais, supratau, kad aš galiu kelti klausimus ir rimtai į juos žiūrėti. Kitaip tariant, atradau viltį, kad įmanoma gyventi, kad įmanoma būti kartu taip, kaip anksčiau nebuvau patyrusi. Entuziazmas praėjo labai greitai, ėmė slėgti kasdieniai rūpesčiai. Tačiau liko akivaizdu, kad visuose tuose žmonėse, su kuriais susipažinau, yra viltis. Ir nors esu tikra, kad viltis egzistuoja ir yra apčiuopiama, vis dėlto klausiu savęs, kaip ji gali tapti mano ir kaip aš galiu visiškai jai atsiduoti“.

Nors ir suvokė visas sutiktų žmonių ribas ir silpnybes, mūsų draugė priėjo prie užtikrintos išvados, kad juose, „visuose tuose žmonėse, su kuriais susipažinau“, yra didelė apčiuopiama viltis. Tačiau neužtenka matyti ją kituose, ji nori, kad viltis būtų jos, ir klausia, kaip galima visiškai jai atsiduoti. Vis dėlto, jos žodžiuose jaučiamas nueitas kelias, kurį verta pabrėžti: „nutariau pasitikėti ir sekti jais“. Panagrinėkime, kokios yra pasitikėjimo ir sekimo priežastys.

Kada galime pasitikėti kokia nors vieta ar žmogumi taip, kad jais sekdami, būtume racionalūs, nuoseklūs, ypač tada, kai sprendžiamas gyvybės ar mirties klausimas, apie kokį dabar kalbame, kai kalbama apie mūsų egzistenciją, apie alternatyvą tarp gyvenimo ir nebūties?

Giussani mums siūlo tris kriterijus: tu turi pagrįstą priežastį pasitikėti tam tikru žmogumi, juo sekti, jo klausyti, jei, visų pirma, jis „parodo ir perduoda savo gyvenimo suvokimą aiškiai sėdamasis įkvėpimo ir viską paremdamas tavo ir visų žmonių širdies poreikiais“; antra, tu gali pasitikėti, jei „jis tau suteikia adekvačią pagalbą“, ir trečia, „jei jis tai daro neatlygintinai, trokšdamas tau gėrio, todėl pirmas keistas dalykas, kuris tave nustebina, susidūrus su tuo žmogumi, yra būtent tas neatlygintinumo aspektas“. Klausyti tokio žmogaus tuomet „yra pareiga, taip kaip elgtis pagrįstai yra pareiga, pareiga yra daryti tai, kas pagrįsta“³². Panagrinėkime šį trejopą kriterijų.

Visų pirma, girdėjome, kad kitu sekti, jo klausyti, yra pagrįsta tada, „kai jis man perduoda ir atskleidžia tokį gyvenimo bei likimo suvokimą, kuris *visiškai paremtas pradiniais širdies poreikiais*, bendrais visiems žmonėms“³³. Kad atpažintume, kuo sekti pagrįsta, reikia, kad „aš“ būtų atsibudęs, kad suvoktų savo pradinius poreikius. Išties, tokių poreikių suvokimas mums gali leisti aptikti tai, kas juos atitinka, tokią vietą, kuri suteikia gyvenimo vertą viltį. Kad neatsidurtume su-

³² L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?!) taip gyventi?“ (it. *Si può (veramente?) vivere così?*), op. cit., p. 221-222.

³³ Ten pat, p. 220.

maištyje, vaikydamiesi pirmo pasitaikiusio dalyko, reikalinga „atidi, jautri bei išlavinta mano sąmonė“³⁴.

Antra, gali pasitikėti žmogumi, jeigu jis tau suteikia adekvačią pagalbą, jei padeda tau „nugalėti tai, kas priešinga šiems poreikiams; jis padeda tau tada, kai susiduri su auka, t.y. kai išgyveni tokį sąmonės aspektą, kai tau atrodo, kad paklūstant širdies poreikiams reikia kažko atsisakyti, atrodo, kad būtina kažko netekti“³⁵. Sunku įveikti tai, kad iš išorės tai atrodo kaip praradimas, dažnai sunku priimti auką, kurios iš mūsų prašoma, jei nėra adekvačios pagalbos, kuri pasireiškia per tam tikrus žmones. Beje, Giussani yra pasakęs tokį įsimintiną dalyką: „Esi audroje, dūžta bangos, tačiau šalia tavęs yra balsas, kuris tau primena priežastį, kuris tave kviečia nesileisti nunešamam bangų, nepasiduoti. Draugija sako tau: „Žiūrėk, greit sušvis saulė; esi tarp bangų, bet paskui iškyli ir nušviečia saulė“. Bet visų pirma ji sako: „Žiūrėk“. Nes kiekvienoje draugijoje, susijusioje su pašaukimu, visada yra žmonių, ar žmonių akimirų, į kuriuos reikia žiūrėti. Draugijoje svarbiausias dalykas, į kurį reikia žiūrėti, yra žmonės. Todėl draugija yra didis draugystės šaltinis. Draugystę apibrėžia jos tikslas: pagalba kelyje į likimą“³⁶.

Tikroji draugijos, draugo pagalba nėra apsaugoti mus nuo ryšio su tikrove, bet palaikyti mus, kai jį išgyvename. Nuo to taip pat priklauso mūsų „aš“. Išties, kaip dažnai pašome pagalbos, kuri visiškai nepaded!

³⁴ L. Giussani, „Krikščionybės iššūkio ištakos“, op. cit., p. 7.

³⁵ L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?) taip gyventi?“ (it. *Si può veramente?!* vivere così?), op. cit., p. 221.

³⁶ L. Giussani, „Gyvenimo įvykis, tai yra istorija“ (it. *Un avvenimento di vita, cioè una storia*), op. cit., p. 459.

Taigi, turime atskirti: viena yra prašyti, kad būtų to- kia vieta, kuri mus apgintų nuo tikrovės, kad padėtų mums jos išvengti, taip mus išlaisvindama nuo sun- kumų, kuriuos sukelia susidūrimas su ja; visai kas kita yra prašyti, kad mus įvestų į tikrovę, kokia ji bebūtų. Kaip pastebi Giussani, „savo tikslu skelbdama norą sužlugdyti žmogaus pastangas daryti karjerą, pasi- reikšti, ieškoti, Bažnyčia elgtųsi kaip tie tėvai [...], kurie apsigaua, manydami galį vaikų problemas spręsti už juos“. Tačiau tokiu būdu liktų neišpildyta jai skirta už- duotis ugdyti, kuri „nėra pateikti žmogui problemų, su kuriomis jis susiduria savo kelyje, sprendimus“³⁷, bet padėti, kad jis užimtų teisingą poziciją tikrovės atžvil- giu, kuri jam sudarytų optimalias sąlygas sprendžiant problemas, ir, kai įmanoma, ieškant išeičių.

Galiausia, pagrįsta pasitikėti tam tikru žmogumi, jei vienintelė priežastis, dėl kurios jis man sako tam tikrus dalykus, yra meilė mano likimui, džiugesys dėl mano gyvenimo, dėl mano laimės. „Mes juk nesame jūsų tikėjimo viešpačiai, bet tik jūsų džiaugsmo talkinin- kai“³⁸, sako šv. Paulius. Kitaip tariant, pagrįsta pasi- tikėti žmogumi, jei jo kreipimasis į mane nėra išskai- čiavimų rezultatas, jei jis nesiekia savo naudos, neseka kažkokia savo politika, bet taip daro neatlygintinai. „Neatlygintinumas yra meilė kito likimui, ir viskas“. Kas man perduoda tai, kas atsako širdžiai, „tą daro be išskaičiavimo, sau nieko nepasilikdamas“, tik dėl to, kad „mano gyvenimas būtų geras, kad mano gy- venimas pasiektų savo likimą“. Čia vėl reikia budraus, atidaus „aš“. Išties, Giussani priduria: „Ši [...] faktorių,

³⁷ L. Giussani, „Kodėl Bažnyčia?“, op. cit., p. 172-173.

³⁸ 2 Kor 1,24.

kuris yra itin svarbus, įterpkime į skliaustelius, nes jo neįmanoma iškart suprasti: reikia praleisti labai daug laiko mylint neatlygintinai, reikia, kad gyvenimas mus būtų ugdes mylėti žmones neatlygintinai, kad suprastum, kai kitas žmogus tave neatlygintinai myli³⁹.

Kai susitinkame žmones, kurie turi išvardintus bruožus, todėl pagrįsta jais sekti, turime sekti, jei esame nuoseklūs. „Paklusti sau reiškia sekti kitu: tai – paradoksas, paradoksas, kuris privertė Ievą pasiduoti. Nuo tada, kai atsirado žmogus, šis paradoksas yra laisvės išbandymas: kad būčiau savimi pačiu, turiu sekti kitu (kaip yra tarp mūsų)“. Kiekvienas gali įsivaizduoti, kur dabar būtų, jei nebūtų laikęsis šios taisyklės. „Tai – pirmiausias dalykas, atitinkantis širdį: manęs prieš tai nebuvo, jei noriu būti, turiu sekti kitu. Ir kas man taip kalba apie žmogų, yra teišus. O jei kas man kalbėtų apie žmogų kaip apie savo likimo kalvį, kuris pats save kuria – „Norėjau, visad norėjau, tvirčiausiai norėjau“, kaip sako Alfieri, – mane apgauldinėja, tai – apgaulė“⁴⁰.

Taigi, apibendrinant, ne bet kuo ir ne bet kur galima sekti, ir ne bet koks pasitikėjimas yra pagrįstas. Pagrįsta pasitikėti ir sekti tik tada, jei „tas, kas tikisi tavo paklusnumo, tau pateikia priežastis, atitinkančias tavo širdies poreikius – tuos gilius poreikius, kuriuos tu turi ir kurie yra tokie patys, kaip ir mano“. Tai reiškia, kad tai, ką jis tau sako, „turėtų galioti visiems žmonėms: tai nėra pasiūlymas stoti į sektą, nėra bandymas pagrobti! Tau siūlomos tokios vertybės, kurios

³⁹ L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?!) taip gyventi?“ (it. *Si può (veramente?) vivere così?*), op. cit., p. 221.

⁴⁰ Ten pat, p. 222.

tinka visiems, kurios visus padarytų laimingesnius. Todėl tau siūlomi tokie dalykai, kurie labiausiai atitinka širdies gilumą; jie neatspindi laikinos ir keistos situacijos analizės rezultatų. Ne, ne: kalbame apie esminius dalykus, kurie augina pamatinį gėrį bet kokiame žmoguje, atsako į žmogaus širdies poreikius⁴¹. Todėl, kaip minėjau, jei norime pasitikėti, turime būti saviimi, būtina būti budriems, kad mūsų neapgaužinėtų.

5. Kaip gali tapti tavo tai, ką matai kitame?

Dabar turime visus duomenis, kad galėtume imtis pirmojo klausimo, užduoto mūsų bičiulės. Kaip gali tapti jos ta viltis, kurią ji atpažįsta žmonėse, su kuriais susidūrė, ten, kur iš naujo suliepsnojo jos širdis? Kaip ji gali pagrįstai atsiduoti tai vilčiai?

Viltis gali tapti jos, jei ji ir toliau, vis sąmoningiau ir su vis didesniu troškimu, eis tuo keliu, kuriuo jau pradėjo eiti, t.y. sekdamas tais žmonėmis, kurių viltis jai buvo akivaizdi ir kurie jai suteikė pakankamai priežasčių pasitikėti. Sekti: toks yra kelias.

Kartu su žodžiu „sekti“ galime naudoti žodį „atsakomybė“, turiu omenyje visų pirma tą atsakymą, kurį šv. Petras kaipmat pateikia Jėzui, kai Jis užklausia: „Simonai, ar myli mane?“. „Taip“⁴². Tokio „taip“ net ir prieš kelias dienas įvykusi išdavystė negalėjo sulaukyti, nes jis išsiveržė, sukeltas nuostabos, kuri atsirado jau nuo pirmojo susitikimo su tuo žmogumi, prisirišimo, kuris metams bėgant vis stiprėjo, gyvenant su

⁴¹ Ten pat, p. 224.

⁴² Plg. Jn 21,15-17.

Juo, ir tai nebuvo sentimentų, bet pagrįstumo išraiška, vertinimas, prilipdęs jį prie esaties, kuri į jį pažvelgė, jį apglėbė, pamilo, kaip niekas kitas jo gyvenime. „Jei esu dėl to, kad esu mylimas, turiu atsakyti (lot. *respondeo*): iš čia atsiranda „atsakomybė“. [...] Būtent žodis „atsakomybė“ garantuoja tiesos, grožio žavesio, susijaudinimo dėl gėrio, neapsakomos laimės atitikimo patirtį“. Tokia atsakomybė „pasireiškia kaip laisvas sprendimas priešais Esatį, kurią atpažįstame kaip visiškai atitinkančią mūsų likimą“⁴³.

Dažnai mes dviprasmiškai suvokiame laisvą apsisprendimą, tarsi tai būtų laisvo noro aktas, „valios pastangų“ sinonimas. Tačiau kaip Simonui Petruui, jis susijęs su pagarba, su prisirišimu, tai – pasirišimo viršūnė. Kad taptų mūsų ta viltis, kurią pamatėme tuose, kas mus sužavėjo ir patraukė, reikia tik paprastumo, kad liktume prisirišę prie šios vietos, kad gyventume „pamerkti“ į šią mūsų draugiją: laikui bėgant, pajusime nesunaikinamą pozityvumą ir drąsą mesti iššūkį ateičiai.

Todėl dar labiau reikia laisvo patikrinimo. Ši draugija, ši vieta yra erdvė laisvei, kur kiekvienas padrašinamas patikrinti gautą pažadą. Tai nebūtų tikra krikščioniška draugija, jei neskatintų asmeniškai patikrinti tai, ką siūlo, ir jei nemylėtų mūsų laisvės. Viena mergina, sutikusi studentų bendruomenę, man pasakė: „Aš supratau, kad tai – vieta man, nes joje gerbiama laisvė: manęs niekas neverčia nieko daryti, jie laukia, kad manyje kažkas įvyktų ir aš tam pasiduočiau“. Tai – ženklas, kad Slėpinys skrupulingai gerbia

⁴³ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 81-82.

mūsų laisvę, nes mus sukūrė laisvus. Kiekvienas bet kurią akimirką gali atsiskirti nuo šios draugijos, tačiau ji išlieka, ir tai yra didžiausias draugystės ženklas tiems, kas dėl įvairiausių priežasčių išsina: išlieka vieta, į kurią visada galime sugrįžti.

„Brangus kun. Julián, šiomis dienomis, praėjus vienuolikai metų, vėl užsiregistravau į Brolijos Rekolekcijas! Paskutinį kartą dalyvavau Rekolekcijose 2009 metais, ir mano širdis blaškėsi, nes nebuvo tikra, kokia mano kelio judėjime vertė. Išties, praėjus keliems nuoširdaus dalyvavimo judėjime metams, pastebėjau, kad likau įkalinta formalumo ir veiklumo, nes dėl judėjimo aš daug visko dariau, bet visi tie dalykai man neturėjo reikšmės. Nebuvo mano laisvės, turbūt ir tikėjimo. Taip nutariau viską palikti. Tų pačių metų gruodį atvažiavau pas tave, kad įteikčiau savo „ne“, o tavo atsakymas mane tikrai nustebino: apkabinai mane, ir tą apkabinimą aš nešiojau su savimi. Jis man palaikė draugiją ir po dvylikos metų man leido grįžti ir išstarti: „Štai aš, noriu čia būti!“. Tu man pasakei: „Eik ir nesirūpink, kad paliksi tam tikrą formą; tik rūpinkis niekada nepalikti kiekvieno ryto klausimo: „Kuo šiandien remiasi mano viltis?““. Nuo tada gyvenau visus šiuos metus visiškai atsidavusi gydytojos darbui, kuris mane atvedė pas pažįstamą skyriaus vadovą grynai dėl jo publikacijų, į svetimą miestą. Nuo pat pirmo skambučio jis mane nustebino ir sužavėjo, bet tik pradėjusi su juo dirbti supratau, kas slėpė už to žavesio: tai buvo tikintis žmogus, ir dar iš judėjimo! Ką bepridurti? Jėzus man „iškrėtė nedidelį pokštą“, tiksliau, padovanojo didžiulę dovaną, kurią aš palaikiau ir laikau Jo meilės ir Jo atleidimo man ženklu. Jis man suteikė galimybę grįžti į kelią,

nuo kurio buvau nuklydusi, leisdamas man jį atrasti kasdieniniame gyvenime, kuris kartais būna toks sunkus ir priešiškas mano darbe. Taip laikui bėgant vėl ėmiau lankyti Bendruomenės mokyklą, o prieš kelias dienas užsirašiau į Rekolekcijas, tikra, kad man reikia jose sudalyvauti. Iš patirties galiu pasakyti, kad viltis yra ir ji besąlygiška, nestato jokių kliūčių (nes ir mano silpnumas nebuvo kliūtis), ji gyva Esatyje ir jai reikia „tik“ to, kad jos trokštume kiekvieną dieną“.

Patikrinimo kelias būtinas visiems, yra visų reikalingas, kiekvieną dieną, bet kokiame gyvenimo tarpsnyje, aplinkybėms besikeičiant, iki galo.

„Įstojau į Broliją prieš metus. Buvau palikusi judėjimą prieš trisdešimt metų, pabaigusi universitetą: mano dienos būdavo pilnos veiklų ir susitikimų, bet viso to prasmės tarsi nebebuvo, viskas atrodė savaime suprantama, todėl gyvenimas tapo tuščias [jei mūsų draugija nėra kelias į likimą, gyvenimas tampa tuščias ir draugija mūsų nebedomina]. Praėjo trisdešimt intensyvių metų, per kuriuos įvyko daug paprastų ir gražių dalykų, įprastų visiems: šeima, vaikai, darbas. Prieš trejus metus sužinojau, kad sergu, ir gyvenimas pasikeitė, viskas ėmė vykti labai greitai, taip pat sustiprėjo mano prasmės klausimas. Netikėtai susidūriau su gydytoju iš judėjimo ir paprašiau jo pagalbos. Jis mane pakvietė į Metų pradžios renginį ir aš puikiai prisimenu, su kokia nuostaba patyriau netikėtą tavo žodžių aktualumą. Pajaučiau, kad tu puikiai perpratai ir apibūdinai mano širdį bei to, ko trokštu, esmę. Neįtikėtina, po tiek metų atitolimo atrasti atitikimą būtent šioje vietoje. Niekada nepagalvočiau, kad tai įmanoma! Su kai kuriais žmonėmis užsimezgė tokia paprasta, bet kartu reikšminga ir radikali draugystė,

kad per šiuos pandemijos mėnesius bei gana retus susitikimus šis santykis man yra svarbiausias atramos taškas. Šios draugystė esmė yra vertinga galimybė eiti keliu, kuris yra pozityvi mano gyvenimo prielaida: to aš niekur kitur nesu sutikusi. Praeitą gruodį nuvažiauvau į ligoninę pasitikrinti, ir laukdama rezultatų, su nuostaba pastebėjau, kad nebijau. Tai tikrai nebuvo savitaigos, išmąstymų, valios pastangų vaisius. Tapo akivaizdu, kad šių dviejų metų patirtis, gestai, kuriuose dalyvavau, keli draugystės momentai, kuriuose galėjau dalyvauti, kaskart po truputį vis stiprino tikrumą, kad tikrovė yra pozityvi Kito esaties dėka. Mane nepajuntamai persmelkė ir atkūrė daugybės momentų grožis, nuostaba ir dėkingumas, kad sutikau tokią vietą, kurioje galima kalbėti apie pačius tikriausius klausimus. Vilties nereikia pasiekti, ji neįgyvendinama aplinkybių, kurios turėtų susiklostyti tam tikru būdu: visiškas pasveikimas, pandemijos pabaiga ar dar kas. Viltis yra jau dabar, ji veikia mano gyvenime ir perkeičia ligos patirtį. Man ji tapo konkrečia ir nepaneigiama patirtimi, kad jau čia ir dabar įmanoma turėti šimteriopai“.

Kad pasiektume tikrumą dėl Kristaus esaties, kad gyventume viltimi, kurią mums perduoda ši vieta, reikia asmeninio patikrinimo, kuris pagilintų aki-vaizdybę, nuo kurios viskas prasidėjo, ir kad ji taptų įsitikinimu. Tai, ką susitikome, netampa mūsų magijos ar sentimentų galia. Tam reikalinga patirties trajektorija, kuri paverčia patirtimi mūsų pradinę nuojautą. Kaip sakėme, tai Apaštalų patirtas patikrinimas: „Ir mokiniai įtikėjo jį“⁴⁴. Toks išsireiškimas

⁴⁴ Jn 2,11. Žr. čia, p. 96.

žymi jų žengtus žingsnius. Tas pats galioja ir mums, visa tai, kas atsitinka mūsų dienomis, gali tapti proga gauti tokį patvirtinimą, atlikti tokį patikrinimą. Kelyje niekas neturi būti cenzūruojama. Priešingai, tai yra vienintelis būdas pasiekti tikrumą dėl gauto pažado: atsiverti viskam, kas atsitinka.

„Rinkimų kampanijos universitete savaitės buvo labai intensyvios, tos dienos – labai gražios. Nepaisant to, kad aš buvau namuose ir fiziškai viena priešais kompiuterį, patyriau labai konkretų džiaugsmą, geriau pažinau save ir santykių vertę. Tačiau po šių nuostabių dienų, kai baigėsi balsavimas, pasijaučiau nepatogiai, ėmiau labai save kritikuoti: visiškai nesugebėjau atsiriboti nuo rinkimų rezultato. Praėjusių savaitių grožio nepakako atsakyti mane apėmusiam liūdesiui, ir tuo pat metu bijojau prarasti tą patirtą grožį, kažkaip jį ištrinti ar pasilikti tik pralaimėjimo kartėlį. Dienos po balsavimo man sukėlė daug nepatogių klausimų, kurie man neduoda ramybės: kodėl man neužteka praėjusių savaitių džiaugsmo? Kas atsilaukia, kai galutinis rezultatas atima drąsą? Kodėl siekiu pamiršti išgyventą grožį? Manęs neišrinko, tad kas man liko? Nepasitenkinimas ir liūdesys iš pradžių mane privertė užsisklęsti nuo kitų ir nuo savo tėvų, su kuriais gyvenau. Ir vis dėlto, praėjus porai dienų, nugalėjo poreikis įvertinti praėjusias savaites, kad jų neprarasčiau. Tai mane paskatino paprašyti draugų pagalbos, atskleisti jiems tai, kas man pačiai yra nepatogu, tą pasipiktinimą, kurį jaučiau. Taip prasidėjo kova tarp to, kaip nuvertinu save, to ką darau, to liūdesio, kurį jaučiu, ir patirto džiaugsmo, kurio norėčiau visam gyvenimui. Vienas iš draugų man padėjo pastebėti, kad šiomis aplinkybėmis pasireiškė mano žmogiškumas. Mane

tai sukrėtė, nes buvau pasipiktinusi ir nesugebėjau tame išvelgti nieko pozityvaus. Tačiau paskui pastebėjau, kad, iš vienos pusės, atsiskleidė mano menkumas, į kurį nebegaliu nežiūrėti, iš kitos – faktas, kad aš buvau laiminga, kai dovanojau save, kai kitiems bandžiau perteikti tai, kuo gyvenu“.

Būtent tam, kad neužsiblokuotume asmeniniame patikrinimo kelyje, reikia, kad būtume tokioje vietoje, kurioje nuolat pralaužiamas mūsų matas ir atveriamas žvilgsnis, leidžiantis pamatyti tai, ko kitaip nepamatytume.

Puikus to pavyzdys yra Jėzaus iššūkis, kurį Jis diena iš dienos meta Petro matui. Pabrėžtinas kojų plovimo epizodas. „Žinodamas, kad Tėvas yra visa atidavęs į jo rankas, kad jis išėjęs iš Dievo ir einąs pas Dievą, Jėzus pakyla nuo stalo, nusivelka viršutinius drabužius ir persijuosia rankšluosčiu. Paskui įsipila vandens į praustuvą ir ima mazgoti mokiniams kojas bei šluostyti jas rankšluosčiu, kuriuo buvo persijuosęs. Taip jis prieina prie Simono Petro. Šis jam sako: „Viešpatie, neįmanoma tu mazgosi man kojas!“ Jėzus jam atsakė: „Tu dabar nesupranti, ką aš darau, bet vėliau suprasi“. Petras atsiliepė: „Tu nemazgosi man kojų per amžius!“ Jėzus jam sako: „Jei tavęs nenumazgosi, neturėsi dalies su manimi“. Tada Simonas Petras sušuko: „Viešpatie, [na jei jau taip sakai, tada] ne tik mano kojas, bet ir rankas, ir galvą!“⁴⁵. Kas nugali, kad galiausiai Petras netikėtai žengia žingsnį atgal, kad jis nesileidžia sustabdomas savo mato? Prisirišimas prie Kristaus.

Kad neliktume įkalinti savo schemų, kurios neišvengiamai mumyse susiformuoja ir kurias perimame

⁴⁵ Jn 13,3-9.

iš mus supančios aplinkos, turime nuolat būti atnaujunami. „Nuolat atviras ir be išankstinių nuostatų vertinimas yra iš tikrųjų neįmanomas žmogiškoms jėgoms ir tuo pačiu metu yra vienintelis atitinkantis ir iškeliantis proto dinamiką (kurią galima apibūdinti kaip atvirumą realybei, remiantis visais ją sudarančiais veiksniais)⁴⁶. Kad tai būtų įmanoma, reikia vietos, kurioje vis iš naujo būtų atveriamas mūsų protas; ši vieta yra „konkretus, bet sujungiantis su visuma“⁴⁷ reiškinys: taip Giussani apibūdina charizmos patirtį. Taigi, kad nepasiduotume tiems matams, kurie neišvengiamai stengiasi padaryti mūsų vertinimą nelankstų ir kuriuose taip dažnai susipainiojame, nereikia titaniškų pastangų ar gudrios strategijos. Reikia paprasčiausiai neatplėšti žvilgsnio nuo to gyvos tikrovės, kuri palaiko mūsų proto atsivėrimą; reikia prisirišti prie tos vietos, kuri mus moko pamatyti visumą ir neleidžia protui prarasti savo autentiško atvirumo.

Kuo geriau patiriame šios vietos gebėjimą atnaujinti mūsų žvilgsnį į save pačius ir į pasaulį, tuo labiau prie jos prisirišame. Patikrinimas leidžia pagilinti, auginti, sustiprinti sąmoningumą, kad priklausome tam, ką Kristus pasirinko kaip priemonę mūsų gyvenimui patraukti ir lydėti.

Tai – lygiai ta pati pradžios dinamika, kai mokiniai gyveno Jėzaus draugijoje. Kiekvieną dieną, praleistą su Juo, prisidėdavo, kaip labai gražiai perteikia Giussani, „sauja klijų“⁴⁸, kurie stiprindavo gilų jų prisiriši-

⁴⁶ Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 67-68.

⁴⁷ Ten pat, p. 93.

⁴⁸ Plg. ten pat, p. 82.

mą, augdavo pagarbos jausmas, daugėdavo priežasčių Juo tikėti, be jokios prievartos ar nelogiškumo. Tokiu pat būdu, mūsų dalyvavimas sutiktoje draugijoje, jei sutinkame atlikti jos pateikto pasiūlymo patikrinimą, mums leidžia vis pagriščiau prie jos prisirišti, bet visų svarbiausia, mus įveda į vis asmeniškėnę Esaties – Kristaus, mūsų vilties – atradimą, nes ji yra jos ženklas, jos regimas veidas. Išties, tai ir yra tikslas, dėl kurio ji egzistuoja. Tai, kas atsitiko mokiniams, šiaudien atsitinka ir mums: iš prisirišimo prie Jo esaties išsiskleidžia vilties žiedas.

Paskutinėje, ką tik išėjusioje Brolijos Rekolekcijų knygoje, Giussani sako: „Petras buvo pridirbęs visokiausių dalykų, ir vis dėlto jautė išskirtinę simpatiją Kristui. Jam buvo aišku, kad visu savimi linko į Kristų, kad viskas rasdavo savo vietą Jo akyse, veide, širdyje. Nebuvo galima prieštarauti praeities nuodėmėms; net ir būsimas nenuoseklumas nebuvo kliūtis: Kristus buvo jo vilties šaltinis, vieta. Kad ir koks padarytas dalykas jam būtų iškeltas kaip prieštaravimas, kad ir kokia būsimą klaidą jam būtų iškelta kaip prieštaravimas, Kristus išlikdavo, nepaisant visų prieštaravimų rūko, jo vilties šviesos vieta. Petras Jį gerbė labiau už bet ką kitą, nuo pat pirmosios akimirkos, kai pajuto į save nukreiptą Jo žvilgsnį: dėl to Jį ir mylėjo. „Taip, Viešpatie, Tu žinai, kad mano išskirtinė simpatija, išskirtinė pagarba skirta Tau“⁴⁹.

Kristus yra mūsų vilties šviesos šaltinis. O mūsų draugija, gimusi iš charizmos malonės, suteiktos kunigui Giussani, yra pagalba išgyventi atsivertimą į

⁴⁹ L. Giussani, „Per tikinčiųjų draugiją“ (it. *Attraverso la compagnia dei credenti*), op. cit., p. 132.

Kristų, nes „judėjimo patirties esmė yra tai, kad tikėjimas yra viskas, kad Kristaus atpažinimas gyvenime yra viskas, kad Kristus yra visatos ir istorijos centras“⁵⁰. Brolybė tarp mūsų, judėjimą sudarantis santykių raizginys „yra mūsų būdas išgyventi esančio Kristaus slėpinį“⁵¹: tai nėra pretekstas išvengti asmeninio santykio su Kristumi dramatos, priešingai, tai – pagalba ir paskata išgyventi jį kaip įmanoma intensyviau ir sąmoningiau. Aš noriu visada išgyventi tą laisvės dramą, kuri mane skatina ištarti „Tu“ Kristui, vos man atmerkus akis kiekvieną rytą. Tokią pačią dramą išgyveno ir pats Kristus: „Labai anksti, dar neprašvitus, Jėzus atsikėlęs nuėjo į negyvenamą vietą ir tenai meldėsi“⁵². Būtent tokia lygmenyje sprendžiasi mūsų gyvenimas. „Atėjo tokia akimirka, – lygiai prieš trisdešimt metų yra pasakęs Giussani, – kai judėjimas eina priekį vedamas vien tik tos jėgos, kuri kyla iš mūsų prisirišimo prie Kristaus, kurios kiekvienas iš mūsų prašo iš Šventosios Dvasios“⁵³. Todėl judėjimas tęsiasi kiekvieno iš mūsų prisirišimo prie Kristaus dėka. Visa kita – mūsų pastangos, mūsų intencijos – yra pernelyg trupu.

Taigi, šis santykių rezhginys ne tik neatima iš mūsų santykio su Slėpiniu, bet jam nepalaujamai kviečia ir

⁵⁰ L. Giussani, „Keista draugija“ (it. *Una strana compagnia*), op. cit., p. 191-192.

⁵¹ L. Giussani, „Judėjimo veikimas. Comunione e Liberazione Brolija“ (it. *L'opera del movimento. La Fraternità di Comunione e Liberazione*), San Paolo, Cinisello Balsamo (Mi) 2002, p. 71.

⁵² Mk 1,35.

⁵³ „Bendra atsakomybė. Ištraukos iš diskusijos Tarptautinėje CL taryboje – 1991 rugpjūtis“ (it. *Corresponsabilità, Stralci dalla discussione al Consiglio internazionale di CL-agosto 1991*), Tracce-Litterae communionis, n. 11/1991, p. 32.

nuolat daro jį įmanomą. Išties, jei Jis netaptų dabartimi, per žmogišką draugiją, vietą, santykių rezginį, Slėpinys liktų mums svetimas ir mumyse nugalėtų visuotinis mentalitetas, kuris save stiprina viltingais pažadais, neatlaikančiais įvykių smūgių, ir kuris įvairiausiais būdais stengiasi išstumti Slėpinį iš gyvenimo.

O kad gyventume, mums reikia būtent dabar esančio Slėpinio. „Žmonėms, jauniems ir nebe jauniems, galiausiai reikia vieno dalyko: tikrumo dėl jų laiko, jų gyvenimo pozityvumo, tikrumo dėl jų likimo“⁵⁴. Tačiau tokio tikrumo, vadinamo viltimi, negalime sau suteikti patys, net jei susijungtume į koalicijas, sąjungas, suvienytume visas savo pastangas: tik Dievas, tapęs žmogumi, Savo mirtimi ir prisikėlimu, gali atsakyti į likimo, egzistencijos pozityvumo troškimą, kuris mus sudaro iš vidaus. Kaip jau sakėme, susitikimas su Jo esatimi, ta forma, kuria Jis mus patraukė, yra mūsų gyvenimo malonė, tai begalinis gailėstis, kuri Viešpats jaučia mūsų menkumui. Tačiau negalime pasilikti jo sau, tarsi tai būtų kokia privilegija.

„Buvau universitete, kai su manimi pasisveikinti užėjo kurso draugė, kurios nebuvo mačiusi keletą mėnesių. Ji ėmė man pasakoti apie save, apie baimę, kurią jai kelia pandemijos padėtis ir kuri ją tiesiog suparalyžiuoja, apie savo viltis, paremtas mokslo rezultatais, kurių bus pasiekta, ir kad vakcina mus sugrąžins į normalų gyvenimą. Iki pat tos akimirkos, pasak jos, ji bus pasmerkta sustabdyti gyvenimą. Aš jai pasakiau, kad man aplinkybės yra pagalba subręsti, ir su nuostaba papasakojau, kad didžiausia malonė yra

⁵⁴ L. Giussani, „Kristus, viltis“ (it. *Cristo, la speranza*), CL Litterae Communionis, n. 11/1990, p. 18.

atrasti tokią vietą, tokius veidus, pas kuriuos galiu sugrįžti ir paprašyti į mane pažvelgti tikru žvilgsniu. Po kelių dienų mano kurso draugė man parašė ir padėkojo, pasakė, kad metų metus jai nėra tekę patirti „tokio prasmingo“ pokalbio. Jos širdis trokšta to paties, ko trokštu aš: tikrumo dabartyje, su kuriuo be baimės būtų galima pasitikti bet ką. Per šiuos mėnesius, nuo tada, kai viskas buvo uždaryta, atradau, kad esu mylima tokia, kokia esu, kupina dėkingumo, kad turiu tokius žmonės, kurie taip gyvena ir taip lojaliai žvelgia į save, kad suteikia vilties mano gyvenimui. Pradėjau nuolat atpažinti esantį Kristų savo dienoje ir sugrudusia širdimi priimu vis nuoširdesnę poziciją viso ko atžvilgiu. Atradau, kokia tiesa buvo užrašyta ant Kalėdų plakato: „Kristaus esatis įprastame gyvenime vis labiau įtakoja širdies plakimą: susijaudinimas dėl Jo esaties tampa susijaudinimu kasdieniame gyvenime. Nėra nieko nereikšminga, nėra nieko svetima, gimsta meilė viskam, viskam“.

Kristus, kaip realus šiandienos įvykis (o ne paprasčiausiai kaip prieš du tūkstančius metų įvykęs realus įvykis), patenka į įprastą gyvenimą ir jį perkeičia, padaro jį tikresnį, žmogiškesnį. Ar Kristus man yra realus įvykis, ar jį priimu ir išleidžiu į įprastas savo gyvenimo vėžias, pasimato iš pokyčio, kurį Jis atneša į mano gyvenimą. „Krikščionybė, – 1964 metais yra pasakęs Giussani, – yra naujas būdas gyventi šiame pasaulyje. Tai naujo gyvenimo tipas: jis nepasireiškia ypatingomis patirtimis, būdais, gestais, papildančiais kitus, kokiais nors išsireiškimais ar žodžiais, kurie papildytų įprastą žodyną“. Jis tęsė: „Kaip susitikimas, taip ir krikščioniškas pasiūlymas mums šiandien sutampa su kvietimu, kuris mus pasiekia iš mus supan-

čios žmogiškos tikrovės; nuostabu, kad šis pasiūlymas, taip išsiskiriantis iš visų kitų, turi tokį konkretų, tokį gyvenimišką veidą: tai – bendruomenė pasaulyje, pasaulis pasaulyje, kitokia tikrovė tikrovėje, kitokia ne dėl besiskiriančių interesų, bet dėl kitokio būdo, kuriuo įgyvendina visiems bendrus interesus⁵⁵.

Vilties kitiems perdavimo veiksnys yra tu, kas susiduria su Kristaus įvykiu ir jį priima, gyvenimo išskirtinumas.

Tačiau negalime sustoti nė akimircai. Ta trauka, kurią patiriame atsinaujinusio susitikimo, krikščioniškos draugijos savybingumo dėka, turi mums tapti darbu, budėjimu („kaip žmogaus, kuris įsigijo kažką itin gražaus ir turi tai apginti, todėl budi ir nemiega, kitaip tariant, nesiblaško, nėra paviršutiniškas, laukia“), turi tapti atminimu. O atminimas „nėra tai, kad mes prisimename save, bet kad nuolat taikomės prie esaties, kuri, kartą atsiskleidusi, atsiskleidžia kaip esatis, kuri nebedingsta; kartą *mums* atsiskleidusi, atsiskleidžia kaip esatis, kuri nebedingsta (nes mus sudaro) ir tampa juntama, regima kituose, ta esatis mus suburia draugėn tam, kad ją išgyventume. Išties, ji vadinasi bendryste, Komunija (it. *Comunione*), lygiai taip pat kaip Eucharistija⁵⁶.

⁵⁵ L. Giussani, „Kelias į tiesą yra patirtis“ (it. *Il cammino al vero è un'esperienza*), Rizzoli, Milano 2006, p. 139, 145.

⁵⁶ L. Giussani, „Tu (arba apie draugystę)“ (it. *Tu (o dell'amicizia)*), Bur, Milano 1997, p. 318, 319.

VILTIS APLINKYBIŲ IŠBANDYMUOSE

„Kas seka manimi, dar čia, žemėje, gaus šimteriopai“¹. Pats Jėzus suteikė kriterijų sekimui Juo patikrinti. tokiu pačiu būdu, viltis, pažadėta tiems, kas Juo seka, primygtinai pabrėžiu, turi būti patikrinama skirtingomis aplinkybėmis, neišskiriant nė vienos.

1. Viltis, kuri neapgauna

Viltis, kuri nenuvilia, pažadėta Kristaus, turi įrodyti, kad ji atsilaiko prieš iššūkius, su kuriais yra priverstas susidurti žmogiškasis gyvenimas ir kuriuos šie laikai negailestingai paaštrino. Kiekvienas, nori to ar nenori, yra kviečiamas patikrinti savo vilties pamatą, susidūrus su bet kokia kliūtimi, provokacija, ypač tada, kai jos būna itin reikšmingos. Su Giussani pakartojome, kad „žmonėms, jauniems ir nebe jauniems, galiausiai reikia vieno dalyko: tikrumo dėl jų laiko, jų gyvenimo pozityvumo, tikrumo dėl jų likimo“. Susidūrus su tam tikromis aplinkybėmis, pasimato, ar mes turime tokio tikrumo, ar vyrauja netikrumas, baimė, kurie sustingdo bet kokią veikimą, paneria į rūpesčius ir mus priverčia susikoncentruoti į save pačius.

¹ Plg. Mk 10,29-30.

Esminis indėlis mūsų vilties patikrinimui įnešamas tikrovės. Aplinkybės vaidina lemtingą vaidmenį tam, kad, visų pirma, atsiskleistų mūsų vilties pagrindas ir kad tikroji viltis giliai įsišaknytų mumyse. Taigi, kad patikrintume, jog krikščioniškoji viltis nenuvilia, turime susidurti su tuo, ko mums nepagaili tikrovė, pasitinkant aplinkybes ir jų smūgius, ypač tuos, kurių neįmanoma išvengti. Viltis, kuri mums buvo perduota, paliudyta, mumyse apsigyvena, tampa mūsų „tik“ per santykį su aplinkybėmis, einant keliu, atliekant patikrinimą.

a) *Mirtis*

Pakalbėkime pirmiausiai apie didįjį slenkstį, tą, kuris tam tikra prasme ateina paskutinis, nes užima vietą gyvenimo pabaigoje, bet kuris lydi kiekvieną mūsų akimirką, kaip nepatogus, bauginantis žmogiškosios sąmonės bendrakeleivis: mirtis. Kaip galime viltis dėl ateities, jei nestojame akis į akį su pačiu aršiausiu priešu? Didis istorikas Huizinga rašė, kad mirtis yra gyvenimo apibrėžimo dalis: „Istorijoje, ne mažiau nei gamtoje, mirtis ir gimimas visada žengia koja kojon“². Mirtis yra gyvenimo reiškinys, nes įvyksta gyvajam; todėl šios problemos niekas negali išvengti, ypač mes – save suvokiančios būtybės. Priešingai, mirties faktas iš esmės žymi mūsų turimą savimonę, net jei įvairiais būdais stengiamės jį cenzūruoti. Pandemija į pirmąjį planą iškėlė pirminę mirties akivaizdybę.

² J. Huizinga, „Viduramžių ruduo“ (it. *Autunno del medioevo*), Bur, Milano 1995, p. XXXIII.

Jei ji mums nebuvo artima, jei dažnai kasdieniniame gyvenime apie ją užsimiršdavome, ją paslėpdavome, buvome priversti ją pripažinti ne kaip tas, kas stebi iš balkono ar per televizorių, bet kaip tas, kas jos palies-tas ir priremtas prie sienos. Kiekvienam teko tai patir-ti, nes mirtis prisiartino per šeimos narius ar draugus, kurie mus paliko, nes kiekvieną dieną tekdavo ir vis dar tenka išgirsti mirusiųjų skaičių. Visiems buvo mestas iššūkis, niekas negali apsimesti, kad tikrovė nėra tokia „niūri“.

Paklauskime, kaip Giussani suvokė mirties iššūkį. Skaitydamas brevijorių, jis sustojo ties vienu sakiniu iš Išminties knygos: „Juk Dievas mirties nepadarė ir nesidžiaugia gyvųjų žūtimi, – tam, kad būtų, jis sukūrė visa. Visi pasaulio kūriniai savaimė yra sveiki, jie neturi mirtinų nuodų, Hadas žemėje neviešpa-tauja. Juk teisumas yra nemarus“ (Išm 1,13-15). Per susitikimą, vykusį 1990 metais, jis pastebėjo: „Mane apėmė tarsi gilus pasipriešinimas: norėjosi rėkti, kad šie žodžiai yra netiesa. Netiesa, kad teisumas nema-rus, pasaulyje, kuriame mūsų jauni bičiuliai Marco ir Andrea per žygį į kalnus gali nukristi ir žūti. Ir vis dėlto, – tuoj pat pridūrė, – jei kažkokiu būdu nesu-tiktume su šia fraze, būtų neįmanoma gyventi; be pozityvios vilties nebūtų galima gyventi“. Taigi, no-rėdami sutikti su šia fraze, žmonės turi dvi išeitis: „Iš vienos pusės, optimizmas, kuris yra ir instinktyvus, ir nepagrįstas. Būtent optimizmas dominuoja visoje modernioje kultūroje: paveldėjome jį iš graikų ir romėnų pasaulio; tačiau jo šaknys aptinkamos visais amžiais. Optimizmas pasireiškia per požiūrį į gyve-nimą ir be jo nebūtų galima gyventi. Tačiau tas opti-mizmas yra itin paviršutiniškas, apgaulingas; jei kas

norėtų jį išlaikyti, turėtų visiškai nepastebėti to, kas vyksta aplinkui; todėl toks optimizmas yra ciniškas. Iš kitos pusės, reaguojama dedant viltis į savo valios pastangas, į savo gebėjimą kurti; šis bruožas taip pat būdingas mūsų pasauliui. Gyvenimo sprendimai pateikiami kaip utopijos, pačių sukurti projektai, visų kartu ar atskirai. Išgelbėjimas pateikiamas įvairiausiomis utopijos formomis, įsikandama svajonių, t.y. ribotų vilčių, paremtų smulkmenomis. Bet kokia utopijos forma (moteris, pinigai, politika), kaip atsakymas į žmogaus širdyje susiformuojantį pozityvumo troškulį, reiškia prievartą³.

Taigi, tokios būtų tos dvi išeitys, kupinos apgaulės ir divprasmiskumo, abi nepatenkinančios.

Tiesa, esame sukurti gyvenimui: ištraukoje iš Išminties knygos pabrėžiama žmogaus širdies prigimtis; tačiau kas atsakys į tokią širdies prigimtį, į nesulaikomą mus sudarantį gyvenimo troškimą? Kristus, tik miręs ir prisikėlęs Kristus suteiks atsakymą. „Vienintelis įmanomas atsakymas Išminties knygai yra tai, kad Žodis tapo kūnu“. Atsakymas neegzistuoja, jei jis nėra Kristuje. Išties, be Kristaus „būtume priversti pasiduoti netikram, arogantiškam ir ciniškam (net jei jis sukurtas didžiųjų filosofų) optimizmui arba banaliai ar didingai utopijai, kuri bet koku atveju bus kupina prievartos“⁴.

Išminties knygos citata paliečia žmogaus problemos centrą, tai – esminis klausimas žmogaus širdies atžvilgiu. Dievas „viską sukūrė egzistuoti. Pasaulio

³ L. Giussani, „Kristus, viltis“ (it. *Cristo, la speranza*), CL Litterae Communions, op. cit., p. 14.

⁴ Ten pat, p. 15.

būtybės yra sveikos, jose nėra mirties nuodų, pragaras nevaldo žemėje, nes teisingumas nemirtingas“. Be Kristaus, primygtinai kartoja Giussani dar anksčiau, nei mūsų cituota ištrauka, „tai nebūtų tikra, nes prieš-tara sunaikina visa tai, ką žmogus sukūrė ir pastatė, nugramzdina jį į mirties sūkurį. Neįmanoma pritarti šiems Biblijos žodžiams, jei nebūtų Kristus“⁵.

Būtent miręs ir prisikėlęs Kristus yra vienintelis atsakymas į Išminties knygos klausimą, t.y. į žmogiškumo problemą. Jėzus Nikodemui pasakė: „Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo viengimį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepažūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą“⁶. Mūsų gyvenimas atranda savo galutinę priežastį, t.y. tikrąją viltį čia ir dabar esančiame Kristuje, realiame žmogaus gyvenimo įvykyje. Tačiau, kartoju, visa tai turi tapti asmenine patirtimi.

Man parašė studentė: „Norėdama atsakyti į klausimą „Ar yra viltis?“, neišvengiamai pagalvojau apie konkretų įvykį savo gyvenime: mano draugės, kuri prieš trejus metus atėmė sau gyvybę, laidotuves. Tiksliau tariant, kai buvau laidotuvėse, du dalykai mane privertė susimąstyti. Pirmiausia, mano pozicija bažnyčioje per Mišias: visą laiką atsiklaupusi meldžiausi, kad net ir toks skaudus bei dramatiškas momentas būtų išgelbėtas ir atiduotas į rankas To, kuris yra didesnis už mano menkumą. Antra, tai, kas atsitiko, kai išėjau iš Mišių ir su draugėmis užsidegėme po cigaretę. Viena iš jų į mane atsisuko

⁵ L. Giussani, „Realus įvykis žmogaus gyvenime (1990-1991) (it. *Un evento reale nella vita dell'uomo (1990-1991)*), Bur, Milano 2013, p. 149.

⁶ Jn 3,16.

ir paklausė: „Kodėl tu neverki? Kodėl nesi apimta nevilties kaip mes? Iš tavo veido atrodo, kad tau ramu“. Šiek tiek sutrikau, bet mane nustebino tai, kas man atsitiko. Aš irgi negalėjau paaiškinti ar pateisinti savo laikysenos tuo metu. Tačiau turėjau pripažinti, kad net jei man buvo labai liūdna, nebuvau apimta nevilties. Ta savižudybė nebuvo paskutinis žodis, apibrėžiantis mano gyvenimą, išliekantis mano širdyje, nes net ir tą akimirką manyje buvo „kitas“, kuris man leido atrodyti džiugiai. Mano širdis neprarado vilties, bet maldavo, kad visa tai, kas esame, aš ir ta mano draugė, būtų išgelbėta. Tarp mūsų vyravo skausmas, tačiau jis man padėjo pasijusti apkabintai. Tą malonę kitos manyje pastebėjo. Tas įvykis mane pakeitė. Grįžus į kasdienybę, nešant savo mažą kryžių, mano varguose mane lydėjo šis faktas. Kokia malonė, kad aš, net ir pačiose dramatiškiausiose ir skausmingiausiose savo gyvenimo situacijose, galiu pasakyti, kad viltis yra! Aš jos neišsigalvojau ir tai nebuvo psichologinis pokytis: ta viltis mane pasiekė dėl gyvos, kūniškos esaties, kuri mane patraukė iki pat gelmių: ji ir pakeitė mano gyvenimą. Kokia malonė tai pastebėti! Mane apima ramybė, kuri manęs nebepalieka. Net ir susidūrus su draugais, kurie nusprendė ištarti „ne“ šitam gyvenimui. Viskas prasidėjo nuo mano pirmo susitikimo universitete su CL ir krikščionyste, t.y. su veidais, kurie mane besąlygiškai mylėjo jau nuo pirmos akimirkos, nežiūrėdami vien į mano blogį. Galiu pasakyti, kad būtent dėl to, kas man atsitiko, ne dėl kažko kito, *tikrai niekada* nepagalvosiu, kad mano gyvenimas yra nevertingas ar neprasmingas“.

Dėl to, kas atsitiko šiai mūsų draugei, ji gali patvirtinti, kaip šv. Paulius, kad buvo užlieta „vilties, kuri neapgauna“⁷. Tą tikrumą ji patyrė per laidotuves: „Tikrai niekada“! Gebėjimas gyventi bet kokioje situacijoje ar susidūrus su bet kokia situacija yra įrodymas, kad turime viltį, kuri neapgauna. Šv. Paulius rašo: „Kas gi mus atskirs nuo Kristaus meilės? Ar vargas? ar priespauda? ar persekiojimas? ar badas? ar nuogumas? ar pavojus? ar kalavijas? [...] Tačiau visa mes lengvai nugalime dėlei to, kuris mus pamilo. Ir aš esu tikras, kad nei mirtis, nei gyvenimas, nei angelai, nei kunigaikštystės, nei dabartis, nei ateitis, nei galybės, nei aukštumos, nei gelmės, nei jokie kiti kūriniai negalės mūsų atskirti nuo Dievo meilės, kuri yra mūsų Viešpatyje Kristuje Jėzuje“⁸.

Kokią reikia išgyventi patirti, kad užtikrintai ištartum tokius žodžius? Tai prieš du tūkstančius metų prasidėjusi patirtis. Prisiminkime Joną ir Andriejų, Petrą: nuo tada, kai tas žmogus įėjo į jų gyvenimo akiratį, visa tai, kuo jie užsiėmė, visi jų artimi ryšiai, visos kasdieninės pareigos įgavo ryšį su Juo; kai Juo sekė ten, kur ėjo, jų širdyse neliko vietos niekam kitam⁹. Jie matė Jį ant kryžiaus, o vėliau – prisikėlusį. Įsivaizduokime, kaip jie jautėsi susidūrę su savo motinos ar artimo žmogaus mirtimi: jie išgyveno labai konkretų žmogišką skausmą, išliejo daug ašarų, priklausomai nuo temperamento, tačiau jautė ir nepaneigiamą dalyką, džiugesį, nes jų žvilgsnis

⁷ Plg. Rom 5,5.

⁸ Rom 8,35-39.

⁹ Plg. L. Giussani, „Ar galima (iš tikrųjų?!), taip gyventi?“ (it. *Si può veramente?! vivere così?*), op. cit., p. 363-364.

buvo kupinas to mirusio ir prisikėlusio Žmogaus, jie nebegalėjo to išplėsti iš savo žvilgsnio, kuriuo žvelgė į viską. Kaip sako popiežius Pranciškus: „Tai Esaties draugija, kuri, viską apibendrinus, nepriklauso nuo išorinių aplinkybių, bet yra dovanojama; familiarumas su Jėzumi, kurį gilineame diena iš dienos“¹⁰.

Giussani mums tai liudijo iki pat savo gyvenimo pabaigos. Per paskutinį savo sveikinimą 2004 metų Brolijos Rekolekcijų pabaigoje, kai jau buvo aki-vaizdūs jo sunkumai ir kančia, jis pasakė: „Kristaus pergalė yra pergalė prieš mirtį. O pergalė prieš mirtį yra gyvenimo pergalė. Viskas yra pozityvu, viskas yra gėris [...], net ir bet koks prieštaravimas, bet koks skausmas šio gyvenimo kelyje turi pozityvų atsaką. [...] Nes gyvenimas yra gražus: gyvenimas yra gražus, tai pažadas, kurį Dievas davė per Kristaus pergalę. Todėl kiekvieną dieną, kai kelsimės iš lovos, kaip bejaustume tuo metu išgyvenamą, patiriamą situaciją, net ir pačią skausmingiausią, tai yra gėris, kuris tuoj gims mūsų žmogiškame horizonte“¹¹.

Toks nesusiaurinamas pozityvumas, net ir akistatoje su mirtimi, yra įrodymas, kad turime viltį, kuri neapgauna, viltį, kuri išreiškia to, kas yra, patirtį: „Ateitis remiasi kažkuo, ką turime dabar, kas mus turi dabar“¹².

¹⁰ Pranciškus, „Dangus Žemėje“ (it. *Il Cielo sulla Terra*), LEV, Città del Vaticano 2020, p. 272.

¹¹ L. Giussani, „Baigiamasis žodis“ (it. *Intervento conclusivo*), in J. Carrón, *Il destino dell'uomo*, Cooperativa Editoriale Nuovo Mondo, Milano 2004, p. 48.

¹² L. Giussani, „Visa žemė trokšta Tavojo veido“ (it. *Tutta la terra desidera il Tuo volto*), San Paolo, Cinisello Balsamo (Mi) 2015, p. 56.

b) Kančia

Kančia, kaip ir mirtis, taip pat yra žmogiškojo gyvenimo dalis. Ne tik iš mūsų baigtinumo kylanti, bet ir žmonių atsakomybės sukeliama kančia. „Turime daryti visa, ką galime, kančiai įveikti, tačiau jos iš pasaulio visiškai pašalinti negalime – tiesiog jau vien dėl to, kad negalime atsikratyti savo baigtinumo ir kad nė vienas iš mūsų neįstengia iš pasaulio pašalinti blogio, kaltės galios“¹³. Mūsų laikysena kančios ir kenčiančiųjų atžvilgiu atskleidžia tiesą apie kiekvieno iš mūsų ir visos visuomenės žmogiškąją patirtį. Vis dažniau pastebime, kad mūsų gyvenimo kontekste pasitvirtina kančios cezūra, bėgimas nuo viso to, kas galėtų iš mūsų pareikalauti kančios ar dalinimosi kančia su kitais. Ir vis dėlto matome, kad nėra tikras toks santykis su kitu, kuriame nėra dalijimosi kančia; negali būti meilės santykio, jei neatsisakome savęs; netvirtinamas gėris, tiesa, teisingumas, jei nepriimama kančia, kurią tai sukelia (o kai mūsų gerovė tampa svarbesnė už tiesą ir teisingumą, užvaldo stipresniojo galia, įbauginimas, melas). Taip pat yra ir su asmenine kančia: kad ir kaip stengtumės ją paslėpti, galiausiai niekaip nepavyksta jos išvengti, tai reikštų išvengti paties gyvenimo. Kai tikrai sunkūs išbandymai mus priremia prie sienos, pastebime, kad jiems išspręsti neužtenka mūsų mažos ar didelės vilties, optimistinių minčių ar projektų: tampa „būtinasis tikros, didelės vilties [...] tikrumas“¹⁴, tikrumas, kad yra Esatis, kuri apglėbia mūsų dramą.

¹³ Benediktas XVI, Enciklika „Spe salvi“, 36.

¹⁴ Ten pat, 39.

Kaip rašo popiežius Pranciškus enciklikoje „Lumen fidei“: „Kenčiančiajam Dievas duoda ne viską paaikškinančius argumentus, bet atsako lydinčiojo artumu, gėrio istorija, susijungiančia su kiekviena kančios istorija, kad joje atvertų vartus į šviesą. Kristuje Dievas pats panoro dalytis su mumis šiuo keliu ir dovanoti mums savo regėjimą, jog tame kelyje išvystume šviesą. Kristus, iškentėjęs sopulius, yra „tikėjimo vadovas ir išstobulintojas“ (Žyd 12, 2). Kančia mums primena, kad tikėjimo tarnystė bendrajam gėriui visada yra priekin žvelgiančios vilties tarnystė¹⁵.

Labiausiai mums reikia sutikti šios tikros, didelės, iš tikėjimo kylančios vilties liudytojų, t.y. žmonių, kurie savo gyvenimu įrodytų, kad Kristaus draugijoje, su Jo esatimi galima išgyventi kančią nenugrimztant į vienatvės tamsą, į beprasmybės, apleidimo tuštumą. Su Kristumi, su Jo mirtimi ir prisikėlimu, rašo Benediktas XVI, „kiekvienoje kančioje glūdi *con-solatio*, drauge kenčiančios Dievo meilės paguoda, ir todėl yra patekėjusi vilties žvaigždė¹⁶. Būtent tai mums patvirtina liudytojai: „Būtent per tai, kad kančia dabar yra besidalijamoji kančia, kad joje yra kitas, į ją įsiskverbia meilės šviesa¹⁷. Tokia kančia, kuria nėra dalijamasi, kurios neapglėbia nepranykstanti Esatis, Dievo meilė per žmonių meilę, tampa akla, nepakeliama.

„2019 metų lapkritį man buvo diagnozuotas itin agresyvus auglys gana pažengusioje stadijoje. Iš pradžių mano gyvenimą ir mano šeimą ištiko šokas. Jaučiausi, tarsi būčiau priešišku ir visiškai nekon-

¹⁵ Pranciškus, Enciklika „Lumen fidei“, 57.

¹⁶ Benediktas XVI, Enciklika „Spe Salvi“, 39.

¹⁷ Ten pat, 38.

troliuojamų įvykių sukuryje. Viskas ėmė keistis, kai vienas draugas atėjo manęs aplankyti ir pasakyti, kad neturėčiau jaustis pasimetusi, bet apkabinta Kristaus būtent toje situacijoje. Nuo tos akimirkos atsidaviau į Jo rankas, patikėjau save Kito planui. Visa tai, ką buvau girdėjusi, perskaičiusi ir kartojusi daugybę metų, staiga tapo kūnu. Buvo sprendžiamas mano tikėjimo klausimas, buvau pašaukta pereiti „nuo teorijos prie praktikos“. Priėmiau iššūkį patikrinti man duotą hipotezę, tiksliau, kad Kristus manęs neapleidžia ir yra su manimi tose aplinkybėse. Malonės vaisiai pasirodė visai netrukus. Pasikeitė mano santykiai su vyru ir su vaikais, ėmiau žvelgti į juos kaip į pačią artimiausią Kristaus draugiją mano gyvenimui. Net ir skausmas, aštrus fizinis skausmas, kuris gąsdina ir atskleidžia visą mūsų trapumą, nebuvo kliūtis. Pamilau aplinkybes, ėmiau nubusti ryte ir priimti dieną su entuziazmu, kaip vaikas, kuris laukia taip trokštamos dovanos iš tėvų. Ryšys su senais ir naujais draugais tapo labai brangus arba atsinaujino. Draugystė, kuri jau atrodė išsikvėpusi, tapo gyvenimo draugija, gebančia įsikverbti į svarbius dalykus ir mažus poreikius su tokiau pačiu intensyvumu. Užsimezgė nauji ryšiai, ligoninėje, kur praleidau daug laiko, susitikau daug žmonių: gydytojus, slaugus, palatos kaimynes. Būtų sunku papasakoti apie visus tuos susitikimus. Tačiau vienas iš jų mane ypač palietė. Kai turėjau būti operuojama antrą kartą, nors ir esu nepagydoma optimistė, bijojau. Labai nenorėjau antros operacijos. Jos išvakarėse man draugiją palaikė draugas, su kuriuo susipažinau per ligą. Pokalbio pabaigoje jis manęs paklausė, ką man reišktė tą akimirka „intensyviai išgyventi tikrovę“, o aš, negalvodama, kupina iki tol išgyventos patirties,

atsakiau, kad man tai reiškia mėgautis viskuo, net ir tomis akimirkomis, bet kad galėčiau mėgautis, buvo būtina eiti iki kiekvieno dalyko ištakų, nuolat atpažįstant Kristaus esatį tikrovėje ir savo gyvenime. Tuomet jis man patarė prisiminti šį savo troškimą, kaip paskutinį dalyką prie operaciją ir iškart nubudus po jos. Nubudusi po operacijos buvau apdujusi, medikai man iš karto pranešė, kad negalėsiu atsikelti iš lovos bent dešimt dienų. Paklausiau savęs, kaip įmanoma gyventi intensyviai, turint omenyje, kad vis dar jaučiau svaigulį po narkozės, o dėl skausmo negalėjau pajudėti. Ką tuomet reiškė man sutikti Kristų, jei pajėgiau tik pasukti galvą lovoje? Tą akimirką pastebėjau, kad man pasukus galvą, nepaisant visos sumaišties, tikrovė egzistuoja, ir ėmiau žiūrėti: pamačiau priešais mane esančias palatos sienas, bet svarbiausia, pamačiau, kad mano palatoje buvo paguldyta kita moteris. Be daiktai nukrautos spintelės man matėsi tik jos kojos. Nauja palatos kaimynė buvo tokiu pat vardu kaip aš ir sirgo tokiu pat vėžiu. Pradėjome kalbėtis, išsipašakoti savo gyvenimus, ir ilgą kartu praleistą mėnesį jai pripasakojau visko, kaip ir ji man. Pasinaudodama tuo, kad buvau ligoninėje, paprašiau kasdien priimti Komuniją. Mano kaimynė iš pradžių smalsiai žiūrėdavo, o paskui užduodavo daug klausimų. Vieną rytą ir ji paprašė Komunijos, ir nuo tos akimirkos ėmėme melstis kartu su kapelionu, „broliuku“, kaip mes jį vadinome. Bėgant dienoms, mūsų palata tapo vieta, kur klausėme savęs, kokie dalykai yra esminiai gyvenimui. Toks mūsų santykio lygis įtraukė visus, kas tik įeidavo į palatą: gydytojai, slaugai, valytojai, giminės ir lankantys draugai. Taip pat ir mano vyras bei draugas ateidavo aplankyti ne tik manęs, bet ir jos. Mūsų

palata tapo vieta, kur įvykdavo visko. „Prasiplėtė“ palatos sienos, kviesdamos visus. Gulėdama ligoninėje paprašiau, kad vyras atneštų „Tracce“ man ir mano kaimynei, kuri smalsiai jį perskaitė, ypač laiškus, ir nesiliovė kalbėti apie kardinolą Van Thuan. Kai sužinojo, kad jis palaidotas Romoje, pasakė, kad labai norėtų nueiti aplankyti jo kapą. Vieną dieną, gavusi tyrimų rezultatus, ji suprato, kokia sunki jos padėtis. Manyje gimė klausimas, susijęs ne tik su ja, bet visų pirma su manimi: „Kuo remiasi mano viltis? Ar tuo, kad pasveiksiu? Ar tuo tikrumu, kad viskas tikrai yra dėl gėrio, net ir skausmas ar mirtis, ir kad yra Tas, kuris manęs norėjo ir nori manęs kiekvieną akimirką, kuris mane sukūrė amžinybei, o ne tam, kad pradingčiau užmarštyje?“. Tuomet viltis, kurią galėjau jai suteikti, itin skyrėsi nuo optimizmo tų, kurie nori užsimerkti ir nematyti. Nors po kelių dienų mane išrašė iš ligoninės, ryšys su mano buvusia kaimyne tęsėsi taip pat intensyviai, nors buvome skirtinguose miestuose. Iš pradžių atrodė, kad viskas klostosi gerai, tačiau po kelių savaitių supratau, kad jos padėtis vis blogėjo. Ji parašė, kad jautė ligą greitai besivystant, kad vis labiau trūko jėgų, kad jautėsi labai pavargusi ir kad gydytojai nieko nebegalėjo padaryti. Apimta skausmo, ėmiau kartoti, kad aš nesiliausiu melstis, prašyti stebuklo. Labai norėjau kažką padaryti, bet jaučiausi bejėgė. Apimta tokių minčių, nesupratau, kad ji man parašė vienintelį pagrįstą dalyką, t.y., kad ji norėjo atsiduoti į Viešpaties rankas. Mano vyras man tą parodė ir pridūrė: „Pažiūrėk, ji rami!“. Nutariau nueiti jos aplankyti į namus. Mane palydėjo mano vyras ir bičiulis. Jai buvo tikrai labai blogai ir ji prisipažino, kad labiau už bet ką troško priimti Komuniją. Išėję iš jos namų,

radome arčiausiai esančią bažnyčią ir kunigas sutiko nueiti pas ją kitą dieną Išpažinčiai, Komunijai ir Ligoninių patepimui. Ji mirė po dviejų dienų. Po kelių dienų parašiau jos sugyventiniui, kad esu dėkinga už tai, kad ją sutikau, ir esu tikra, kad ji mirė „Dievo malonėje“ ir ramybėje. Jis man atsakė, kad paskutinėmis akimirkomis ji buvo be sąmonės, bet prieš pat mirtį atsimerkė, nusišypsojo ir išėjo ramybėje. Tai, kas atsitiko, tikrai neįtikėtina. Nuostabu, kaip per tokį menką troškimą išgyventi tikrovę įvyko visa tai! Kristus tapo esatimi net ir tokioje, iš pažiūros priešiškoje situacijoje: aš buvau pririšta prie ligoninės lovos ir negalėjau nieko, tik pasukti galvą“.

c) *Blogis*

Kaip paplito būsena ar jausmas, kad esame įkalinti savo klaidų, ir arba save plakame už tai, kad suklydome, ir skundžiamės, kad nesugebame, arba nuolat teisinamės, kratomės atsakomybės, kaltindami kitus ir aplinkybes. Svyruojame tarp nevilties ir išdidumo: pastarasis nutraukia arba pakeičia pirmąją. Po kiekvienos didesnės klaidos viskas prasideda iš naujo. Kaip lengva savęs gailėtis! Kaip Mилаšiaus Migelis Manjara, kuris gyvena slegiamas gėdos dėl padaryto blogio: „Nedirbau. [...] Melavau. [...] Vogiau. [...] Nužudžiau. [...] Man gėda“. Tačiau kai matome diena iš dienos pasikartojančias tas pačias klaidas, tuos pačius paslydimus, kaip įmanoma neprarasti vilties? Dažnai taip galvojame. Reikia, kad kažkas kitas mus išplėstų iš tokios padėties, kad išlaisvintų mus iš blogio gniaužtų, iš mūsų pačių matų, kuriuos sau taikome:

„Per daug galvoji apie savo skausmą. Kodėl ieškai skausmo? Kodėl bijai prarasti tai, kas tave susirado? Atgaila nėra skausmas. Tai – meilė“. Toks atradimas Migeliui Manjarai leidžia ištarti savo „taip“ Tam, kuris jį surado: „Aš esu Manjara. O tas, kurį myliu, man sako: šitų dalykų nebuvo. Ar pavogė, ar nužudė: viso to niekada nebuvo! Vien tik Jis yra“¹⁸.

Begalinė Kristaus atleidimo galia blogį tarsi paverčia nuliu. „Taip“, kuri Milašius leidžia ištarti savo herojaus lūpoms, yra Simono „taip“ Jėzui aidas. Simono „taip“, „ištartas sąmoningai suvokiant, kad veidas, klausiantis jo „Simonai, ar myli mane?“, yra kupinas atleidimo. [...]. Šv. Petro „taip“ remiasi šiuo atleidimu“¹⁹. Tai gi, net ir realistiškai save pažinodami, jausdami, kad darome blogį ir klaidas, galime viltis, galime pradėti iš naujo, nes santykiyje, kurį kūnu tapęs Slėpinys, čia ir dabar esantis Kristus užmezgė su mumis, vyrauja atleidimas, jis yra atleidimas. Pasiremdami šiuo atleidimu, galime pradėti iš naujo tūkstantį kartų per dieną. Tik atleidime mūsų gyvenimas atgimsta, tik atleidimas kuria ir stato.

„Kiekvienas, kas turi jame tokią viltį, skaistina pats save, nes ir jis yra skaistus“²⁰, rašo šv. Jonas pirmajame laiške. O Giussani kvapą atimančioje ištraukoje komentuoja: „Mūsų viltis yra Kristus, ta Esatis, kurios, kad ir kiek išsiblaškę ir užsimiršę būtume, negalime pašalinti – ar bent jau ne iki paskutinio trupinio – iš savo širdies žemės dėl visos tos tradicijos, per kurią Jis

¹⁸ O.V. Milosz, „Miguel Mañara, Mefiboseth, Saulo di Tarso“, Jaca Book, Milano 2010, p. 47-49, 52, 63.

¹⁹ L. Giussani, „Per tikinčiųjų draugiją“ (it. *Attraverso la compagnia dei credenti*), op. cit., p. 155-156.

²⁰ 1 Jn 3,3.

pasiekė mus. Jis yra mano viltis dar prieš pradėdant skaičiuoti mano klaidas ir dorybes. Tai nieko neturi bendro su sąskaitų suvedinėjimu. Skaičiai yra nesusiję su santykiu su Juo, čia nieko nėra bendra su pamatuojamam svoriui; nieko nėra bendra ir su visu blogiu, kurį galiu padaryti ateityje; mano blogis neleidžia atimti pirminio vertinimo, kurį Kristaus akyse turi Simono pasakytas ir mano pakartotas „taip“. Iš mūsų esybės gilumos ateina lyg atsikvėpimas, kuris kyla iš krūtinės ir persmelkia visą žmogų, verčia jį veikti, verčia troškinti veikti teisingesniu būdu: iš širdies gilumos pražysta teisingumo, tikros, autentiškos meilės, gebėjimo aukoti troškimo gėlė²¹.

d) Netikrumas dėl ateities

Kas eina tikėjimo keliu, kuriame pastebėjo, kaip keičiasi gyvenimas, įgavo nuostabą keliančio tikrumo dėl ateities.

Viena studentė parašė: „Dažnai pasitaiko, kad šiuo netikėtai užgriuvusiu istoriniu momentu aš pasitenu „pusiau-tikrove“, pasiduodama skundams ir kaprizams. Tačiau negaliu nepastebėti, kad kažkur giliai manyje išlieka keistas pozityvumas, kurio neišrauna net ir sunkiausios dienos. Prieš kelias dienas mokiausi bibliotekoje, paskendus mintyse. Jaunesnė mano kambario draugė atėjo manęs ieškoti ir paklausė: „Kaip manai, ar aš kada nors būsiu laiminga?“. Aš nedvejodama ir su šypsena ją patikinau, kad taip. Vė-

²¹ Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 74-75.

liau savęs paklausiau: kas man leidžia 100% garantuoti žmogui, kad jis bus laimingas? Kodėl esu tikra, kad viltis yra? Pastebėjau, kad tą sako mano istorija. Sekimas Kristumi pakeitė mano gyvenimą ne dėl to, kad dabar man pakanka savęs pačios ar kad išsisprendė visos mano dramos, priešingai, esu labai išsiblaškiusi ir dažnai leidžiuosi nuliūdinama savo senų nepavykusių planų. Sekimas Kristumi pakeitė mano gyvenimą, nes po metų metus trukusių bandymų, griuvimų, periodų, kai pasiduodavau sunkumams ar grįždavau su didesniu ar mažesniu atsakomybės jausmu, į mane ima skverbtis suvokimas, kad viskas skirta man. Vienintelis dalykas, kuris man leidžia paleisti savo planus ir įsitikinimus, yra patirtis, kad Kristus mane visada pripildo iš naujo. Iškart tai pastebiu, nes tarsi imu ilsėtis, tarsi po ilgo klajojimo grįžtu į savo namus“.

Sekimas Kristumi keičia gyvenimą. Taip apibūdinama patirtis, ne tam tikra aplinkybių fazė. Tai, kas mus išlaisvina iš minčių ir planų, kaip parašė mūsų draugė, yra „patirtis, kad Kristus mane visada pripildo iš naujo“. Iškart tą pastebi, nes kažkas joje įvyksta: „tarsi imu ilsėtis“. Dabartyje išgyvenamas pokytis leidžia gimti tikrumui dėl ateities, t.y. vilčiai, kuris leidžia jai nedvejojant atsakyti „taip“ jaunesnei draugei, kuri jos klausia, ar kada bus laiminga. Be tikrumo dėl dabarties, kuri leidžia su tikrumu žvelgti į ateitį, ji neturėtų drąsos iškart atsakyti „taip“ į tokį klausimą. Neturėtų jėgų apginti tą „taip“. Tačiau tai tampa įmanoma tokioje vietoje, kuri sukuria tą „keistą pozityvumą“ tuose, kas jai priklauso: pamažu tampame tikri dėl ateities esančios tikrovės dėka.

Be to, esanti Kristaus tikrovė yra vienintelis ramybės šaltinis. Tik esatis, pajėgi atsakyti į mūsų abejonių

(susijusių su mirtimi, kančia, blogiu, ateitimi) visumą, gali atnešti ramybę į mūsų gyvenimą, sutelkti dėmesį ne į save pačius, o į Jį, todėl ir į kitus. Be esaties mummyse neprigija viltis, kuri neapgauna. Kas mums esi Tu, o Kristau? Mūsų vilties tikrumas.

2. Palaikyti žmonių viltį

Kaip jau minėjome, išskirtinumas, kylantis iš susitikimo su Kristumi, yra vilties perdavimo elementas. Todėl Giussani pabrėžia, kad „kasdien turime trokšti pasikeitimo, kurio dėka viltis pasklistų po pasaulį“. Pasikeitimas pirmiausia įvyksta mummyse, mūsų kasdienybėje, o jo „nesibaigiantis horizontas yra kitų poreikis, pagalba atsakyti į kitų poreikius“²². Dievo tikslas – pasiekti visus. Tačiau kad taip atsitiktų, Jis naudoja ypatingą metodą: pasiekia visus per kelis. Tokį metodą Slėpinys pasirinko, kad paskelbtų apie save visų laikų žmonėms. Jau cituotame dialoge su Testori, Giussani pakartoja: „Man atrodo, kad atėjo toks laikas, kai Viešpats, norėdamas išsaugoti savo darbą, turi atnaujinti žmones; turi palaikyti tokius žmones, tokias draugijas, kurti tokius judėjimus, apie kokius kalbėjome. Atėjo metas. Tai tarsi laikų ženklas. Todėl paradoksalu, bet momentas, kai krizė pasiekia savo dugną, yra pats didžiausias vilties momentas“²³.

²² L. Giussani, „Kristus, viltis“ (it. *Cristo, la speranza*), CL Litterae Communions, op. cit., p. 17-18.

²³ L. Giussani – G. Testori, „Gimimo prasmė“ (it. *Il senso della nascita*), op. cit, p. 154.

Kristus skelbia pasauliui apie save per žmogiškumo pasikeitimą, kurį Jis įgyvendina gyvenimuose tų, kas Jį susitinka ir prie Jo prisijungia. Tuose, kas leidžiasi auginami Jo įvykio, pražysta neįsivaizduojamas jautrumas kitų poreikiams, aistra jų likimui, kokioje situacijoje jie bebūtų atsidūrę, troškimas prisidėti prie jų konkrečiau žmogiško kelio. Benediktas XVI patikina: „Būdami bendrystėje su Jėzumi Kristumi esame įimami į jo „už visus“, tai tampa mūsų egzistencijos būdu. Jėzus įpareigoja mus gyventi dėl kitų, tačiau tik bendrystėje su juo įstengiame tikrai būti dėl kitų, dėl visumos. [...] Kristus yra miręs už visus, kad gyvieji nebe sau gyventų, bet tam, kuris už juos numirė (2 Kor 5, 12).“ Kristus numirė už visus. Gyventi jam reiškia išitraukti į jo „buvimą dėl kitų“²⁴.

Gyvenimas „už visus“, kylantis bendrystėje su Kristumi, priklausant Jam per tą žmogišką vietą, kurioje Jis tampa patiriamas, pasireiškia įvairiais būdais, atsižvelgiant į daugybę konkrečių poreikių (pavyzdžiui, susijusių su darbu) ir asmeninių situacijų (apleidimas, vienatvė, kančios), siekiant pakeisti visuomenę iš vidaus.

Čia ir vėl atsikleidžia Dievo metodas. „Krikščionybė, – rašo Benediktas XVI, – neatnešė socialinės revoliucinės žinios, kokią, pavyzdžiui, skelbė kruvinose kovose kritęs Spartakas. Jėzus nebuvo Spartakas, jis nebuvo išsilaisvinimo kovotojas kaip Barabas arba Bar Kochba. Jėzus, kuris pats mirė ant kryžiaus, atnešė visiškai ką kita – susitikimą su visų viešpačių Viešpačiu, susitikimą su gyvuoju Dievu ir per tai – susiti-

²⁴ Benediktas XVI, Enciklika „Spe salvi“, 28.

kimą su viltimi, stipresne už vergystės kančias ir todėl iš vidaus pakeitusią gyvenimą ir pasaulį²⁵.

Puikus pavyzdys yra šv. Pauliaus laiškas Filemonui. Aplinkybės mums žinomos. Paulius kalėjime parašo laiškėlį Koloso Filemonui, kurį jis pats atvertė į krikščionybę, maldaudamas priimti atgal savo vergą Onesimą, kuris pabėgo į Romą, kur susitiko su Pauliumi, atsivertė ir ėmė jam patarnauti. Laikydamasis romėnų įstatymų dėl vergų, Paulius gražina Onesimą teisėtam jo šeimininkui Filemonui, prašydamas perduoti laišką: „Prašau tave už savo vaiką, kurio tėvu tapau būdamas surakintas, – už Onesimą. [...] Siunčiu tau jį kaip savo širdį. [...] Galbūt jis tam ir buvo laikinai atskirtas nuo tavęs, kad galėtum jį turėti amžinai jau ne kaip vergą, o daugiau – kaip mylimą brolių“²⁶. Paulius remiasi naujiena, kurią atneša Kristaus įvykis: nors pagal įstatymus jiedu buvo šeimininkas ir vergas, pagauti Kristaus jie tapo viena. Kaip rašo Efeziečiams: „Ar nežinote, kad esate vieni kitų nariai?“²⁷.

Pauliaus gestas, atrodo, nieko nereiškia, turint omenyje, kokia didelė buvo vergystės problema, tačiau nuo prasidėjo gili transformacija, kuri pakeitė istoriją: „Visuomenę, net jei jos išorinės struktūros išliko tos pačios, tai pakeitė iš vidaus“²⁸. Toks metodas mums galėtų pasirodyti pernelyg lėtas; kartais norėtume tokio, kuris apeitų žmonių laisvę, kuris akimirksniu viską pakeistų iš aukštai. Tačiau Dievo metodas yra vienintelis, kuriuo galima pasiekti radikalių pokyčių,

²⁵ Ten pat, 4.

²⁶ Fm 1, 10-17.

²⁷ Plg. Rom 12,5; Ef 4,25.

²⁸ Benediktas XVI, Enciklika „Spe salvi“, 4.

kuris gerbia ir įtraukia žmogaus laisvę. Benediktas XVI taip pat sako: žmogaus „negalima pagydyti vien iš išorės“²⁹. Kaip pabrėžia Adrien Candiard savo knygoje apie Laišką Filemonui, Pauliaus laikysenos atneštas pasikeitimas sutelktas į laisvę³⁰.

Paradoksalu, bet dabartinės situacijos, nepaneigiamo jos sunkumo, kuris daugeliu atžvilgių mus vis dar paralyžiuoja, dėka tapo lengviau atrasti tai, ko mums reikia, kad gyventume, tai, kas gali palaikyti mūsų viltį. „Gyvenimas atrodo it plaukimas per dažnai tamsią ir audringą istorijos jūrą, dairantis kelią mums rodančių žvaigždžių. Tikrosios mūsų gyvenimo žvaigždės yra teisingai gyventi mokėję žmonės. Jie yra vilties šviesuliai. Žinoma, pati šviesa, saulė, patekėjusi virš visų istorijos tamsybių, yra Jėzus Kristus. Bet kad jį atrastume, mums reikia ir artimų šviesulių – žmonių, dovanojančių šviesą iš šviesos ir taip rodančių kryptį, kuria turėtume plaukti“³¹. Neveltui Giussani kalbėjo apie žmones, kurie yra esatis, kaip pabrėžiau anksčiau. Dėmesio, neina kalba apie žmones su išskirtiniais gabumais, bet apie žmones, kuriuos užkariavo Kristaus

²⁹ Ten pat, 21.

³⁰ Candiard primena dialogą tarp Didžiojo Inkvizitoriaus ir Jėzaus, Dostojevskio romane: „Jėzus, mąsto Inkvizitorius, viską padarė neteisingai. Jis turėjo priemonių visiškai sustabdyti nepakeliamą žmogaus kankinimąsi savo laisvėje. Galėjo jis – Dievas – įsakyti jam daryti viena ar kita, priversti, užprogramuoti, išgelbėti jį nuo savęs paties. [...] Jėzus nieko tokio nepadarė. „Vietoj to, kad pasisavintum žmonių laisvę, – jį pasmerkia Didysis Inkvizitorius, – Tu ją sustiprinai. [...] Tu panorėjai laisvos žmogaus meilės, panorėjai, kad laisvai Tavimi sektų, patrauktas ir pajungtas Tavęs“ (A. Candiard, „Ant sąžinės slenksčio. Krikščionio laisvė pagal Paulių“ (it. *Sulla soglia della coscienza. La libertà del cristiano secondo Paolo*), EMI, Verona 2020, p. 118-119).

³¹ Benediktas XVI, Enciklika „Spe salvi“, 49.

faktas, kuriuos „esatimi“ pavertė priklausymas krikščioniškai draugijai. Tą puikiai paliudija laiškas, kurį parašė jauna mama.

„Norėjau tau papasakoti apie vieną mamą iš mūsų darželio, su kuria susipažinau šiais metais. Per pirmas dienas darželyje mūsų penkiamečio vaikas ėmė man pasakoti apie ką tik atėjusį naują vaiką, kuris jį visą laiką mušdavo ir būdavo gana nervingas. Pasidomėjusi, kas čia per naujas vaikas, sužinojau, kad jo mama liko našlė visai prieš pat gimdymą. Vos pagalvojusi apie tą vienišą mamą, kuri čia ką tik atvyko, panorau su ja susitikti. Taigi, vieną dieną mašinų stovėjimo aikštelėje ėmiau dairytis į naujus veidus ir vienos moters paklausiai, ar ji kartais nėra naujo vaiko grupėje mama. Į jos „taip“ atsakiau kvietimu kitos dienos pietums, į kuriuos paskui nutariau pakviesti dar dvi šeimas iš darželio, kad bent su kažkuo susipažintų. Per pietus ta mama truputį papasakojo apie savo istoriją, apie mylimą vyrą, mirusį nuo vėžio 35-erių metų amžiaus, ir apie savo gyvenimą vienumoje su ketverių metų vaiku. Man iškart gimė troškimas būti jos draugijoje, nes man tai yra proga, turint omeny, kad šiuo metu, nors ir per atstumą, išgyvenu dėl savo tėčio ligos. Iš karto su ja susidraugavome, jos dėkingumas už kvietimą jau po kelių dienų ją paskatino pasikviesti mane ir užmegzti ryšį. Aš įsitraukiau į draugystę su ja tokia, kokia esu, sukalbėdama „Viešpaties Angelo“ maldą prieš kiekvieną kavos gėrimą kartu, patikėdama savo menkumą, tiesiog būdama su ja, ateiste, niekad necenzūruodama to, kuo gyvenu, ir prašydama, kad man papasakotų, kaip ji gyvena, turint omeny tokią skaudžią situaciją. Vieną rytą ji man paskambino: buvo ką tik išėjusi iš medicinos centro, nes tą naktį

ją ištiko stiprūs panikos priepuoliai. Per pusryčius ji man papasakojo, kaip nustebo, kad pirmas žmogus, kuriam norėjo paskambinti, kai blogai pasijuto, buvau aš. Ji susigraudino ir pasakė, kad nesupranta, kodėl visada apsiverkia ir tampa savimi pačia. Per tą pokalbį ji man prisipažino apie išgyvenamus sunkumus: ji nenorėjo vaikų, o liko gyventi viena su mažu vaiku, pykdama ant vyro, kodėl šis susirgo ir paliko ką vieną šitame gyvenime. Aš jai aiškiai pasakiau, kad aš esu tikra, jog jos vyras vis dar yra ir ją lydi, net jeigu ir kitokia forma, ir kad labiausiai troškau, kad ji būtų dėkinga už gyvenimą ir kad vėl imtų kažko tikėtis iš savo dienų. Paklausiau jos: „Ar atsibudusi ryte būni dėkinga, kad vis dar esi, kad atėjo nauja diena ir kad vis dar kvėpuoji? Ar pagalvoji, kad tavęs laukia kažkas gražaus?“. Ji man pasakė, kad niekada nėra apie tai pagalvojusi ir kad niekas niekada jai nėra pasakęs tokių dalykų (kurie man, tiesą pasakius, atrodo labai paprasti). Po savaitės mes vėl susitikome papepėti ir ji mane nustebino sakydama, kad visai savo šeimai papasakojo apie mane, apie tai, kokia ji dėkinga, kad su manimi susipažino, kaip ją nustebino tai, kad aš atvėriau jai savo namų duris. Ji papasakojo apie mane net ir savo terapeutui. Ji man pasakė: „Ar atsimeni klausimą, kurį man uždavei, kai paklausei, ar esu dėkinga už gyvenimą? Prieš kelias dienas nuėjau pas savo terapeutą ir paprašiau, kad su tuo dirbtume; pasakiau, kad nebenoriu kalbėti apie savo vyro figūrą ir apie skausmą, ir kad patį įdomiausią per šiuos mėnesius girdėtą dalyką man pasakė nauja draugė, kalbdama apie dėkingumą ir apie gyvenimą; pakartojau, kad norėjau su tuo dirbti, nes norėjau ir toliau tikėtis kažko iš savo dienų, kaip man pasakei tu“. Aš likau be

žodžių, pajutau, kokią gavau malonę, kad eilinį kartą esu pagauta istorijos ir Esaties, kuri gyvena manyje“.

Čia girdime liudijimą žmogaus, kuris yra esatis normaliam gyvenime, visiems bendrose aplinkybėse: mama susitinka kitą mamą, kuriai sunku, kuri užsisklendusi savo skausme ir savo pyktyje, ir užkrečia ją viltimi, kuri įsitvirtina gyvenime. „Kokį didingą dalyką esame kviečiami kartu (juk negali atsitraukti nuo kitų) išgyventi ir įgyvendinti!“, pasakė Giussani. Eidami prasidėjusiu keliu, vis labiau atrandame, kad „kasdien prašyti tų pačių dalykų, prašyti jų kelis kartus per dieną, sukuria mentalitetą, sukuria asmenybę ir mus nuolat paruošia, todėl niekas nebeatrodo netikėta ar keista, net ir vieno iš mūsų mirtis. Skausmas, bet be jokios baimės. Todėl padėkime vieni kitiems paskleisti po pasaulį tokią viltį, kuri negali panaikinti skausmo (net ir Dievas, tapęs moters sūnumi, jį patyrė), bet išrauna bet kokią baimę su visomis šaknimis“³².

Net ir nešini savo baigtinumu ir silpnumu, normaliam gyvenime esame paverčiami esatimi, nes mus pasiekia Kristaus įvykis, o mes esame pasirengę leistis jo apkabinami.

„Jau kelerius metus dėl įvairių priežasčių turime didelių piniginių problemų, kurioms spręsti tam tikrą laikotarpį net ir pati Brolija mums atėjo į pagalbą. Nepaisant tokių sunkumų, man buvo paskirtas gana ilgas ir brangus gydymas. Praeitą savaitę, po kelis mėnesius trukusio vizitų atidėliojimo, kad galėčiau susitaupyti ir susimokėti, nuėjau į paskutinę

³² L. Giussani, „Kristus, viltis“ (it. *Cristo, la speranza*), CL Litterae Communions, p. 18.

terapiją ir paprašiau išrašyti sąskaitą: nebegalėjau ilgiau laukti. Gydomo metu supratau, kad gydytojas yra toli nuo bažnyčios, ir prisipažinsiu, kad niekada nesistengiau kažko pasakyti ar padaryti, kad paliudychiau tai, kuo gyvenu. Pasibaigus terapijai, suskaičiavęs, kiek aš skolinga, jis atsisėdo šalia ir pasakė: „Ponia, tikiuosi, kad priimsite tai, ką dabar jums pasakysiu. Iš jūsų daugiau pinigų nebereikia“. Aš į jį pasižiūrėjau, nieko nesuprasdama, o jis tęsė: „Tai, ką jūs man davėte per šiuos dvejus metus, yra verta daug daugiau nei pinigai“. Aš ir toliau nieko nesupratau. „Jūs neįsivaizduojate, kaip sunku dirbti, visą dieną girdint žmones, kurie dėl visko skundžiasi. Visada matau tik nepatenkintus žmones. O jūs visą šitą laiką, jūsų pozityvumas, jūsų šypsena, jūsų žvilgsnis, su kuriuo kalbate apie savo sergančią dukrą, man padėjo gyventi geriau ir pažvelgti į savo šeimą bei į savo gyvenimą visiškai kitaip, su dėkingumu. Jūs man paliudijote, kad gyvenimas gražus. Tai aš jums skolingas, ne jūs man“. Išėjau ašarų pilnomis akimis, nes aš nesu tokia, kaip mane apibūdino gydytojas, priešingai! Jis pamatė ne mane, bet Jėzų, kuris į jį žvelgė per mane, esu tuo tikra. Parbėgau namo pas savo vyrą ir pasakiau, kad įvyko stebuklas; mano širdis buvo tokia laiminga, kad net negaliu apsakyti. Tačiau stebuklas buvo ne tai, kad jis man nubraukė kelių tūkstančių eurų skolą, bet kažkas daug didesnio, ko net nemačiau, kuo Viešpats panoro mane nustebinti: mano pasikeitimas, mano atsivertimas. Jis gyvena ir manyje, net ir manyje, tiek galiu pasakyti, ir savo gyvenimu, tokiu nenusisekusiu, galiu bent truputį prisidėti prie to, kad kiti Jį iš tikrųjų pažintų. Kai pamačiau, kad per

visas mano problemas, mano neištikimybę, mano menkumą ir visišką negebėjimą, Jis yra ir veikia, man nedarant nieko kito, tik ieškant Jo kiekviename dalyke ir šaukiantis Jo kaskart, kai tik galiu, supratau, kad yra gėris, didesnis už bet kokį kitą gėrį, ir kad tą gėrį Jis man dovanoja per judėjimą: tai – tikrumas, kad Viešpats mane iš tikrųjų keičia. Būtent tai mane pripildė vilties ir ramybės, kurių niekada nesu jautusi. Dabar garsiai galiu kalbėti ištisą dieną: „Tavo malonė vertingesnė už gyvenimą“, nes niekas man nesuteikė tiek džiaugsmo. Ačiū, kun. Julián, tau, Brolijai ir visai istorijai, kurią susitikau, nes be jūsų, rodančių man, kur žiūrėti, kad Jį pamatyčiau, niekada nebūčiau pastebėjęs manyje įvykusio stebuklo“.

Giussani sako: „Mes esame įrankis, kuriuo pasinaudodamas Kristus kalba pasauliui apie save. Kitaip tariant, būtent normaliaame kasdieniniame gyvenime prigyja, stiprėja, iš jo trykšta didžiausias žmogiškas polėkis, tas, kurio dėka žmogus kalba apie save kitam, kurio dėka žmogus pasiaukoja, tampa šventas kitam žmogui, kurio dėka žmogus į kito žmogaus gyvenimą neša kvietimą, sudabartina jo likimą“. Tapome Kristaus „komunikacijos“ įrankiais „šiam kasdieniniame gyvenime, šioje normalioje kasdienybėje, kur veikia Jo esaties suvokimas ir draugijos gyvenimas, kur susijaudiname, susigraudiname: susijaudiname dėl grožio, tiesos grožio, dėl likimo tikrumo, susigraudiname, nes mus tai išjudina, viską išjudina“. Gyvenimas prisipildo aistros: „aistros būčiai“, aistros „tiesai, grožiui, teisingumui, meilei, laimei“. Pražysta neįsivaizduojama aistra būčiai. „Būtent tokius esminius žvilgsnio ir meilės bruožus į pasaulį atneša žmo-

gus, kuris seka Kristumi, [...] begalinį pozityvumą, tarsi bangą, kuri viską užlieja³³.

Apie tai kalba ir von Balthasar 1961 metais, verta tai perskaityti dar kartą. Laikui bėgant ši ištrauka ne tik neprarado savo aktualumo, turbūt priešingai, dabar ji dar aktualesnė: „Kristaus Kūnas yra buvimas ir virsmas tuo pat metu, todėl Paulius jį palygina su žmogaus kūnu, kuris vystosi į savo pilną ūgį, pasinaudodamas savo jėgomis, kad apdirbtų iš išorės gautą medžiagą, ir taip jas parodydamas. Bažnyčios pagrindas ir jos struktūra negali augti; žinoma, tą gali ta gyvenimo sfera, kurią iš esmės formuoja pasauliečiai. Dvasininkai (kurie, būdami nariais, privalo augti, kaip visi kiti) yra augimo sergėtojai ir sodininkai. Tačiau būtent pasauliečiams skirti augimas ir žydėjimas, nes tik jais įmanoma įtikinti pasaulį, kad Kristaus doktrina yra tiesa“³⁴.

³³ L. Giussani, „Realus įvykis žmogaus gyvenime (1990-1991) (it. *Un evento reale nella vita dell'uomo (1990-1991)*), op. cit., p. 105, 107.

³⁴ H.U. von Balthasar, „Pasaulietis ir Bažnyčia“ (it. *Il laico e la Chiesa*) in Id., *Sponsa Verbi*, Jaca Book, Milano 2015, p. 303.

PRIEDAS

Klausimai ir atsakymai*

„Kartais man atrodo, kad tikrovė yra kažkokia sutep-ta: esama kančios, skausmo, tamsos ir liūdesio. Kaip galima išgyventi ir šiuos gyvenimo aspektus, jų ne-cenzūruojant? Ką reiškia juos išgyventi intensyviai ir kaip viso ko intensyvus išgyvenimas visada gali vesti į tikrumą?

Klausiu savęs: negi jūs iš tikrųjų sugebate cenzūruoti visus šiuos gyvenimo aspektus: kančią, skausmą, tamsą, liūdesį; t.y. sugebate cenzūruoti gyvenimo dra-matiškumą? Aš nesugebu. Noriu to ar nenoriu, jie yra. Tuomet klausimas tampa toks: kaip šiuos egzisten-cijos aspektus pasitikti, turint omeny, kad galiausiai niekam nepavyksta jų išvengti? Dažnai vyrauja būdas, kuris nujaučiamas iš paties klausimo: mes juos suvo-kiamo kaip kliūtį savo kelyje. Tuomet pats protingiausias dalykas atrodo stengtis jų nepaisyti, cenzūruoti. Tačiau yra ir kita galimybė. Esminis mano gyvenime buvo tas momentas, kai tam tikri faktai, kurių ne-

* Paskutinę CL Brolijos rekolekcijų (2021 m. balandžio 16-18 d.), ku-rių turinys pateiktas šiame leidinyje, dieną vyko vaizdo konferencija, kurios metu atsakiau į kelis klausimus, užduotus Davide Prosperi ir at-rinktus iš daugiau nei dviejų tūkstančių klausimų, atsiųstų Asamblėjos išvakarėse iš viso pasaulio.

galėjau niekaip panaikinti ir kuriuos suvokiau kaip kliūtis, kaip pasityčiojimą, kaip nusivylimą (kad nepajėgiau jų panaikinti), tapo „bendrakeleiviais“, t.y. progomis, kad gilinčiausi į save, gilinčiausi į tikrovę ir į tai, ką susitikau: Kristų. Man tai buvo esminis atradimas. Nuo tada, besiremdamas savo patirtimi, ėmiau geriau suprasti, kodėl taip svarbu „visada intensyviai išgyventi tikrovę“: nes tik taip galime pasiekti viso ko gelmę, patirti, kas yra gyvenimo šerdyje.

Dažnai mūsų kvaila baimė verčia likti paviršiuje. Bijodami rizikos, proto poreikių, buvimo „duotybe“ sau patiems, stengiamės viską „sušvelninti“. Tačiau tai mus tik susilpnina, vis labiau sukausto, mus padaro nepajėgius drąsiai sutikti aplinkybes. Aš to nenoriu! Aš noriu gyventi intensyviai, kad tapčiau tikras, jog būtis nugalė nebūtį. Negaliu nugyventi viso gyvenimo su Damoklo kardu virš galvos, persekiojamas nebūties šešėlio, tarsi turėčiau atsiprašyti už tai, kad egzistuoju. Kas nori taip gyventi, prašom, bet aš nesugebu, nebesugebu! Todėl ir sakau, kad esminis momentas mano gyvenime buvo būtent tada, kai visi tie dalykai, kurie man atrodė kaip kliūtis, tapo proga užmegzti ryšį, įsitraukti, eiti iki galo, kad atrasčiau tai, ką buvau sutikęs. Pirmas rezultatas buvo visiškai naujos tikrovės atradimas. Ir toliau noriu žvelgti jai į veidą. Dėl šios priežasties, prasidėjus pandemijai, kviečiau nesislėpti už vienokios ar kitokios užuovėjos, kad išvengtume susidūrimo su tikrove. Kas sekė šiuo pasiūlymu, suprato, kaip praturtėjo. Bet ir tie, kas juo nesekė, pamatė, kaip praturtėjo, ar tapo labiau patys savimi, ar prarado viltį. Gyvenimas niekam neleidžia atsikvėpti.

Aš visada būsiu dėkingas Giussani, kad man paliudijo ir parodė tikrą žvilgsnį, neslepiančią tikrovės:

man jis įaugo į kraują. Jį susitikęs, ėmiau žiūrėti į tam tikrus dalykus, kurie anksčiau mane užblokuodavo, dėmesingai stebėdamas, kaip jis į juos žvelgia. Prisimenu pirmuosius kartus, kai dalyvaudavau judėjimo gestuose: tada dar gerai nekalbėjau itališkai, bet neišvengiamai patirdavau smūgį, matydamas, kaip jis pasitikdavo dieną, kaip kalbėdavo, kaip elgdavosi su žmonėmis; net jei visko ir nesuprasdavau, tas išpūdis man leisdavo grįžti namo su visiškai nauju žvilgsniu. Tokio žvilgsnio aš pats sau negalėjau suteikti. Sutikau tą, kuriam nebuvo baisu žiūrėti į nieką, visiškai nieką, ir man kilo noras nebegyventi taip, tarsi būčiau šantažuojamas, prisidengdamas veidą nuo aplinkybių. Susidūriau su žmogumi, kuriam tos aplinkybės, kurias aš laikiau kliūtimi, nes mano akys buvo užtemusios, buvau kupinas baimės, jam jos buvo proga eiti keliu ir įgauti vis daugiau tikrumo gyvenime.

Toks iššūkis mestas kiekvienam iš mūsų. Kiekvienas pastaruoju metu turėjo proga patikrinti, kaip žvelgė į tikrovę, negalime sukčiauti. Kaip įsitikinome girdėtų liudijimų dėka, yra tokių, kurie, nuėję kelią, įgavo tikrą viltį, ir tokių, kurie pasidavė baimei, nebūčiai. Ir čia ne šaunumo ir ne protingumo klausimas. Skirtumas tėra vienintelis: rimtai priimti hipotezę, kad protinga sekti įvykusi suitikimu, jį patikrinti. Tai ne intelekto koeficiento ir ne etinio nuoseklumo reikalas: tai laisvės ir meilės savo žmogiškumui klausimas, kad nebūtume prislėgti nebūties. Viso to rezultatas yra veide atsispindinti baimė arba tikrumas (malonės dėka išgyventas tikrumas, kurį paliudijame visiems, pradedant nuo savo vaikų), kad galima išgyventi viską, visiškai viską, nieko neišskiriant, su giliu

pozityvumu. Aš nenoriu slapstyti jokioje slėptuvėje, noriu žinoti, ar tai, kuo gyvenu, yra tikra ar ne.

„Simone Weil sako, kad tikrojo turto neieškoma, jo laukiama. Kaip tai suderinama su rizikavimo klausimu? Ar santykiyje su Jėzumi, kai palieku vietos Jam, esu kviečiamas išleisti savo talentą? Pasakei, kad laukimas yra mūsų prigimtinio audinio dalis: esame laukimas. Tačiau ar laukimas, išgyventas su tokia įtampa, neatampa kažkuo, kas mums neleidžia iki galo išgyventi tikrovės? Kada rizika yra tikra, o kada – beprotiška? Tai, kas stabdo rizikuoti, yra baimė viską prarasti: pakeisti namus, darbą, vietas, draugus, tam, kad sekčiau nujaučiamu atitikimu. Kaip nuspręsti, ar nerti stačia galva, ar ne?“

Aš visiškai sutinku su tuo, ką tvirtina Simone Weil: tikrojo turto galime tik laukti; mes jo ieškome, bet ne nuo mūsų priklausom, ar surasime. Su kuo susijusi ši problema? Giussani apie tai kalba ketvirtajame „Religinio jausmo“ skyriuje: „Tikroji problema, susijusi su tiesos apie galutinę gyvenimo prasmę ieškojimu, nėra nei išskirtinis proto gebėjimas, kurį būtų privalu turėti, nei nepaprastos pastangos ar ypatingos priemonės, kurios būtų reikalingos tai tiesai pasiekti. Galutinė tiesa – kaip savaime kelyje surasti nuostabų dalyką: jį pastebime ir atpažįstame, jei esame dėmesingi. Tai-gi problema yra tokio dėmesio sutelkimas“¹. Tai, ko žmogus trokšta, yra taip neproporcinga, palyginus su bet kuo, ką tik galime įsivaizduoti ir pasiekti savo

¹ L. Giussani, „Religinis jausmas“, op. cit., p. 51.

rankomis, kad vienintelė adekvati laikysena yra laukimas, laukimas plačiai atmerktomis akimis. Tikrojo turto laukiame taip, kaip laukiame mylimo žmogaus: galime išbandyti viską (nueiti pas kirpėją, nusipirkti naują kostiumą, pašmaikštauti), bet niekas negali realizuoti trokštamų esaties. Ji ateina kaip dovana, visiškai netikėtai: jos galima tik laukti!

Taigi buvo klausama: kaip toks laukimas, esminė gyvenimo laikysena, suderinama su rizika? Laukiame kažko, kas atsakytų į mūsų troškimą. Kas laukia mylimo žmogaus, turi plačiai atmerkti akis ir dairytis 360 laipsnių kampu, kad jį pamatytų, kai pasirodys. Rizika prasideda tada, kai jį atrandi: jei nenori prarasti, turi rizikuoti ir įsitraukti, turi išleisti savo talentą, t.y. savo žmogiškumą, pati brangiausią turimą dalyką. Antraip tą žmogų prarasi. Tas pats įvyksta santykiuose su Kristumi: tą dieną, kai Jonas ir Andriejus nusekė Jonu Krikštytoju ant Jordano kranto, jie negalėjo įsivaizduoti, kad labiausiai jų širdies laukiamas dalykas turės to veido – Jėzaus iš Nazareto – formą. Su Juo susidūrę, jie galėjo numoti ranka, kaip kiti, kurie Jį buvo sutikę iki tol. Bet ne, Jonas ir Andriejus surizikavo! Ar pagrįsta buvo rizika Juo sekti? Ar protinga kažkuo sekti? Priklauso nuo to, ką sutinkame. Jei žmogus, pasirodęs tavo horizonte, tavęs nedomina, tau net nekyla mintis rizikuoti, tačiau jei jis patraukia tavo dėmesį, tuomet nenori jo prarasti, tuo atveju būna daug sunkiau nieko nedaryti! Susidūrus su esaties žavesiu, pats akivaizdžiausias, nesulaikomas ėjimas yra rizika, įsitraukimas.

Jei nesame dėmesingi tam, kaip viskas vyksta, viską apverčiame aukštyn kojomis, ir tuomet užsiimame galvosūkiu, klausiamo savęs, kaip laukimas suderi-

namas su rizika, ir nieko neišsprendžiame. Pirmasis dalykas, kuriuo reikia užsiimti, tai žvelgti į tikrovę. Giussani tai pabrėžia jau pirmojoje „Religinio jausmo“ prielaidoje: būtina teikti pirmenybę „visapusiškam, aistringam ir atkakliam realaus fakto, įvykio stebėjimui“². Mūsų kelias tampa sudėtingesnis, jei nepasinaudojame malone būti susitikusiems su tokiu žmogumi, kaip Giussani. Aš neturiu nieko kita, kas man taip padėtų kelyje, neturiu užsislėpęs kokių vadovėlių, turiu tas pačias priemones, kokias turite ir jūs. Pastebėjime savo patirtį: kai sutinkame kažką, kas pagaliau atsako į širdies poreikius, rizikuoti absoliučiai verta, nes būtų kvaila to netekti. Būtų kvaila ne rizikuoti, bet nuleisti rankas ir nesiekti to, kas mus labiausiai domina. Rizikuoti dėl kažko, kas neturi vertės, taip, tai būtų kvaila, nes tam nebūtų adekvačių priežasčių.

Evangelija, nuostabiu savo paprastumu, šitaip išreiškia tai, apie ką dabar kalbame: „Su dangaus karalyste yra kaip su dirvoje paslėptu lobiu. Atradęs jį, žmogus niekam nesako; iš to džiaugsmo eina, parduoda visa, ką turi, ir perkasi tą dirvą“³. Ar kvaila rizikuoti viskuo, kad nusipirktų tą dirvą, ar tai – didžiausias gyvenimo sandėris?

Šv. Pauliui tai buvo labai aišku: „Aš iš tikrųjų visa laikau nuostoliu palyginti su Kristaus Jėzaus, mano Viešpaties, pažinimo didybe“. Ką jis tokio sutiko? „Dėl jo aš ryžausi visko netekti ir viską laikau sąšlavomis, kad tik laimėčiau Kristų ir būčiau jame“⁴. Kristus, kurį sutiko šv. Paulius, nesiskiria nuo Kris-

² Ten pat, p. 14.

³ Mt 13,44.

⁴ Fil 3,8-9.

taus, kurį susitikome mes. Egzistuoja vienas Kristus: realus, gimęs, miręs ir prisikėlęs, ir šiandien esantis Bažnyčios gyvenime, Savo paslaptینگame Kūne, ne mano minčių, mano vaizduotės, mano interpretacijų Kristus. Dėl Jo galiu netekti visko, nes be Jo viskas netenka savo vertės. Visa kita yra niekai, palyginus su tuo „laimėjimu“. Ar šv. Paulius buvo pamišėlis? Ar Jonas ir Andriejus pasiklydo, kad nuėjo paskui Jėzų? Ar jie buvo protingesni už visus kitus? Tai – tikėjimo pagrįstumo problema!

Kiekvienas yra kviečiamas apsispręsti, ar dėl to, ką susitiko, verta rizikuoti. Patirtis atliks mūsų pasirinkimo patikrinimą. Ir jei atsitiktų taip, kad nuspręstume, jog Kristus nėra vertas mūsų rizikos, bet rytoj pastebėsime, kad telaimėjome saują trupinių, visada galėsime grįžti, grįžti pas tuos, kurie, sekdami Kristumi, iš Jo malonės gyvena trokštamą, dramatišką ir džiugų gyvenimą. Ir būsime visada priimti. Problemos šerdis yra pagarba tam, ką susitikome. Ne pigus sentimentalumas! Sentimentalumas nieko neišjudina; tai, kas išjudina mūsų aš, yra pagarba tam, kas pagaliau mus atitinka, ir todėl nė už ką pasaulyje to neprarastume. Jei tai atradome, turime nuspręsti, ar tuo sekti, ar ne. Jei neradome, vienintelis dalykas, kurį galime padaryti, tai laukti plačiai atmerkus akis, kad aptiktume ženklus, kaip sakė poetas Antonio Machado, „didelės tylos krante“⁵.

⁵ A. Machado, „Ar užmigo mano širdis?“ (it. *S'è addormentato il mio cuore?*), LX, Solitudini (1899-1907), in Id., *Tutte le poesie e prose scelte*, Mondadori, Milano 2010, p. 107.

„Vakar prisiminei frazę, kurią tau buvo pasakęs Giussani: „Galiausiai skirtumas yra tarp tų, kas dirbo nuolat ir kas ne“. Ar galėtum geriau paaiškinti, ką Giussani turėjo omenyje, sakydamas „kas dirbo nuolat“? Kas gali padėti, kad darbas būtų nuolatinis?

Tikslas, dėl kurio Giussani išėjo iš Venegono seminarijos ir nuėjo mokytį tikybos į mokyklą, buvo padėti jaunimui suvokti „tikėjimo aktualumą gyvenimo poreikiams“. Lipdamas tais trimis laipteliais prie Berchet licėjaus, turėjo tokį tikslą. Jis nuo pat pradžių tai skelbė: „Pirmiausia dėl ugdymo šeimoje ir seminarijoje, vėliau dėl savo apmąstymų, buvau visiškai įsitikinęs, kad tikėjimas, kurio negalima aptikti ir atrasti gyvoje patirtyje, jos nepatvirtinamas ir nereikalingas atsakant į jos poreikius, nėra toks tikėjimas, kuris galėtų išlikti tokia pasaulyje, kuriame *viskas*, viskas sakė ir sako priešingai“⁶.

Giussani buvo įsitikinęs, kad šio tikslo galima pasiekti tik einant keliu, pritaikant metodą. Tai, ką jis pasiūlė, iš esmės yra metodas. Jis suprato, kad tam tikra tikėjimo komunikacija (kuri buvo pasiekusi jaunimą, sutiktą Berchet licėjyje ar dar anksčiau – klausykloje), nebebuvo efektyvi: vos priėmus pirmuosius Sakramentus, tų jaunuolių krikščionybė nebedomino. Tuomet jis suprato, kad problema buvo neteisingas būdas, kuriuo jie būdavo įvedami į tikėjimą, o tai reiškė, kad esmė buvo suaugusieji. Kaip neseniai parašė mūsų draugas Lucio Brunelli: „Tuščių bažnyčių krizė

⁶ L. Giussani, „Ugdymo rizika“ (it. *Il rischio educativo*), op. cit., p. 20.

ateina iš seniai, dar tada, kai bažnyčios buvo pilnos⁷. Giussani pradėjo mokytojauti tada, kai bažnyčios dar buvo pilnos. Jis suprato, kur glūdi problema: žmonėms tikėjimas nebeatrodė aktualus gyvenimo poreikiuose, todėl ėmė jų nebedominti. Reikėjo sugrąžinti krikščionybei jos tikrąją prigimtį, gyvenimo įvykį; jos susiaurinimas iki kalbų ar etikos nebuvo ir dabar nėra pajėgus atsakyti į žmogaus laukimą ir negali susilaukti realaus žmogaus susidomėjimo. Todėl ir pacitavau Giussani, kur jis sako: „Tik žmogiškas susidūrimas gali išjudinti šių dienų žmogų: įvykis, kuriame aidi tas pradinis įvykis, kai Jėzus pakėlė akis ir ištarė: „Zachiejau, kaipmat lipk žemyn, ateisiu į tavo namus“.

Tačiau būtent po susitikimo su šiuo įvykiu, tampa įmanomas ir būtinas patikrinimo kelias. Iš vienos pusės, Bažnyčia negali sukčiauti, nes „ji yra gyvenimas ir turi teikti gyvenimą“, iš kitos – negali sukčiauti ir žmogus, sako Giussani. „Jam prieš akis atsiveria tikrasis kelias, ir jo širdis turi būti jam pasirengusi“⁸. Tai aš ir vadinu darbu. Neįmanoma atsilaikyti, jei nesutinkame nueiti to kelio, kurį mums atvėrė Giussani savo pasiūlymu. Iš ko jis susideda?

⁷ Straipsnyje tęsiama: „Šeštajame dešimtmetyje, kai Šv. Petro aikštėje netilpdavo gausi žaliųjų berečių minia, jaunas kunigas iš Lombardijos nusprendė atsakyti akademinės (ir bažnytinės) karjeros, kad galėtų mokyti tikybos valstybiniame licėjuje, pačiame pasaulietiskiausiam visame Milane: važiuodamas traukiniu, kalbėdamasis su jaunuoliais, tas kunigas, vardu Luigi Giussani, pastebėjo, kaip nutolęs tikėjimas Kristumi jų gyvenimo horizonte. Kažkas užsikirto tame beveik natūraliame mechanizme, kurio dėka krikščioniška tradicija būdavo amžiais tėvų perduodama vaikams“ (L. Brunelli, „Tuščios bažnyčios ir Dievo vaizduotė“ (it. *Le chiese vuote e la fantasia di Dio*), L'Osservatore Romano, op. cit., p. 9).

⁸ L. Giussani, „Kodėl Bažnyčia?“, op. cit., p. 225.

Gyvenimas kelia problemas, ir kiekvienas jas sprendžiame tokiu būdu arba su tokia prielaida, kokią mums pasiūlo kontekstas, kuriame gyvename ir kuris tam tikru būdu tampa „mūsų“. Taigi, praktiškai patikriname, ar tas būdas adekvatus, ar ne. Būtent taip atsitiko ir man: aštuntajame dešimtmetyje bandžiau spręsti savo gyvenimo problemas, susijusias su mano pašaukimu ir kunigo pareigomis, remdamasis į tai, ką buvau gavęs. Bet gana greitai suvokiau, kad man perduotas būdas nebuvo adekvatus: giliai viduje jaučiausi nepatogiai. Tuo pat metu susitikau judėjimą, aštuntojo dešimtmečio pabaigoje.

Susitikimas su Giussani, žmogumi, kuriame mačiau išsipildymą viso to, ko pats, remdamasis savo pradine hipoteze, negalėjau pasiekti, man buvo esminis. Mano reakcija nebuvo sentimentali, nes dėl susiklosčiusių aplinkybių tuomet negalėjau su juo užmegzti artimo ryšio ir dažnai susitikti. Aš aiškiai atpažinau jo išskirtinumą. Nuo tada nebegaliu kalbėti apie visa tai, kuo gyvenu, nesiremdamas tuo susitikimu. Kaip jau minėjau, prisimenu pirmuosius kartus, kai vykdavau į tarptautinius judėjimo gestus: matydavau jį iš tolo, kaip daugelis iš jūsų, ir kokį įspūdį man palikdavo tas būdas, su kuriuo Giussani pasitikdavo tikrovę. Galvodavau sau: „Čia kažkas kitokio!“. Nuo tada troškau vienintelio dalyko: išmokti ir aš tokio būdo, susitapatinti su tuo žvilgsniu.

Esminis dalykas, kurį jis pabrėždavo, yra patirtis: Giussani mane nuolat kviesdavo palyginti tai, kas vykdavo mano gyvenime, su giliais savo širdies poreikiais. Toks palyginimas yra pagrindinis jo pasiūlymo bruožas: „Nuo pat pirmos pamokos mokykloje visuomet kartojau: „Nesu čia tam, kad jus įtikinčiau

savo idėjomis, bet tam, kad išmokyčiau tikro metodo, pagal kurį galėsite įvertinti tai, ką jums pasakysiu. O tai, ką jums pasakysiu yra patirtis, ilgos praeities – dviejų tūkstančių metų – rezultatas⁹. Tokiu būdu, kaip dažnai kartoju, Giussani man į rankas įdavė priemonę žmogiškajam keliui nueiti. Jis sakydavo: Kristus, Kristaus įvykis, kreipiasi į mūsų patirtį, kad būtų jos įvertintas¹⁰.

Toks kreipimasis į patirtį man buvo lemiamas. Net ir tada, kai suklysdavau, visada galėdavau kažko iš to pasimokyti. Kaip man papasakojo viena bičiulė, kuri laboratorijos koridoriuje susidūrė su kolege, kuri akivaizdžiai buvo labai liūdna. Jai paklausus, kodėl taip yra, kolegė atsakė: „Nes nepavyko eksperimentas“. Tuomet mano draugė jai atsakė: „Juk dėl to ir yra eksperimentas!“, t.y. mus visada kažko išmoko; net ir tada, kai nepavyksta, visada veda į priekį artėjant prie tiesos. Tokiu būdu, išgyvendamas patirtį, kasdien pajausdavau, ar mano būdas spręsti problemas buvo adekvatus, ar mano pastangos atsakė į mano poreikius. Kai susitikdavau su Giussani, palygindavau, kaip į viską žiūrėjo jis, ir kaip – aš, žiūrėdavau, kas atsitikdavo jam, ir kas atsitikdavo man. Negalėdavau nepripažinti, kad susidūriau su akivaizdžiu išskirtinumu, su trokštamu naujumu.

Jei pažvelgsime į Evangeliją, pamatysime, kad yra lygiai taip pat su Jėzumi ir mokiniais. Jie gyvenimo problemas spęsdavo pagal tą hipotezę, kurią gavo priklausydami Izraelio tautai, kol nesutiko To, kurio nebepaleido, nes pajautė tokį naujumą: nuo tada jie

⁹ L. Giussani, „Ugdymo rizika“ (it. *Il rischio educativo*), op. cit., p. 20.

¹⁰ Plg. L. Giussani, „Kodėl Bažnyčia?“, op. cit., p. 223.

į viską ėmė žvelgti iš Jo draugijos perspektyvos. Per studentų Tridienį, kaip niekada anksčiau, ėmiau galvoti apie Petrą, kuris nuo pat pradžių prisijungė prie Jėzaus. „Jis užpildė visą jo sielą“¹¹, sako Giussani, prisimindamas pirmąjį Jėzaus ir Petro susitikimą. Koks „pavojus“ kyla Petrai (mums taip pat)? Galvoti, kad jau žino, kas yra Tas, kuris stovi priešais jį. „Kuo žmonės laiko Žmogaus Sūnų?“, paklausė Jėzus mokinių. „Vieni Jonu Krikštytoju, kiti Eliju, kiti Jeremiju ar dar kuriuo iš pranašų“. „O jūs?“. Petras atsako pirmasis: „Tu esi Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus!“. „Puiku, Petrai! Nes čia ne tavo išmonė, o tai, ką tau atskleidė Tėvas“. Ir jau po akimirkos Jėzus „pradėjo aiškinti savo mokiniams turįs eiti į Jeruzalę ir daug iškentėti nuo seniūnų, aukštųjų kunigų ir Rašto aiškintojų, būti nužudytas ir trečią dieną prisikelti“. Petras galvojo, kad jau suprato, kas yra Jėzus, todėl nesutiko: „Apie tai negali būti nė kalbos!“. O Jis: „Eik šalin! Nes mąstai ne Dievo, o žmonių mintimis“¹².

Visas Petro gyvenimas pažymėtas nuolatinio palyginimo tarp to, kaip jis išgyvena tikrovę, ir kaip tai daro Kristus, tarp savo matų ir Kristaus matų. Būtent toks nuolatinis palyginimas yra esminis darbas. Ir taip yra todėl, kad Petras per susitikimą su Jėzumi patyrė atitikimą ir todėl Juo sekė. Ne kiekvieną kartą ir ne kiekvieną akimirką jis suprasedavo, ką Jėzus jam siūlydavo. Pavyzdžiui, jam visiškai nebuvo aišku, kodėl Jėzus turėjo eiti į Jeruzalę, kad numirtų. „Ne, tai neįmanoma!“. Tačiau pagalvokime apie kojų plovimą. Įsivaiz-

¹¹ L. Giussani-S. Alberto-J. Prades, „Kurti pėdsakus pasaulio istorijoje“, op. cit., p. 73.

¹² Plg. Mt 16,13-23.

duokime Petrą, kuriam itin svarbus ryšys su Jėzumi, pamatantį, kaip Jis kyla nuo stalo plauti mokiniams kojų. Jis ir vėl susiduria su beribiu Jo išskirtinumu. Petruui to buvo per daug: „Nejau tu mazgosi man kojas!“. Jėzus atsako: „Tu dabar nesupranti, ką aš darau, bet vėliau suprasi“. Tuomet reikia apsispręsti, ar pagrįsta Juo pasitikėti, net jei nesupranti. Negalvodamas, Petras atkerta: „Nė už ką!“. Tačiau kaip ir kitais kartais, kai situacija būna esminė, Jėzus niekam nenusileidžia, tuo labiau Petruui, ir priduria: „Jei tavęs nenumazgosiu, neturėsi dalies su manimi“. Petras nusileidžia, nebesipriešina: „Viešpatie, ne tik mano kojas, bet ir rankas, ir galvą!“¹³. Kodėl jis sutinka? Nes pragyvenęs tuos trejus metus su Jėzumi ir nuolat lygindamas tai, ką sakė ir darė tas žmogus, su savo širdies poreikiais, negalėjo nepripažinti, net ir tada, kai nesuprasdavo, ar dar negalėdavo suprasti, kad tik Jis turėjo amžinojo gyvenimo žodžius. „Jei pasitrauksime nuo Tavęs, kur mes eisime?“. Pagrįstas prisirišimas prie to žmogaus buvo stipresnis už bet kokius nesusipratimus, už Petro menkumą.

Giussani siūlomas nuolatinis darbas nereikalauja stoti į Harvardą: jis skirtas visiems, tokiems žmonėms, kaip Petras, kaip aš ir kaip tu. Nereikia ypatingo „protingumo“, nereikia perskaityti daugybės knygų, nereikia sau komplikuoti gyvenimo, tereikia nuolat lyginti esatį su savo širdimi, su savo bandymais spręsti kasdienius iššūkius, palyginti Jo matą su savo matu. Kas galėjo Petruui būti svarbiau, už tokį nuolatinį palyginimą tarp savo bandymų ir to, ką matė darant Jėzų? Jei Jėzus būtų nusileidęs jo interpretacijoms

¹³ Plg. Jn 13,6-9.

arba jei Petras būtų pasitraukęs kaskart, kai įvykiai nesutapdavo su tuo, ką jis įsivaizdavo, jis būtų netekęs geriausios dalies. Čia atsiskleidžia pagrindinė metodo problema. Tam tikrame kontekste, Giussani pabrėžia, kad „sunki judėjimo problema, itin sunki atsakingųjų problema yra ta, kad jie kalba [...], bet neturi metodo“. Ir priduria: „Idėjų sutelkimas į metodą reikalauja vieno dalyko, kurio [...], bijau, kad neturi net ir tie, kurie perskaitė pirmąją Bendruomenės mokyklos knygą,¹⁴ [dalyko, kuris] tampa suvokimo dalimi, proto struktūros dalimi [...]: meilė / prisirišimas. [...] Tai atskleidžia svarbiausią metodo aspektą: be meilės negalima pažinti. [...] Pažinimas yra atmerktos akys; tikrovė tuščia, jei nepaliečia. Akių reakcija į tikrovę vadinama prisirišimu, *affectus*. [...] Todėl metodas yra susijęs su žodžiu prisirišimas. Prisirišimas užbaigia tikrovės pažinimą, t.y. judėjimo pažinimą, nes atskleidžia būdą, kuriuo judėjimas atsako ir sužadina [dėmesio!] esminius poreikius, kurie apibrėžia žmogaus širdį. Širdis nėra jausmų šaltinis, ji yra išpildyto proto šaltinis“. Taip pasakęs, Giussani klausia savęs: „Kodėl taip priešinamasi metodui?“. Kodėl pajutę, kad Kristus taip atitinka širdį, priešinamės? Kodėl Petras priešinasi? Nes „laisvė yra kaip peilis, kuris įsiterpia tarp pažinimo ir *affectus* ir bando nuo savęs nulupti *affectus*, kad išaukštintų gryną pažinimą (racionalizmą) arba gryną prisirišimą (empirinį instinktyvumą)“¹⁵.

¹⁴ Kalbama apie knygą L. Giussani, „Religinis jausmas“.

¹⁵ „Valdybos susirinkimas. 1994 m. spalio 11d.“, mašinraštis, saugomas Generaliniame CL sekretoriato, Milane. Taip pat plg. L. Giussani, „Visatos savimone“ (it. *L'autocoscienza del cosmo*), Bur, Milano 2000, p. 278-279.

Norint sekti metodu, reikia sekti tam tikra taisykle, kurios nepaisydama laisvė klysta: „Kad tvirtintume save, reikia tvirtinti Kitą“¹⁶. Jeigu susitikome tą, kuriame matome savo „aš“ išsipildymą (kaip pasakojama kai kuriuose cituotuose liudijimuose), suprantame, kad tvirtinti kitą nereiškia atsisakyti proto, bet iš tikrųjų tvirtinti protą, nes tvirtinti tą kitą reiškia tvirtinti save. Tačiau jei neatliekame „nuolatinio darbo“, jei neatliekame to nuolatinio palyginimo tarp savęs ir sutiktos esaties, negalime suprasti. Kas būtų iš Petro, jei jis nebūtų tvirtinęs Kristaus? Kas būtų buvę iš mūsų, jei nebūtume sekę Giussani?

„Iš manęs turite išmokti vienintelį dalyką: kaip išmokti“¹⁷, pasakė Giussani 1978 metais. Ar esame pasirengę išmokti, sutikti atlikti nuolatinį darbą? Ką galiu pasiekti sekdamas savo matu, o ne ta esatimi, kurią pripažinau atitinkančią širdies poreikius? Tai galiu patikrinti iš savo patirties: jei neviršiju savo mato, neaugu, neįgaunu tokios žmogiškos pozicijos, kuri Petrą padarė tikru veikėju, naujos tautos pradžia. Jėzui labiausiai rūpėjo išugdyti Petrą, nes be Petro nieko nebūtų buvę, visiškai nieko! Giussani yra genialus tuo, kad susiejo Petro „taip“ ir tautos sukūrimą. Tapti veikėjais, kaip Petras, įmanoma: tereikia, kad leistumės Jo ugdomi.

¹⁶ „Valdybos susirinkimas. 1994 m. spalio 11d.“, mašinraštis, saugomas Generaliniame CL sekretoriato, Milane.

¹⁷ L. Giussani cituojamas A. Savorana, „Kun. Giussani gyvenimas“ (it. *Vita di don Giussani*), Bur, Milano 2014, p. 565.

„Norėčiau, kad geriau paaiškintum savo atsakymą į klausimą, kurį uždavė merginą, parašiusi: matau, kad meilė mane pasiekia iš mamos, tėčio, mano draugų, bet nesuprantu, kaip su tuo susijęs Kristus. Ar šeimos ryšiai, meilė vaikams parodo Kristų, ar ne? Ir nekrikščionys myli vieni kitus. Dažnai Kristus man atrodo kaip priklijuotas pašto ženklas, bet to neužtenka“.

„Ar Kristus gali tapti artimas tik per liudytojus? Ar taip nėra rizikos riboti Jo įvykio galimybes? Kokia yra sakramentų, liturgijos ir Šventojo Rašto, asmeninės maldos prasmė, siekiant tikėjimo tikrumo?“

Kai jaunas žmogus man užduoda pirmąjį klausimą, atsakau: „Kai vakare eini miegoti, ar gali užtikrintai pasakyti, kad tavo mama tave myli? Nereikia kažin kokių samprotavimų. Ar gali paaiškinti visus tuos gestus tavo atžvilgiu kitaip, nei kaip meilės ženklus? O gal manai, kad jos gestai vedami tam tikrų interesų (pavyzdžiui, kad tu ja pasirūpinsi, kai ji pasens)? Sakyk, ar yra kokia nors kita įtikima tų ženklų interpretacija, jei ne jos meilė tau? Ženkilai, kuriuos matai, tave nuveda prie prasmės, kurios nematai, tavo mamos meilės. Tačiau tu susiduri su ženklais“. Ir pridurčiau: „Taip pat atsitinka su krikščionišku įvykiu. Kalba eina apie ženklus, nepalyginamus su tais, kuriuos rodo mama, bet dinamika ta pati. Sakyk, ar žmogiškumas, kurį tau paliudija tam tikri žmonės, gali būti suvestas į tai, kad jie šaunūs, simpatiški, išauklėti, dosnūs (papildyk pats įmanomų interpretacijų sąrašą), ar jie tave nukreipia į kažką, ko nematai ir negali apibrėžti, bet kas yra tame, ką matai?“.

Esmė tokia: atpažinti, kad draugijoje, su kuria susidūrėme, esama kito veiksnio, gal nežinau, kaip jį apibrėžti, bet jis yra; kad tam tikri žmogiški rezultatai, kuriuos matau, tam tikras žmogiškas rezonansas, kuris liudijamas toje draugijoje, kreipia į kažką, ko nematau, bet negaliu nepripažinti, kad yra. Jei tai atmesčiau, turėčiau atmesti ir savo išgyvenamą patirtį. Šioje draugijoje, žmonėse, kuriuos susitikau, yra kažkas, ko negalima susiaurinti, juose, ne kažkur išorėje, bet juose! Tai, kaip tie žmonės gyvena, kaip pasitinka gyvenimą ir mirtį, neturi kito paaikškinimo, tiesiog nukreipia į kažką paslaptingo, ko nematau. Jei bandau tai užgniaužti, atmetu to išskirtinumo šaltinį. Kitaip tariant, mano pateiktame pavyzdyje būtų atmesta meilė, kurios ženklus matau, ir tokiu pat metu tie ženklai netektų savo prasmės. Meilės negaliu aptikti jokiais prietaisais, nėra algoritmo, pagal kurį ją apskaičiuotum, tačiau tai nereiškia, kad jos nėra. Įsivaizduokime jauną merginą, kuri turi vaikų: kaip kitaip ji gali jiems parodyti savo meilę, jei ne ženklais? O kaip kitaip Jėzus galėjo parodyti savo mokiniam, kas jis yra, jei ne per ženklus? O kaip kitaip mes galime pasiekti tikėjimo tikrumą, jei ne per Jo esaties ženklus, dabar, dabartyje, o ne prisiminimuose apie praeitį?

Jei tai neįvyksta dabar, trumpai atsakant į antrąjį klausimą, liturgija mums nieko nesako. Tai aptinkama ir Evangelijoje: kai Jėzus būna su mokiniais, šie supranta Biblijos žodžius ir visa tai, kas pasakyta pranašų. Kristus atveria jų žvilgsnį ir leidžia suprasti Raštus bei pranašystes. Taip, liturgija yra pradinis taškas, bet tuo pat metu reikia, kad mūsų širdis būtų nuolat jai atvira, kad girdėdami, jog Kristus prisikėlė, neliktu me abejingi, kaip sakė Brunelli cituotame straipsny-

je, kaip šiais laikais atsitinka daug kam. Pagrindinis, paslaptingas mūsų tikėjimo šaltinis yra įvykis, kurį švenčiame liturgijoje ir kuris nuolat meta iššūkį mūsų protui bei laisvei. Būtent mūsų širdyje turi rasti vietos visa tai, kas įvyksta.

„Parodei, kaip tokiose dramatiškose aplinkybėse, kaip mirtis, kančia, blogis, netikrumas, išbandoma viltis, tačiau kaip galime išlaikyti gyvą viltį rutinoje, kurią išgyvename kiekvieną dieną? Ką daryti, kai mūsų „neplaka“ ekstremali bei dramatiška patirtis?“

„Kaip paprasta užstrigti graužatyje ir padarytose klaidose, ir nebematyti Jo akių, nebeatpažinti Jo esaties! Būtent šitie dalykai labiausiai išbando mano viltį.“

Atsakymas į pirmąjį klausimą yra labai paprastas: arba infarktas, arba ugdymas, kaip dažnai man tenka pasakyti, pavartojant tokį paradoksalų vaizdinį. Vienintelė alternatyva, jei nenorime laukti, kad mus pažadintų dramatiškos aplinkybės, yra dalyvavimas tokioje draugijoje, kurios negalime susiaurinti iki savęs pačių ir kuri mus ugdo išlaikyti gyvą viltį. Kaip Jėzus su mokiniais: Jis jiems atskleidė viltį pirmiausia ne per dramatiškas aplinkybes, bet Savo esaties žavesiu. Lygiai taip pat Giussani mums parodė tikrovę, viltį pirmiausia ne per dramatiškas aplinkybes, bet per trauką, kuri išjudino mus iš vidaus, ką dramatiškos aplinkybės ne visada gali padaryti. Galiausiai nėra alternatyvos nuolatiniam ugdymui, nes net ir tada, kai pergyvename dramatiškas situacijas, gana lengvai grįžtame prie senų įpročių. Rizikuojame, kad taip

bus ir po pandemijos: užsibaigs dramatiški įvykiai ir elgsimės, lyg nieko nebūtų įvykę. Jei mūsų gyvenimas nepasineria į tokią vietą, kuri mus nuolat atkuria ir išbando, tampa beveik neįmanoma nepasiduoti beprasmiam gyvenimui ir neuždusti kasdieninėje rutinoje.

Tas pats galioja ir su graužatimi. Susidūrus su Žmogumi, kuris tavęs ir manęs klausia „Ar myli mane?“¹⁸, kaip to paklausė Petro, po to, kai šis Jį išdavė, problema tikrai nėra graužatis dėl padarytų kvailysčių. Petras Jo išsiginę, padarė didžiausią klaidą, kokią gali padaryti žmogus, garsiai ir prieš visus (čia ne šiaip graužatis dėl mūsų mažesnių ar didesnių klaidelių!). Čia tampa akivaizdi problemos esmė. Petras tai paliudija dar prieš išstardamas savąjį „taip“ Kristui. Mokiniai išplaukė žvejoti, bet nieko nesugavo. Nuo kranto kažkoks žmogus šaukia: „Kodėl neišmetate tinklų per kitą valties kraštą?“. Čia tai bent žvejyba! Sumanusis Jonas sušunka: „Tai Viešpats!“, ir Petras kaip mat šoka į vandenį¹⁹. Petro meilė Kristui buvo stipresnė už graužatį. Jėzus dar nebuvo jo paklausęs: „Ar myli mane?“, bet Petro meilė buvo taip giliai įsišaknijusi, kad net ir trigubas išsižadėjimas negalėjo jos panaikinti. Graužatį gali nugalėti tik įsitvirtinusi Esatis ir meilė jai. Kaip sako Giussani, kalbėdamas apie Petro „taip“: reikia Esaties, kuriai galėtum išstarti „taip“.

Kristų pamilstame taip stipriai, kad jokia klaida, kurią jau padarėme ar dar padarysime, nebegali mūsų atplėšti nuo Jo.

¹⁸ Plg. Jn 21,15.

¹⁹ Plg. Jn 21,1-7

TURINYS

ĮVADAS 3

1 SKYRIUS

„BLOGIAU UŽ DABARTINĘ KRIZĘ BŪTŲ TIK TAI, JEI MES NEIŠNAUDOTUME JOS DUOTO ŠANSO“ 7

1. Susidūrimas su tikrove 7
2. Įvairios pozicijos susidūrus su tuo, kas įvyko 12
3. Vertinimo kriterijus 20
4. Bėgimas nuo savęs 26

2 SKYRIUS

MES ESAME LAUKIMAS 37

1. Neištrinamas faktas 38
2. Meilė sau 42
3. „O, kad perplėstum dangus ir nužengtum!“ 48

3 SKYRIUS

NETIKĖTAS ŠOKTELĖJIMAS 55

1. „Netikėtumas yra vienintelė viltis.
Bet man sako, kad kvailystė taip galvoti“ 56
2. Kai kas tvirtina, kad tai, kas buvo nenumatyta, įvyko 64
3. Nesusiaurinamas krikščioniškas faktas 68
4. Patirtis ir širdies kriterijai 77

4 SKYRIUS

VILTIES GĖLĖ 85

1. Tikrumo poreikis 85
2. Tikėjimo tikrumas yra vilties tikrumo sėkla 107

5 SKYRIUS

VILTIES PALAIKYMAS

119

1. Varginantis ėjimas keliu 119
2. Aukščiausiojo buveinė 126
3. Vilties vieta 130
4. Kaip atpažinti tokią vietą? 136
5. Kaip gali tapti tavo tai, ką matai kitame? 142

6 SKYRIUS

VILTIS APLINKYBIŲ IŠBANDYMUOSE

155

1. Viltis, kuri neapgauna 155
2. Palaikyti žmonių viltį 172

PRIEDAS

183

Klausimai ir atsakymai

183

Šioje knygoje *Comunione e Liberazione* Brolijos prezidentas svarsto vieną iš klausimų, kurie šiuo netikrumo metu yra ypač paplitę: „Ar yra viltis?“. Susidūrimas su tikrovės atšiaurumu atskleidė didžiulį žmogišką poreikį. Šiais dramatiškais laikais žmonių širdį turbūt dar mažiau patenkina daliniai atsakymai ir ji šaukia, trokšdama kažko, kas būtų adekvatu šiam iššūkiui.

„Netikėtumas yra vienintelė viltis“, yra pasakęs Montale. Istorijoje nuskambėjo tokio netikėtumo, privertusio suklusti pirmuosius, susitikusius Jėzų, aidas. Nuo tada vilties sėkla buvo pasėta pasaulyje ir įleidžia savo šaknis į tuos žmones, kuriuos susitikus užsiliepsnoja širdis ir atgyja siela. Tuomet pajuntame „keistą pozityvumą“ ir drąsą mesti iššūkį blogiui, skausmui ir net mirčiai, remdamiesi į dabarties patirtį.

JULIÁN CARRÓN gimė 1950 m. Navaconcejo, Ispanijoje. 1975 m. išventintas į kunigus, dėstė Šventąjį Raštą Madrido San Dámaso Universitete. Nuo 2004 m. rugsėjo persikėlė gyventi į Milaną, pakviestas kun. Luigi Giussani, kad kartu su juo vadovautų *Comunione e Liberazione* Judėjimui. Tapo *Comunione e Liberazione* Brolijos prezidentu 2005 m. kovo 19 d. Nuo 2004-2005 mokslo metų dėsto Teologiją Milano Katalikiškame Šventosios Širdies Universitete. 2015 m. išleido knygą „Nuginkluotas grožis“ (it. *La bellezza disarmata*), 2017 m. – „Kur Dievas?“ (it. *Dov'è Dio?*), o 2020 m. – „Žmogiškumo nubudimas“ (it. *Il risveglio dell'umano*), „Akių švytėjimas“ (it. *Il brillio degli occhi*) ir „Ugdymas. Savęs komunikavimas“ (it. *Educazione. Comunicazione di sé*).

Viršelyje: Vincent van Gogh, „Alyvos“, 1889.
Ermitažas, Sankt Peterburgas, Rusija.

© Foto Scala, Firenze